

Daniela Gandžalová

PREDPOKLADY DEDENIA

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
PRÁVNICKÁ FAKULTA

PREDPOKLADY DEDENIA

Daniela Gandžalová

Banská Bystrica, 2024

Autor: prof. JUDr. Daniela Gandžalová, PhD.

Recenzenti: JUDr. Juraj Takáč, PhD., univ. doc.

doc. JUDr. Martin Skaloš, PhD.

JUDr. Monika Némethová, PhD., univ. doc.

Monografia je výstupnou úlohou plnenou v rámci grantu s názvom „Prierezová analýza dopadov aplikácie mimoriadnych právnych nástrojov v období krízy spôsobenej COVID-19 na súkromno-právne vzťahy v Slovenskej republike“, ktorý bol schválený Vedeckou grantovou agentúrou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky pod registračným číslom 1/0472/21.

prof. JUDr. Daniela Gandžalová, PhD.

Právnická fakulta UMB v Banskej Bystrici, 2024

ISBN 978-80-557-2111-8

<https://doi.org/10.24040/2024.9788055721118>

Táto publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-ND (uviedenie autora – bez odvodeného obsahu).

Predhovor

Smrťou zaniká spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti. Fyzická osoba prestáva byť právnym subjektom. Osudy práv a povinností, ktoré sa dovtedy na zomretú osobu viazali, nie sú rovnaké. Ich ďalšia existencia alebo zánik, prípadne ich transformácia alebo modifikácia bude závisieť od povahy týchto práv a povinností a od spôsobu, ako a z akých dôvodov boli na zomretého viazané. Aký bude ďalší osud práv a povinností, ktoré sa viazali na zomretú osobu, čo bude predmetom dedenia, kto bude dedičom, či je možné potomka vydediť, ako prebieha konanie o dedičstve a mnohé ďalšie otázky, súvisiace s úmrtím človeka, sa stávali v súvislosti s ochorením COVID-19 (ktoré v mnohých prípadoch končilo bohužiaľ až smrťou) stále aktuálnejšími. Pandémia ochorenia COVID-19 na Slovensku bola súčasťou celosvetovej pandémie ochorenia COVID-19, a na následky tohto ochorenia zomrelo u nás asi 20.859 ľudí.

V predkladanej publikácii charakteru vedeckej monografie s názvom „Predpoklady dedenia“ sa snažíme poukázať na dôležité právne následky, ktoré so smrťou fyzickej osoby súvisia, a poskytnúť súhrnne odpoveď na najbežnejšie otázky, ktoré v súvislosti so smrťou osoby vstanú. Smrť fyzickej osoby je totiž významnou objektívnou právnou skutočnosťou, s ktorou právo spája dôležité právne následky. Publikačný výstup je výstupnou úlohou plnenou v rámci projektu VEGA s názvom „Prierezová analýza dopadov aplikácie mimoriadnych právnych nástrojov v období krízy, spôsobenej COVID-19, na súkromno-právne vzťahy v Slovenskej republike“, ktorý bol schválený Vedeckou grantovou agentúrou Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky pod registračným číslom 1/0472/21.

Autorka

PREDPOKLADY DEDENIA

I. Všeobecná charakteristika právnej úpravy dedičského práva v Slovenskej republike

Dedičské právo patrí k základným subsystémom všeobecného súkromného práva. V právnej tradícii kontinentálnej Európy sa dedičské právo od nepamäti traduje ako osobitná časť kódexovej úpravy občianskeho práva. Výrazom dedičské právo rozumieme tú časť súkromnoprávnej teórie, ktorá sa zaoberá otázkami dedenia, najmä tým, aké sú predpoklady dedenia, kto je povolaný dediť, v akej miere môže poručiť ovplyvniť výber dediča (testovacia sloboda), resp. v akej miere ustanovuje zákon, kto je dedičom, aká je spoločenská ingerencia do testovacej slobody poručiť a aké právne dôsledky má odmietnutie dedičstva a nadobudnutie dedičstva. Vyššie uvedené otázky zohrávajú v každej spoločnosti dôležitú úlohu. V dôsledku toho sa dedičskému právu venuje primeraná pozornosť v legislatíve, právnickej literatúre, a samozrejme aj v právnej praxi.¹

Dedičské právo je svojou podstatou majetkovým právom. Úzko súvisí predovšetkým s existenciou individuálneho vlastníctva. Otázka, aký osud zdieľajú práva a povinnosti po smrti svojho nositeľa, prichádza preto do úvahy odvtedy, odkedy v spoločnosti existuje individuálne vlastníctvo, právne panstvo jednotlivca nad vecou. V rodovej spoločnosti, kde existovalo výlučne kolektívne vlastníctvo, otázka dedenia majetku neprichádzala do úvahy. Kolektívne vlastníctvo rodu, obce či kmeňa zahŕňalo všetky materiálne statky v okruhu životného priestoru naturálnych ľudí, ktorí sa počas svojho života zúčastňovali zabezpečenia svojej existencie výhradne v spolupatričnosti k tomuto spoločenstvu. Smrťou človeka sa ich účasť na živote kmeňovej komunity skončila. Spolu s rozkladom rodového zriadenia v momente vzniku individuálneho vlastníctva vzniká nová predstava, podľa ktorej vlastníč drží, užíva a disponuje so svojimi vecami nielen počas života, ale určuje osudy vecí aj po svojej smrti. Tak sa z pôvodne rodinnoprávneho chápania kolektívneho vlastníctva zrodilo dedičské majetkové právo. Na majetkovom charaktere dedenia nič nemení skutočnosť, že v priebehu jeho vývoja sa v rámci dedenia stretávame aj s inými než čistými majetkovými prvkami. Je to práve majetkový obsah dedenia, ktorý vyjadruje základnú sociálnu funkciu a význam dedičského práva, a to ako v objektívnom, tak aj v subjektívnom zmysle.

Smrť fyzickej osoby je z právneho hľadiska dôležitou právnou skutočnosťou, nezávislou od ľudskej vôle, s ktorou právo spája vznik, zmenu alebo zánik právnych vzťahov týkajúcich sa zomretého.² Smrťou zaniká spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti, t. j. zaniká jej právna subjektivita a fyzická osoba prestáva byť právnym subjektom. Smrť tak síce spôsobí samotný zánik existencie fyzickej osoby, ktorá už nemôže

¹ Pozri CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Šamorín: Heuréka 2009, s. 13 a nasl., ISBN 978-80-89122-55-4.

² LAZAR, J. a kol.: *Základy občianskeho hmotného práva*. Bratislava: Iura Edition, 2000, s. 265.

byť nositeľom práv a povinností, ale väčšina z nich „prežíva“ svojho pôvodného nositeľa, a preto je nevyhnutné riešiť otázku ich ďalšieho osudu. Ďalší osud týchto práv a povinností bude závisieť jednak od ich povahy, jednak od spôsobu, ako boli na zomretého viazané, z akých dôvodov a tiež, ako tieto práva a povinnosti súviseli s individualitou zomretého. Preto niektoré práva a povinnosti zaniknú smrťou fyzickej osoby, zatiaľ čo niektoré ďalšie práva a povinnosti prechádzajú na iné subjekty; väčšina z tejto skupiny práv a povinností prechádza na iné osoby dedením a ich menšia časť prípadne ďalším subjektom inak ako prostredníctvom dedenia.³

Smrťou fyzickej osoby zanikajú tie práva a povinnosti, ktoré sú vzhľadom na svoju rýdzo osobnú, resp. osobnostnú povahu a výlučnosť neoddeliteľné od svojho nositeľa, a to tak za života, ako aj po jeho smrti, a preto v dôsledku smrti ich nositeľa neprechádzajú na iný subjekt. Takto zanikajú najmä:

- osobnostné práva uvedené v § 11 OZ (nemožnosť prechodu týchto práv však nevyplýva, aby právo na ich ochranu po smrti ich nositeľa uplatňovali osoby taxatívne vypočítané v ustanovení § 15 OZ);
- niektoré práva a povinnosti vyplývajúce z rodinnoprávných vzťahov (práva a povinnosti manželov vyplývajúce z manželstva; rodičovské práva a povinnosti pri výchove detí; práva a povinnosti pestúna; poručníka; zánik opatrovníctva), právo na výživné (s výnimkou nedoplatkov na výživnom splatných do dňa smrti oprávneného), a naopak, smrťou zaniká vyživovacia povinnosť zomretého voči iným osobám podľa zákona o rodine;
- práva a povinnosti z plnomocenstva v prípade smrti splnomocnenca § 33b ods. 1 písm. d) OZ, smrťou splnomocniteľa iba vtedy, ak z obsahu plnomocenstva nevyplýva niečo iné (§ 33b ods. 2 OZ);
- niektoré práva a povinnosti z oblasti pracovného práva (zánik pracovného pomeru, záväzky z pracovnej zmluvy, zánik povinností vyplývajúcich z pracovnoprávneho vzťahu s výnimkou peňažných nárokov zamestnávateľa, o ktorých sa právoplatne rozhodlo alebo ktoré zamestnanec pred svojou smrťou písomne uznal, čo do dôvodu aj sumy; smrťou zamestnanca nezanikajú ani peňažné nároky zamestnávateľa na náhradu škody spôsobenej úmyselne alebo stratou predmetov zverených zamestnancovi na písomné potvrdenie);
- práva a povinnosti dlžníka alebo veriteľa zo záväzkov, ak bolo trvanie a obsah záväzku viazané výhradne na osobu dlžníka alebo veriteľa (§ 579 ods. 1 a 2 OZ). To znamená, že smrťou veriteľa právo zanikne, ak plnenie bolo viazané len na jeho osobu, z nich sú to predovšetkým právo na bolestné a na náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia (§ 579 ods. 2 OZ), smrťou dlžníka zanikajú povinnosti len

³ CIRÁK, J.: In: *Základy občianskeho hmotného práva. I. zv.*, Bratislava: Iura Edition, 2000, s. 265.

vtedy, ak ich obsahom je plnenie, ktoré bolo viazané výhradne na osobu dlžníka (§ 579 ods. 1 OZ), čiže záväzky, ktoré mal osobne vykonať poručiteľ;

- predkupné právo oprávneného podľa § 602 OZ, keďže prechod predkupného práva na dedičov oprávnenej osoby je ustanovením § 604 vylúčený; týka sa to rovnako predkupného práva obligačnoprávneho charakteru, ako aj predkupného práva vecnoprávneho charakteru podľa § 603 ods. 2 OZ;
- právo na dôchodok podľa zmluvy o dôchodku (§ 842), s výnimkou dávok splatných do smrti oprávnenej osoby;
- právo domáhať sa vrátenia daru; smrťou darcu zanikne možnosť domáhať sa vrátenia daru z dôvodov uvedených v ustanovení § 630 OZ;
- právo zodpovedajúce vecnému bremenu, ak toto právo patrilo zomretej osobe (§ 151p ods. 4 OZ);
- smrťou manžela zaniká manželstvo i bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, pričom právo na zodpovedajúci podiel z jeho vyporiadania, ktoré vykoná súd v rámci konania o dedičstve, nezaniká (súd najprv určí, čo zo spoločného majetku patrí do dedičstva, a čo patrí pozostalému manželovi);
- zanikajú aj osobnostné práva upravené v § 17 zák. č. 618/2003 Z. z. o autorskom práve a právach súvisiacich s autorským právom (autorský zákon). Autor sa týchto práv nemôže vzdať, nemôže ich previesť na iné osoby a zanikajú jeho smrťou. Za osobnostné práva, ktoré smrťou autora zanikajú, zákon označuje: právo označiť svoje dielo menom alebo pseudonymom a žiadať, aby sa jeho meno alebo pseudonym uvádzal na všetkých rozmnoženinách diela náležitým spôsobom pri každom verejnom použití diela na verejnosti, a to podľa spôsobu použitia; právo neoznačiť svoje dielo menom alebo pseudonymom; právo rozhodnúť o zverejnení svojho diela; právo na nedotknuteľnosť svojho diela, najmä na ochranu pred akoukoľvek nedovolenou zmenou alebo iným nedovoleným zásahom do svojho diela, ako aj pred akýmkoľvek hanlivým nakladaním s dielom, ktoré by malo za následok narušenie jeho cti a dobrej povesti; právo na autorský dohľad (autorskú korektúru) nad nakladaním so svojím dielom, ak to povaha diela alebo spôsob použitia diela nevylučujú.

Niektoré práva prechádzajú na dedičov, nie však z titulu dedenia, ale na základe osobitných zákonných dôvodov.⁴ Do tejto skupiny patria najmä:

- práva z nájmu bytu;

Podľa ustanovenia § 706 ods. 1, keď zomrie nájomca a nejde o byt v spoločnom nájme manželov, stávajú sa nájomcami (spoločnými nájomcami) deti nájomcu, jeho vnuci, rodičia, súrodenci, zať a nevesta, ktorí s ním žili v deň jeho smrti v spoločnej domácnosti a nemajú vlastný byt. Nájomcami (spoločnými nájomcami) sa

⁴ SVOBODA, J. a kol.: *Občiansky zákonník – komentár*. Eurounion, s. r. o., 1994, s. 297.

stávajú aj tí, ktorí sa starali o spoločnú domácnosť zomretého nájomcu, alebo boli na neho odkázaní výživou, ak s ním žili v spoločnej domácnosti aspoň 3 roky pred jeho smrťou a nemajú vlastný byt, pričom platí, že ak zomrie jeden zo spoločných nájomcov, prechádzajú jeho práva na ostatných spoločných nájomcov. Ak zomrie jeden z manželov, ktorí boli spoločnými nájomcami bytu, stane sa jediným nájomcom pozostalý manžel (§ 707 ods. 1 OZ).

- peňažné nároky z pracovného pomeru;

Peňažné nároky smrťou zamestnanca voči zamestnávateľovi nezanikajú, ale do výšky štvornásobku jeho priemerného mesačného zárobku prechádzajú mzdové nároky z pracovného pomeru postupne priamo na jeho manžela, deti a rodičov, ak s ním žili v čase smrti v domácnosti. Len ak takýchto osôb ale niet, stávajú sa uvedené nároky predmetom dedičstva (§ 35 ods. 1 ZP).

- peňažné nároky z nemocenského poistenia, dôchodkového poistenia, úrazového poistenia, garančného poistenia a poistenia v nezamestnanosti podľa z. č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení;⁵
- nároky z poistenia osôb, ak poistnou udalosťou je smrť poisteného (§ 817 OZ);
- reštitučné nároky uplatnené za života podľa zák. č. 229/1991 Zb.

Iné majetkové práva a povinnosti, ktoré nemajú osobnú, resp. osobnostnú povahu, prechádzajú na dedičov. Tento prechod majetkových práv a povinností v dôsledku smrti fyzickej osoby je upravený v siedmej časti Občianskeho zákonníka nazývanej Dedičské právo, resp. Dedenie.

Z uvedeného exemplifikatívneho výpočtu je zrejmé, že niektoré práva a povinnosti sú späté s osobou zomretého do takej miery, že jeho smrťou zanikajú bez právnych nástupcov. Niektoré práva a povinnosti sú pre prípad smrti upravené osobitnými predpismi a prechádzajú na iné osoby, ale nie dedením, ale väčšina týchto práv a povinností prechádza na ďalšie subjekty ako na právnych nástupcov zomretého, a to na základe právneho režimu dedenia (dedičské právo – nástupníctvo – dedičská sukcesia). Dedenie je tak všeobecným spôsobom prechodu väčšiny majetkových práv a povinností na iné osoby.⁶

Akým konkrétnym spôsobom tieto práva a povinnosti prechádzajú na právnych nástupcov zomretého, kto sú títo právni nástupcovia, aké sú ich podiely, kedy môžu byť z dedičského práva vylúčení, ako zodpovedajú za pasíva dedičstva a akým spôsobom sa im dedičstvo potvrdí, alebo ako sa prípadne vyporiadajú, upravuje dedičské právo hmotné. Dedičské právo hmotné je upravené v siedmej časti Občianskeho zákonníka, nazývanej Dedenie.

Z hľadiska celkovej právnej úpravy rozlišujeme dedičské právo hmotné a dedičské právo procesné.

⁵ Pozri § 118 – prechod nároku na dávku – z. č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.

⁶ KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. a kol.: *Občianske právo hmotné*. 3. vyd., Aspi Publishing, s. r. o., Praha, 2002, s. 276.

Dedičské právo procesné upravuje postup súdu, notára (ako súdneho komisára), ako aj účastníkov v dedičskom konaní tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov dedičov a rešpektovaná posledná vôľa poručiťa.⁷

Pojem dedičské právo hmotné sa používa v dvojakom zmysle, a to v zmysle objektívnom a subjektívnom.⁸

Dedičským právom v objektívnom zmysle je súhrn právnych noriem upravujúcich prechod a nadobúdanie majetkových práv a povinností po zomretej fyzickej osobe na iné subjekty, resp. právne vzťahy, ktoré pri tom vznikajú. Objektívne dedičské právo upravuje jednak konkrétne podmienky a predpoklady dedenia a jednak následky dedenia, akými sú najmä zodpovednosť za dlhy poručiťa, potvrdenie dedičstva a vyporiadanie dedičov, a tiež ochranu oprávneného dediča.

Naproti tomu dedičským právom v subjektívnom zmysle sú subjektívne práva a povinnosti, ktoré právne normy priznávajú poručiťovi počas jeho života (pre jeho závetnú vôľnosť) a po jeho smrti dedičom (vrátane práva na dedičstvo).⁹ Toto subjektívne právo dediča je majetkové, má absolútnu povahu a pôsobí voči všetkým (*erga omnes*). Povinnosť ostatných osôb spočíva v rešpektovaní, uznávaní a nezasahovaní do tohto subjektívneho práva dediča, ktoré mu priznáva zákon.

Na správne pochopenie platnej právnej úpravy dedičského práva je potrebné porozumieť význam najčastejších pojmov, ktoré sa v oblasti právnej úpravy dedenia vyskytujú.

Dedenie je prechod práv a povinností fyzickej osoby z dôvodu jej smrti (*mortis causa*) na iné subjekty a označuje sa ako "dedičská postupnosť" (dedičská sukcesia).¹⁰ Subjektmi, na ktoré tieto práva a povinnosti prechádzajú, sú predovšetkým dedičia, oni sú nositeľmi subjektívneho dedičského práva. Za určitých okolností však nimi môžu byť aj iné subjekty, napríklad veritelia poručiťa alebo osoba, ktorá sa postarala poručiťovi o pohreb, prípadne aj štát.

Za štát vystupujú v dedičských veciach jeho príslušné orgány, pričom treba odlišovať pripadnutie dedičstva štátu ako odúmrt', keď štátu dedičstvo pripadne titulom odúmrt'. Ide tu o nadobudnutie *sui generis* a dochádza k nemu iba vtedy, ak dedičstvo nenadobudne žiadny dedič (§ 462 OZ), od prípadu, keď bol štát určený za dediča priamo v závete. V prvom prípade síce dedičstvo pripadne štátu, avšak tu nevystupuje ako dedič. Závažným dôsledkom tejto situácie je to, že na odúmrt' sa nevzťahuje možnosť odmietnutia dedičstva podľa § 463 a nasl. OZ, lebo túto možnosť má len dedič. V druhom prípade možnosť danú týmto ustanovením môže uplatniť aj štát. To znamená, že odúmrt' prichádza do úvahy len vtedy, ak dedičstvo nenadobudne žiadny dedič (§ 462 OZ). Dedičstvo pripadne štátu, ale štát nie je dedič. Dôsledkom tejto konštrukcie je, že pri odúmrti nemá štát možnosť

⁷ VOJČÍK, P.: *Občianske právo hmotné. II. diel*, Univerzita P. J. Šafárika v Košiciach, 2006, s. 259.

⁸ KNAPP, V. – LUBY, Š.: *Československé občianske právo. I. zv.*, Bratislava: Obzor, 1973, s. 265.

⁹ Tamtiež, s. 260.

¹⁰ LAZAR, J. a kol.: *Základy občianskeho hmotného práva. I. zv.*, Iura Edition, 2004, s. 231.

odmietnuť dedičstvo podľa § 463 a nasl. OZ, pretože túto možnosť (odmietnutie dedičstva) právna úprava obmedzuje iba na dediča. Pokiaľ je štát určený v závete, má také isté právne postavenie ako ktorýkoľvek iný dedič.

Objektívne dedičské právo používa pojem dedič vo viacerých významoch.¹¹

Platná právna úprava, podľa ktorej sa dedičstvo nadobúda už smrťou poručiteľa, považuje za dediča tú osobu, ktorej svedčí určitý právny dôvod dedenia a ktorá sa stala subjektom dedičského práva už na základe uvedenej objektívnej skutočnosti. Prejavom tohto jej právneho postavenia je okrem iného aj napr. právo dedičstvo odmietnuť alebo robiť úkony týkajúce sa vyporiadania dedičstva. Ak táto osoba dedičstvo neodmietne, a v rámci vyporiadania dedičstva skutočne niečo nadobudne, prestáva byť potenciálnym dedičom a stane sa dedičom v pravom zmysle slova, teda skutočným právnym nástupcom zomrelej osoby so všetkými z toho vyplývajúcimi dôsledkami, vrátane zodpovednosti za dlhy poručiteľa. Dedičom v pravom zmysle slova je teda len ten, kto prijme dedičstvo a na koho prejde dedičstvo alebo jeho časť po zomretej osobe podľa ustanovení Občianskeho zákonníka o dedičskom nástupníctve.

K zamedzeniu nejasností, ktoré by z nevyhranenosti uvedeného pojmu mohli vzniknúť na označenie toho, kto je síce k dedeniu povolaný, ale dosiaľ sa nevzdal možnosti dedičstvo odmietnuť, sa niekedy používa názov putatívny či domnelý dedič.¹²

Dedičia, ktorí dedia na základe závetu, sú označovaní ako závetní (testamentárni) dedičia. Dedičom zo závetu je taká osoba, ktorú za dediča poručiteľ povolá, pričom ním môže byť fyzická osoba, ale aj právnická osoba alebo štát.

Dedičia, ktorí dedia na základe zákona, sú označovaní ako zákonní dedičia. Dedičmi zo zákona sú fyzické osoby, ktoré sú v určitom blízkom osobnom vzťahu k poručiteľovi a ktoré výslovne Občiansky zákonník označuje za dedičov v jednotlivých skupinách. Osobitnú skupinu zákonných dedičov tvoria tzv. neopomenuteľní dedičia, ktorým zákon priznáva osobitnú ochranu. Neopomenuteľní dedičia sú potomkovia dediča. Neopomenuteľný dedič musí dostať z dedičstva minimálne vždy svoj zákonný podiel. Poručiteľ ich totiž nemôže vylúčiť z dedenia konkludentným činom tak, že v závete ustanoví iné osoby za dedičov, a ich opomenie. Tieto osoby dedia v určitej miere napriek takémuto opomenutiu zo strany poručiteľa, a to priamo na základe zákona (§ 479 OZ). Neopomenuteľný dedič môže však byť vydedený z dôvodov, ktoré zákon upravuje.

Právo byť dedičom priznáva zákon každému subjektu, ktorý má právnu subjektivitu, nevyžaduje sa aj spôsobilosť na právne úkony. Z tohto hľadiska dedičom spôsobilým nadobudnúť dedičstvo môže byť každá fyzická osoba, ako aj právnická osoba (vrátane štátu). Výnimočne môže byť dedičom aj počaté dieťa (*nasciturus*), ak sa narodí živé (§ 7 ods. 1 OZ).

¹¹ MIKEŠ, J.: *Dědictví a právo*. 1. vyd., Praha: Panorama, 1982, s. 168.

¹² KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*. 3. vyd., Aspi Publishing, s. r. o., Praha, 2002, s. 280.

Osobu, po ktorej smrti sa dedí, teda osobu, do ktorej právnych vzťahov majú vstúpiť alebo v prípade jej smrti vstupujú dedičia, zákon označuje ako poručiteľa. Niekedy sa táto osoba označuje ako závetca, teda osoba, ktorá ustanovuje v závete svojich právnych nástupcov, čiže zriaďuje závet.

K dedeniu dochádza iba po smrti fyzickej osoby; nie je možné dediť po osobe právnickej alebo po štáte. Osudy majetku zaniknutej právnickej osoby sa nespravujú ustanoveniami dedičského práva, ale inými právnymi predpismi.

Dedičská postupnosť (sukcesia) môže byť dvojakého druhu:¹³

- Majetok po poručiteľovi môže prejsť na dedičov ako celok. Okamihom smrti poručiteľa sa dedičia (ak ich je viac) stávajú spoludedičmi celého majetku poručiteľa podľa výšky svojich dedičských podielov. Vzájomné vyporiadanie jednotlivých častí majetku, resp. nárokov a povinností (čo ktorému dedičovi z dedičstva pripadne), je až ďalšou fázou konkrétneho rozdelenia dedičstva. Takéto dedenie, teda dedenie majetku ako celku, sa označuje ako generálna sukcesia.
- Na dediča môže však prejsť tiež len určité právo či povinnosť, a to z osobitného rozhodnutia poručiteľa vyjadreného v závete, kde závetca určí konkrétnu vec alebo právo, ktoré majú dedičia nadobudnúť. Takéto dedenie sa označuje ako singulárna sukcesia.

Predmetom dedenia je majetok poručiteľa, ktorý sa označuje ako dedičstvo – pozostalosť. Majetkom sa v tomto zmysle rozumie súbor majetkových práv a povinností absolútnej i relatívnej povahy. To znamená, že predmetom dedenia budú vlastnícke práva, ostatné vecné práva, teda práva k cudzím veciam, dediteľné práva na duševné vlastníctvo a ďalej záväzkové práva, teda pohľadávky a dlhy poručiteľa.¹⁴

Dedičstvo predstavuje aktívne hodnoty (práva a pohľadávky) – aktíva pozostalosti – a pasívne hodnoty (povinnosti a dlhy) – pasíva pozostalosti. Dedičstvo, pri ktorom pasíva prevyšujú aktíva, je predĺženým dedičstvom. Dedič sa v dôsledku dedenia v zásade nemôže dostať do horšej majetkovej situácie, preto platí, že dedič zodpovedá za poručiteľove dlhy len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva.

1.1 Pramene dedičského práva

Prameňmi dedičského práva sú právne normy upravujúce prechod majetku po poručiteľovi na jeho dedičov. Právne normy sú vyjadrované vo forme právnych predpisov. Tieto majú rôznu právnu silu, ktorá je vyjadrená ústavnou hierarchiou právnych noriem. Najvyššiu úroveň predstavujú ústavné zákony, po ktorých nasledujú obyčajné zákony. Na základe zákona a v jeho medziach je možné vydávať podzákonné predpisy, ktorými

¹³ KNAPP, V. – LUBY, Š.: *Československé občianske právo. II. diel*, Bratislava: Obzor, 1974, s. 594.

¹⁴ FIALA, J. a kol.: *Občianske právo I.*, Brno: Masarykova Univerzita v Brne, 1998, s. 281.

sú nariadenia vlády a právne predpisy vydávané ministerstvami, inými úradmi a orgánmi územnej samosprávy. Právne normy môžu byť obsiahnuté aj v medzinárodných zmluvách uzavretých Slovenskou republikou, resp. ku ktorým Slovenská republika pristúpila, pokiaľ sa stali súčasťou slovenského práva. Napokon v súlade s Ústavou SR majú právomoc vydávať všeobecné záväzné vyhlášky majúce povahu právnych predpisov lokálneho významu aj jednotky územnej samosprávy. Tieto však nemajú pre oblasť dedičského práva praktický význam. Právo dediť majetok – rovnako ako právo vlastniť majetok – má povahu základného ľudského práva, ktoré okrem ústavnej ochrany je zakotvené aj vo viacerých medzinárodných dokumentoch upravujúcich problematiku ľudských práv a slobôd. Dedenie zaručuje text Listiny základných práv a slobôd č. 23/1991 Zb.

Základným prameňom dedičského práva hmotného v Slovenskej republike je Občiansky zákonník. Hmotnoprávna úprava dedenia je zaradená do siedmej časti Občianskeho zákonníka (§ 460 až 487) pod názvom Dedenie. Niektoré otázky týkajúce sa partiálnych stránok dedenia však nájdeme aj na iných miestach Občianskeho zákonníka pri úprave iných noriem a inštitútov občianskeho práva (napr. § 7 a § 132, ďalej ustanovenia o bezpodielovom spoluvlastníctve manželov, ustanovenia týkajúcich sa právnej úpravy vecných bremien, nájmu, poisťných zmlúv, ale aj iné ustanovenia, ktoré vykazujú obsahové súvislosti so siedmou časťou Občianskeho zákonníka). Systematicky sa siedma časť Občianskeho zákonníka delí na 5 hláv. Ide o tieto hlavy:

Prvá hlava: Nadobúdanie dedičstva (§ 460–472);

Druhá hlava: Dedenie zo zákona (§ 473–475a);

Tretia hlava: Dedenie zo závetu (§ 476–480);

Štvrtá hlava: Potvrdenie dedičstva a vyporiadanie dedičov (§ 481–484);

Piata hlava: Ochrana oprávneného dediča (§ 485–487).

Hmotnoprávna úprava dedenia je, tak ako bolo uvedené vyššie, obsiahnutá v Občianskom zákonníku, v jeho siedmej časti pod názvom „Dedenie“. Dedičské právo procesné je upravené v zákone č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok (ďalej len CMP) v ustanoveniach paragrafov § 158–219. Napriek tomu, že CMP v uvedených ustanoveniach obsahuje osobitnú právnu úpravu konania o dedičstve, právna úprava tu obsiahnutá predpokladá aj aplikáciu niektorých ustanovení všeobecnej časti CMP, a to konkrétne § 1–86 CMP, a to v prípade, že právna úprava konania o dedičstve v § 158–219 nemá osobitnú právnu úpravu, alebo je táto právna úprava neúplná. Inými slovami to znamená, že ak právna úprava v osobitnej časti CMP (v § 158–219) abscentuje, podporne sa použijú ustanovenia § 1–86 všeobecnej časti CMP, a ak právna úprava nie je obsiahnutá ani v ustanoveniach § 158–219, a ani v ustanoveniach § 1–86 CMP, bude potrebné aplikovať ustanovenia zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok. Podrobnejšiu úpravu obsahuje vyhláška MS SR č. 543/2005 Z. z. Spravovací poriadok pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy. Prameňom dedičského práva procesného je aj zákon

č. 323/1992 Zb. O notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov.

Pokiaľ ide o dedenie s medzinárodným prvkom, bude potrebné aplikovať tiež zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov, a to najmä vzhľadom na to, že pri posudzovaní právomoci slovenského súdu na prejednanie dedičstva (v prípade dedenia s medzinárodným prvkom) v dedičskom konaní je dôležité najprv preskúmať, či daný vzťah nie je upravený medzinárodnou zmluvou,¹⁵ a v prípade, že daný vzťah nie je upravený medzinárodnou zmluvou, potom je potrebné aplikovať spomínaný zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, a to konkrétne ustanovenia § 45 a 46, podľa ktorých: Slovenský súd prejedná dedičstvo aj po cudzincovi, ak sa dedičstvo nachádza v Slovenskej republike, a to za podmienok, ak štát, ktorého je poručiteľ príslušníkom, ani nevydáva dedičstvo slovenských občanov slovenským súdom, ani nepriznáva ich rozhodnutiam právne následky, alebo ak cudzí štát odmietne zaoberať sa dedičstvom, alebo ak sa nevyjadrí, alebo ak tu mal poručiteľ bydlisko, a ak o prejednanie dedičstva žiada dedič, ktorý sa tu zdržuje. Slovenský súd prejedná dedičstvo po cudzincovi, ktoré je v Slovenskej republike tiež vždy, ak ide o nehnuteľnosti ležiace na území Slovenskej republiky.

Právomoc slovenského súdu na prejednanie dedičstva je daná vždy, ak poručiteľ v čase svojej smrti bol slovenským občanom. Ak ide o majetok síce slovenského občana, ale ide o majetok, ktorý je v cudzine, slovenský súd prejedná dedičstvo len vtedy, ak sa takýto majetok vydáva slovenským orgánom, alebo ak cudzí štát priznáva takýmto rozhodnutiam slovenských justičných orgánov právne následky.

Ak prejednanie dedičstva po poručiteľovi nepatrí do právomoci súdu Slovenskej republiky, súd v takom prípade vykoná len predbežné vyšetrenie a vydá účastníkom na ich žiadosť úradné potvrdenie o výsledku tohto šetrenia, a ak sa má majetok vydať do cudziny, notár má povinnosť upovedomiť o tom tuzemských dedičov a veriteľov (§ 213 CMP).

¹⁵ Poznámka: Medzinárodné zmluvy v oblasti dedičského práva, publikované v Zbierke zákonov ako vyhláška (oznámenie), ktorých je Slovenská republika signatárom: č. 132/2008 Z. z. (Turecká republika); č. 508/1990 Zb. (Talianska republika); č. 193/1990 Z. z. (Česká republika); č. 76/1990 Zb. (Jemenská ľudová demokratická republika); č. 63/1990 Zb. (Maďarská ľudová republika); č. 93/1989 Zb. (Kórejská ľudová-demokratická republika); č. 42/1989 Zb. (Poľská ľudová republika); č. 6/1989 Zb. (Španielska republika); č. 59/1986 Zb. (Belgické kráľovstvo); č. 8/1986 Zb. (Sýrska a arabská republika); č. 83/1985 Zb. (Francúzska republika); č. 98/1984 Zb. (Vietnamská socialistická republika); č. 17/1984 Zb. (Alžírka demokratická a ľudová republika); č. 102/1983 Zb. (Grécka republika); č. 96/1983 Zb. (Cyprská republika); č. 44/1983 Zb. (Afgánska demokratická republika); č. 80/1981 Zb. (Kubánska republika); č. 40/1981 Zb. (Tuniská republika); č. 106/1978 Zb. (Mongolská ľudová-demokratická republika); č. 3/1978 Zb. (Bulharská ľudová republika); č. 207/1964 Zb. (Socialistická federatívna republika Juhoslávie – platí aj pre nástupnícké štáty); č. 9/1963 Zb. (Rakúska republika); č. 97/1960 Zb. (Albánska ľudová republika); č. 22/1931 Zb. (Portugalská republika); č. 31/1959 Zb. (Rumunská ľudová republika); č. 9/1928 Zb., č. 23/1929 Zb. (Švajčiarsko); č. 70/1926 Zb., č. 178/1935 Zb. (Spojené Kráľovstvo Veľkej Británie a Írska, č. 70/1926 Zb. platí aj k Veľkej Británii, Austrálii, Kanade, Keni, Novému Zélandu, JAR, Bahamy, Fidži, Lesotho, Nauru, Svazijsko, Togo; č. 178/1935 Zb. platí vo vzťahu k Lesotho, Keňa; č. 95/1983 Zb. ZSSR – platí vo vzťahu k Rusku, Arménsku, Bielorusku, Kazachstanu, Moldavsku, Tadžikistanu, Turkménsku, Ukrajinu a Uzbekistanu).

Dôležitou súčasťou prameňov právnej úpravy dedenia v slovenskom právnom poriadku vo vzťahu k členským štátom EÚ sa stalo zavedenie príslušných ustanovení Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí o prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve (Ú. V. EÚ L201, 27. 7. 2012 – ďalej len „nariadenie“) do slovenského právneho poriadku. Vo vzťahu k Slovenskej republike existencia nariadenia znamená, že právna úprava nariadenia sa bude aplikovať na všetky vzťahy upravujúce právomoc, rozhodné právo, uznávanie a výkon rozhodnutí, prijatie a výkon verejných listín v dedičských veciach bez potreby osobitnej vnútroštátnej právnej úpravy. Podstatou právnej úpravy uvedeného nariadenia nie je zásadným spôsobom ovplyvňovať vnútroštátnu hmotnoprávnu úpravu dedenia, ale upraviť procesný postup cezhraničného prejednávania dedičstva, jeho sprehládnenie, možnosť voľby práva poručiteľom, zabezpečenie vzájomného uznávania rozhodnutí zavedením jednotného certifikátu o dedičstve. Praktická aplikácia tohto nariadenia v konečnom dôsledku znamená, že dedičstvo bude vybavované jednotne vo všetkých štátoch únie (s výnimkou Dánska, Írska a Spojeného kráľovstva – v uvedených štátoch sa bude i naďalej postupovať podľa vnútroštátnych procesných úprav).

Nariadenie je svojím charakterom aplikovateľné v jednotlivých členských štátoch spoločenstva, bez potreby ich publikácie vo vnútroštátnej právnej úprave, čo súvisí s účelom uvedeného nariadenia, ktorým bolo harmonizovať postup jednotlivých orgánov so zámerom dosiahnuť dedičské rozhodnutie postihujúce celý poručiteľov majetok, bez zreteľa na to, kde sa nachádza.

Charakteristické pre právnu úpravu nariadenia je, že zavádza jednotné pravidlá pre cezhraničné dedenie, pričom všeobecným hľadiskom pre určenie rozhodného práva je obvyklý pobyt poručiteľa, pripúšťa však možnosť voľby práva, ktorým sa bude riadiť celé dedičstvo. Vychádza zo všeobecného princípu rešpektovania (uznania) rozhodnutí vydaných v ktoromkoľvek členskom štáte spoločenstva, vrátane akceptácie verejných listín vydaných v dedičských veciach, a zavádza inštitút európskeho osvedčenia o dedičstve, ktoré je použiteľné v iných štátoch spoločenstva.¹⁶

1.2 Charakteristické znaky platnej právnej úpravy dedičského práva v SR

Dedenie v súčasnej platnej právnej úprave vykazuje voči právnym úpravám platným na našom území pred rokom 1950, ale aj v porovnaní s viacerými zahraničnými právnymi úpravami svoje charakteristické črty. V prvom rade dedič vstupuje do všetkých práv a povinností, ktoré nezanikli poručiteľovou smrťou, a nie je pri nich ustanovený osobitný režim právneho nástupníctva. Systém dedičskej postupnosti, pri ktorom dedič nadobúda

¹⁶ KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Bratislava: Eurounion, spol. s r. o., 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 483 a nasl.

dedičstvo okamihom poručiteľovej smrti, sa označuje ako delačný systém (dedičstvo nadobúdajú dedičia priamo faktom smrti poručiteľa – *ipso iure*).¹⁷ Dnes dedenie v našom občianskom práve spočíva na princípe prechodu majetku, majetkových práv a povinností poručiteľa na jeho právnych nástupcov priamo zo zákona (*ex lege*) už okamihom smrti poručiteľa. Majetok poručiteľa prechádza na dedičov v momente smrti poručiteľa. Týmto okamihom dedič vstupuje do všetkých práv a povinností, ktoré nezanikli poručiteľovou smrťou a nie je pri nich ustanovený osobitný režim právneho nástupníctva. Ak bol poručiteľ vyhlásený za mŕtveho, deň uvedený v súdnom rozhodnutí ako deň smrti (deň, ktorý neprežil) je rozhodujúci pre nadobudnutie dedičstva. K prechodu nie je potrebný žiadny právny akt zo strany dediča (prijatie dedičstva). Takýto systém dedičskej postupnosti sa označuje ako delačný systém (dedičstvo nadobúdajú dedičia priamo faktom smrti poručiteľa). Naproti tomu podľa adičného systému sa subjekty stávajú dedičmi až prejavom vôle, že dedičstvo prijímajú.¹⁸

V našom dedičskom práve sa uplatňuje delačný systém. Princíp rovnosti subjektov v oblasti súkromného práva, podľa ktorého žiadne právo nemôže jeden subjekt vnútiť druhému subjektu proti jeho vôli však vyžaduje, aby aj dedič mal možnosť slobodne sa rozhodnúť, či dedičstvo chce nadobudnúť, a teda či vôbec chce byť dedičom. Dedičovi takúto možnosť poskytuje Občiansky zákonník tým, že mu priznáva právo odmietnuť dedičstvo (§ 463 OZ). Právne následky odmietnutia dedičstva potom nastávajú *ex tunc*, teda od okamihu poručiteľovej smrti. To znamená, že dedič, hoci bol za dediča povolaný, sa nestáva dedičom, lebo ním odmietol byť, a preto, aj keď mu vzniklo subjektívne dedičské právo, na základe ktorého by mohol dediť, nededí.

Aj keď platný Občiansky zákonník vychádza pri úprave dedičského práva zo základnej zásady, že dedičstvo prechádza na dediča *ipso iure*, t. j. okamihom poručiteľovej smrti, napriek tomu zachováva princíp úradnej ingerencie pri nadobudnutí dedičstva. Zachovanie úradnej ingerencie pri nadobúdaní dedičstva je odôvodnené požiadavkou právnej istoty pri zmene vlastníckych vzťahov alebo iných oprávnení v dôsledku smrti, ale aj právnej istoty, ak je viac dedičov, a tiež záujmom o čo najúplnejšie zistenie rozsahu majetku a práv patriacich do dedičstva, aby nedochádzalo k ohrozeniu práv tretích osôb, a to predovšetkým veriteľov. V týchto súvislostiach je potrebné vidieť potrebu úradného potvrdenia o tom, kto nadobudol dedičstvo a v akom rozsahu.

Vydávanie rozhodnutí v zmysle potvrdenia o nadobudnutí dedičstva patrí od 1. 1. 1993 do právomoci súdu. Pred týmto dňom prejednávane a rozhodovanie v dedičských veciach prináležalo štátnym notárstvám, ale zákonom č. 263/1992 Zb. bolo opäť zverené súdom (ako pred rokom 1955). Vzhľadom na uvedené podstata úradnej ingerencie spočíva v tom, že nadobudnutie dedičstva je obligatórne spojené s konaním a rozhodnutím

¹⁷ Právo platné na Slovensku bolo vždy založené na konštrukcii nadobudania dedičstva smrťou poručiteľa – *ipso iure*, t. j. na nadobudnutie dedičstva nebolo treba osobitné prihlásenie, stačilo, ak dedič dedičstvo neodmietol.

¹⁸ KNAPP, V. – PLANK, K.: *Československé občanské právo. 1. sv. – obecní část*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 526.

príslušného štátneho orgánu, a to súdu. Súd poverí notára, aby ako súdny komisár reálne uskutočnil prejednanie dedičstva a rozhodol v dedičskom konaní, pričom všetky rozhodnutia a úkony notára, v ktorých koná ako súdny komisár, sa považujú za úkony súdu prvej inštancie, ktorý notára ako súdneho komisára poveril.

Úradná ingerencia sa týka všetkých prípadov úmrtia fyzickej osoby, bez ohľadu na rozsah zanechaného majetku, osobu dediča či dedičský titul.

V konaní o dedičstve ide najmä o to, aby sa zistil majetok, ktorý zostal po poručiteľovi, a aby sa zistili prípadné pohľadávky a dlhy poručiteľa. Ďalej ide o to, aby sa zistilo, kto sú dedičia, či chcú byť dedičmi, teda či dedičstvo neodmietajú, či sú dedičia spôsobilí, či nedošlo k vydedeniu dediča, a tiež či poručiteľ nezanechal závet. Pri dlhoch poručiteľa ide o zistenie jeho veriteľov a spôsobu, akým dedičia uspokojia pohľadávky veriteľov. Dedičia v rámci tohto konania uplatňujú svoje dedičské právo, ktoré súd skúma, a postupujú nasledovne:

- a) Ak je len jeden dedič a dedičstvo neodmietne, súd mu potvrdí, že dedičstvo nadobudol (§ 481). Toto potvrdenie má deklaratórny význam. Potvrdzuje tým právo, ktoré vzniklo už okamihom smrti poručiteľa.
- b) Ak je dedičov viac a dohodnú sa medzi sebou o vyporiadaní dedičstva, t. j. konkrétne sa dohodnú, ktorá vec či súbor vecí z dedičstva komu pripadne, resp. že zostanú spoluvlastníkmi, a ako sa medzi nich rozdelia aktíva a pasíva, súd dohodu schváli, ak neodporuje zákonu alebo dobrým mravom (§ 482).
- c) Ak je dedičov viac a nedohodnú sa o vyporiadaní medzi sebou, alebo súd ich dohodu neschváli, súd potvrdí nadobudnutie dedičstva podľa dedičských podielov tým dedičom, ktorých dedičské právo bolo preukázané.
- d) Súd (súdny komisár) vykoná vyporiadanie medzi dedičmi a rozhodne o tom, čo ktorý z dedičstva nadobudol.¹⁹

¹⁹ Poznámka: Súd pri vyporiadaní dedičov postupuje záväzne podľa pravidiel, ktoré sú vymedzené v § 484 Občianskeho zákonníka:

- Potvrdí nadobudnutie dedičstva podľa dedičských podielov.
- Dedičovi do jeho podielu pri dedení zo zákona započíta (tzv. kolácia) to, čo za života poručiteľa od neho bezplatne dostal, pokiaľ nešlo o obvyklé darovanie. Ak však nededí niektoré dieťa (pretože odmietlo dedičstvo, nemá dedičskú spôsobilosť, je vydedené, jeho pobyt nie je známy, neprežilo poručiteľa) a dedia jeho deti (teda poručiteľovi vnuci, prípadne právnucci), započíta sa im (vnukom, pravnukom) do podielu to, čo bezplatne dostal od poručiteľa jeho predok. Zmysel tohto ustanovenia (§ 484) tkvie v tom, aby nedochádzalo k neopodstatnenému zvýhodneniu takých dedičov, ktorých rodičia, prípadne prarodičia boli poručiteľom obdarovaní mimo rámca obvyklého darovania. Pri dedení zo závetu treba započítanie urobiť len vtedy, ak dal na to poručiteľ príkaz, alebo ak by obdarovaný dedič bol neodôvodnene zvýhodnený oproti neopomenutelným dedičom (§ 484).
- Pri rozdelení dedičstva sa prihliada na možnosti účelného využitia vecí. Z toho dôvodu môže jednotlivé veci alebo aj celé dedičstvo prevziať jeden z dedičov. Dedičské práva ostatných dedičov sa uspokojia buď v peniazoch, alebo zo zvyšujúceho dedičstva, pričom sa vezme zreteľ na dlhy prevzaté jednotlivými dedičmi.

- e) Súd (súdny komisár) potvrdí, že dedičstvo, ktoré nenadobudol žiaden dedič, pripadlo štátu (§ 462 OZ). Štát nadobúda dedičstvo nie z titulu dedenia, ale pripadne mu ako odúmrt'.
- f) Ak poručiteľ zanechal nepatrný majetok, môže ho súd vydať tomu, kto sa postaral o pohreb, a konanie o dedičstve zastaví (§ 188 CMP).

Ak je dedičstvo predĺžené, môžu sa dedičia s veriteľmi dohodnúť o tom, že im prenechajú dedičstvo na úhradu dlhov (*iura crediti*). Súd takúto dohodu schváli, ak neodporuje osobitnému predpisu, a ak dohodu neschváli, pokračuje v konaní (§ 202 CMP). Ak nedôjde k dohode medzi dedičmi a veriteľmi, príp. ich dohodu súd neschváli, súd podľa § 205 CMP nariadi likvidáciu dedičstva. Pohľadávky, ktoré pri likvidácii nebudú uspokojené, zaniknú.

Dedič zodpovedá za poručiteľove dlhy, ktoré naňho prešli ako dedičstvo. Ak je dedičov viac, potom zodpovedajú podľa pomeru toho, čo z dedičstva nadobudli k celkovému dedičstvu. Aby však dedenie nebolo pre dediča majetkovým rizikom, táto zodpovednosť je obmedzená tým, že dedič zodpovedá za poručiteľove dlhy len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva. Do tejto výšky zodpovedá dedič nielen majetkovými kusmi, ktoré získal z dedičstva (teda *in natura*), ale aj svojím ostatným majetkom. Rovnako zodpovedajú dedičia aj za náklady poručiteľovho pohrebu (§ 470 ods. 1 a 2).

Prejednanie dedičstva podľa ustanovení § 158 a nasl. CMP prichádza do úvahy iba pri naplnení hmotnoprávných predpokladov pre dedenie. Tie vyplývajú z právnej úpravy obsiahnutej v ustanoveniach § 460 a nasledujúcich Občianskeho zákonníka.²⁰

Podľa týchto ustanovení dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa. Aby teda vôbec prichádzal do úvahy procesný postup, základným predpokladom je smrť poručiteľa. Smrťou poručiteľa dochádza k prechodu práv a povinností na právnych nástupcov (dedičov) ako dôsledok právnej skutočnosti, ktorou je smrť fyzickej osoby (poručiteľa).²¹ Zo zákona vyplýva, že účinky dedenia nastávajú ku dňu smrti poručiteľa a bez zreteľa na vôľu dedičov, hoci tieto účinky môže dedič odvrátiť tým, že dedičstvo odmietne.

²⁰ CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Vydavateľstvo Heuréka Šamorín, ISBN 978-80-89122-55-4, 2009, s. 59 a nasl. Rovnako LAZAR, J. a kol.: *Občianske právo hmotné*. Iura Edition, 2010, s. 602 a nasl., ISBN 978-808078-346-4. Rovnako VOJČÍK, P.: *Občianske právo hmotné II*. Vydavateľstvo PF UPJŠ v Košiciach, ISBN 80-7097-631-4, 2006, s. 261 a nasl.

²¹ Poznámka: Pod smrťou poručiteľa – fyzickej osoby – rozumieme existenciu smrti v právnom slova zmysle. Z ustanovenia § 7 ods. 2 OZ vyplýva, že smrť sa preukazuje predpísaným spôsobom. Bezprostredným podnetom pre začatie konania o prejednaní dedičstva je spravidla oznámenie matriky o tom, že došlo k smrti fyzickej osoby. Smrť fyzickej osoby sa konštatuje spôsobom upraveným v zákone č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti.

Základom právnej úpravy dedenia je univerzálna sukcesia, ktorej dôsledkom je, že dedičia vstupujú do všetkých práv a povinností poručiťa, ktoré podľa zákona zanikajú smrťou poručiťa.²²

Ďalším dôležitým predpokladom dedenia je existencia dedičstva (majetku poručiťa). Pod dedičstvom je teda treba rozumieť majetkové práva a povinnosti, ktoré pôvodne patrili poručiťovi, a to vrátane dlhov poručiťa, ktoré sú základom pre určenie všeobecnej hodnoty majetku poručiťa, výšky dlhov, ktoré vyústia do čistej hodnoty dedičstva alebo k jeho predĺženiu. Od toho je závislý aj ďalší možný postup pre vyporiadanie dedičstva, ako bolo uvedené vyššie.²³ Ak by zomrela fyzická osoba, ktorá nezanechala žiadny majetok, tak k dedeniu nemôže dôjsť, a súd konanie o dedičstve zastaví. Ak poručiť zanechal iba majetok nepatrnej hodnoty, môže ho súd vydať tomu, kto sa postaral o pohreb, a tak isto konanie zastaví (§ 187 a 188 CMP).

Nevyhnutným predpokladom dedenia je aj existencia spôsobilého dediča, resp. dedičov. Tento predpoklad znamená, že je tu dedič, ktorý je povolaný dediť (či už na základe závetu alebo na základe zákona), a nie je dedičsky nespôsobilý. Dedič sa predovšetkým musí dožiť smrti svojho poručiťa. Dedičská nespôsobilosť však prichádza do úvahy iba u fyzickej osoby ako dediča. Dedičskú spôsobilosť fyzickej osoby treba odlišiť od spôsobilosti mať práva a povinnosti, a aj od spôsobilosti na právne úkony. Dediť môže každá fyzická osoba, ktorá má spôsobilosť mať práva a povinnosti, ako to vyplýva z § 7. Najmä pre dedičské právo je dôležité pripomenúť, že túto spôsobilosť má aj počaté dieťa, ak sa narodí živé. Ak by dedič nemal spôsobilosť na právne úkony, nie je to na prekážku toho, aby dedil. V konaní o dedičstvo bude zastúpený svojím zákonným zástupcom alebo kolíznym opatrovníkom. Právnická osoba môže byť dedičom za podmienky, že v čase smrti poručiťa právne ako subjekt existuje.

²² Poznámka: Od univerzálnej sukcesie, ku ktorej dochádza dedením, je potrebné odlišovať stav, ak práva a povinnosti prechádzajú na osoby, ktoré sú inak dedičmi, avšak práva a povinnosti na nich prechádzajú na základe osobitnej právnej úpravy. Takéto práva nemožno považovať za majetok patriaci do dedičstva. Napr. V prípade smrti zamestnanca (§ 35 Zákonníka práce) mzdové nároky z pracovného pomeru postupne až do výšky štvornásobku jeho priemerného mesačného zárobku pripadnú priamo na jeho manžela, deti a rodičov, ak s ním žili v čase smrti v domácnosti. Predmetom dedičstva sa stanú, iba ak takýchto osôb niet. Predmetom dedenia však nemôžu byť ani majetkové a iné práva, ku ktorých zániku dochádza smrťou poručiťa. Takými právami sú napr. právo na bolestné, sťaženie spoločenského uplatnenia (§ 579 OZ), základné práva a slobody, resp. majetkové práva vyplývajúce z porušenia týchto práv (viď CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Šamorín, Vydavateľstvo Heuréka, ISBN 978-80-89122-55-4, 2009, s. 53 a nasl.; rovnako LAZAR, J.: *Občianske právo hmotné*, Iura Edition, 2010, s. 599 a nasl., ISBN 978-808078-346-4; rovnako VOJČÍK, P.: *Občianske právo hmotné II.*, Vydavateľstvo UPJŠ v Košiciach, 2006, s. 260 a nasl. ISBN 80-7097-631-4; rovnako KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*, vydavateľstvo Eurounion, spol. s r. o., Bratislava, 2016, s. 55, ISBN 978-80-89374-36-6). Ak zomrie poručiť, ktorý pôsobil v spoločnosti s ručením obmedzeným, vo verejnej obchodnej spoločnosti, komanditnej spoločnosti, s výnimkou akciovej spoločnosti, je predmetom dedenia ich obchodný podiel v týchto spoločnostiach, resp. vyrovnávací podiel. Podrobnejšie vo vzťahu k jednotlivým obchodným spoločnostiam v súvislosti s majetkom poručiťa (dedičstva) ako predpokladom dedenia pozri ich právnu úpravu v Obchodnom zákonníku, najmä § 88, 91, 61, 116, 150, 114. Predmetom dedičstva môže byť aj podnik, resp. jeho časť (§ 5 a nasl. OBZ).

²³ Poznámka: Opomenutie prejednať majetok poručiťa v dedičskom konaní nebráni podaniu určovacej zálohy, v ktorej sa bude navrhovateľ domáhať určenia, že ku dňu smrti bol poručiť vlastníkom určitej veci. Výsledok takéhoto konania je dôvodom na konanie o novoobjavenom majetku (viď bližšie R NS ČR 22 Cdo 97/2005, 22 Cdo 1977/2001).

Predpokladom dedenia je ďalej existencia právneho dôvodu dedenia. Dedičským právnymi titulmi (dôvodmi dedenia), ktoré určujú, na koho dedičstvo prechádza, sú buď zákon, existencia určitého príbuzenského alebo obdobného blízkeho osobného vzťahu určená zákonom, alebo jednostranný právny úkon poručiteľa pre prípad smrti, čiže závet. Dedičské právo pripúšťa aj dedenie súčasne z oboch titulov dedenia.²⁴

Za posledný predpoklad dedenia je možné považovať i nevyužitie práva odmietnuť dedičstvo podľa § 463 a nasl. OZ, a to v tom zmysle, že ak by boli splnené i všetky predchádzajúce predpoklady, ale dedič by dedičstvo odmietol, k dedeniu by nedošlo. Odmietnutie dedičstva je jednostranný právny úkon dediča adresovaný súdu (resp. notárovi ako súdnemu komisárovi), ktorý prejednáva dedičstvo, ktorým vyhlasuje, že dedičstvo odmieta. O možnosti odmietnuť dedičstvo má súd (súdny komisár) povinnosť upovedomiť dediča v zmysle § 189 CMP.²⁵

1.3 Funkcie dedičského práva

Dedičské právo v objektívnom zmysle zabezpečuje zmenu v subjektoch majetkových práv a povinností po smrti fyzickej osoby. Napomáha tak zachovaniu majetkových hodnôt zomretého pre jeho nástupcov, predovšetkým pre jeho rodinu.

Právny poriadok tým, že umožňuje tento prechod majetku, priaznivo ovplyvňuje nakladanie s majetkom počas života fyzických osôb, pretože im umožňuje postarať sa a zabezpečiť aj ďalšiu generáciu alebo osoby, ktoré sú v úzkom rodinnom alebo obdobnom vzťahu k poručiteľovi. Je tak jedným z významných činiteľov prispievajúcich k uchovaniu hodnôt, ktoré môžu slúžiť na uspokojovanie hmotných i kultúrnych potrieb jeho právnych nástupcov. Ide tu o určitý druh morálneho stimulu, ktorý napomáha zosúladiť záujmy jednotlivca so záujmami spoločnosti. Základnou funkciou dedičského práva, pokiaľ ide o hmotné zabezpečenie života potomkov, je teda posilnenie rodiny prostredníctvom generáčného prepojenia.²⁶

Právna úprava dedenia však nesleduje iba záujmy tých, ktorým plynie prospech z nadobudnutia poručiteľom zanechaného majetku, ale berie ohľad aj na subjekty, voči

²⁴ Poznámka: Dôvody, z ktorých sa povolávali dedičia alebo z ktorých sa určitým osobám dedenie ponúkalo, poznalo už rímske právo. Boli to dva základné dôvody povolávania dedičov: závet (*testamentum*) a zákon. Podľa toho sa rozoznávalo dedenie zo závetu (*vocatio ex testamento*), a ak nebolo závetu, tak dedenie zo zákona (*vocatio ab intestato*). Pričom platilo, že dedenie ako univerzálna sukcesia sa v konkrétnom prípade muselo zakladať len na jednom dôvode na rozdiel od našej súčasnej právnej úpravy, platilo teda, že: po nikom nemožno dediť sčasti na základe závetu a sčasti na základe zákona (*nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest* – ust. Inst. 2, 4, 5), viď REBRO, K.: *Rímske právo*, Bratislava: Obzor, 1980, s. 247; tiež TUROŠÍK, M.: *Roman Law*. Banská Bystrica: UMB, 1. vydanie, 2013, ISBN 978-80-557-0556-9.

²⁵ Poznámka: K predpokladom dedenia pozri bližšie R NS ČR 30 Cdo 543/2013; R NS ČR 29 Cdo 163/2011; R NS ČR 22 Cdo 3793 /2008; R NS ČR 21 Cdo 5145/2007, rovnako R NS ČR 70/2009; R NS ČR 21 Cdo 1219/2006; R NS ČR 26 Cdo 637/2006; R NS ČR Odo 538/2006; R NS SR 3Cdo 332/2006 ZSP č. 79/2007; R NS SR 1Cdo 49/2005 ZSP 68/2006; R NS SR 2Cdo 8/2004 ZSP č. 18/2005; R NS SR 2Cdo 41/2000; R NS SR 29Cdo 1633/1999; R NS SR Cz 50/1991; R NS SR 1Cz 11/1997 R 31/1973.

²⁶ MIKEŠ, J.: *Dědické právo*. Praha: Panorama, 1982, s. 263.

ktorým bol zomretý zaviazaný na majetkové plnenie, pretože veritelia nesmú byť ohrození vo svojich právach tým, že povinný subjekt zomrel. Dedičské právo tak prispieva k upevňovaniu právnej istoty osôb, ktoré boli v právnych vzťahoch s poručiteľom.

Úprava dedičského práva, predovšetkým zvýšenou ochranou poručiteľových potomkov ako tzv. neopomenuteľných dedičov, požiadavkou vyporiadania dedičstva medzi viacerými dedičmi, zreteľne smeruje k posilňovaniu vzájomných vzťahov vnútri rodiny, účelnému využitiu zanechaných majetkových hodnôt, predchádzaniu sporom, ku ktorým by medzi viacerými dedičmi mohlo dôjsť, a k dôslednej ochrane tretích osôb, voči ktorým mala zomretá osoba postavenie dlžníka. Na funkciu posilňovania rodinných vzťahov prostredníctvom inštitútov dedičského práva sa prihliada aj v daňových predpisoch, ktoré sú zakotvené v predpisoch finančného práva.

Na základe vyššie uvedeného je možné konštatovať, že dedičské právo napomáha zachovaniu majetkových hodnôt v rodine a prispieva k posilneniu medzigeneračnej solidarity v rodine. Priaznivo ovplyvňuje nakladanie s majetkom už počas života poručiteľa a umožňuje mu majetkovo zabezpečiť predovšetkým osoby, ktoré sú s ním v úzkom rodinnom alebo obdobnom vzťahu. K základným funkciám dedičského práva preto priradujeme najmä starostlivosť o hmotné zabezpečenie života pozostalého manžela a potomkov. Právna úprava však nesleduje iba záujmy tých, ktorým plynie prospech z nadobudnutia poručiteľom zanechaného majetku, ale berie ohľad aj na subjekty, voči ktorým bol poručiteľ pred svojou smrťou zaviazaný na majetkové plnenie. Veritelia nesmú byť ohrození vo svojich právach tým, že povinný subjekt zomrel. Dedičské právo preto prispieva aj k upevňovaniu právnej istoty osôb, ktoré boli v právnych vzťahoch s poručiteľom. Dedenie honoruje poručiteľových potomkov, ktorí majú zo zákona privilegované postavenie neopomenuteľných dedičov. Zreteľne tak smeruje k posilňovaniu vzájomných vzťahov vnútri rodiny, účelnému využitiu zanechaných majetkových hodnôt, predchádzaniu sporom a ochrane tretích osôb, voči ktorým mal poručiteľ postavenie dlžníka. Funkciu posilňovania rodinných vzťahov prostredníctvom inštitútov dedičského práva umocňujú svojimi ustanoveniami aj niektoré predpisy verejného práva (napr. daňové predpisy).²⁷

1.4 Základné zásady dedenia

Vo všeobecnosti základné zásady vyjadrujú politicko-právne postuláty umožňujúce na danom stupni vývoja obsahovo sformovať jednotlivé inštitúty dedičského práva. Zásady reflektujú mravné postuláty a dávajú im normatívny charakter. Ide o normy imperfektné – neobsahujúce morálne pravidlá. Praktický význam zásad tkvie v tom, že vytvárajú sústavu základných pravidiel, ktoré usmerňujú interpretáciu a aplikáciu dedičského práva v právnej praxi. Keďže dedičské právo tvorí integrálnu súčasť všeobecného súkromného práva, to má za následok, že nosné zásady súkromného práva vyjadrené v podobe zásady

²⁷ CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Vyd. Heuréka, Šamorín, 2009, s. 17 a nasl.

rovnosti a zásady individuálnej autonómie (slobody) sa plnohodnotne uplatňujú aj v pomeroch upravených dedičským právom hmotným. Inak je to však pri úprave procesných noriem dedičského práva. Spoločenský záujem na právnej istote, ochrane maloletých detí, resp. veriteľov má za následok procesnú úpravu, ktorá sa s ohľadom na svoju arbitrážnu povahu riadi inými, osobitnými zásadami.²⁸ Na tomto mieste sa budeme venovať výlučne hmotnoprávnym zásadám dedičského práva, ktorými sú: zásada univerzálnej sukcesie, zásada nadobúdania dedičstva okamihom smrti poručiteľa, zásada akrescencie a zásada dedičskej reprezentácie.

Aj nová právna úprava dedenia v ČR, systematicky začlenená do nového Občianskeho zákonníka (zák. č. 89/2012 Sb.), sa naďalej hlási k podobným, už tradičným zásadám dedičského práva – zásada univerzálnej sukcesie, nadobudnutie dedičstva smrťou poručiteľa, princíp ingerencie verejnej moci pri nadobudnutí dedičstva, zásada rovnosti, posilnenie autonómie vôle poručiteľa, zásada zachovania hodnôt a prechodu majetku dedením na jednotlivca.²⁹

Univerzálna sukcesia

So smrťou fyzickej osoby ako objektívnou právnou skutočnosťou zákon spája zánik jej spôsobilosti mať práva a povinnosti a zároveň s ňou spája vznik subjektívneho dedičského práva prislúchajúceho dedičovi. Fyzická osoba teda smrťou prestáva byť právnym subjektom a práve dedením dochádza k zmene v osobe oprávneného, resp. zaviazaného

²⁸ CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Ostrava: Key Publishing s. r. o., 2010, s. 22.

²⁹ Výňatok z dôvodovej správy: „Dedičské právo upravuje prechod majetkových poměrů zemřelého člověka na jiné osoby. Nová úprava dědického práva obecně vychází z většiny zásad právní úpravy dosavadní. Opticky je však na první pohled patrné zřejmé rozmnožení ustanovení o dědickém právu. Právní úprava dědení byla v naší občanském právu v průběhu kodifikací z 50. a 60. let postupně výrazně redukována, neboť v předchozím společenském zřízení nebyly potřeba a zájem věnovat výraznější pozornost péči o přechod větších majetkových podstat. V úpravě práva dědického se tak nejvýrazněji projevil někdejší simplifikační tendence totalitního zákonodárství.

Některé základní zásady dědického práva vyplývají již z návrhu tohoto ustanovení.

Předně se jedná o zásadu zachování hodnot, tedy zachování hodnot se zřetelem k budoucnosti jako výra solidarity lidí a sledování cílů sahajících přes více generací. Že se tato zásada uplatňuje, pokud jde o nemovitě i movité věci ve všech společnostech vyjma některých neliterárních (tzv. archaických či přírodních), je dostatečně známo. Moderní doba se v té souvislosti k uvedené zásadě přiklonila důsledněji, zejména co se týká předmětů duševního vlastnictví a jiných předmětů bez hmotné podstaty. Uvedené vyjadřují z různých úhlů všechny odstavce navrženého paragrafu. Posun oproti stávající úpravě je zejména v opuštění široce formulovaného pravidla § 579 stávajícího obč. z. o zániku subjektivních práv a povinností vázaných jen na osobu dlužníka nebo věřitele jeho smrtí. Podle § 1475 odst. 2 spadají do pozůstalosti i subjektivní práva a povinnosti zakládající se pouze na osobních poměrech zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny tak, že to vede k určení nebo uspokojení nároku zásahem veřejné moci. Důsledkem toho přejdou do pozůstalosti např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo zažalována.

Druhá základní zásada dědického práva spočívá v přechodu majetku na jednotlivce (koncepte individualistického dědického práva). Základ tohto pojetí vyplývá z konstrukce odst. 3. Princip individualistického pojetí dědického práva zůstal u nás vždy zachován se zřetelem k tomu, že vědomí člověka, že jeho statky případnou osobám zůstaviteli blízkým, podporují jeho starostlivosť o vlastní majetek a péči o rodinu. Dosavadní úprava však přece jen působila proti této zásadě, zejména redukcí okruhu zákonných dědiců provedenou v r. 1950 byla z okruhu zákonných dědiců vyloučena jejich čtvrtá třída (osnova jí v § 1638 mezi dědice ze zákona vrací a zavádí i další dědické třídy).

Obě uvedené zásady dědického práva se promítají i do dalších ustanovení návrhu s tím, že k nim v úpravě těchto dalších ustanovení pristupujú i zásady ostatní (zásada rovnosti, univerzální sukcesie, volnosti dědice dědictví přijmout či odmítnout a princip ingerence veřejné moci při nabytí dědictví).“

subjektu v majetkovoprávných vzťahoch a majetkových právach. Občiansky zákonník pri úprave dedenia vychádza zo zásady univerzálnej sukcesie, to znamená, že dedič vstupuje do majetkovoprávných pomerov svojho predchodcu v celej šírke a vo všetkých zložkách – práv aj povinností. Poručiteľom zanechaný majetok, t. j. aktíva i pasíva tvoria nerozlučný celok, ktorý prechádza na dediča.

Aj podľa platného práva v minulosti na Slovensku (uhorské právo) s výnimkou vecného odkazu bolo dedenie vždy univerzálnou sukcesiou po poručiteľovi. Dedič sa povolával k pozostalosti ako celku. Pozostalosť sa javila ako súhrn majetku a prechádzala na dediča buď v celku, alebo v určitom podiele z celku. Ak sa povolávalo k dedičstvu viac dedičov, mohli sa ich podiely určiť iba týmito pomernými podielmi so zreteľom na celok. Nebolo známe dedenie jednotlivých vecí alebo práva. Odkazovník – legát – nebol singulárnym sukcesorom poručiteľa, lebo nenadobúdal odkázané veci alebo práva priamo po ňom, ale stal sa veriteľom dediča s obligačným nárokom voči nemu na vydanie alebo výplatu odkazu. Výnimkou bol odkazovník tzv. vecného odkazu na Slovensku, ktorý sa stal vlastníkom odkázanej veci priamo poručiteľovou smrťou.

Nadobúdanie dedičstva okamihom smrti poručiteľa – *ipso iure*

Táto zásada je zakotvená hneď v úvodnom ustanovení siedmej časti Občianskeho zákonníka v § 460. Okamihom, keď majetok poručiteľa prechádza na dedičov, je moment smrti poručiteľa. Tento prechod si nevyžaduje žiadny právny akt zo strany dediča.

Uvedený systém dedičskej postupnosti, ako sme už uviedli, sa nazýva systém de lačný; dedičstvo nadobúdajú dedičia *ipso iure* – priamo faktom smrti poručiteľa. Spomenutý adičný systém, v ktorom sa subjekty stávajú dedičmi až prejavom vôle, že dedičstvo prijímajú, sa v našom dedičskom práve neuplatňuje. Princíp nadobúdania dedičstva okamihom smrti poručiteľa má za následok, že úkony, ku ktorým dochádza neskôr, napríklad dedičská dohoda alebo odmietnutie dedičstva, majú spätné účinky (pôsobia *ex tunc*) ku dňu smrti poručiteľa.

Práva dedičov, ktoré je potrebné potvrdiť rozhodnutím súdu, sa posudzujú podľa práva platného v čase poručiteľovej smrti.

Táto zásada sa uplatňovala na území Slovenska už aj pred 1. januárom 1951, zatiaľ čo na území Čiech a Moravy sa zanechaný majetok v čase od poručiteľovej smrti až do odovzdania dedičstva právoplatným rozhodnutím súdu považoval za samostatnú právnickú osobu – tzv. ležiacu pozostalosť (*hereditas iacens*). Dedičské právo muselo byť najprv prejednané pred súdom a až následne, podľa jeho výsledku, odovzdané dedičovi.

Právo platné na Slovensku bolo vždy založené na konštrukcii nadobúdania dedičstva smrťou poručiteľa – *ipso iure*.³⁰

³⁰ Jedinou výnimkou, keď to bolo inak, bolo časovo krátke obdobie od roku 1853 do roku 1861, keď na území Uhorska platilo rakúske právo, v ktorom sa v dôsledku uplatňovania inštitútu ležiacej pozostalosti dedičstvo nenadobúdalo smrťou poručiteľa.

Nový Občiansky zákonník, pripravovaný v rámci prebiehajúcej rekonštrukcie súkromného práva v SR, vychádza aj naďalej z tejto konštrukcie, a preto sa odmietajú pokusy obnoviť pri príležitosti rekonštrukcie súkromného práva pôvodný inštitút ležiacej pozostalosti (*hereditas iacens*), ktorý bol príznačný len pre dedičské právo platné v českých krajinách pred rokom 1950 a ktorý vychádzal z úpravy obsiahnutej už vo Všeobecnom rakúskom občianskom zákonníku z roku 1811, tak ako bolo uvedené vyššie. Predmetom dedenia bude všetok majetok, ktorý ku dňu smrti patrí poručiteľovi. V niektorých krajinách sa rozlišuje pozostalosť a dedičstvo, pričom pozostalosťou sa rozumie všetok majetok poručiteľa v momente jeho smrti, resp. tá jeho časť, ktorá je spôsobilá prechodu na dediča, kým dedičstvom sa zasa rozumie tá časť majetku poručiteľa, ktorú dedič skutočne dedením nadobudol. Vzhľadom na to, že dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa, tak oba tieto inštitúty splyývajú a ich rozlišovanie stráca aj pre rekonštrukciu praktický význam.

V súčasnosti sú z právnych úkonov týkajúcich sa dedičstva až do právoplatného skončenia dedičského konania oprávnení i povinní voči tretím osobám všetci dedičia poručiteľa, pokiaľ dedičstvo neodmietli, a to spoločne a nerozdielne.

Akrescencia

Zásada akrescencie spočíva v prirastaní uvoľnených dedičských podielov k podielom ďalších dedičov. Prichádza však do úvahy iba pri dedení zo zákona, konkrétne v druhej dedičskej skupine. To znamená, že ak dedičstvo z určitého dôvodu nenadobudne napr. manžel poručiteľa, časť pripadajúca na neho sa rozdelí medzi ďalších dedičov tejto skupiny. Pri dedení zo závetu nedochádza k prirastaniu uvoľnenej časti dedičstva k podielom ostatných dedičov zo závetu, ale uvoľnený podiel sa stáva predmetom dedičskej postupnosti zo zákona. Občiansky zákonník v ustanovení § 462 ods. 2 vylučuje prirastanie dedičských podielov medzi dedičmi zo závetu. Ak totiž niektorý dedič zo závetu z nejakého dôvodu dedičstvo nenadobudol, nastupujú namiesto neho výhradne dedičia zo zákona. Dedič zo závetu nenadobudne dedičstvo napríklad vtedy, ak zomrie skôr ako poručiteľ, ak sa stane nespôsobilým dediť, ak odmietne dedičstvo, prípadne ak je následným prejavom poslednej vôle poručiteľa vydedený, a vtedy neprirastie takto uvoľnený podiel ostatným dedičom zo závetu, ale prirastá iba zákonným dedičom (čo nepovažujeme za správne). To isté platí, ak sa závetom neodkázal celý majetok, čo vyplýva z § 461 ods. 2 druhej vety OZ; podľa ktorého, ak sa nadobudne zo závetu len časť dedičstva, nadobúdajú zvyšnú časť dedičia zo zákona. Poručiteľ môže týmto situáciám zabrániť takým spôsobom, že v závete ustanoví náhradného dediča.

Dedičská reprezentácia

Zásada dedičskej reprezentácie znamená, že ak dedičstvo opäť z určitého dôvodu nenadobudne niektorý zo zákonom povolaných dedičov, zákon na ich miesto povoláva ich potomkov. V prípade, ak poručiteľovo dieťa z akýchkoľvek dôvodov nededí, prípadne ním

uvolnený dedičský podiel rovnakým dielom každému z jeho žijúcich dedí. Ak nededí ani dieťa poručiteľovho dieťaťa (teda vnuk), prichádzajú na rad ďalší potomkovia bez obmedzenia (pravnuke a pod.). Táto zásada sa uplatňuje v prvej, tretej i štvrtej skupine zákonných dedičov. Títo dedičia dedia vždy ten podiel, ktorý by dedil ich bezprostredný predok. Až vtedy, ak by nededili ani takto povolaní descendentí, mohlo by dôjsť ku akrescencii.

1.5 Prechod dlhov

Predmetom dedičského nástupníctva nie sú iba práva, ale aj povinnosti. Prechod dlhov je daný povahou dedenia. Dedič vstupuje ako univerzálny sukcesor do všetkých práv a povinností svojho predchodcu. Za dlhy poručiteľa zodpovedá dedič len vtedy, pokiaľ tieto nezanikajú smrťou poručiteľa, resp. pokiaľ práva a povinnosti po poručiteľovi neprechádzajú na iné subjekty inak než dedením, ako aj vtedy, ak nevyužil svoje právo dedičstvo odmietnuť. Občiansky zákonník upravuje problematiku prechodu dlhov v ustanoveniach § 470 až 472. Na uvedenú hmotnoprávnú úpravu nadväzuje úprava procesných pravidiel obsiahnutá v rámci konania o dedičstve podľa Civilného mimosporového poriadku. Dedič vstupuje do práv a povinností poručiteľa okamihom smrti poručiteľa. Je pritom irelevantné, či o dlhoch poručiteľa vie alebo nie, povinnosti nadobúda spolu s právami bez rozdielu.

Podľa § 470 OZ dedič zodpovedá do výšky ceny nadobudnutého dedičstva za primerané náklady spojené s pohrebom poručiteľa a za poručiteľove dlhy. Ak je viac dedičov, zodpovedá každý z nich za uvedené náklady a dlhy podľa pomeru toho, čo z dedičstva nadobudol, k celému dedičstvu.³¹ To znamená, že dedič zodpovedá za uvedené náklady a dlhy iba obmedzene, t. j. jeho zodpovednosť je ohraničená cenou dedičstva (aktívami dedičstva). Rovnako je z uvedeného ustanovenia zrejmé, že za náklady spojené s pohrebom poručiteľa, ako aj za jeho dlhy dedičia nezodpovedajú solidárne (spoločne a nerozdielne), ale každý z nich jednotlivo v pomere svojho dedičského podielu k cene celého dedičstva.

Spolu s prechodom poručiteľovho majetku na dediča dochádza k splynutiu dedeného majetku s majetkom dediča (*confusio bonorum*). Napriek limitácii dedičskej zodpovednosti do výšky ceny nadobudnutého dedičstva je dedič vystavený riziku, že veritelia poručiteľa sa budú pri uplatnení svojich pohľadávok zameriavať na ľahšie postihnuteľný a bonitnejší majetok dediča oproti menej bonitnému majetku pochádzajúcemu z dedičstva. Splynutie majetku však môže mať aj opačný dôsledok, ak dlhy zaťažujúce samotného dediča majú s ohľadom na ich povahu pri vymáhaní prednosť pred dlhmi, ktoré zaťažovali poručiteľa. Naša právna úprava v tomto smere nepamätá na možnosť ochrany poručiteľových veriteľov, pretože v dôsledku splynutia majetku pochádzajúceho z dedičstva s majetkom samotného dediča už nie je možné dosiahnuť oddelenie oboch druhov majetku (*separatio bonorum*) do prípadného času uspokojenia dlhov, ktorými bol poručiteľ zaťažený. K spojeniu zanechaného majetku s majetkom dediča, a tým ani k jeho zodpovednosti do výšky

³¹ FEKETE, I.: *Občiansky zákonník. Komentár*. Epos, 2007, ISBN 978-80-8057-688-2, s. 500.

nadobudnutého dedičstva (*pro viribus hereditatis*) nedôjde, ak je dedičstvo predĺžené (pasíva prevyšujú aktíva), a dedičia sa dohodnú s veriteľmi o prenechaní predĺženého dedičstva veriteľom na úhradu dlhov (§ 471 ods. 1 OZ), alebo dôjde k likvidácii dedičstva (§ 471 ods. 2 OZ).³² V oboch prípadoch dochádza k uspokojeniu nárokov veriteľov len z majetku, ktorý tvorí predmet dedičstva. V prípade prenechania dedičstva na úhradu dlhov pôjde o náhradné plnenie pozostávajúce z vecí, práv alebo práv patriacich do dedičstva. V prípade likvidácie dedičstva zasa dochádza k uspokojeniu veriteľov z výťažku, ktorý bol získaný predajom zanechaného majetku.

Dohoda o prenechaní predĺženého dedičstva veriteľom

Ak je dedičstvo predĺžené, môžu dedičia uzavrieť s veriteľmi (vecne legitimovaní sú na jednej strane všetci dedičia a na strane druhej všetci veritelia) dohodu o prenechaní predĺženého dedičstva na úhradu dlhov. Predmetom tejto dohody, ktorú uzatvárajú dedičia s porúčiteľovými veriteľmi, sú všetky aktíva dedičstva, ktoré sa prenechávajú na úhradu dlhov porúčiteľa veriteľom. Ide tu o tzv. odovzdanie *cum iure crediti*. Hmotnoprávnym základom je úprava obsiahnutá v Občianskom zákonníku v § 471 ods. 1. Dohoda podlieha schváleniu súdom. Nejde pritom o vyporiadanie dedičstva. Veriteľ, ktorému je dedičstvo prenechané, sa totiž prevzatím veci z dedičstva nestáva dedičom. Schválením dohody prechádza dedičstvo priamo na veriteľov. Ak dôjde k prenechaniu predĺženého dedičstva veriteľom na úhradu dlhov, sústredí sa pozornosť len na majetok pochádzajúci z dedičstva, ktorý v takom prípade nesplynie s ostatným majetkom dediča. Záleží teda len na vôli dedičov, či dajú prednosť takémuto riešeniu veci, alebo vezmú na seba dôsledky spojené s dedením.

Likvidácia dedičstva patrí do druhého výnimočného spôsobu skončenia konania o dedičstve v prípade, že pasíva dedičstva prevyšujú jeho aktíva. Navrhnutím likvidácie dedičstva veritelia porúčiteľa dosiahnu, že majetok porúčiteľa nesplynie s majetkom dedičov.³³ To bude mať význam najmä vtedy, ak potenciálny dedič je už zadlžený a splnutie jeho majetku a majetku porúčiteľa by mohlo spôsobiť, že pohľadávky jeho veriteľov budú mať pri exekučnom vymáhaní lepšie poradie ako pohľadávky veriteľov porúčiteľa. Výhodnejšie postavenie veriteľov po nariadení likvidácie dedičstva spočíva i v tom, že svoje nároky nemusia uspokojovať voči jednotlivým dedičom podľa pomeru nimi nadobudnutého majetku, ale môžu postihnúť porúčiteľov majetok ako celok.

Likvidáciou dedičstva môžu svoje záujmy chrániť i samotní dedičia. Ich záujmy však budú kvalitatívne inej povahy. Pokiaľ totiž dedičia sami navrhnu likvidáciu dedičstva, pôjde im o paralyzovanie nepriaznivých dôsledkov osobného ručenia za dlhy porúčiteľa. Aj v minulosti, podľa uhorského dedičského práva, prechádzali smrťou porúčiteľa

³² MOLNÁR, P.: Určovanie všeobecnej hodnoty dedičstva a jeho vplyv na zodpovednosť dediča za dlhy porúčiteľa. In: FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dedičské právo v hmotnoprávných a procesných súvislostiach*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluver SR, s. r. o., 2022, ISBN 978-80-571-0486-5, s. 179.

³³ Tamtiež, s. 182.

na dediča nielen práva, ale aj jeho dlhy. Dedič ručil za všetky tieto pozostalostné dlhy len do výšky nadobudnutého dedičstva. Keď zomrel dlžník a jeho pozostalosť nebola ešte súdne odovzdaná, veriteľ bol povinný pri uplatňovaní svojej pohľadávky žalovať všetkých známych dedičov. Veriteľ musel v spore dokazovať, že na osobu, ktorú žaluje ako dediča svojho dlžníka, dedičstvo skutočne pripadlo, a tiež, aké. Ak veriteľ nedokázal, že dedič dedičstvo skutočne nadobudol, nemohol mu súd jeho pohľadávku prisúdiť. Na druhej strane, dedič musel byť pri uspokojovaní pozostalostných veriteľov náležite opatrný. Ak totiž mohol odôvodnene predpokladať, že pozostalosť je dlhmi predĺžená, čiže dedičstvo je predĺžené, nesmel vyplácať jednotlivých veriteľov ľubovoľne, ale musel žiadať, aby bol na pozostalosť uvalený konkurz. Inak by neuspokojeným veriteľom zodpovedal osobne a celým svojím majetkom. Keď bolo viac dedičov, ručili pozostalým veriteľom solidárne. Vo vzťahu medzi sebou ručili spoludedičia za pozostalostné dlhy jeden voči druhému len v pomere svojich dedičských podielov.

Z judikatúry:

21 Cdo 5145/2007 R 70/2009 (NS ČR): Veriteľ môže uplatniť svoju pohľadávku žalobou na súde podanú proti neznámym dedičom zomretého dlžníka, ak v konaní o dedičstve alebo inak doteraz nebolo objasnené, či poručiteľ zanechal dedičov, prípadne o kom možno dôvodne (najmä podľa poznatkov z prebiehajúceho dedičského konania) mať za to, že je poručiteľovým dedičom. Súd v tomto prípade posúdi, či je možné v konaní ihneď pokračovať, alebo či konania musia byť prerušené až do skončenia o poručiteľovom dedičstve. V konaní možno ihneď pokračovať len vtedy, ak bolo nepochybne zistené, že poručiteľ zanechal taký majetok, že poručiteľovi dedičia (štát, ak mu má dedičstvo pripadnúť podľa ustanovenia § 462 Obč. zák.) budú celkom iste zodpovedať v zmysle ustanovenia § 470 a § 472 Obč. zák. za všetky poručiteľove dlhy (a za primerané náklady spojené s pohrebom poručiteľa) v plnom rozsahu; v takom prípade súd v konaní ustanoví žalovaným neznámym dedičom zomretého dlžníka opatrovníka (§ 29 ods. 1 OSP). V ostatných prípadoch, najmä vtedy, ak je doteraz pochybné, v akom rozsahu budú poručiteľovi dedičia (štát, ak mu má dedičstvo pripadnúť podľa ustanovenia § 462 Obč. zák. zodpovedať v zmysle ustanovenia § 470 a § 472 Obč. zák. za poručiteľove dlhy a za primerané náklady spojené s pohrebom poručiteľa), alebo, ak je dokonca dedičstvo predĺžené, súd konanie preruší podľa ustanovení § 109 ods. 2 písm. c) Občianskeho súdneho poriadku až do skončenia konania o poručiteľom dedičstve.

29 Cdo 538/2006 (NS ČR): Najvyšší súd už v rozsudku uverejnenom pod číslom 16/2007 Zbierky súdnych rozhodnutí a stanovísk formuloval a odôvodnil záver, podľa ktorého záložné právo má vedľajší charakter, ktorý treba chápať len vo vzťahu k zabezpečenej pohľadávke, nie k osobe dlžníka. Ak nezaniká smrťou dlžníka povinnosť plniť (s výnimkou prípadu uvedeného v ustanovení § 59 ods. 1 Obč. zák.), nezaniká ani zabezpečenie pohľadávky veriteľa dlžníka vrátane záložného práva. Na tomto závere nič nemení ustanovenie § 470 ods. 1 Obč. zák., podľa ktorého dedič zodpovedá

do výšky ceny nadobudnutého dedičstva za primerané náklady spojené s pohrebom poručiteľa a za poručiťove dlhy, ktoré na neho prešli poručiťovou smrťou, pretože toto ustanovenie upravuje zodpovednosť dedičov za poručiťove dlhy, a nie prechod dlhov na ne; nemožno preto z neho ani vyvodzovať, že by smrťou dlžníka zanikali jeho dlhy, ak prevyšujú cenu nadobudnutého dedičstva, a ani to, že sa vzťahuje na iné osoby ako na dediča. V tejto súvislosti súd odkazuje na záver predchádzajúcej súdnej praxe, podľa ktorého na uplatnenie pohľadávky zabezpečenej treťou osobou (napríklad ručením, záložným právom a pod.) nemajú vplyv skutočnosti, že dlžník zomrel a že tu nie je nikto, kto by za jeho dlhy zodpovedal, prípadne, že jeho dedičia zodpovedajú za dlhy len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva (porovnaj analogicky rozsudok Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 26. januára 1973, sp. zn. 1 Cz 78/72, uverejnený v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod číslom 62/1973).

R 63/1972: K vyporiadaniu pohľadávky poručiťovho veriteľa odchyľne od ustanovenia § 470 ods. 2 OZ môže dôjsť v konaní o dedičstve iba vtedy, ak dedičstvo nadobúda viac dedičov. V týchto prípadoch je veriteľ poručiťa účastníkom konania o dedičstve.

R 62/1973: Na uplatnenie nároku veriteľa proti ručiťovi dlžníka nemá vplyv na záväzok ručiťa ani smrť dlžníka; ručiť tu nemôže proti veriteľovi uplatňovať námietku, že dedičia dlžníka zodpovedajú za jeho dlhy len do výšky nadobudnutého majetku.

R 48/1975: Ak sa v konaní o dedičstve vyporiadava pohľadávka veriteľa voči poručiťovi, veriteľ poručiťa je vždy účastníkom tej časti prejednávania dedičstva, ktorá sa týka jeho pohľadávky a vždy je potrebný jeho súhlas, ak podľa tohto vyporiadania majú dedičia zodpovedať inak, než ako je ustanovené v § 470 ods. 2 OZ, alebo ak sa týka vyporiadania práv veriteľa vykonaného dohodou dedičov alebo rozhodnutím štátneho notárstva (teraz súdu – pozn. autora), majú zodpovedať dedičia za dlhy poručiťa inak, než ako je ustanovené v § 470 ods. 2 OZ.

R 50/1982: Pokiaľ ide o ďalšie výdavky spojené s pohrebom poručiťa, okrem vlastných nákladov pohrebu, treba dbať na to, aby tieto náklady boli priznané v primeranej výške vzhľadom na osobu poručiťa (napr. na jeho vek, spoločenské postavenie), ale aj so zreteľom na výšku zanechaného majetku a miestne zvyklosti.

Z IV (s. 853): Len primerané, miestnym zvyklostiam zodpovedajúce náklady na občerštenie pri pohrebe sú primeranými pohrebnými nákladmi v zmysle § 470 ods. 1 OZ.

1.6 Princíp úradnej ingerencie pri nadobudnutí dedičstva

Tak, ako už bolo uvedené v úvode, napriek tomu, že kontinuita prechodu vlastníctva z poručiťa na dediča okamihom smrti poručiťa vyplýva z § 460 Občianskeho zákonníka, dedičskoprávnu postupnosť nemožno realizovať bez dedičského konania. Preto ustanovenia Občianskeho zákonníka o dedičskom hmotnom práve sú úzko späté s ustanoveniami Civilného mimosporového poriadku zákona č. 161/2015 Z. z.

o dedičskom práve procesnom. Dôvodom previazanosti hmotnoprávných a procesných ustanovení je skutočnosť, že uspokojenia subjektívnych nárokov vyplývajúcich z dedičského práva hmotného sa môžu účastníci príslušných občianskoprávných vzťahov domáhať len prostredníctvom predpísaného formálneho postupu, ktorým na našom území bolo vždy konanie pred justičným orgánom, teda občianskoprávny proces. Pre štát sú dedičské vzťahy natoľko významné, že na ich realizáciu nikdy nepostačovali právne úkony samotných účastníkov, to je dedičov, ale vždy realizáciu tejto kategórie právnych vzťahov podmieňoval štát i nevyhnutnou ingerenciou štátnej moci vo forme konania o dedičstve. Táto intervencia spočíva v tom, že len čo súd zistí smrť občana, *ex officio* začne konanie o dedičstve.

V konaní o dedičstve poverí súd notára, aby v dedičskom konaní konal a rozhodoval. Charakteristickým znakom prejednávania dedičstva je totiž skutočnosť, že samotné prejednanie je reálne uskutočňované notárom ako súdnym komisárom.

Postavenie notára v konaní o prejednanie dedičstva upravujú najmä ustanovenia § 16 až 22 a § 161 a nasl. zákona č. 161/2015 Z. z. Civilného mimosporového poriadku, ale tiež zákon č. 323/1992 Z. z. O notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok).

Podľa ustanovenia § 16 CMP súd poverí notára, aby ako súdny komisár konal a rozhodoval o určitej veci. Rozhodnutia vydané notárom a úkony vykonané notárom ako súdnym komisárom na základe poverenia sú rozhodnutiami a úkonmi súdu prvej inštancie. To znamená, že všetky rozhodnutia a úkony notára, v ktorých koná ako súdny komisár, sa považujú za úkony súdu prvej inštancie, ktorý notára ako súdneho komisára poveril. V konaní o prejednaní dedičstva to konkrétne znamená, že všetky rozhodnutia a úkony uskutočnené notárom ako súdnym komisárom v zmysle ustanovení § 158 a nasledujúcich CMP sú úkonmi súdu, a to od okamihu, čo bolo notárovi oznámené, že bol poverený činnosťou ako súdny komisár.

Podľa súčasnej právnej úpravy, v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou, sa rozširuje pôsobnosť notára v konaní o dedičstve zásadne na všetky procesné úkony a rozhodnutia okrem taxatívne vymenovaných. Notár je na účely dedičského konania teda súdnym komisárom, konanie vedie samostatne, pod svojím menom, to je všetky procesné úkony vykonáva pod svojím menom a rovnako pod svojím menom vydáva aj všetky rozhodnutia v dedičskom konaní.

Procesný postup súdu (súdneho komisára) upravujú, ako už bolo uvedené, najmä ustanovenia Civilného sporového poriadku, Civilného mimosporového poriadku a Vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy.

Samotný spôsob poverenia notára na prejednanie dedičstva sa realizuje spôsobom upraveným v § 162 CMP, a to tak, že súd poveruje notárov so sídlom vo svojom obvode

rovnomerne podľa rozvrhu práce, ktorý na návrh Notárskej komory Slovenskej republiky vydá predseda okresného súdu na každý kalendárny rok.³⁴

Cieľom notára ako súdneho komisára je snaha ukončiť prejednanie dedičstva v konaní realizovanom notárom pri zabezpečení súdnej kontroly nad jeho činnosťou, a to najmä v otázkach, ktoré môžu významnou mierou zasiahnuť do práv a povinností účastníkov dedičského konania. Ako už bolo uvedené, súdny komisár podľa ustanovení zákona č. 161/2015 Z. z. CMP rozhoduje uznesením a jeho rozhodnutia sa považujú za rozhodnutia súdu.

V súvislosti s problematikou postavenia notára ako súdneho komisára v dedičskom konaní je potrebné upozorniť, že v zmysle poverenia súdu notára, aby vo veci konal a rozhodoval, zákon taxatívne vymenúva určité procesné úkony, ktoré vzhľadom na ich povahu, zložitosť alebo cezhraničný charakter vykonáva výlučne súd, a nie súdny komisár.³⁵ To znamená, že poverenie sa na úkony, ktoré sú taxatívne vymenované v § 161, ods. 2 CMP, nevzťahuje. Na vykonanie týchto úkonov súd nemôže notára poveriť, a ak by tak súd napriek zneniu zákona urobil, poverenie by bolo neplatné a úkony uskutočnené notárom by boli nulité.³⁶ Konkrétne sa jedná o tieto procesné úkony, na ktoré súd nemôže notára poveriť, keďže ide o taxatívne vymenované rozhodnutia v zákone, o ktorých notár rozhodnúť nemôže: vydanie rozhodnutia o začatí dedičského konania; žiadať o poskytnutie právnej pomoci v cudzine, ak z osobitného predpisu, alebo medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná vyplýva, že o poskytnutie právnej pomoci môže požiadať výlučne súd; rozhodnúť o vylúčení notára a jeho zamestnancov; rozhodnúť o zrušení rozhodnutia o dedičstve, ak sa dodatočne zistí, že poručiteľ žije, alebo ak bolo zrušené jeho vyhlásenie za mŕtveho.

V prípade, že je to potrebné, musí tieto úkony urobiť súd sám. Z toho vyplýva, že súd je sám povinný: vydať uznesenie o začatí konania; požiadať o poskytnutie právnej pomoci v cudzine, ak podľa osobitného zákona alebo medzinárodnej zmluvy o poskytnutie právnej pomoci môže požiadať len súd; rozhodnúť o tom, že notár alebo jeho zamestnanec je

---

³⁴ Aj vo veci, v ktorej bol síce notár poverený prejednaním dedičstva, však toto poverenie môže stratiť účinnosť. To znamená, že poverenie notára, ktorý na základe poverenia koná ako súdny komisár, nemusí byť vždy definitívne. Notárovi, ktorému bolo oznámené, že je v konkrétnej veci poverený konať ako súdny komisár, môže byť totiž vec odňatá, a to v týchto prípadoch: ak napriek predchádzajúcemu upozorneniu súdu spôsobí priesťahy v konaní, alebo v iných odôvodnených prípadoch, pričom čo sa považuje za iné odôvodnené prípady, zákon bližšie nedefinuje (§ 18 CMP).

Od odňatia veci súdom, ktorý notára vykonávaním činnosti poveril, treba odlišovať vylúčenie notára alebo jeho zamestnancov podľa § 19 a nasledujúcich CMP. Predpoklady vylúčenia notára, alebo jeho zamestnancov sú zhodné s predpokladmi vylúčenia sudcov a iných osôb podľa § 49 a nasledujúcich zákona č. 160/2015 Z. z. CSP. O vylúčení notára, alebo jeho zamestnancov rozhoduje uznesením súd prvej inštancie. Súdom prvej inštancie je vo všeobecnosti súd, ktorý rozhoduje v prvom stupni. Ak súd vec notárovi odňal a ak rozhodol, že je vylúčený, poverí vybavením veci iného notára. Odňatím veci teda dochádza k zániku oprávnenia notára konať v konkrétnej veci ako súdny komisár.

³⁵ Poznámka: Ustanovenie § 161 ods. 2 CMP vymenováva formou taxatívneho výpočtu rozhodnutia, o ktorých notár rozhodnúť nemôže, teda sa na ne nevzťahuje udelené poverenie, a v týchto veciach rozhodne súd.

³⁶ KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie). Príručka pre notárov a dedičov (s judikatúrou súdov)*. Bratislava: Vydavateľstvo Eurounion, spol. s r. o. 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 75.

vylúčený podľa § 19 CMP;³⁷ vydať rozhodnutie o zrušení rozhodnutia o dedičstve, ak sa dodatočne zistí, že poručiteľ žije, alebo ak bolo zrušené jeho vyhlásenie za mŕtveho.

Podľa súčasnej právnej úpravy môže notár v dedičskom konaní rozhodovať len formou uznesenia. Uznesenie vydané notárom musí obsahovať predpísané formálne a obsahové náležitosti.³⁸

Proti uzneseniu vydanému notárom ako súdnym komisárom je prípustné odvolanie (§ 69 CMP). Lehota na podanie odvolania je 5 dní od doručenia uznesenia. Odvolanie proti uzneseniu vydanému notárom sa podáva u notára, ktorý uznesenie vydal. Odvolanie je podané včas aj vtedy ak bolo podané v lehote na súde prvej inštancie, ktorý notára poveril, alebo na príslušnom odvolacom súde. Ak bolo odvolanie proti uzneseniu vydanému súdnym komisárom podané u notára, ktorý uznesenie vydal, notár bez zbytočného odkladu predloží odvolanie súdu prvej inštancie spolu so spisom. Ak bolo odvolanie proti uzneseniu vydanému súdnym komisárom podané na súde prvej inštancie alebo na odvolacom súde, súd bez zbytočného odkladu elektronickými prostriedkami upovedomí súdneho komisára a súčasne súdnemu komisárovi doručí odvolanie a vyzve ho na predloženie spisu súdu prvej inštancie.

Je potrebné si uvedomiť, že konania o dedičstve sa zúčastňuje viacero osôb. Za osoby zúčastnené na tomto konaní sú v takomto zmysle označované:

1. jednak osoby, ktoré vedú samotné konanie (podieľajú sa priamo na prejednaní a rozhodovaní veci), týmito sú: súd (resp. pracovníci súdu) a notár, ktorého súd poverí v zmysle § 16 a nasledujúcich CMP, aby ako súdny komisár vykonal úkony o dedičstve a vydal rozhodnutie;
2. jednak osoby o právach a povinnostiach, ktorých sa v dedičskom konaní rozhoduje, t. j. účastníci konania.³⁹

³⁷ Poznámka: Vzhľadom na to, že CMP nemá osobitnú právnu úpravu vylúčenia notára alebo jeho zamestnancov, v konaní súd postupuje podľa § 49 a nasl. CSP.

³⁸ Obsahové náležitosti uznesenia vydaného notárom v dedičskom konaní sú širšie v porovnaní so všeobecnou právnou úpravou. To znamená, že okrem všeobecných náležitostí uznesenie súdu o prejednaní dedičstva musí obsahovať aj tzv. osobitné náležitosti uznesenia, ktorými sú: konkrétne označenie súdu, ktorý notára poveril, označenie notára, ktorý uznesenie vydal, údaj o tom, že bol notár poverený v danej veci konať, označenie účastníkov a ich zástupcov, prípadne iných subjektov, označenie prejednávanej veci, výrok, odôvodnenie, poučenie o odvolaní, deň a miesto vydania uznesenia, podpis notára a otláčok jeho úradnej pečiatky.

³⁹ Účastníkmi konania o dedičstve sú:

1. Tí, o ktorých sa možno dôvodne domnievať, že sú poručiteľovými dedičmi. Legitimácia týchto subjektov vyplýva z hmotného dedičského práva. Dedičom môže byť fyzická osoba, právnická osoba, ako aj štát (na štát môže prejsť dedičstvo, ak niet dedičov – aj ako odúmrtí). Dedičia môžu nadobudnúť buď podiel na dedičstve ako celku, alebo ak je iba jeden dedič, tak dedičstvo v celosti (tzv. univerzálna sukcesia), alebo len určitú vec alebo inú majetkovú hodnotu, najmä na základe závetu (singulárna sukcesia). Pokiaľ ide o dedičov, dedičské právo vychádza predovšetkým z rodinnoprávných vzťahov, ktoré sa v dedičskom práve preferujú (deti, manžel, rodičia, súrodenci a pod.). Najvýraznejšie sa to prejavuje zakotvením inštitútu „neopomenuteľní dedičia“, ktorým je poručiteľov potomok, ktorého nemôže poručiteľ opomenúť ani v závete. Len za podmienok stanovených zákonom (OZ) môže poručiteľ vylúčiť z dedenia potomkov, a to tak, že ich vydedí (§ 469 OZ). Dedičom môže byť osoba na základe zákona (zákonný dedič), alebo na základe závetu (závetný dedič). Jeden dedič môže súčasne dediť ako zo zákona, tak aj zo závetu (prípadne aj z viacerých závetov naraz).

Samozrejme dedičského konania sa môžu zúčastniť aj ďalšie osoby, ale tieto majú v konaní samostatné postavenie čo vyplýva z toho, že nie sú oprávnené vo vlastnom mene vyplývať na priebeh konania.

Začiatok účastníctva závisí od toho kedy sa súd dozvie o skutočnostiach, z ktorých vyplýva právo dedičov a trvá až do skončenia dedičského konania.⁴⁰ Osoba, ktorá na súde (u súdneho komisára) uplatnila svoje právo dedič, sa stáva účastníkom konania už od okamihu uplatnenia tohto práva a postavenie účastníka stráca až vtedy keď zistí, že

2. Štát. Štát je účastníkom konania o dedičstve (mimo postavenia závetného dediča), keď niet dedičov zo zákona ani zo závetu a na štát pripadne dedičstvo ako odúmrt'. Treba upozorniť, že v takomto prípade štát vystupuje síce ako účastník konania podľa § 166 ods. 1 CMP, nie však ako dedič. Štát bude účastníkom konania aj v prípade, ak všetci, ktorí prichádzajú do úvahy ako dedičia, dedičstvo odmietli. Podľa § 166 ods. 2 CMP je štát účastníkom dedičského konania aj vtedy, keď mu pripadá v likvidácii nespeňažený majetok. Ak sa totiž nepodarí majetok poručiteľa v likvidácii speňažiť, tento pripadne štátu ku dňu smrti poručiteľa.
3. Ten, kto sa postaral o pohreb poručiteľa. Ak má byť konanie zastavené, lebo poručiteľ zanechal nepatrný majetok, účastníkmi budú aj dedičia po poručiteľovi, aj ten, kto sa postaral o poručiteľov pohreb, ak súhlasí s prevzatím majetku.
4. Veriteľ poručiteľa. Veriteľ poručiteľa je účastníkom dedičského konania v prípade uzavretia dohody s dedičmi o vyporiadaní pohľadávky a prenechaní predĺženého dedičstva na úhradu dlhov a v prípade nariadenia likvidácie dedičstva, ak prihlásil svoju pohľadávku (§ 168 CMP). Veriteľ poručiteľa prichádza do úvahy ako účastník konania vtedy, ak sú predmetom dedičstva dlhy poručiteľa, a to len v taxatívne stanovených prípadoch vymenovaných v § 168 CMP, čím sa upresnilo postavenie veriteľa v dedičskom konaní oproti pôvodnej právnej úprave. V prípadoch, ktoré taxatívne upravuje § 168, bude veriteľ účastníkom pre určitú časť konania, aby mohol v tomto konaní vykonať v záujme svojej pohľadávky všetky procesné práva a povinnosti, ktoré mu zákon priznáva.
5. Manžel poručiteľa. Manžel poručiteľa je účastníkom dedičského konania vtedy, ak dochádza k vyporiadaniu bezpodielového spoluvlastníctva (§ 169 CMP). Pri vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva poručiteľa a pozostalého manžela v dedičskom konaní je pozostalý manžel účastníkom konania, aj keď nie je dedičom, a to v časti konania, v ktorej sa vyporiadava bezpodielové spoluvlastníctvo jeho a poručiteľa. Podobne je to aj v prípade, ak zanikne manželstvo rozvodom počas života poručiteľa, medzi bývalým manželom a poručiteľom však nedošlo počas života poručiteľa k vyporiadaniu ich bezpodielového spoluvlastníctva a ku dňu smrti poručiteľa neprešli tri roky od zániku ich bezpodielového spoluvlastníctva rozvodom.
6. Správca dedičstva. Správca dedičstva je účastníkom dedičského konania pri jeho ustanovení do funkcie správcu, ďalej pri samotných úkonoch správy dedičstva, a v tej časti, keď súdny komisár po predložení jeho konečnej správy o činnosti rozhoduje o jeho odmene a náhrade hotových výdavkov.
7. Notár. Notár je účastníkom dedičského konania v časti konania, keď sa rozhoduje o jeho odmene za úkony súdneho komisára o jeho hotových výdavkoch.

Účastníkmi dedičského konania ďalej môžu byť:

- Ten, kto podal návrh na prejednanie dedičstva, ak dedičské konanie začalo na jeho návrh. Ustanovenie § 174 CMP okrem iného umožňuje začatie konania o dedičstve na návrh osoby-dediča, ak je z jeho podania zjavné, že ako dedič žiada prejednanie dedičstva.
- Osoby, ktoré prichádzajú do úvahy ako dedičia, osoby, ktoré by mali dedič po pôvodnom dedičovi (podľa § 172, ods. 1 CMP), to znamená tí, o ktorých sa možno dôvodne domnievať, že sú dedičmi zomretého dediča v prípade, ak zomrie dedič poručiteľa v priebehu dedičského konania.
- Ten, kto sa postaral o pohreb zomretého, ak súhlasí s prevzatím majetku, a ak poručiteľ zanechal nepatrný majetok, alebo majetok nedosahuje výšku primeraných nákladov spojených s pohrebom (§ 188 CMP).
- Osoba neznámeho dediča. Z hľadiska účastníctva v dedičskom konaní môže byť aj „neznámy dedič“ účastníkom dedičského konania, hoci postup v tomto prípade je aj súčasťou hmotnoprávnej úpravy. Procesný postup súdu (súdneho komisára) v tomto prípade upravuje ustanovenie § 190 CMP.

⁴⁰ S otázkou účastníctva v dedičskom konaní úzko súvisí aj určenie toho, kto je dedičom. To je možné len výkladom hmotnoprávných ustanovení Občianskeho zákonníka, preto pozri bližšie § 473 a nasl. Občianskeho zákonníka. K tomu viď tiež napr. 21Cdo 3977/2010 R 19/2013 (NS ČR); 21Cdo 2026/2011 (NS ČR); ÚS 1902/11 (ÚS ČR); 21Cdo 3233/2009 (NS ČR); 2Cz 94/78 Zborník IV., s. 539 (NS SR); 3Cz 74/78 Zborník IV, s. 834 (NS SR); NS SR sp. zn. 2Cdo 26/2011, s. 11; NS SR sp. zn. 2Cdo 26/2011, s. 12; ZSP 6/2005, s. 161; NS SR sp. zn. 2Cdo 26/2011, s. 11; 21Cdo 132/2001 (NS ČR); 4Mcd 1/2015 (NS SR); 21Cdo 3977/2010 R 19/2019 (NS ČR); 21Cdo 2559/2008 (NS SR); Cz 128/1954 R 139/1954 (NS ČR).

v skutočnosti nemá právo dediť, alebo že z iných dôvodov nemôže dediť. Ak poručiteľ zanechal závet treba považovať za účastníkov konania okrem dedičov zo závetu i neopomenuteľných dedičov a ďalších dedičov zo zákona, ktorí v závete nie sú uvedení. Ich účastníctvo trvá dokiaľ sa nepreukáže, že k dedeniu zo zákona nedôjde. Ak dôjde k dedeniu zo závetu, neopomenuteľní dedičia prestávajú byť účastníkmi konania vtedy ak sa nedovolali neplatnosti závetu (keďže v tomto prípade ide o neplatnosť relatívnu).

Osobitosťou účastníctva v dedičskom konaní je, že dedič môže, ale nemusí mať postavenie účastníka konania po celý čas trvania dedičského konania. Postavenie účastníka konania môže mať od začiatku a toto postavenie stratiť v priebehu konania (napr. tým, že odmietne dedičstvo), alebo naopak získa postavenie účastníka v priebehu konania (napr. nastúpi na miesto dediča, ktorý dedičstvo odmietol). Ak súdny komisár šetrením zistí, komu svedčí niektorý z titulov dedenia, považuje túto osobu za účastníka dedičského konania.⁴¹ Účastníctvo sa začína momentom, odkedy sa súdny komisár o týchto skutočnostiach dozvie, alebo od momentu keď si určitá osoba uplatnila na súde (u súdneho komisára) svoje dedičské právo a postavenie účastníka stráca, ak sa zistí, že v skutočnosti nemá právo dediť, alebo že z iných dôvodov nemôže dediť. Skutočnosti významné na posúdenie práva dedičov skúma súdny komisár z vlastnej iniciatívy bez toho aby bol viazaný návrhmi osôb, ktoré uplatňujú svoje dedičské právo. O tom, či sa niekto stal účastníkom dedičského konania, alebo či ním prestal byť, súdny komisár nevydáva osobitné rozhodnutie. Táto skutočnosť sa prejaví v tom, že s určitou osobou koná ako s účastníkom konania, alebo že s ňou konat' prestane.

V priebehu konania sa súd môže dozvedieť, že niektorý z predpokladaných dedičov nie je spôsobilý dediť. V takýchto prípadoch treba tieto osoby pokladať za účastníkov konania aspoň dovtedy, kým sa jednoznačne nezistí dôvod ich dedičskej nespôsobilosti.

Dedičského konania sa môžu okrem účastníkov zúčastniť ešte ďalšie osoby, napr. svedkovia, znalci, tlmočníci, alebo napr. tí, ktorým súd uložil nejakú povinnosť pri dokazovaní, alebo pri zabezpečení dedičstva. V takýchto prípadoch hovoríme o účastníkoch konania pre určitý úsek. To znamená, že je potrebné rozlišovať medzi účastníkmi na celé konanie o dedičstve a účastníkmi len na určitú konkrétnu časť konania. Účastníkmi na celé konanie sú tí, o ktorých sa možno dôvodne domnievať, že sú poručiteľovými dedičmi. Účastníkmi konania len na určitú časť konania sú najmä štát, zaobstarávateľ pohrebu,

⁴¹ Osobitne významná je súvislosť s účastníctvom v dedičskom konaní právna úprava v OZ v ustanovení § 468, podľa ktorej, ak ide o osobu neznámeho dediča alebo o dediča, ktorého pobyt nie je známy, na túto osobu sa pri prejednaní dedičstva neprihliada za predpokladu, že bol o svojom dedičskom práve upovedomený vyhláškou a nedal o sebe v určenej lehote vedieť. K problematike účastníkov dedičského konania pozri bližšie: 26Cdo 744/2004 (NS ČR); R 34/1976, s. 237, NS SR sp. zn. 2Cdo 26/2011, s. 11, ZSP 6/2005, s. 162; R 19/1990; ZIV, s. 807, NS ČR, sp. zn. 21Cdo 2209/2005 ZIV, s. 808; ZIV, s. 810; NS ČR, sp. zn. 21Cdo 1411/2077; NS SR, sp. zn. 5Cdo 156/2008, NS SR, sp. zn. 4Obo 74/2010; NS SR, sp. zn. 6M Cdo 12/2011.

V zmysle ustanovenia § 468 OZ sa za neznámeho dediča považuje ten:

- ktorého pobyt nie je známy,
- ktorý bol o svojom dedičskom práve upovedomený vyhláškou súdu, a
- ktorý v určenej lehote nedal o sebe vedieť.

veriteľ poručiteľa, pozostalý manžel poručiteľa, správca dedičstva a tiež notár a sú nimi len vtedy, ak nastanú právne skutočnosti predvídané zákonom (§ 166–171 CMP).

Účastníkom dedičského konania prestane byť osoba, u ktorej sa preukáže, že nie je spôsobilá dediť, že bola platne vydedená, alebo ak došlo k dedeniu zo zákona. V prípade, že sa po prejednaní dedičstva zistí, že oprávneným dedičom je niekto iný, prichádza do úvahy žaloba oprávneného dediča podľa § 485 Občianskeho zákonníka. Aktívne legítimovaný na podanie takejto žaloby je ten, kto chce uplatniť svoje dedičské právo teda je oprávneným dedičom, avšak nebol účastníkom konania.

V konaní o dedičstve ako mimosporovom konaní je súdny komisár kedykoľvek počas konania povinný prihliadať na to, či sú splnené procesné podmienky, za ktorých môže konať a rozhodnúť. Medzi procesné podmienky, ktoré musia byť v priebehu celého konania splnené patrí aj procesná subjektivita účastníkov, ktorú podrobnejšie upravuje § 61 Civilného sporového poriadku a procesná spôsobilosť účastníkov podrobne upravená v § 67 Civilného sporového poriadku.

V súvislosti s výkladom inštitútu účastníctva v konaní o dedičstve je potrebné upozorniť na znenie obsahu ustanovenia § 172 CMP, ktorý reaguje na inštitút dedičskej transmisie, ktorý pozná hmotnoprávna úprava dedenia v nadväznosti na inštitút účastníctva konaní o dedičstve. Právnu úpravu v ustanovení § 172 CMP možno považovať, vzhľadom na jej obsah, za osobitnú právnu úpravu účastníctva v dedičskom konaní. Za účastníkov konania, s ktorými je povinný súd konať vtedy, ak v priebehu konania zomrie dedič poručiteľa, sú považovaní tí, o ktorých sa možno dôvodne domnievať, že sú dedičmi zomretého dediča. Ide o podobnú situáciu, akú predpokladá ustanovenie § 165 CMP, ktoré považuje za účastníkov konania o dedičstve tých, o ktorých sa možno dôvodne domnievať, že sú dedičmi, iba s tým, že zákon v procesnej rovine rešpektuje hmotnoprávne dôsledky vyplývajúce z ustanovenia § 473, ods. 2 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého ak nededí niektoré dieťa, nadobúdajú jeho dedičský podiel rovnakým podielom jeho deti. Ak nededia ani tieto deti, alebo niektoré z nich, dedia rovnakým dielom ich potomkovia. Zo znenia ods. 2 § 172 vyplýva, že ak zomrie dedič poručiteľa, zákon predpokladá samostatné konanie po zomretom dedičovi poručiteľa. Notár má pri tom povinnosť zistiť, či v dedičskom konaní po zomretom dedičovi pôvodného poručiteľa boli dedičia poučení o dedičskom práve a o možnosti odmietnuť dedičstvo. Ak o tom neboli poučení, má túto poučovaciu povinnosť notár prejednávajúci dedičstvo po pôvodnom poručiteľovi. Z ďalšieho znenia zákona uvedeného v § 172 vyplýva, že predmetom prejednávania nie je majetok, ktorý patril zomretému dedičovi pôvodného poručiteľa. Zákon na tomto mieste predpokladá, že o majetku dediča po pôvodnom poručiteľovi prebehne samostatné dedičské konanie. Ustanovenie ods. 4 § 172 odkazuje na potrebu primeraného použitia aj v prípade, ak v priebehu konania o dedičstve zomrie manžel poručiteľa, ak bezpodielové spoluvlastníctvo nie je vyporiadané. To znamená, že aj v takýchto prípadoch koná súd s tými, o ktorých sa možno dôvodne domnievať, že sú dedičmi zomretého dediča, a to bez zreteľa na to, ako bude zaniknuté bezpodielové spoluvlastníctvo manželov vyporiadané.

Súhrnne sa dá konštatovať, že ak v priebehu konania o dedičstve zomrie dedič poručiteľa nastáva z procesného hľadiska situácia, že dedičstvo po zomretom dedičovi sa súčasne prejednáva v dvoch konaniach o dedičstve. Predmetom každého z nich je iný majetok zomretého dediča. V konaní o dedičstve po poručiťovi sa prejedná majetok zomretého dediča, ktorý tento zdedil po poručiťovi ku dňu jeho smrti. V konaní o dedičstve po zomretom dedičovi sa prejedná jeho ostatný majetok.⁴² Prikláňame sa k názorom prezentovaným v literatúre, že konanie o dedičstve po poručiťovi, ak dedič poručiťa počas konania zomrie, sa obligatórne teda stáva spojený s konaním označovaným ako konanie *sui generis*.⁴³ V spojenom konaní sa ako dedičstvo prejednáva majetok poručiťa a zároveň aj majetok zomretého dediča, ktorý zomretý dedič zdedil po poručiťovi. Okrem toho, že dedičský súd vykonáva procesné úkony a prijme skutkové zistenia potrebné na prejednanie dedičstva po poručiťovi, vykoná aj procesné úkony a prijme skutkové zistenia za účelom prejednanie dedičstva po zomretom dedičovi. To znamená, že podľa novej právnej úpravy obsiahnutej v § 172, ods. 1 až 3 CMP, ak v priebehu konania o dedičstve zomrie dedič poručiťa, nastupujú dedičia zomretého dediča na jeho procesné miesto. Majetok, ktorý zomretý dedič nadobudol dedením po poručiťovi, sa prejedná medzi dedičmi zomretého dediča. Podľa § 172 ods. 4 ak v priebehu konania o dedičstve zomrie manžel poručiťa a bezpodielové spoluvlastníctvo manželov nie je vyporiadané, platí, že v konaní o dedičstve po neskôr zomretom manželovi sa bezpodielové spoluvlastníctvo poručiťa nevyporiadava. Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov sa preto vyporiada výlučne v konaní o dedičstve po manželovi, ktorý zomrel skôr.

Zo zásady, že sa dedičstvo nadobúda poručiťovou smrťou, ako už bolo uvedené, vyplýva, že okamihom smrti poručiťa vstupuje dedič na jeho miesto a stáva sa subjektom všetkých práv poručiťa, ako aj povinností, ktoré smrťou nezanikajú. Aby dedenie v dôsledku tejto skutočnosti nebolo pre dedičov rizikom, Občiansky zákonník v ustanoveniach § 470 a 472 upravuje rozsah dedičovej zodpovednosti (jednak za primerané náklady spojené s pohrebom poručiťa a jednak za poručiťove dlhy, ktoré na neho prešli poručiťovou smrťou) tak, že túto zodpovednosť obmedzuje výškou ceny nadobudnutého dedičstva. Zodpovednosť dediča je teda už zákonom obmedzená tak, aby nadobudnutie dedičstva neznamenal pre dediča majetkové riziko.⁴⁴

Ďalšia osobitosť v našej platnej právnej úprave spočíva v tom, že aj dedič, ktorý nadobudol na základe závetu z dedičstva len určitú konkrétnu jednotlivú vec alebo právo, zodpovedá za poručiťove dlhy a za náklady poručiťovho pohrebu rovnako ako ostatní dedičia, t. j. podľa zásad § 470 OZ. To znamená, že aj v takomto prípade ide o dedenie – nejde tu o odkaz. Na rozdiel od v minulosti platného práva (výnimkou bol síce ale už

⁴² SMYČKOVÁ, R. – ŠTEVČEK, M. – TOMAŠOVIČ, M. – KOTRECOVÁ, A. a kol.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. 1. vydanie. C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-89603-54-1, s. 626.

⁴³ Tamtiež, s. 627.

⁴⁴ KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. a kol.: *Občianske právo hmotné*. 3. vyd., Praha: Aspi Publishing, s. r. o., 2002, s. 281.

aj vtedy vecný odkaz, prípustný na Slovensku), podľa ktorého odkazovník nezodpovedal za dlhy poručiteľa, ale dostal tzv. čistý odkaz, odkazovník teda neznášal záväzky poručiteľa.⁴⁵

II. Predpoklady dedenia

Skutková podstata vzniku dedičskej postupnosti je vždy spätá s viacerými okolnosťami objektívnej aj subjektívnej povahy. Tieto okolnosti nazývame predpoklady dedenia.

O dedičstve a dedení môžeme hovoriť iba v súvislosti so smrťou poručiteľa a len vtedy, ak poručiťel zanechal majetok (dedičstvo). Osoba, ktorá je povolaná dediť, nesmie byť nespôsobilým dedičom a musí jej svedčiť dedičský titul, ktorým je zákon alebo závet. Vyžaduje sa tiež, aby povolaný dedič dedičstvo neodmietol.⁴⁶

To znamená, že platný právny poriadok viaže prechod dedičstva na dedičov na splnenie určitých predpokladov – predpokladov dedenia. Musia byť splnené v každom jednotlivom prípade dedenia, aby vzniklo konkrétne subjektívne dedičské právo. K predpokladom dedenia patria:

- smrť fyzickej osoby,
- existencia dedičstva,
- dedičský titul,
- spôsobilý dedič,
- neodmietnutie dedičstva.

2.1 Smrť fyzickej osoby

Jedným zo základných predpokladov dedenia je smrť fyzickej osoby. Dedičské právo umožňuje prechod majetku iba zo zomretého na jeho právnych nástupcov. Podľa § 460 Občianskeho zákonníka dedičstvo sa nadobúda poručiťelovou smrťou.⁴⁷

Smrť fyzickej osoby je dôležitou objektívnou právnou skutočnosťou, s ktorou sa spája univerzálna sukcesia podľa § 460 Občianskeho zákonníka. Toto ustanovenie Občianskeho zákonníka síce stanovuje, že dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa bez toho, aby sa nadobudnutie vlastníckeho práva podmieňovalo ďalšími skutočnosťami, ale keďže právna úprava dedičského práva vychádza z princípu ingerencie štátu pri nadobúdaní dedičstva, predpokladá okrem iného, že dedičstvo po každom poručiťelovi

⁴⁵ KNAPP, V. – PLANK, K.: *Československé občianske právo. I. sv. – obecná časť*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 228.

⁴⁶ CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Šamorín: Vydavateľstvo Heuréka, 2009, s. 53.

⁴⁷ Podľa § 460 OZ dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa. V zmysle citovanej právnej normy dedičia okamihom smrti poručiteľa vstupujú do vecno-právnych (majetkovo-právnych) a procesno-právnych práv a povinností poručiteľa na základe univerzálnej sukcesie. Vid' rozhodnutie NS SR sp. zn. 1 Sžo 68/2008.

musí byť súdom prejednané, a musí byť o ňom rozhodnuté. Občiansky zákonník predvída účasť štátu pri určení osôb, na ktoré prešiel majetok poručiteľa. To znamená, že dedičstvo sa síce nadobúda smrťou poručiteľa, avšak s ohľadom na princíp ingerencie štátu pri nadobúdaní dedičstva, dedičstvo musí byť súdom prejednané a rozhodnuté, a až uznesením súdu o potvrdení dedičstva alebo vyporiadaní dedičov sa nadobúda dedičstvo s účinnosťou ku dňu smrti poručiteľa.⁴⁸ Právoplatné rozhodnutie, ktorým sa dedičské konanie končí, iba deklaruje faktický a právny stav, ktorým sa osvedčuje nadobudnutie dedičstva dedičom, a to ku dňu smrti poručiteľa. Hoci sa dedičstvo nadobúda ku dňu smrti poručiteľa, zákon v záujme právnej istoty vyžaduje, aby obligatórne prebehlo dedičské konanie, a tým sa kvalifikovaným spôsobom zistilo, kto dedičstvo nadobudol. Na druhej strane prejednanie dedičstva podľa ustanovení § 158 a nasl. prichádza do úvahy iba pri naplnení hmotnoprávnych predpokladov pre dedenie. Tie sú upravené v ustanoveniach § 460 a nasl. OZ.

Podľa týchto ustanovení dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa. Aby teda vôbec prichádzal do úvahy procesný postup, základným predpokladom je smrť poručiteľa. Smrťou poručiteľa dochádza k prechodu práv a povinností na právnych nástupcov (dedičov) ako dôsledok právnej skutočnosti, ktorou je smrť fyzickej osoby (poručiteľa). Zo zákona vyplýva, že účinky dedenia nastávajú ku dňu smrti poručiteľa a bez zreteľa na vôľu dedičov, hoci tieto účinky môže dedič odvrátiť tým, že dedičstvo odmietne. Základom právnej úpravy je univerzálna sukcesia, ktorej dôsledkom je, že dedičia vstupujú do všetkých práv a povinností poručiteľa, okrem tých, ktoré podľa zákona zanikajú smrťou poručiteľa.

Právo dediča na dedičstvo je absolútnej povahy, smeruje voči všetkým, ktorí sú povinní ho v jeho dedičských právach rešpektovať. Dedenie, ako už bolo uvedené, nastáva v dôsledku objektívnej právnej skutočnosti, akou je smrť fyzickej osoby. Smrťou zaniká spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti. Fyzická osoba prestáva byť právnym subjektom. Osudy práv a povinností, ktoré sa dovedy na zomretú osobu viazali, nie sú rovnaké. Ich ďalšia existencia, alebo zánik, prípadne ich transformácia, alebo modifikácia budú závisieť od povahy týchto práv a povinností a od spôsobu, ako boli na zomretého viazané a z akých dôvodov. Ich ďalší osud bude teda závisieť od toho, či ide o práva osobnej, alebo majetkovej povahy, či ide o práva absolútne, alebo relatívne, či ide o práva vlastnícke, resp. iné vecné práva, alebo obligačné práva. Ďalej bude dôležité ako tieto práva a povinnosti súviseli s individualitou zomretého. Niektoré práva a povinnosti prechádzajú na dedičov v rovnakom rozsahu ako ich mal poručiteľ, niektoré prechádzajú v modifikovanej podobe. Niektoré práva a povinnosti, ktoré sú osobnostnej či osobnej povahy, resp. ktoré sú výslovne viazané na osobu poručiteľa jeho smrťou zanikajú, pričom platí, že k zmene vlastníctva k majetku (veciam), ktoré sú predmetom dedenia, dochádza smrťou poručiteľa. Smrťou poručiteľa sa dedič (dedičia)

⁴⁸ Vid': Rozhodnutie NS SR 30 Cdo 543/2013.

stáva vlastníkom predmetu dedenia. Na tomto závere nič nemení skutočnosť, že pre vyporiadanie dedičstva sa vyžaduje dohoda dedičov, prípadne autoritatívne rozhodnutie súdu (notára). Vo svojej podstate vyporiadanie dedičstva medzi viacerými dedičmi je vyporiadanie majetku v existujúcich vlastníckych vzťahoch. Tomu nasvedčuje aj aplikačnou praxou osvojený záver, že v období od smrti poručiteľa do vyporiadania dedičstva dohodou dedičov alebo rozhodnutím súdu postavenie dedičov zodpovedá postaveniu spoločných a nerozdielných spoločníkov (pozri R 42/1974), a to až do doby vydania deklaratórneho rozhodnutia o vyporiadaní dedičstva alebo do uzavretia dedičskej dohody. To nič nemení na účinkoch dedenia *ex tunc* k okamihu smrti poručiteľa.⁴⁹

Skutočná smrť fyzickej osoby musí byť zistená predpísaným spôsobom. Smrť, jej čas a príčina sa zisťuje prehliadkou mŕtveho v súlade so súčasnými poznatkami lekárskej vedy. Podľa zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti obhliadku mŕtvych vykoná lekár, ktorému bolo úmrtie oznámené. Lekár po prehliadke mŕtveho vystaví list o prehliadke mŕtveho, na ktorého základe je vykonaný zápis do knihy úmrtí vedenej príslušným správnym orgánom povereným viesť matriku.

V aplikačnej praxi býva komplikovanejšie ustálenie smrti dieťaťa. V tomto prípade bude rozhodujúce, či sa dieťa narodilo živé a zomrelo až následne. Ak sa dieťa narodilo živé, môže byť subjektom spôsobilým mať dedičské právo, nakoľko mohlo mať majetok, ktorý bude potrebné v rámci dedičského konania prejednať. Z ustanovenia § 7 ods. 1 OZ je totiž nesporné, že spôsobilosť mať práva a povinnosti (teda aj právo dediť), má aj počaté dieťa. Jedinou podmienkou je, že sa narodí živé.⁵⁰

Presné určenie okamihu smrti fyzickej osoby je dôležité pre zistenie okruhu dedičov. Tento okamih je potrebné starostlivo skúmať, najmä vtedy, ak v jeden deň zomrie viac osôb, ktoré by mohli dediť jedna po druhej. Ak nemožno ustáliť, ktorá osoba zomrela skôr, bude treba vychádzať zo skutkovej domnienky, že všetky osoby zomreli súčasne, to znamená, že jedna druhú neprežila (pozri R 47/1970). Presné zistenie okamihu smrti môže byť problematické v iných situáciách, napr. vtedy, keď dve osoby, ktoré by po sebe mali dediť, zomreli v rovnaký deň. Ak nebude možné zistiť presný okamih smrti každej z nich, alebo ktorá z viacerých osôb zomrela skôr, má sa vychádzať zo skutkovej domnienky, že všetky osoby zomreli zároveň. To by bolo možné napríklad v prípade, keď sa potopila loď a nik z cestujúcich sa nezachránil, ani nenašiel. Podľa R 47/1970 tr.: Ak je potrebné na zistenie príčiny smrti moment smrti, súd túto okolnosť zisťuje pomocou znalca – lekára. Kritériá smrti neustanovuje právny poriadok, ale sú tu rozhodujúce vedecky uznávané medicínske

⁴⁹ KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. EUROUNION, spol. s r. o., 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 55.

⁵⁰ KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. EUROUNION, spol. s r. o., 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 54.

kritériá, ktoré musí znalec vo svojom posudku vysvetliť a ich existenciu v danom prípade odôvodniť.⁵¹

V niektorých prípadoch nie je určenie presného času spoločného úmrtia osôb oprávnených po sebe dediť – spoluzosnulých osôb – možné, hoci poradie, v akom tieto osoby po sebe zomreli, má dôležitý význam, a to ako z hľadiska ich práva navzájom dediť, tak aj z hľadiska dedičského práva ich pozostalých. Slovenské súkromné právo patrí medzi málo úprav vo svete, ktoré tento problém vôbec neriešia napriek tomu, že prvá právna úprava problematiky právneho postavenia spoluzosnulých osôb bola na Slovensku upravená už v návrhu nového občianskeho zákonníka z roku 1937 v ustanovení § 73 „Smrť blízkych

⁵¹ Jedná sa o štáty, v ktorých platí francúzsky Code Civil (Francúzsko, Taliansko, Španielsko, štáty Beneluxu, štáty Strednej a Južnej Ameriky) – od roku 2002 v zmysle platne legislatívy, ak spoluzosnulí zomreli pri jednej udalosti, postupnosť ich úmrtia musí byť zistená všetkými možnými prostriedkami. Ak sa týmto spôsobom nepodari verifikovať presný čas úmrtia jednotlivých spoluzosnulých, má sa za to, že spoluzosnulí nie sú povolaní dediť jeden po druhom.

Belgicko, Holandsko a Luxembursko podpísali dňa 29. 12. 1972 Dohovor o spoluzosnulých, v zmysle ktorého platí domnienka, že ak nemožno určiť poradie, v akom dve alebo viac osôb zomreli po sebe, tieto osoby sa považujú za zomrelé súčasne.

V rakúskom, švajčiarskom a nemeckom práve platí, že ak nemožno preukázať moment smrti alebo prežitia niektorého zo spoločne zomrelých osôb, platí nevyvrátiteľná domnienka, že zomreli súčasne.

Obdobné znenie má škandinávске právo – dánsky a švédsky zákon o dedení ustanovuje, že ak v prípade spoluzosnulých nemožno preukázať, ktorá osoba prežila druhú, platí, že jedna neprežila druhú.

Odchýlku predstavuje fínsky zákon o dedení, ktorý ustanovuje, že ak zomrel zákonný dedič a nemožno dokázať, či prežil poručiteľa, vychádza sa z toho, že zomrel pred poručiteľom (výsledok je taký, ako keby obaja zomreli súčasne).

Právnu úpravu spoluzosnulých v anglickom common law zakotvil čl. 184 osobitného zákona o majetku z roku 1924 (Law of Property Act 1925), ktorý sa aplikuje nielen v prípade úmrtia v spoločnom nebezpečenstve, ale aj pre každý iný prípad úmrtia. Podľa článku 184 cit. zákona ak dve alebo viac osôb zomrelo za takých okolností, ktoré neumožňujú prijať rozhodnutie o tom, ktorá z nich prežila druhú, z hľadiska poradia úmrtia sa aplikuje tzv. prezumpcia seniority, t. j. za prežívajúceho sa považuje mladší. Toto pravidlo však, podľa v súčasnosti platnej úpravy, nemožno aplikovať v prípade, ak nezistené poradie úmrtia spoluzosnulých sa týka manželov alebo registrovaných partnerov. V takom prípade, ak starší partner zomrel bez závetu, aplikujú sa pravidlá zákonného dedenia tak, ako keby mladší partner alebo partner neprežil staršieho, to má ten právny následok, že manželia a ani registrovaní partneri nie sú oprávnení v prípade súčasnej smrti dediť jeden po druhom.

Toto pravidlo vo vzťahu k manželom platí v Anglicku a vo Walese, neplatí však v Škótsku, kde striktné platí, že starší manžel sa vždy považuje za zomrelého skôr. Anglické právo týkajúce sa spoluzosnulých osôb a zásadu seniority sleduje prevažná väčšina štátov britského Commonwealthu, obdobné znenie zákonov bolo prijaté v niektorých austrálskych členských štátoch a na Novom Zélande.

V Kanade jej jednotlivé provincie (okrem Quebecu) spočiatku naviazali na anglickú zásadu seniority, avšak pre problémy v praxi v súčasnosti sa prerokúva nová úprava uniformovaného zákona, ktorý vychádza z legislatívnych zmien, ktoré sa uskutočnili začiatkom 90. rokov minulého storočia v USA a mali ho prijať všetky kanadské provincie.

Výrazný odklon od anglického práva predstavuje írsky zákon o spoluzosnulých osôb, ktorá je založená na princípe súčasnej smrti spoluzosnulých osôb.

Veľmi odlišná je úprava spoluzosnulých osôb v Spojených štátoch amerických. V súčasnosti platná úprava vo väčšine členských štátov USA vychádza z revízie jednotného zákona o spoluzosnulých (Uniform Simultaneous Death Act) z roku 1991, v ktorom sa uvádza, že ak dve alebo viac osôb zomrie v rozmedzí 120 hodín (5 dní), u každej z nich sa predpokladá, že prežila druhú. Ak niet preukázateľného dôvodu, že jedna zo zosnulých osôb prežila druhú, predpokladá sa, že každá z nich zomrela pred druhou osobou, čo má za následok, že dedičstvo sa rozdelí medzi dedičov rovným dielom v závislosti od stupňa príbuzenstva.

Toto ustanovenie sa neaplikuje v prípade, že jeden zo spoluzosnulých zanechal závet alebo inú listinu, v ktorej rieši súčasnú smrť poručiteľa a zvätného dediča. Pre takéto prípady sa v americkej právnej praxi počíta s tým, že závet by mohol obsahovať tzv. klauzulu o spoluúmrtí (commorientes clause), resp. klauzulu o súčasnej smrti (simultaneous death clause), tieto klauzuly sú v praxi často využívané.

Klauzula o spoluúmrtí ustanovuje počet dní, ktoré mal prežiť dedič zo zvätného, aby mohol zdediť jeho majetok. Podľa druhej klauzuly je v zvätné ustanovené, ako sa má naložiť s majetkom v prípade, ak nebudú existovať dôkazy o tom, či zomrel skôr poručiteľ alebo niektorá ďalšia osoba (manželka).

osôb“, kde sa uvádzalo: „Ak je pochybné, ktorá z niekoľkých osôb zomrela skôr, predpokladá sa, že zomreli súčasne.“ Uvedené znenie bolo prevzaté i do ustanovenia § 6 Občianskeho zákonníka č. 140/1950 Zb. Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb. právnu úpravu spoluzosnulých už nezakotvil. V prípade, že dôjde k spoločnému úmrtiu viacerých osôb ako účastníkov spoločnej udalosti, ktoré sú oprávnené po sebe dediť, napriek neexistujúcej právnej úprave, súčasná právna doktrína zastáva názor, že v takomto prípade platí vyvrátená právna domnienka, že všetky spoluzosnulé osoby zomreli súčasne.⁵²

Ak smrť fyzickej osoby nie je možné zistiť predpísaným spôsobom, t. j. úmrtným listom vydaným na základe obhliadky mŕtvol, súd môže za určitých okolností vyhlásiť takúto fyzickú osobu za mŕtvu. Urobí tak, ak bezpečne zistí smrť fyzickej osoby na základe iných dostupných dôkazných prostriedkov než obhliadkou mŕtvol a vydaním úmrtného listu (§ 7 ods. 2 OZ, § 220–230 CMP), to znamená, že ak sa v konaní dokazovaním preukáže, že fyzická osoba nežije. V takomto prípade súd vydá rozhodnutie, ktorým vyhlási fyzickú osobu za mŕtvu, a vo výroku rozsudku určí aj deň jej smrti.

Za mŕtvu súd môže vyhlásiť aj nezvestnú fyzickú osobu, ak so zreteľom na všetky okolnosti možno usúdiť, že už nežije (§ 7 ods. 2 tretia veta OZ, § 220–230 CMP). V rozhodnutí súd určí deň, ktorý platí za deň smrti nezvestného, prípadne deň, ktorý nezvestný neprežil. Tento deň je potom rozhodujúci pre nadobudnutie dedičstva po tejto osobe. Aj v prípade takejto domnelej smrti platia ustanovenia dedičského práva.⁵³

Vyhlásiť fyzickú osobu za mŕtvu je legitimovaný výlučne súd, a to v mimosporovom konaní podľa § 220 a nasl. Civilného mimosporového poriadku, pričom hmotnoprávne dôvody pre vyhlásenie fyzickej osoby za mŕtvu vyplývajú z druhej vety § 7 ods. 2 OZ. Právna úprava priebehu konania o vyhlásenie za mŕtveho je bezprostredne ovplyvnená predmetom konania. V nadväznosti na systematiku zákona možno diferencovať konanie o vyhlásenie za mŕtveho, konanie o zmenu rozhodnutia o vyhlásení za mŕtveho a konanie o zrušenie rozhodnutia o vyhlásení za mŕtveho.⁵⁴

⁵² Nárast počtu spoločných úmrtí osôb, ktoré sú oprávnené po sebe dediť, núti zákonodarcov na celom svete, aby tento problém riešili. Náznyky právneho riešenia vplyvu spoločného úmrtia na právne postavenie môžeme nájsť už v antickom Ríme. Rímske právo používalo výraz „commoriens“, ktorý následne prevzalo nemecké, francúzske, talianske a španielske právo. Anglické a americké právo okrem uvedeného výrazu používa i pojem „Simultaneous Death“, čo v preklade znamená spoločná, resp. súčasná smrť. Z tohto termínu pochádza i slovenský ekvivalent „spoluzosnuli“, ktorý sa objavil v Zelenéj knihe Komisie ES z 1. 3. 2005 KOM (2005) 65 v časti „Dedenie a závety“.

Zelená kniha sa zaoberá spôsobom, ako riešiť otázku prípadnej nezlučiteľnosti zákonov uplatniteľných na pozostalosti spoluzosnulých osôb, nakoľko niektoré štáty pri osobách, ktoré zomreli pri rovnakej udalosti, predpokladajú, že zomreli naraz a iné členské štáty stanovujú poradie, v ktorom sa predpokladá, že prišli o život. Pričom právne poradie, v akom tieto osoby zomreli, má právny význam z hľadiska práva týchto osôb vzájomne dediť a následne z hľadiska dedičského práva pozostalých.

⁵³ Podľa R 30/1958: *O nezvestnosti občana ide vtedy, ak jeho neprítomnosť a nedostatok správ o ňom sú sprevádzané takými okolnosťami, ktoré sú spôsobilé vyvolať presvedčenie o tom, že tento neprítomný už nežije alebo je veľmi pravdepodobné, že nežije. U osôb, ktoré opustili Česko-Slovensko (Slovensko), rovnako nemožno o ich nezvestnosti usudzovať len z dĺžky pobytu v zahraničí, pokiaľ nie sú ich neprítomnosť a nedostatok správ o nich sprevádzané takými skutočnosťami, na ktorých základe možno dôjsť k presvedčeniu, že také osoby nepochybne už nežijú alebo veľmi pravdepodobne už nežijú.*

⁵⁴ SMYČKOVÁ, R. – ŠTEVČEK, M. – TOMAŠOVIČ, M. – KOTRECOVÁ, A. a kol.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, s. 752 a nasl.

Platná právna úprava umožňuje začať konanie o vyhlásenie za mŕtveho na návrh, ale aj bez návrhu, to znamená, že súd začne konať *ex officio*. Na podanie návrhu na začatie konania je legitimovaný len ten, kto má o vec právny záujem (preto bude musieť navrhovateľ uviesť tvrdenia o právnom záujme a príslušné dôkazné návrhy). Priebeh konania o vyhlásenie za mŕtveho bezprostredne ovplyvní preukázanie hmotnoprávnych podmienok pre vyhlásenie fyzickej osoby za mŕtvu. Ak tieto v ktorejkoľvek fáze konania neexistujú, súd konanie zastaví. Ak súd konanie nezastaví pre nedostatok procesných podmienok alebo pre neexistenciu predpokladov pre vyhlásenie fyzickej osoby za mŕtvu, konanie bude pokračovať podľa toho, či existuje tzv. dôkaz smrti, alebo je to len prezumpcia.⁵⁵

Vyhlásenie fyzickej osoby za mŕtvu je prejav vôle, obsiahnutý vo výroku súdneho rozhodnutia, ktoré je verejnou listinou a nahrádza úmrtný list. Na vykonanie zápisu rozhodnutia súdu o vyhlásení štátneho občana Slovenskej republiky za mŕtveho je príslušný matričný úrad v sídle súdu, ktorý rozhodoval o vyhlásení za mŕtveho. V prípade cudzinca, osoby bez štátnej príslušnosti (bezdomovec) alebo ktorej občianstvo nemožno určiť, ak mala posledný trvalý pobyt na území SR, je príslušný matričný úrad Bratislava Staré Mesto (§ 10 ods. 3 ZoM). Konanie o vyhlásenie za mŕtveho je konaním v statusových veciach fyzických osôb a týka sa bezprostredne postavenia fyzickej osoby (človeka) ako subjektu právnych vzťahov, teda subjektu, ktorý je spôsobilý byť nositeľom subjektívnych práv a povinností a právom chránených záujmov. O vyhlásení fyzickej osoby za mŕtvu rozhodne súd formou rozsudku. Tento rozsudok je rozhodnutím v statusovej veci, preto jeho účinky pôsobia *erga omnes* (§ 43 CMP).

Súd v rozsudku o vyhlásení za mŕtveho uvedie predpokladaný (prezumpatívny) deň smrti. Ak by dodatočne vyšlo najavo, že osoba vyhlásená za mŕtvu zomrela v iný deň, súd v rozsudku opraví deň smrti. Predpokladom vykonania opravy dňa, ktorý je uvedený v rozhodnutí súdu ako deň smrti nezvestného v zmysle ustanovenia (§ 228 ods. 2 CMP), je okrem iného i zistenie, že nezvestný sa dňa, ktorý je uvedený v rozhodnutí, rozhodne nedožila, nie je však známe, kedy zomrela. V takomto prípade síce súd nezistil deň smrti, ale nezvestný zomrel skôr, ako v deň uvedený v rozsudku. Dôvodom vykonania opravy je uvedené zistenie bez ohľadu na to, ako k chybe v určení dňa smrti nezvestného došlo; súd vykoná opravu aj vtedy, ak nesprávne určil deň smrti nezvestného vlastnou chybou alebo nedôslednosťou (viď NS SR, sp. zn. 6M Cdo 20/2010).

Ak súd zistí z úradnej činnosti alebo na základe podnetu, alebo ja na základe podaného návrhu, že osoba vyhlásená za mŕtvu je nažive, rozsudkom zruší rozhodnutie o vyhlásení za mŕtveho. Na rozdiel od zmeny rozhodnutia podľa § 229 CMP ide o situáciu, keď neboli dané predpoklady pre vyhlásenie fyzickej osoby za mŕtvu, pretože je nažive. Návrh na zrušenie rozhodnutia je legitimovaná podať aj osoba, ktorá bola vyhlásená za mŕtvu. Tento postup v zásade predchádza možnosti podať v takýchto situáciách žalobu na obnovu konania, lebo zrušenie rozhodnutia je možné dosiahnuť aj inak. O zrušení vydaného

⁵⁵ Tamtiež, s. 756 a nasl.

rozhodnutia súd rozhodne bez časového obmedzenia, keďže statusové práva nepodliehajú premlčaniu.⁵⁶

Ak dôjde k zrušeniu rozsudku o vyhlásení za mŕtveho, tento rozsudok nadobudne právoplatnosť a v tom čase prebieha konanie o dedičstve, súdny komisár konanie o dedičstve zastaví. Ak sa už konanie o dedičstve skončilo a súd zrušil rozsudok o vyhlásení za mŕtveho, súdny komisár zruší uznesenie o dedičstve (§ 210 CMP). V takomto prípade sa totiž uplatní právna úprava ustanovenia § 210 CMP, kde sa stanoví: „Ak sa dodatočne zistí, že poručiteľ žije, alebo ak bolo zrušené jeho vyhlásenie za mŕtveho, zruší súd (nie notár) uznesenie o dedičstve.“ V ustanovení § 210 CMP zákon pamätá na prípadnú situáciu, že sa neskôr (po uskutočnenom dedičskom konaní) zistí, že na prejednanie dedičstva nebol dôvod. To znamená, ak sa dodatočne zistí, že poručiteľ žije, alebo ak bolo zrušené jeho vyhlásenie za mŕtveho. V takomto prípade, teda ak sa zistí, že poručiteľ žije, alebo rozhodnutie súdu o jeho vyhlásení za mŕtveho bolo zrušené, súd zruší j uznesenie o dedičstve, hoci došlo k jeho skončeniu podľa § 202 a § 203 zákona. Pritom platí, že zrušiť pôvodné rozhodnutie o dedičstve môže iba súd [§ 161 ods. 2 písm. d) CMP].

Osoba vyhlásená za mŕtvu sa po právoplatnosti rozhodnutia, ktorým bolo zrušené vyhlásenie za mŕtveho, môže domáhať žalobou svojich majetkových práv od nepravého dediča. Tejto osobe rovnako prináležia naspäť rodičovské práva a povinnosti. Manželstvo, ktoré právoplatnosťou rozsudku zaniklo, sa však neobnoví, ak manžel osoby vyhlásenej za mŕtvu uzavrel nové manželstvo (§ 21 ods. 2 ZR).

Z judikatúry:

Najvyšší súd ČR, sp. zn. 30 Cdo 4326/2008: Zánik spôsobilosti k právum a povinnostem nastává okamžikem smrti fyzické osoby. Okamžik smrti fyzické osoby je uveden v zápisu o ohledání mrtvého, který vyhotovuje lékař provádějící prohlídku mrtvoly. Tento okamžik je následně zapsán do úmrtního listu.

V případech, kdy smrt osoby nelze prokázat prohlídkou mrtvoly, nastupuje institut prohlášení za mrtvého, jehož lze užít ve dvou situacích:

- a) jestliže smrt nelze zjistit na základě prohlídky mrtvoly, ale jinými důkazními prostředky lze prokázat smrt osoby (např. svědeckými výpověďmi), vydá soud rozhodnutí, kterým takovou fyzickou osobu prohlásí za mrtvou;
- b) v případě nezvěstnosti osoby, tj. jestliže neexistují důkazy o smrti fyzické osoby, soud po marném uplynutí vyhláškové lhůty rozhodne o prohlášení za mrtvého, jestliže se nezvěstný nepřihlásí nebo nedojde-li zpráva o tom, že je naživu. V rozsudku soud uvede den, který platí za den smrti nezvěstného, popřípadě den, který nezvěstný nepřežil.

⁵⁶ Tamtiež, s. 774 a nasl.

Procesní postup řízení o prohlášení za mrtvého je upraven v § 195–200 občanského soudního řádu (pozn. autora – teraz § 220 až 230 CMP). Rozhodnutí o prohlášení za mrtvého má vůči skutečnému zániku subjektivity fyzické osoby subsidiární povahu a není způsobilé konkurovat zániku právní způsobilosti v důsledku smrti člověka. Jestliže se zjistí, že osoba prohlášená za mrtvou žije, nebo žila v den, který je uveden jako okamžik smrti v rozhodnutí soudu, soud i bez návrhu své rozhodnutí podle § 199 o. z. změní nebo zruší (viz Josef Fiala, Jan Hurdík, Věra Korecká: Občanský zákoník – komentář. Část první. Hlava druhá. Účastníci občanskoprávních vztahů. Oddíl první. Fyzické osoby. § 7).

Za mrtvého tak může soud prohlásit i nezvěstného, lze-li se zřetelem např. k věku osoby v době, kdy se stala nezvěstnou, k době nezvěstnosti a k dalším okolnostem soudit, že nezvěstný již nežije. Toto prohlášení za mrtvého tedy nevychází ze zjištění smrti, ale ze závěru o vysoké pravděpodobnosti smrti.

Podle § 196 o. s. ř. (pozn. autora – teraz § 225 CMP) soud vyhláškou nebo jiným vhodným způsobem vyzve nezvěstného, aby se do jednoho roku přihlásil, a každého, kdo o něm ví, aby o něm podal v téže lhůtě zprávu soudu nebo opatrovníku, popřípadě zástupci nezvěstného, uvedenému ve vyhlášce. Zároveň soud provede všechna potřebná šetření o nezvěstném (odst. 1). Ve vyhlášce uvede soud podstatné okolnosti případu a oznámí, že po uplynutí lhůty uvedené ve vyhlášce rozhodne o prohlášení za mrtvého, jestliže se nezvěstný nepřihlásí nebo nedojde-li zpráva o tom, že je naživu. Lhůtu určí soud na jeden rok od uveřejnění vyhlášky. Ve vyhlášce je nutno uvést den, kdy lhůta končí (odst. 2). Zjistí-li soud během řízení, že nejsou splněny podmínky prohlášení za mrtvého, zastaví řízení (§ 197 o. s. ř. [pozn. autora – teraz § 223 ods. 2 CMP]). Postup soudu v řízení o prohlášení za mrtvého podle § 7 odst. 2 o. z. ve spojení s ustanovením § 195 násl. o. s. ř. jistě není věcí libovůle soudu, přičemž není třeba zdůrazňovat význam konsekvencí spojených s rozhodnutím soudu v tomto řízení. Pokud jsou v konkrétním případě splněny hmotněprávní předpoklady pro prohlášení fyzické osoby za mrtvou, je na soudu, aby tato skutečnost nalezla odraz v jeho rozhodnutí. Lze pak mít za to, že několikaletá nezvěstnost osoby, aniž by během celé této doby byl zaznamenán jakýkoliv poznatek, který by svědčil pro závěr, že žije, může být (nepochybně podle okolností konkrétního případu) posuzována jako okolnost svědčící pro závěr, že tato fyzická osoba již nežije. Je jistě opodstatněné, aby soud všechny okolnosti případu vážil bedlivě, k čemuž bere v úvahu údaje návrhu i soudem provedená potřebná šetření, a na jejich základě vydané vyhlášky podle § 196 o. s. ř., která může mít určující vliv pro posouzení, zda dotčená osoba je dosud naživu.

Najvyšší súd SR, sp. zn. 1 Sžo 68/2008: Vyhlásenie za mŕtveho je rozhodnutie o osobnom stave osoby, u ktorej zo zákonných dôvodov nemožno zistiť smrť, a teda stratu právnej subjektivity obvyklým spôsobom, podľa zdravotníckych predpokladov. Toto konanie sa môže začať na návrh a aj bez návrhu. Na takéto konanie a vydanie rozhodnutia o vyhlásení za mŕtveho je daná právomoc súdu, ktorý vyhlási nezvestnú fyzickú osobu za mŕtvu po preukázaní splnenia zákonných podmienok ustanovených v § 7 Občianskeho

zákonníka (OZ). Rozsudok súdu o vyhlásenie za mŕtveho má konštitutívne účinky a pôsobí rovnako ako vyvrátiteľná domnienka. Účinky zásadne pôsobia *ex nunc*, okrem tých účinkov, ktoré inak upravuje hmotné právo (napr. § 460 OZ).

Najvyšší súd SR, sp. zn. 6M 20/2010: Smrť fyzickej osoby sa spravidla preukazuje zákonným spôsobom, t. j. úradným zistením smrti. Ak nemožno smrť preukázať takýmto prirodzeným spôsobom, fyzickú osobu za mŕtvu môže vyhlásiť súd. Podľa § 7 ods. 2 O. z. súd môže vyhlásiť osobu za mŕtvu vtedy, keď zistí jej smrť inak (napr. v prípade leteckej katastrofy sa zistí, že určitá osoba bola na palube lietadla, ale túto osobu sa nepodarilo identifikovať). Rovnako súd vyhlási za mŕtvu nezvestnú osobu. O nezvestnosť osoby pritom ide vtedy, ak je jeho neprítomnosť a nedostatok správ o ňom sprevádzaný takými okolnosťami, ktoré sú spôsobilé vyvolať presvedčenie o tom, že táto osoba už nežije alebo že je veľmi pravdepodobné, že nežije. V oboch prípadoch má určovací výrok súdu rovnaké právne následky ako smrť. To znamená, že po takejto osobe možno dediť, zanikajú práva a povinnosti viazané na túto osobu (§ 579 O. z.), zaniká manželstvo, rodičovské práva a pod.

Osoba vyhlásená v rozpore so skutočnosťou za mŕtvu sa môže domáhať vydania svojho majetku reivindikačnou žalobou (§ 126 ods. 1 OZ). Právo vlastníka (v tomto prípade osoby, ktorá bola považovaná v rozpore so skutočnosťou za mŕtvu) na vydanie majetku voči tomu, kto ho zadržiava, sa podľa § 100 ods. 2 OZ nepremlčuje.

Rozhodnutie o vyhlásení za mŕtveho patrí k rozhodnutiam o osobnom stave, tzv. statusovým, a o veci nemožno rozhodnúť inak, len výrokom súdu. Týmto rozhodnutím sú viazané všetky orgány (súdne, správne), takže si túto otázku nemôžu riešiť samy ako tzv. predbežnú otázku.

30 Cdo 543/2013 (NS ČR): Smrť fyzickej osoby je v majetkových veciach právnou skutočnosťou, s ktorou sa spája univerzálna sukcesia podľa § 460 a nasl. Obč. zák. Dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa, avšak s ohľadom na princíp ingerencie štátu pri nadobúdaní dedičstva, dedičstvo musí byť súdom prejednané a rozhodnuté; až uznesením súdu o potvrdení dedičstva alebo o vyporiadaní dedičov sa nadobúda dedičstvo s účinnosťou ku dňu smrti poručiteľa.

26 Cdo 637/2006 (NS ČR): Dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa (§ 460 Obč. zák.). K jeho nadobudnutiu však nedochádza len na základe smrti poručiteľa. Právna úprava dedičského práva vychádza z princípu ingerencie štátu pri nadobúdaní dedičstva; predpokladá okrem iného, že dedičstvo po každom poručiťovi musí byť súdom prejednané a musí o ňom byť rozhodnuté. Zákon dedičom nezakazuje v čase, keď dedičské konanie ešte nebolo skončené, veci patriace do dedičstva predať alebo s nimi urobiť iné opatrenia presahujúce rámec obvyklého hospodárenia (napr. vec darovať, prenajať, prestavať nehnuteľnosť a podobne); obdobne môžu dedičia naložiť s právami a inými majetkovými hodnotami patriacimi poručiťovi. Tieto opatrenia však môžu urobiť len so súhlasom súdu, pričom súd môže na predaj veci patriace do dedičstva alebo k inému opatreniu, ktoré

presahuje obvyklé hospodárenie, udeliť súhlas len vtedy, ak bol okruh dedičov nepochybne zistený a ak je viac dedičov, ak sa všetci dediči na zamýšľanom opatrení zhodli. Súhlas je možné udeliť aj dodatočne. Výťažok z predaja vecí patrí do dedičstva ako jeho majetok.

30 Cdo 2174/2001 (NS ČR): Z ustanovenia § 460 ods. 1 Občianskeho zákonníka vyplýva, že pri dedení dochádza k prechodu práv a povinností tvoriacich predmet dedičstva bezprostredne a v okamihu smrti fyzickej osoby – poručiteľa. Ten, kto je povolaný po poručiteľovi za dediča a nie je z dedenia vylúčený, nastúpi na jeho miesto bez toho, aby musel dať najavo, že je s tým uzročený, a dokonca bez toho, aby vedel o tom, že poručiteľ zomrel, a že je po ňom povolaný za dediča. Okamih smrti poručiteľa alebo deň, ku ktorému bol vyhlásený za mŕtveho, je rozhodujúcou skutočnosťou čo do okruhu osôb, ktoré prichádzajú do úvahy ako dedičia, ako aj čo do práv a povinností, do ktorých vstupujú právni nástupcovia poručiteľa. Vstup osoby povolanej na dedenie do práv a povinností poručiteľa však zákon nerobí pre takú osobu nevyhnutnou nutnosťou, ktorej by sa musela podrobiť aj napríklad proti svojej vôli (možnosť dedičstvo odmietnuť v zmysle ustanovenia § 463 nasl. OZ), hoci však ustanovenie § 460 ods. 1 OZ vo svojich dôsledkoch vyjadruje myšlienku, že k zmene subjektu trvajúcich práv a záväzkov poručiteľa dochádza už smrťou fyzickej osoby, je súčasne potrebné, aby rozhodujúce skutočnosti boli predmetom zistení pred štátnym orgánom povolaným k tejto činnosti. Tým potom je súd v konaní o dedičstve. Za dediča vo vlastnom slova zmysle možno považovať len toho, komu bolo rozhodnutím súdu dedičstvo potvrdené alebo kto sa stane nadobúdateľom pomernej časti dedičstva. Do tej doby je tak možné osobu uchádzajúcu sa o dedičstvo považovať len za domnelého dediča, ktorý ešte nie je nositeľom práv a povinností patriacich do dedičstva, ale ktorý sa ním stane so spätnou účinnosťou k dobe poručiteľovej smrti až na základe výsledku konania o dedičstve.

Z judikatúry:

3 Cz 50/1991 R 30/1993 (NS SR): Rozhodnutie štátneho notárstva o tom, ktoré veci a práva prešli z majetku poručiteľa na toho ktorého z dedičov, má iba deklaratórnu povahu, ktorým sa iba deklaruje, že dedičia nadobudli dedičstvo smrťou poručiteľa.

R 31/1973: Pohľadávky na úhradu bolestného a náhrady za sťaženie spoločenského uplatnenia nie sú predmetom dedičstva, aj keď právo na bolestné a náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia bolo poručiteľovi priznané právoplatným rozhodnutím súdu.

R 42/1974: V období medzi nadobudnutím dedičstva (§ 460 OZ) a potvrdením nadobudnutia dedičstva (§ 482 a 483 OZ) sú z právnych úkonov týkajúcich sa vecí (majetkových práv) z dedičstva povinní a oprávnení voči iným osobám všetci dedičia poručiteľa, ktorí dedičstvo dosiaľ neodmietli, spoločne a nerozdielne. Ich dedičský podiel pritom vyjadruje mieru, akou sa dedičia navzájom podieľajú na právach a povinnostiach týkajúcich sa vecí (majetkových práv) z dedičstva. Proti dedičom poručiteľa preto možno v uvedenom období uplatniť nárok na vypratanie bytu po poručiteľovi.

R 56/1977: Porasty vysadené na pozemkoch nemajú obvykle povahu samostatných vecí a nemôžu byť predmetom dedičstva po poručiťovi, ktorý nebol vlastníkom pozemku. Do aktív dedičstva nemožno v takom prípade zaradiť ani rozdiel v cene (hodnote) pozemku daný spôsobom obhospodarovania zo strany poručiťa (napr. hodnota vinohradu založeného na pozemku), ale prípadný nárok na náhradu nákladov vynaloženého poručiťom na pozemok patriaci inému.

R 31/1978: Pred právoplatným skončením konania o dedičstve nemôže súd rozhodovať o zrušení a vyporiadaní podielového spoluvlastníctva k veciam po poručiťovi medzi viacerými dedičmi s poukázaním na to, že nadobudli vlastníctvo k týmto veciam smrťou poručiťa podľa veľkosti dedičských podielov.

R 19/1985: Ak bola zmluva o predaji nehnuteľnosti poručiťa napísaná po jeho smrti osobou, ktorú poručiť za svojho života na to splnomocnil a ktorá takisto po smrti poručiťa prevzala od kupujúceho kúpnu cenu, nedošlo tu vzhľadom na ustanovenie § 7 ods. 2 OZ k platnému uzavretiu kúpnej zmluvy, ani k platnému nadobudnutiu kúpnej ceny poručiťom. V takom prípade treba do súpisu aktív a pasív dedičstva zaradiť nehnuteľnosť poručiťa, ale do tohto súpisu nemožno uviesť vyplatenú kúpnu cenu ani pohľadávku kupujúceho z dôvodu nároku na vrátenie kúpnej ceny.

Z IV (s. 822): Ak boli na vkladnej knižke uložené spoločné úspory poručiťa a jeho družky, prípadne ak boli na nej uložené úspory, ktoré boli výlučným vlastníctvom poručiťa, a úspory, ktoré boli výlučným vlastníctvom jeho družky, nepatrí podiel družky na spoločných úsporách, prípadne jej úspory, ktoré sú výlučným vlastníctvom, do dedičstva a nejde o jej pohľadávku voči poručiťovi.

Z IV (s. 356): Ak dedič zomrel pred vyjadrením, či dedičstvo odmieta, právo odmietnuť dedičstvo prechádza na jeho dediča.

R 49/2006: Smrťou, uplynutím času alebo na základe inej skutočnosti dochádza k zániku práva len vtedy, ak to zákon výslovne ustanovuje.

Nárok na jednorazový finančný príspevok politickým väzňom nezaniká smrťou oprávnenej osoby podľa § 2 zákona č. 462/2002 Z. z. o poskytnutí jednorazového finančného príspevku politickým väzňom v znení neskorších predpisov, ak smrť nastala skôr, ako príslušný orgán o nároku na finančný príspevok rozhodol. Rovnako táto skutočnosť neznamená nulitu žiadosti o jeho poskytnutie.

R 60/2007: Ak rozhodnutie o povolení vkladu do katastra nehnuteľností nenadobudlo právoplatnosť za života prevodcu (a právne účinky vkladu nenastali ku dňu podaniu návrhu na vklad alebo v deň uvedený v návrhu na vklad), nehnuteľnosti boli v čase smrti prevodcu v jeho vlastníctve a patria do dedičstva po ňom.

22 Cdo 261/2006 (NS ČR): Najvyšší súd už v rozsudku z 31. 1. 1990, sp. zn. 3 Cz 5/90, publikovanom v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. 14, ročník 1992, vyslovil právny názor, že „zaradenie určitej veci notárstvom do aktív dedičstva nie je

nezvratným dôkazom vlastníctva toho, kto vec nadobudol na základe dohody dedičov, schválenej rozhodnutím notárstva „...iné osoby, ktoré neboli účastníkmi konania o dedičstve, sa môžu domáhať svojho práva k veci, ktorá bola zaradená do aktív dedičstva po poručiteľovi v občianskom súdnom konaní“. Zhodný právny názor zaujal v uznesení z 19. 5. 2004, sp. zn. 21 Cdo 312/2004 [pozri Súbor civilných rozhodnutí Najvyššieho súdu, CH Beck Praha (ďalej „Súbor rozhodnutí“), C 2772, zošit 30].

Právoplatné rozhodnutie súdu o dedičstve je záväzné pre všetkých účastníkov konania o dedičstve. Pre všetky orgány je záväzné len v otázke, ako ním bol riešený vzťah medzi týmito účastníkmi konania o dedičstve, nie teda, pokiaľ ide o ich vzťah k osobám, ktoré účastníkmi tohto konania neboli. K tomu porovnaj rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 28. 10. 1982, sp. zn. 3 Cz 32/82, uverejnený v publikácii Najvyšší súd ČSSR, Najvyšší súd ČSR a Najvyšší súd SSR o občianskom súdnom konaní a konaní pred štátnym notárstvom, Praha, 1986.

1 Cdo 49/2005 ZSP 68/2006 (NS SR): Majetkový podiel oprávnenej osoby v poľnohospodárskom družstve môže byť predmetom dedičského konania.

30 Cdo 2128/2003 (NS ČR): Vyživovacia povinnosť rodičov k deťom trvá do doby, než sú deti schopné samy sa živiť (§ 85 ods. 1 zák. o rodine). Ak neplní niektorý z rodičov vyživovaciu povinnosť dobrovoľne, rozhodne súd o povinnosti tohto rodiča poskytovať výživné ako plnenie na zabezpečenie potrieb dieťaťa podľa hľadísk zákona o rodine. Súd tak svojím rozhodnutím zakladá povinnosť osobe povinnej výživou dieťaťa poskytovať výživné v určenej výške a za stanovených podmienok. Vyživovacia povinnosť a tomu zodpovedajúce právo na výživné všeobecne môže vzniknúť len osobám, ktoré sú navzájom v určitom vzťahu. Je právom majetkovým, so zreteľom na už uvedené väzby osoby oprávnenej a povinnej výživou, je však osobným právom, ktoré v zmysle ustanovenia § 579 ods. 1 Obč. zák. zaniká smrťou oprávneného i smrťou povinného (§ 104 zák. o rodine). Smrť osoby oprávnenej ani povinnej výživou však nemá vplyv na dávky výživného splatné ku dňu smrti. Môžu byť predmetom dedičstva, lebo ako dlh alebo pohľadávka prechádzajú na právnych nástupcov zosnulého.

1 Cz 139/1976 R 31/1978 (NS SR): Pred právoplatným skončením konania o dedičstve nemôže súd rozhodovať o zrušení a vyporiadaní podielového spoluvlastníctva k veciam po poručiteľovi medzi viacerými dedičmi s poukazom na to, že nadobudli vlastníctvo k týmto veciam smrťou poručiteľa podľa veľkosti dedičských podielov.

1 Cz 11/1972 R 31/1973 (NS SR): Pohľadávky na úhradu bolestného a náhrady na sťaženie spoločenského uplatnenia nie sú predmetom dedičstva, aj keď právo na bolestné a na náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia bolo poručiteľovi priznané právoplatným rozhodnutím súdu.

Napriek tomu, že kontinuita prechodu vlastníctva z poručiteľa na dediča okamihom smrti poručiteľa vyplýva z § 460 OZ, dedičskoprávnu postupnosť nemožno realizovať bez dedičského konania. Platná právna úprava konania o dedičstve obsiahnutá v ustanoveniach

§ 158 až 219 Civilného mimosporového poriadku vychádza z ustanovení Občianskeho zákonníka, podľa ktorého sa dedičstvo nadobúda smrťou poručiteľa (§ 460 OZ). Prostredníctvom dedičského konania sa tak uvádzajú do života hmotnoprávne ustanovenia dedičského práva.

V zmysle príslušných hmotnoprávných ustanovení, tak ako bolo už niekoľkokrát spomínané, dedičstvo prechádza na dediča, resp. dedičov okamihom smrti poručiteľa. Vyporiadanie dedičstva je teda až následnou, druhotnou právnou skutočnosťou. Jej význam pritom spočíva v tom, že modifikuje, individualizuje, konkretizuje nadobudnutie už predtým vzniknutého rozsahu práv a povinností jednotlivého dediča v konkurencii ostatných dedičov. Táto skutočnosť musí byť určitým spôsobom objektivizovaná a zverejnená. Vydaním rozhodnutia o potvrdení nadobudnutia dedičstva sa splnia obe tieto požiadavky.

Konaním o dedičstve sa rozumie súbor úkonov, ktorými sa zisťuje okruh dedičov, delačné dôvody, podiely dedičov na dedičstve, ďalej stav aktív a pasív dedičstva v prípade úmrtia fyzickej osoby alebo jej vyhlásenia za mŕtvu, a na to nadväzujúca realizácia dedičstva, t. j. vyporiadanie poručiteľových povinností a záväzkov, a rozdelenie práv a vecí tvoriacich aktíva dedičstva do dispozície dedičov.

Spôsob začatia konania o dedičstve je v platnej právnej úprave zakotvený v ustanovení § 174 CMP. V zmysle tohto ustanovenia súd začne konanie aj bez návrhu, len čo sa dozvie, že niekto zomrel, alebo bol vyhlásený za mŕtveho. Konanie o dedičstve možno začať na návrh a aj bez návrhu (*ex offo*). V súvislosti so začatím dedičského konania sa uplatňuje nielen princíp dispozičný, ale aj princíp oficiality, ktorý je typickým pre mimosporové konania. Dedičské konanie sa spravidla začína *ex offo*. Právna úprava dedičského práva spočíva, ako už bolo na inom mieste uvedené, v obligatórnosti dedičského konania a ingerencii štátu do dedičskoprávných vzťahov, a to bez aj ohľadu na to, či o to dedičia žiadajú.

Konanie o dedičstve, ako už bolo uvedené, môže byť začaté ale aj na návrh, teda na základe procesnej aktivity účastníka. Procesne legitimovaný na podanie návrhu na začatie konania o dedičstve je iba dedič, ktorý žiada prejednanie dedičstva (alebo jeho časti po poručiteľovi, tak ako to vyplýva z ustanovenia § 174, ods. 1 CMP).⁵⁷

Konanie o dedičstve má dve základné štádiá.⁵⁸ Prvým štádiom je zisťovanie okruhu dedičov, majetku, prípadne dlhov poručiteľa, ako aj zistenie skutočností, či niekto z dedičov nepotrebuje ustanoviť opatrovníka. Ak poručiteľ zanechal závet alebo listinu o vydedení, zisťuje sa v tomto štádiu aj ich stav a obsah. Druhým štádiom je vlastné prerokovanie a rozhodnutie o dedičstve.

⁵⁷ Návrh na začatie konania prípadne môže podať aj osoba, ktorá na to nie je vecne legitimovaná. Podaním návrhu takouto osobou je konanie začaté. Skutočnosť, že navrhovateľom je osoba, ktorá nie je k návrhu vecne legitimovaná, sa prejaví až v priebehu konania, a to tak, že s ňou súd (súdny komisár) prestane konať, akonáhle zistí, že nie je účastníkom konania.

⁵⁸ MAZÁK, J.: *Základy občianskeho procesného práva*. Bratislava: Iura Edition, 2002, s. 177.

V priebehu predbežného vyšetrenia (§ 175 CMP) sa po skúmaní procesných podmienok získavajú údaje potrebné na posúdenie dedičského práva a zistenie okruhu dedičov, poručiťovho majetku a jeho dlhov. Ak poručiť zanechal závet, zistí sa jeho stav a obsah. Tieto úkony už vykonáva notár poverený súdom ako súdny komisár. Pokiaľ poručiť nezanechal majetok alebo zanechal majetok len nepatrnej hodnoty, je vydaný tomu, kto sa postaral o pohreb. Súd potom konanie zastaví.

Ak sa konanie neskončilo rozhodnutím o zastavení z dôvodov, že pri predbežnom vyšetrení súdny komisár zistil, že poručiť nezanechal žiadny majetok, resp. ak poručiť zanechal majetok len nepatrnej hodnoty, bude nasledovať druhé štádium dedičského konania – vlastné prejednanie dedičstva. Prejednanie dedičstva predstavuje rozhodujúcu časť konania o dedičstve. V tomto štádiu súd využije všetky zistené poznatky na vydanie rozhodnutia vo veci samej, ktoré je výsledkom tohto konania. Skôr ako k tomu dôjde, je však potrebné ustáliť okruh účastníkov a upovedomiť ich o ich dedičskom práve a o možnosti odmietnuť dedičstvo, ak je to potrebné, vyporiadať bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, vykonať súpis majetku a dlhov dedičstva a určiť všeobecnú hodnotu majetku, výšku dlhov a čistú hodnotu dedičstva, prípadne výšku jeho predĺženia, a to všetko ku dňu smrti poručiťa.

Ku skončeniu dedičského konania môže dôjsť rôznymi spôsobmi. Podstatný vplyv na ďalší priebeh konania bude závisieť od charakteru rozhodnutia o určení všeobecnej hodnoty majetku poručiťa, výšky dlhov a čistej hodnoty dedičstva, pretože zákon upravuje konkrétne možné spôsoby skončenia konania o dedičstve podľa toho, či je dedičstvo podľa rozhodnutia predĺžené (t. j. ak je všeobecná hodnota majetku poručiťa nižšia ako výška jeho dlhov), alebo dedičstvo nie je predĺžené. V prípade predĺženého dedičstva zákon umožňuje dva spôsoby skončenia konania o dedičstve. Konkrétne prichádza do úvahy buď dohoda dedičov s veriteľmi o prenechaní predĺženého dedičstva veriteľom na úhradu dlhov (§ 202 CMP), alebo ak k dohode nedôjde, likvidácia dedičstva podľa § 205 a nasl. CMP.

Ak dedičstvo nie je predĺžené, prichádza do úvahy viac možností skončenia prejednávania dedičstva tak, ako sú upravené v § 203 CMP. Konanie o dedičstve sa tak skončí vydaním rozhodnutia o potvrdení dedičstva a jeho vyporiadaní (§ 481 až 484 OZ, § 203 CMP). Ak je v konaní len jeden dedič, súd mu uznesením potvrdí nadobudnutie majetku. Ak dedičstvo nenadobudol žiadny dedič, súd potvrdí, že dedičstvo pripadlo štátu. Ak je dedičov viac, uprednostňuje sa ich dohoda o vyporiadaní, ktorú súd schváli, a pokiaľ k nej nedôjde, súd potvrdí nadobudnutie dedičstva podľa dedičských podielov. Uznesením o dedičstve sa dedičské konanie končí. Deklarujú sa ním práva, ale i povinnosti dedičov s účinnosťou ku dňu smrti poručiťa, a realizuje sa ním hmotnoprávna úprava dedičského práva obsiahnutá v Občianskom zákonníku.

Aj podľa uhorského dedičského práva dochádzalo k prechodu pozostalosti na dediča *ipso iure*, t. j. dedič nadobúdala dedičstvo smrťou poručiťa z moci zákona, bez

akéhokol'vek svojho ďalšieho pričinenia (princíp delačný). Konkrétne to znamenalo, že na nadobudnutie dedičstva nebola potrebná osobitná prihláška. Stačilo, keď dedič dedičstvo neodmietol. Dedič nadobudol dedičstvo smrťou poručiteľa z moci zákona, t. j. bez akéhokol'vek svojho ďalšieho pričinenia. Zákony platné na Slovensku a Podkarpatskej Rusi nepoznali spočívajúcu pozostalosť (*hereditas iacens*).⁵⁹

Vykonanie pozostalostného konania (ktoré bolo upravené v zák. čl. XVI z r. 1894) bolo potrebné len na to, aby zmena práv nastávajúca smrťou poručiteľa bola v záujme zachovania týchto práv súdne usporiadaná. Súd zároveň zabezpečil ochranu prechádzajúcich práv pred narušením podstaty majetku. Cieľom pozostalostného konania nebolo preto zakladanie práva, ale len usporiadanie práv už nadobudnutých. Toto usporiadanie plnilo účel vierohodnej legitimácie nadobudnutého dedičského práva. Iným spôsobom nebolo možné mimo sporu vierohodne a jednoznačne dokázať, kto je výlučným oprávneným dedičom poručiteľa.

Vzhľadom na uvedené pozostalostný súd začínal konanie spravidla len na žiadosť záujemcov. Všeobecne bolo tiež vecou osôb zainteresovaných na pozostalosti, či pokladali za potrebné vzhľadom na ochranu svojich záujmov, aby sa pozostalostné konanie realizovalo. Je však potrebné upozorniť na tú skutočnosť, že dedič mal úplnú voľnosť, aby také dedičstvo, ktoré mu pripadlo z moci zákona bez vlastného pričinenia, odmietol. Oprávnený dedič nemohol odmietnuť dedičstvo len vtedy, ak ho už raz výslovne prijal. Keď bolo dedičov viac, stala sa pozostalosť ich spoločným majetkom v pomere ich dedičských podielov. Toto spoločenstvo majetku znamenalo, že jeho členovia disponovali majetkom len spoločne.⁶⁰

Každý spoludedič bol účastný na úžitkoch i bremenách pozostalosti v pomere svojho dedičského podielu. Spôsob užívania a manipulácie s dedičstvom určovali si spoludedičia väčšinou hlasov. Toto spoločenstvo trvalo, dokým dedičia neuskutočnili deľbu. Rozdelenie majetku medzi spoludedičmi sa dialo potom podľa pravidiel o zrušení majetkového spoločenstva, a to buď spoločnou dohodou, alebo sporom o deľbu. Podobne i v zmysle Občianskeho zákonníka z roku 1950 dedičská postupnosť nastala smrťou človeka. Dedičská postupnosť nenastala, ak zanikla právnická osoba, o likvidácii majetku právnickej osoby platili iné ustanovenia než predpisy dedičského práva.

Občiansky zákonník z roku 1950 uskutočnenie dedičskej postupnosti upravoval v ustanovení § 509 nasledovne: „nadobúda sa dedičstvo poručiťovou smrťou“. Poručiťovou smrťou prechádzali teda na dediča všetky prevoditeľné práva a povinnosti, ktorých subjektom bol poručiť. Dedič bol od toho okamihu vlastníkom poručiťových vecí, veriteľom jeho pohľadávok a dlžníkom jeho záväzkov. Podľa predtým platného práva

⁵⁹ ROUČEK, F.: *Československý občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*. Vydané v edícii Komentované zákony Československé republiky, svazek XVI. II. doplněné vydání, Praha: 1932, s. 407 a nasl.

⁶⁰ FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platný na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. Bratislava: Právnická jednota, 1924, s. 421.

v českých krajinách (nie podľa práva platného na Slovensku) nenadobúdali dedič dedičstvo už poručiteľovou smrťou, ale až súdnym odovzdaním. Súbor aktív a pasív poručiteľa, ktorý mal dedičskou postupnosťou prejsť na dediča, tvoril osobitnú masu, samostatný subjekt práv a záväzkov, ktorý bol spôsobilý na súde žalovať a byť žalovaný, bol teda právnickou osobou – išlo o tzv. ležiacu pozostalosť (*hereditas iacens*). Pozostalosť predstavovala ako personifikovaný majetok osobu poručiteľa aj po jeho smrti.⁶¹

Podľa OZ z r. 1950 dedič teda nenadobúdali poručiťelov majetok bez toho, že by urobil nejaký právny úkon, a zásadne bez ohľadu na to, či ho chcel nadobudnúť, alebo nie. Avšak keďže nikto nemohol byť nútený k tomu, aby proti svojej vôli nadobúdali majetok, umožňoval Občiansky zákonník dedičovi odmietnuť dedičstvo.

Ďalej sa k uskutočneniu dedičskej postupnosti vyžadovalo ešte potvrdenie dedičstva súdom (§ 559 OZ), ktoré malo však iba deklaratórny význam.⁶²

Podobne ako v našej právnej úprave, tak aj v novej právnej úprave dedenia v českom Občianskom zákonníku (zák. č. 89/2012 Sb.) je smrť fyzickej osoby základným predpokladom dedenia (§ 1479, 1480).⁶³

V dôvodovej správe k uvedeným ustanoveniam OZ ČR sa konštatuje:

„Ustanovení § 1479 a 1480 upravují právní otázky spojené s dědickým nápadem (napadnutím dědictví dědici).

Celá konštrukce dědického práva u nás stála před r. 1950 na institutu ležící pozůstalosti (*hereditas iacens*), který byl pro úpravu dědického práva klíčový. Podobně jako je tomu dosud v Rakousku, vycházelo i naše starší dědické právo z pojetí, že se po zůstavitelově

⁶¹ SCHELLEOVÁ, I. – SCHELLE, K.: *Civilní kódexy 1811–1950–1964*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 28.

⁶² Prijatím Občianskeho zákonníka z r. 1950 došlo v oblasti právnej úpravy dedičského práva oproti predchádzajúcemu stavu k jeho zásadnému zjednodušeniu. To sa prejavilo aj tým, že do popredia sa dostalo dedenie zo zákona na úkor testamentárneho dedenia. Nová úprava priniesla podstatné zjednodušenie zákonného dedenia a obmedzenie okruhu zákonných dedičov na osoby blízke poručiťelovi. Pokiaľ ide o nadobudnutie dedičstva, neprevzal tento Občiansky zákonník inštitút tzv. ležiacej pozostalosti, platný na území dnešnej Českej republiky. V nových pomeroch ho považoval za umelý právny inštitút, ktorý je vo viacerých podrobnostiach nevyjasnený.

Keďže do vydania tohto Občianskeho zákonníka nebolo ani dedičské právo jednotne upravené, znamenal aj zjednotenie právnej úpravy dedičského práva na celom území štátu. Dedičské právo tvorilo piatu časť Občianskeho zákonníka a jeho právna úprava bola rozdelená do štyroch hláv (XXXIV.–XXXVII., § 509 až 561). Prejednanie dedičstva a vyporiadanie záväzkov poručiťel'a bolo upravené v zákone o občianskom súdnom poriadku (ZOSP č. 142/1950 Zb.), ktorý bol ďalším dôležitým prameňom dedičského práva. Prejednanie dedičstva bolo upravené v VI. hlave druhej časti tohto zákona (§ 310 až 342).

Okrem týchto základných noriem patrilo do oblasti prameňov dedičského práva ešte celý rad iných predpisov, ktoré dopĺňali úpravu hmotného a procesného dedičského práva. Treba spomenúť najmä zákon č. 116/1951 Zb. o štátnom notárstve, ďalej zákon č. 139/1947 Zb. o rozdelení pozostalosti s poľnohospodárskymi podnikmi a o zamedzení drobenia poľnohospodárskej pôdy, zákon č. 115/1953 Zb. o autorskom práve a zákon č. 6/1952 Zb. o vynálezoch a zlepšovacích návrhoch a zákon o práve rodinnom, t. j. zákon č. 265/1949 Zb. Nový zákon o práve rodinnom nadobudol účinnosť 1. 1. 1950. Súvislosť s dedičským právom vykazovali jeho ustanovenia § 22 až 29, ktoré do nášho právneho poriadku zakotvili dovtedy neznámy inštitút zákonného majetkového spoločenstva manželov (ďalej ZMS).

⁶³ Dědický nápad

§ 1479

Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Kdo zemře před zůstavitelem, nebo současně s ním, nedědí.

§ 1480

Dědického práva, které má teprve vzniknout, se lze jen zříci; nelze je převést ani s ním jinak naložit.

smrti na pozůstalost hledí až do okamžiku soudního rozhodnutí o dědictví jako na majetek náležející stále zemřelému zůstaviteli. Odtud se odvíjela koncepce, že dědic nabytí vlastnické právo k dědictví až soudním odevzdáním (rozhodnutí soudu o odevzdání dědictví mělo konstitutivní povahu), nikoli již smrtí zůstavitele. Jednalo se o obdobu smluvního nabytí vlastnického práva, při němž se rozlišuje důvod (*titulus*) a způsob (*modus*) nabytí vlastnického práva.

Naproti tomu v r. 1950 se naše právo s pojetím ležící pozůstalosti rozešlo s argumentem, že se jedná o umělý institut cizí nazírání lidu. Dlužno uvést, že na tom je mnoho pravdy a že konstrukce rakouského zákoníku je i v kontextu kontinentální Evropy hodně ojedinělá (jí blízké je např. pojetí italské, řecké nebo španělské), byť má i své výhody. Ale je tu zejména fakt, že stávající právní pojetí, podle něhož dědic nabývá dědictví již smrtí zůstavitele a soud dědici nabytí dědictví jen deklaratorně potvrzuje, odpovídá řadě konvenčních úprav dědického práva v kontinentální Evropě, v praxi se vžil a jeho uplatňování nepůsobí vážnější obtíže. Nejsou tudíž vážné teoretické ani praktické důvody měnit základ stávající koncepce. Naopak převažují důvody k jejímu zásadnímu zachování.

Návrh sleduje stanovit, že smrtí zůstavitele dědické právo vzniká. To má význam zejména – ale nejen – v tom, že dědic nemůže zcizit dědictví před smrtí zůstavitele (§ 1714 a násl.), ani sám nemůže o tomto majetku dále pořizovat. Jiný důležitý význam této úpravy spočívá v tom, že jen osoba, která je v okamžik smrti zůstavitele způsobilá být dědicem, není z dědictví vyloučena (§ 1481 a násl.).

Z pojetí, že dědici vzniká dědické právo již smrtí zůstavitele, vychází německé (§ 1922 BGB), švýcarské (čl. 560 ZGB), polské (čl. 922 KC), zásadně i ruské právo (čl. 1110 GK) atd. Není tedy na zdejší konstrukci nabývání dědictví nic neobvyklého. Uvedené dědické systémy však samozřejmě respektují zásadu volnosti dědice, za dědictví převezme, čili nic. Tak tomu je také v naší současné úpravě, která umožňuje dědici dědictví odmítnout s tím, že dědic, který dědictví odmítl, je nenabývá.

Toto jednoduché řešení přejímá i nová úprava. Nenavrhuje se tedy zavedení institutu dědických přihlášek, ačkoli je znají i některé úpravy, podle nichž dědictví na dědice přechází již smrtí zůstavitele, např. italský (čl. 459) nebo nizozemský (čl. 1093) občanský zákoník, obdobně právo francouzské (čl. 774 CC) atd. Také naše historické (jakož i soudobé rakouské) právo znalo dědickou přihlášku (§ 800 ABGB), dokonce se silnější funkcí.

Na základní úpravu § 1479 navazuje § 1480. Jeho normativní věta představuje jednak logickou antitezi k § 1479, jednak v rámci toho upřesňuje, že ani tomu, kdo zemřel současně se zůstavitelem, nevzniká právo dědit po zůstaviteli, a tudíž že ani nemůže přenést takové právo na své nástupce. Naopak dědic přeživší zůstavitele má dědické právo zachováno, a to tedy v případě jeho smrti přechází na jeho dědice.“

2.2 Existencia dedičstva

2.2.1 Dedičstvo

Druhým predpokladom dedenia je dedičstvo. Inými slovami to znamená, že k dedeniu dôjde iba za predpokladu, že poručiteľ v čase smrti bol subjektom majetkových práv a povinností, ktoré jeho smrťou nezanikli a sú dediteľné. Dedičstvo tvoria majetkové práva a povinnosti, ktoré smrťou fyzickej osoby nezanikajú a ktoré ani neprechádzajú na iné subjekty na základe osobitných zákonných ustanovení.⁶⁴ Predmetom dedenia je všetok majetok poručiteľa, ktorý je dedenia spôsobilý (t. j. veci, práva a majetkové hodnoty, ktoré nezanikajú smrťou poručiteľa alebo neprechádzajú na právneho nástupcu iným spôsobom než dedením). Dedičstvo tvoria majetkové práva a povinnosti (aktíva a pasíva) poručiteľa, ktoré jeho smrťou nezanikli, alebo ktorých prechod na iné osoby sa neuskutočňuje podľa dedičského práva.

Podobne aj podľa právnej úpravy dedenia v Občianskom zákonníku z roku 1950 druhým predpokladom dedičskej postupnosti bolo, aby tu boli práva a záväzky, ktoré prechádzali na dediča, inými slovami, aby existovalo nejaké dedičstvo. Na dediča neprechádzali a do dedičstva nepatrili osobné práva. Dedičstvo tvorili iba majetkové práva a záväzky poručiteľa, pokiaľ poručiteľovou smrťou nezaniknú. Majetkové práva boli zásadne dediteľné a nemožnosť dedenia bola skôr výnimkou.

Medzi právami, ktoré tvorili predmet dedičstva, zaujímalo i vtedy najdôležitejšie miesto vlastnícke právo. Je potrebné uvedomiť si, že právo platné od r. 1950 rozlišovalo osobné vlastníctvo a súkromné vlastníctvo, a preto na dediča smrťou poručiteľa prechádzalo najmä osobné vlastníctvo poručiteľa k predmetom jeho osobnej a domácej potreby, k jeho rodinnému domu a úsporám nadobudnutým prácou. Smrťou poručiteľa sa dedič stal vlastníkom týchto vecí. Umožňovalo sa aj dedenie vecí patriacich do súkromného vlastníctva, ale len s obmedzeniami, že sa tým neprekročia medze dané vtedy platným právom pre súkromné vlastníctvo. Súkromné vlastníctvo sa vyskytovalo hlavne v sektore poľnohospodárstva, a to vo dvoch formách, išlo o súkromné vlastníctvo drobných a stredných roľníkov a súkromné vlastníctvo kulaka.⁶⁵ V tejto súvislosti treba poukázať na zákon č. 139/1947 Zb. o rozdelení pozostalosti s poľnohospodárskymi podnikmi a o zamedzení drobenia poľnohospodárskej pôdy. Tento zákon sa stal dôležitým prameňom dedičského práva tohto obdobia, jeho účelom bolo zamedziť drobenie poľnohospodárskych podnikov, ak poľnohospodársky majetok nepresahoval určitú minimálnu výmeru poľnohospodárskej pôdy, a umožniť, aby poľnohospodársky podnik prešiel v tomto prípade na jedného dediča, ktorý sám pracoval v poľnohospodárstve alebo mal záujem pracovať v poľnohospodárstve. Tento zákon sa aplikoval, aj pokiaľ išlo o dedenie po roľníkoch – členoch jednotných roľ-

⁶⁴ VOJČÍK, P.: *Občianske právo hmotné. I. diel.* UPJŠ, 2006, s. 90.

⁶⁵ SKALOŠ, M.: *Vývoj inštitútov vecných práv vo svetle právnej úpravy územia Slovenska.* Banská Bystrica: Belianum – vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2021, ISBN 978-80-557-1875-0, s. 144 a nasl.

nických družstiev, pretože pri vstupe roľníka do JRD nestrácal roľník vlastníctvo k svojim pozemkom, ktoré združil do spoločného hospodárenia družstva, a preto bolo potrebné, aby sa dedičia dohodli na prenajímateľovi poľnohospodárskeho podniku.⁶⁶

Dnes platný Občiansky zákonník nerozlišuje medzi pozostalosťou a dedičstvom. V ustanovení § 460 sa hovorí iba o dedičstve ako o predmete dedenia bez toho, aby bolo bližšie upravené, čo treba pod týmto pojmom rozumieť. Procesné predpisy dedičského práva však v súvislosti s predmetom dedenia poznajú pojem majetok a dlhy (napríklad § 197 CMP).

Ako už bolo povedané, napriek tomu, že Občiansky zákonník používa pojem majetok na viacerých miestach, nikde tento pojem nevymedzuje. Pojem majetok na účely súkromného práva, a predovšetkým na účely dedičského práva, vymedzuje odborná literatúra takto: „Majetok fyzickej osoby tvoria veci hmotné, nehmotné statky (najmä predmety duševného vlastníctva), záväzky a pohľadávky majetkovej povahy a iné peniazmi ocenené hodnoty (najmä obchodné podiely, dematerializované cenné papiere, prírodné sily, ovládateľné a slúžiace ľudským potrebám), ktoré majú majetkovú hodnotu a s ktorými je možné na základe právnych skutočností disponovať.“ Ide o veľmi široko koncipované (otvorené) vymedzenie pojmu majetok, podľa ktorého tam patrí všetko, čo má majetkovú hodnotu, ktorú možno vyjadriť v peniazoch. Do majetku teda nepatrí to, čo má napríklad iba morálnu hodnotu. Druhým pojmovým znakom je, že musí ísť o majetok, ktorým možno disponovať, t. j. prevádzať ho na iné osoby (napr. darovať, predať, prenajať, poskytnúť licenciu a pod.), alebo ktorý môže prechádzať na iné osoby (napr. dedením).⁶⁷

Dedičstvo tvorí iba ten poručiťov majetok, tie majetkové oprávnenia a povinnosti, ktoré jeho smrťou nezanikli. To znamená, že v súvislosti s prechodom práv (ale aj povinností) po smrti poručiťa treba rozoznávať tie, ktoré sú predmetom dedenia, a tie, ktoré po smrti poručiťa prechádzajú na osoby určené zákonom či právnym úkonom, a tie, ktoré sa nededia.

Spravidla na dedičov prechádzajú všetky majetkové práva, ale i povinnosti. Majetkové práva sú zásadne dediteľné, ich nedediteľnosť je skôr výnimkou. Nedediteľnými majetkovými právami sú predovšetkým práva, ktoré sa viažu na osobu poručiťa (práva, ktorých plnenie bolo viazané len na jeho osobu; z nich predovšetkým právo na bolestné a na náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia), z vecných práv zaniká napr.

⁶⁶ Občiansky zákonník z r. 1950 bol oproti predchádzajúcej úprave uhorského dedičského práva osnovaný na úplne inej koncepcii. Pripúšťal, aby sa dedičstvo mohlo medzi spoludedičov rozdeliť nielen pomernými dielmi, ale aj podľa jednotlivých vecí a práv. Podľa § 511 Občianskeho zákonníka platilo, že „dedič môže nadobudnúť buď všetok poručiťov majetok, alebo jeho pomerný diel, alebo i len jednotlivé veci, alebo práva“. Dôvodom tohto nového ustanovenia bolo, aby dedič jednotlivé veci alebo práva (čo bolo predchádzajúcemu právu úplne neznáme) participoval aj na dlhoch poručiťa. Podľa § 514 bol dedič povinný hradiť náklady primeraného pohrebu poručiťa, ako aj plniť záväzky, ktoré na neho prešli poručiťovou smrťou, pravda, iba do výšky ceny nadobudnutého dedičstva. Aj ten, kto podľa nariadenia poručiťa dostal z dedičstva jednotlivú vec alebo právo, musel ako dedič (nie odkazovník) participovať na záväzkoch poručiťa.

⁶⁷ VOJČÍK, P.: *Občianske právo hmotné. I. diel*, UPJŠ, 2006, s. 90.

bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, právo zodpovedajúce vecnému bremenu, ak patrilo poručiteľovi. Nedediteľnými povinnosťami sú tie, ktoré mal osobne vykonať poručiteľ, pretože v týchto prípadoch ide o jedinečnú povahu záväzkového plnenia, pri ktorom povinný nemôže byť nikým nahradený, a to ani za života, ani v prípade smrti. Ďalej smrťou zanikajú aj záväzky z pracovnej zmluvy. Smrťou zamestnanca zanikajú i peňažné nároky zamestnávateľa, s výnimkou tých nárokov, o ktorých sa právoplatne rozhodlo alebo ktoré zamestnanec pred svojou smrťou písomne uznal, čo do dôvodu aj sumy, a nároky na náhradu škody spôsobenej úmyselne. Vzhľadom na to, že uvedené práva, resp. povinnosti zanikajú smrťou fyzickej osoby, nemôžu byť predmetom právneho nástupníctva, ani predmetom dedenia. Z toho vyplýva, že oprávnený s nimi nemôže pre prípad svojej smrti nakladať ani v závete.

Osobitnú skupinu predstavujú majetkové práva, ktoré smrťou oprávneného nezaničujú, ale prechádzajú na iné osoby na základe právnej úpravy v jednotlivých zákonoch inak než podľa predpisov dedičského práva. Ide najmä o tieto majetkové práva: práva z nájmu bytu podľa § 706 a 707 OZ, mzdové nároky zamestnanca z pracovného pomeru do výšky zodpovedajúcej štvornásobku jeho priemerného mesačného zárobku, ktoré prechádzajú priamo na jeho manžela, deti a rodičov, ak s ním žili v čase smrti v domácnosti, peňažné nároky z nemocenského poistenia, dôchodkového poistenia, úrazového poistenia, garančného poistenia a poistenia v nezamestnanosti podľa ustanovenia § 118 zák. č. 461/2003 Z. z. a právo na plnenie z poistenia, keď poistnou udalosťou je smrť poisteného (§ 817 OZ).

Čo patrí do dedičstva, jeho aktíva a pasíva, a čo bude predmetom dedenia, zisťuje súd (notár ako súdny komisár) v rámci konania o dedičstve, a to už pri tzv. predbežnom vyšetrení v konaní o dedičstve, ktorého primárnym cieľom je zistiť najmä všetky potrebné informácie o majetku, prípadne o dlhoch poručiteľa a o okruhu jeho dedičov. Právny nástupca poručiteľa totiž objektívne vstupuje do právneho postavenia poručiteľa, a to bez ohľadu na vedomosť o konkrétnom aktíve alebo pasíve.

Aktíva patriace do dedičskej podstaty môže súd (súdny komisár) zisťovať rôznymi spôsobmi. Samotný spôsob obstarania všetkých poznatkov o majetku, prípadne o dlhoch poručiteľa a o okruhu jeho dedičov, prípadne o ďalších skutočnostiach dôležitých pre ďalší postup v konaní volí súdny komisár podľa okolností konkrétneho prípadu, spravidla za týmto účelom predvolá a vypočuje v rámci predbežného vyšetrenia príbuzných poručiteľa, prípadne iné osoby informované o osobných, rodinných a majetkových pomeroch poručiteľa. Najčastejšie je takouto osobou ten, kto sa postaral o pohreb poručiteľa.⁶⁸ Po vypočutí takejto osoby súdny komisár podľa potreby a vlastného uváženia pokračuje

⁶⁸ Už zo zápisnice po ukončení predbežného vyšetrenia bude zrejmé, či sa nevyžaduje vykonať niektoré z neodkladných úkonov, ktoré sú vymenované v § 179 CMP. Ak treba, urobí súdny komisár aj bez návrhu niektoré z (v tomto ustanovení) vymenovaných neodkladných úkonov, a to napr. zabezpečí dedičstvo, resp. zabezpečí veci patriace do dedičstva, napr. zapečatením bytu alebo iných priestorov, zložením vecí do úschovy u notára, alebo u iného uschovávateľa. Vykoná súpis vecí na mieste samom. Prípadne zverí veci osobnej potreby manželovi poručiteľa či inému členovi domácnosti, alebo sa postará o predaj vecí, ktoré nemožno uschovať bez nebezpečenstva škody alebo bez nepomerných nákladov. Ak sú potrebné úkony na zachovanie hodnôt dedičstva, ustanoví prípadne správcu dedičstva.

v ďalšom zisťovaní všetkých potrebných informácií, ktoré sú rozhodujúce pre jeho ďalší postup v konaní.⁶⁹

Popri vypočutí osoby, postaravšej sa o pohreb poručiteľa, a osôb, prichádzajúcich do úvahy ako dedičov, musí byť štandardným postupom (zodpovedajúcim povinnosti vyšetrovať stav dedičstva) aktívne lustrovanie majetku poručiteľa, a to využitím dostupných databáz, ale tiež prostredníctvom žiadostí o súčinnosť, adresovaných príslušným orgánom a osobám.⁷⁰

Vlastníctvo nehnuteľností zapísaných v katastri nehnuteľností notár zistí z príslušného katastrálneho portálu. Vlastníctvo k nehnuteľnostiam nezapísaným v katastri nehnuteľností môže vyplynúť z miestneho šetrenia (spravidla na pozemku poručiteľa), výpovedí účastníkov konania, súdnych spisov (nehnuteľnosť nezapísaná v katastri nehnuteľností môže byť predmetom základného alebo vykonávacieho konania), prípadne z listín (napr. zmluva o zriadení záložného práva alebo o zabezpečovacom prevode vlastníckeho práva k takejto nehnuteľnosti).

Zistenie vlastníckeho práva poručiteľa k hnutelným veciam je jednoduchšie pri hnutelných veciach, ktoré sú predmetom evidencie (motorové vozidlá, lietadlá, lode a pod.). Podľa povahy zápisu v tom-ktorom registri je údaj o zápise dôkazom alebo indíciou vlastníckeho práva poručiteľa ku dňu jeho smrti. Zahrnutie ostatného hnutelného majetku (nevidovaného, resp. neregistrovaného v úradných registroch) do dedičstva je otázkou dokazovania (napr. kúpna alebo iná nadobúdacia zmluva, rozhodnutie súdu alebo iného orgánu, výpovede účastníkov, účtovné doklady poručiteľa, poisťné zmluvy, skutočnosť, že sa vec nachádza v nehnuteľnosti poručiteľa a pod.).⁷¹

Pokiaľ ide o práva a iné majetkové hodnoty, ich časť je zistiteľná z úradných registrov a registrov právnických osôb (napr. obchodný register, Úrad priemyselného vlastníctva SR, bankové registre, depozitár cenných papierov).

Potenciálne aktíva môže súdny komisár zistiť aj dotazom na aktívne sporové alebo mimosporové súdne konania iniciované poručiteľom za jeho života. Spornosť zaradenia určitej hnutelnej veci do dedičstva počas dedičského konania v pravom zmysle nastáva málokedy. Výnimočne sa stane, že dedičia namietajú (ne)zaradenie hnutelnej veci do dedičstva. Ide o hnutelné veci (zväčša veci väčšej hodnoty, napr. umelecké diela z obydlija poručiteľa, prípadne peňažné prostriedky), v prípade ktorých dedičia tvrdia, že do dedičstva patria, pričom ostatný dedič alebo dedičia namietajú, že vec im za života poručiteľ daroval, predal a pod., prípadne, že peňažné prostriedky patria len im. Ide tu o spornosť

⁶⁹ SMYČKOVÁ, R. – ŠTEVČEK, M. – TOMAŠOVIČ, M. – KOTRECOVÁ, A. a kol.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, s. 636 a nasl.

⁷⁰ Tamtiež, s. 638.

⁷¹ MOLNÁR, P.: Určovanie všeobecnej hodnoty dedičstva a jeho vplyv na zodpovednosť dediča za dlhy poručiteľa. In: FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dedičské právo v hmotnoprávných a procesnoprávných súvislostiach*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2023, ISBN 978-80-571-0486-5, s. 177.

priamo medzi dedičmi.⁷² Zaradenie veci do dedičstva tiež nevylučuje možnosť domáhať sa vlastníctva zo strany tretích osôb. V takom prípade ale nejde o žalobu podľa § 212 ods. 1 CMP, ale o vlastnícku žalobu, keďže zákon predpokladá v ust. § 212 ods. 1 CMP výslovnú spornosť medzi dedičmi.⁷³

Podľa súdnej praxe „zaradenie určitej veci do aktív dedičstva nie je nezvratným dôkazom vlastníctva toho, kto vec nadobudol na základe schválenej dohody dedičov. Dohoda o vypořiadaní dedičstva rieši iba vzťahy medzi účastníkmi konania o dedičstve; iné osoby, ktoré neboli účastníkmi konania o dedičstve, sa môžu domáhať svojho práva k veci, ktorá bola zaradená do aktív dedičstva po poručiteľovi, v občianskom súdnom konaní“ (rozhodnutie publikované v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. R 14/1992, rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 31. 1. 1990, sp. zn. 3Cz 5/90).⁷⁴

K neznámym aktívam sa logicky v prebiehajúcom konaní o dedičstve nebude prihliadať žiadnym spôsobom. V prípade ale, že sa objaví po právoplatnom skončení dedičského konania, bude prejednané v dodatočnom dedičskom konaní, nebude sa to však týkať osôb povolaných dedič, ktoré dedičstvo odmietli.

Prípadná spornosť aktív (t. j. situácia, keď podľa názoru súdneho komisára určité aktívum patrí do dedičskej podstaty, ale niekto túto skutočnosť spochybňuje) znamená, že sa ich spornosť poznačí a pri výpočte hodnoty majetku sa na ne v tomto momente neprihliada. Dedičský súd nemôže na sporný majetok poručiteľa pri výpočte čistej hodnoty dedičstva prihliadať, a to ani v prípade, ak by vykonaným dokázaním zistil, že zápis o vlastníctve sporného majetku vo verejnom registri nezodpovedá skutočnosti.⁷⁵ Môže sa len obmedziť na zistenie „spornosti“ určitého majetku, v zásade však nemôže prejudiciálne riešiť, že zápis vo verejnom registri (či už kataster nehnuteľností, ale aj evidencia cenných papierov, patentový register alebo register ochranných známok) je nesprávny a že vlastníkom veci je poručiteľ.

V prípade, ak sa konanie o dedičstvo skončilo, avšak bola podaná žaloba o určenie, že vec patrí do dedičstva, a súd v sporovom konaní tejto žalobe vyhovel, môže sa na podklade takéhoto určenia súdu uskutočniť tzv. dodatočné konanie o dedičstve podľa § 211 CMP. V tomto dodatočnom konaní o dedičstve sa už ale nebudú prehodnocovať skutkové či právne závery pôvodného konania o dedičstve, a teda nejde v ňom ani o nápravu väd

⁷² Tamtiež, s. 179 a nasl.

⁷³ To znamená, že uplatnenie žaloby o určenie, že vec patrí do dedičstva, v praxi predpokladá chápanie tejto spornosti i v širšom zmysle. Napríklad nastane situácia, že zaradenie veci do dedičstva nie je sporné medzi dedičmi, ale ide o spor medzi dedičmi a treťou osobou. Napríklad: poručiteľ daroval umelecké dielo tretej osobe, čo ale dedičia namietajú a domáhajú sa určenia, že vec do dedičstva patrí. V tomto prípade však nie je vylúčené, že vec notár do dedičstva zahrnie, pretože v pravom zmysle nepôjde o spor medzi dedičmi a môže nastať situácia, že na zaradení do dedičstva budú mať dedičia záujem. Takýto záver však nezaväzuje tretie osoby.

⁷⁴ KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Vydavateľstvo Eurounion, 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 57 a nasl.

⁷⁵ MOLNÁR, P.: Určovanie všeobecnej hodnoty dedičstva a jeho vplyv na zodpovednosť dediča za dlhy poručiteľa. In: FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dedičské právo v hmotnoprávných a procesnoprávných súvislostiach*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2023, ISBN 978-80-571-0486-5, s. 179 a nasl.

pôvodného konania o dedičstve, ani o nové, odlišné rozhodnutie o tom istom, keďže začatím konania o dedičstve sa neobnovuje vec ako taká. Dodatočné konanie o dedičstve má význam vtedy, keď v pôvodnom konaní o dedičstve nebol prejednaný celý majetok poručiteľa buď kvôli tomu, že sa o ňom nevedelo, alebo kvôli tomu, že bol sporný.

Ako už bolo uvedené, skutočnosť, že sa na sporný majetok poručiteľa neprihliada, nebráni uplatneniu žaloby o určenie, že vec patrí do dedičstva.⁷⁶ Túto žalobu je však možné podať nielen po skončení konania o dedičstve, a to podľa § 212 CSP, ale aj pred skončením konania o dedičstve, čo možno vyvodit' zo znenia § 198 ods. 2 CMP.

Žaloba o určenie, že vec patrí do dedičstva, je špecifickou určovacou žalobou o určení, či tu právo je alebo nie je, ak je na tom naliehavý právny záujem, podľa § 137 písm. c) zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „CSP“), ktorej právny základ pramení v § 198 a v § 212 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej aj „CMP“). Uvedené v podstate potvrdil aj Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj „Najvyšší súd SR“) vo svojom uznesení, keď uviedol, že nejde o inú, osobitnú žalobu, ktorá by v demonštratívnom výpočte § 137 CSP nebola uvedená, čo má naďalej nemalý význam z hľadiska preukazovania a následného posudzovania naliehavého právneho záujmu, ktorý tieto žaloby vyžadujú.⁷⁷

Keďže predmet dedičstva tvoria ako aktíva, tak i pasíva dedičstva, preto súdny komisár musí v dedičskom konaní zisťovať rovnako i informácie o pasívach dedičstva za účelom riadneho prejednania dedičstva po poručiteľovi.

Uplatnenie vyšetrovacieho princípu pri zisťovaní pasív znamená povinnosť súdneho komisára zisťovať ich aktívne a vyčerpávajúco, to znamená (podobne ako pri aktívach) okrem informácií od účastníkov konania tiež vlastným zisťovaním a súčinnosťami s orgánmi a osobami, ktoré vzhľadom na predmet svojej činnosti disponujú informáciami o záväzkoch fyzických osôb. Takto je potrebné preverit' napríklad verejne prístupné registre dlžníkov (registre jednotiek územnej samosprávy, sociálnej poisťovne, finančnej správy, zdravotných poisťovní), Notársky centrálny register záložných práv, Centrálny register exekúcií, bankové registre, a vykonať lustráciu pasívnych sporov poručiteľa na všeobecných súdoch.

Významným procesným inštrumentom, zvyšujúcim pravdepodobnosť zistenia všetkých pasív dedičstva, je výzva dedičského súdu, adresovaná veriteľom poručiteľa, na prihlásenie ich pohľadávok v súdom určenej lehote (konvokácia veriteľov – *convocatio creditorum*). Prípadné nereagovanie veriteľa na konvokačnú výzvu nemá vplyv na samotnú existenciu jeho pohľadávky, potenciálne však ovplyvňuje zodpovednosť dediča (dedičov) za tento „neprihlásený“ dlh v prípade debetného dedičstva, nakoľko podľa § 471 ods. 2 OZ

⁷⁶ IVANČO, M.: Žaloba o určenie, že vec patrí do dedičstva a otázka okruhu sporových strán. In: FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dedičské právo v hmotnoprávných a procesnoprávných súvislostiach*. 1. vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2022, ISBN 978-80-571-0486-5, s. 214.

⁷⁷ Tamtiež, s. 215.

v prípade realizovanej konvokácie dedičia za takýto dlh nezodpovedajú, ak bola cena nimi nadobudnutého dedičstva vyčerpaná uspokojením prihlásených veriteľov.⁷⁸ Uskutočnenie výzvy je *de lege lata* možné len na návrh dedičov, pričom ale (na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy) súd nepoučuje dedičov o hmotnoprávných konotáciách konvokácie.

Výsledkom zisťovania dedičskej podstaty, t. j. majetku a dlhov, ktoré poručiteľ zanechal a ktoré sú spôsobilé dedenia, je zoznam týchto aktív a pasív a stanovenie ich všeobecnej hodnoty, ktorú definuje § 200 ods. 2 CMP.⁷⁹

Všeobecná hodnota dedičstva môže byť kladná (dedičstvo s kreditnou hodnotou), alebo záporná (debetné, resp. predĺžené dedičstvo). Pokiaľ je konštatované predĺženie dedičstva, jeho štandardným následkom je dedičským súdom schvaľovaná dohoda dedičov s veriteľmi o prenechaní dedičstva veriteľom na úhradu dlhov poručiteľa (§ 202 CMP) alebo dedičským súdom nariadená likvidácia dedičstva (§ 205 a nasl. CMP).

K dedeniu nedochádza po smrti každej fyzickej osoby, aj keď smrťou každej z nich zaniká jej právna subjektivita. K dedeniu dochádza iba vtedy, ak bola zomretá osoba subjektom majetkových práv a povinností, ktoré nezanikli jej smrťou a sú spôsobilé byť predmetom dedičskej postupnosti. Ak by takýto majetok neexistoval, t. j. ak by zomrela fyzická osoba, ktorá nezanechala žiadny majetok, tak k dedeniu nemôže dôjsť, lebo by chýbal predmet, na ktorý by sa mohlo dedičské právo upínať.⁸⁰ Súd v každom prípade úmrtia fyzickej osoby začne konanie o dedičstve. Toto konanie však zastaví, ak poručiteľ nezanechal majetok alebo ak zanechal len nepatrný majetok, a to práve preto, že dediť možno len po poručiteľovi, ktorý nejaký majetok zanechal. Ak poručiteľ nezanechal majetok, nededí sa po ňom. Ak poručiteľ zanechal nepatrný majetok, môže ho súd vydať tomu, kto sa postaral o pohreb. To znamená, že výsledky konania v rámci prípravy prejednaní dedičstva môžu ovplyvniť ďalší priebeh konania o dedičstve. Ako už bolo na iných miestach uvedené, ak sa predbežným vyšetrením zistí, že poručiteľ nezanechal žiadny majetok, súdny komisár uznesením zastaví konanie o dedičstve. Ak poručiteľ zanechal majetok nepatrnej hodnoty, alebo ak majetok poručiteľa nedosahuje výšku primeraných nákladov na pohreb, súdny komisár môže vydať majetok tomu, kto sa postaral o pohreb poručiteľa a konanie zastaviť.

Takto reaguje právna úprava na možné situácie, ktoré po predbežnom vyšetrení v rámci prípravy samotného prejednaní dedičstva môžu nastať. Účelom predbežného vyšetrenia je najmä zistiť majetok (prípadne dlhy) poručiteľa a okruh dedičov. Existencia dedičstva tvorí základný hmotnoprávny predpoklad dedenia a majetok poručiteľa je jednou zo základných podmienok uskutočnenia dedičského konania, preto ak sa pri predbežnom vyšetrení zistí, že poručiteľ nezanechal žiadny majetok, chýba teda jedna zo

⁷⁸ SMYČKOVÁ, R. – ŠTEVČEK, M. – TOMAŠOVIČ, M. – KOTRECOVÁ, A. a kol.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-89603-54-1, s. 695.

⁷⁹ Tamtiež, s. 697.

⁸⁰ FIALA, J. – ŠVESTKA, J.: Občanské právo a jeho postavení v systéme československého práva. In: *Právnik*, č. 12, 1969, s. 78 a nasl.; tiež CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Šamorín: Heuréka, 2009, ISBN 978-80-89122-55-4, s. 53–61.

základných podmienok vzniku dedičského pomeru a uskutočnenia dedičského konania, a súd v takomto prípade konanie obligatórne zastaví.⁸¹ Konanie o dedičstve sa zastaví aj vtedy, ak poručiteľ zanechal iba dlhy.

Druhým dôvodom, ktorý spôsobí zastavenie konania, je prípad, keď sa v rámci predbežného vyšetrovania zistí, že poručiteľ síce zanechal majetok, ale tento je len nepatrnej hodnoty, alebo majetok poručiteľa nedosahuje ani len výšku primeraných nákladov spojených s pohrebom poručiteľa. V oboch týchto prípadoch ho môže notár (ako súdny komisár) vydať tomu, kto sa postaral o pohreb poručiteľa, a konanie o dedičstve zastaví.

Ak nastane situácia, že ten, kto sa postaral o pohreb, s prevzatím nesúhlasí, alebo ak je sporné, kto sa o pohreb postaral, potom sa majetok (napriek tomu, že je nepatrný) prejedná ako dedičstvo. O zastavení konania z vyššie uvedených dôvodov rozhoduje súd (súdny komisár) uznesením o zastavení konania s osobitným spôsobom doručovania. Takéto uznesenie sa doručuje účastníkom konania, ktorí sú známi a ktorých pobyt je známy.

Ak sa konanie neskončilo rozhodnutím o zastavení z dôvodov, že pri predbežnom vyšetrení súdny komisár zistil, že poručiteľ nezanechal žiadny majetok resp. ak poručiteľ zanechal majetok len nepatrnej hodnoty bude nasledovať druhá fáza dedičského konania – vlastné prejednanie dedičstva.

Ako už bolo uvedené v úvode, prejednanie dedičstva predstavuje rozhodujúcu časť konania o dedičstve. V tomto štádiu súd využije všetky zistené poznatky na vydanie rozhodnutia vo veci samej, ktoré je výsledkom tohto konania. Skôr ako k tomu dôjde, je však potrebné ustáliť okruh účastníkov a upovedomiť ich o ich dedičskom práve a o možnosti odmietnuť dedičstvo, ak je to potrebné vyporiadať bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, vykonať súpis majetku a dlhov dedičstva poručiteľa a určiť všeobecnú hodnotu majetku, výšku dlhov a čistú hodnotu dedičstva, prípadne výšku jeho predĺženia, a to všetko ku dňu smrti poručiteľa.

2.2.2 Predmet dedičstva

Zisťovanie predmetu dedičstva (teda to, čo patrí do dedičstva po poručiteľovi) je jednou z najdôležitejších úloh notára ako súdneho komisára v rámci konania o dedičstve. Za týmto účelom súd (notár ako súdny komisár) zistí majetok a dlhy poručiteľa a vykoná ich súpis.⁸² Predmetom dedičstva sú najmä veci. Patria sem veci hnutel'né i nehnuteľné (napr. všetky druhy stavieb, pozemky, predmety tvoriace súčasť alebo príslušenstvo stavieb

⁸¹ Poznámka: Pre úplnosť je potrebné konštatovať v súvislosti s prípadmi zastavenia konania, že okrem dôvodu nemajetnosti poručiteľa, prípadne nízku majetnosť poručiteľa, dôvodom, ktorý spôsobí zastavenie konania môže byť aj prípad, že vec nie je právoplatne skončená, a zistí sa, že poručiteľ žije, alebo bolo zrušené jeho vyhlásenie za mŕtveho. V takomto prípade by išlo o nedostatok základnej podmienky dedenia – objektívnej právnej skutočnosti.

⁸² Majetok, ktorý je z dedenia vylúčený, sa do súpisu nezahŕňa. Z dedenia sú vylúčené majetkové práva, ktoré smrťou poručiteľa zanikajú (napr. § 579 ods. 2 OZ), a majetkové práva, o ktorých právne normy určujú, že smrťou poručiteľa prechádzajú na určené osoby inak ako dedením (napr. práva nájomcu z nájmu bytu – § 706 a 707 OZ, právo na výplatu poistného z postenia osôb, ak je poistnou udalosťou smrť poisteného – § 817 OZ a iné).

alebo pozemkov, peniaze v hotovosti, veci osobnej potreby, dopravné prostriedky, bytové zariadenia, umelecké predmety, knižnica, šperky a pod.), ostatné vecné práva (napr. práva a povinnosti z vecných bremien), práva a iné majetkové hodnoty a pohľadávky a dlhy poručiťa.⁸³

Spomedzi práv, ktoré prechádzajú na dedičov, je najbežnejšie najmä vlastnícke právo. Dedenie vlastníckeho práva zakotvuje aj Listina základných práv a slobôd č. 23/1991 Zb.⁸⁴ V tomto zmysle sa však často pojem majetok stotožňuje s pojmom vlastníctvo. Pričom pojem majetok je širší ako pojem vlastníctvo. V tejto súvislosti je potrebné rozlišovať vlastníctvo a majetok a v tom zmysle aj vlastníka a majiteľa.⁸⁵

Nadobudnutie vlastníckeho práva dedením je upravené aj v Občianskom zákonníku ako jeden zo spôsobov nadobudnutia vlastníckeho práva (§ 132 ods. 1).⁸⁶ K prechodu vlastníckeho práva dochádza nielen vtedy, keď bol poručiť výlučným vlastníkom veci, ale aj vtedy, keď bol podielovým, resp. bezpodielovým spoluvlastníkom. Ak bol poručiť podielovým spoluvlastníkom, predmetom dedenia je spoluvlastnícky podiel. Ak bol poručiť subjektom bezpodielového spoluvlastníctva manželov, zaniká toto spoluvlastníctvo jeho smrťou, ak nedošlo k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov už za trvania manželstva.

V konaní o dedičstve musí súd najprv vyporiadať bezpodielové spoluvlastníctvo pozostalého manžela a poručiťa, a to podľa zásad ustanovených v § 150 OZ, pričom určí, ktoré z týchto vecí pripadajú pozostalému manželovi a ktoré poručiťovi, pretože predmetom dedičstva sa stáva len tá časť z bezpodielového spoluvlastníctva manželov, ktorá po vyporiadaní pripadla zomretému manželovi. Časť patriaca poručiťovi je potom predmetom dedenia. K vyporiadaní môže dôjsť aj písomnou dohodou medzi pozostalým manželom a dedičmi. Ak dôjde k sporu ohľadne toho, čo patrí a čo nepatrí do podielového spoluvlastníctva manželov, rozhodne na návrh súd.⁸⁷

Ak mal poručiť majetok v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov (ďalej len BSM) musí byť tento majetok v konaní o dedičstve vyporiadaný.

To znamená, že ak zanikne manželstvo, a tým aj bezpodielové spoluvlastníctvo manželov smrťou jedného z manželov (prípadne vyhlásením súdu jedného z manželov za mŕtveho), a poručiť mal s pozostalým manželom majetok v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov, dochádza obligatórne k vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov pri prejednaní dedičstva v rámci konania o dedičstve po poručiťovi. Povinnosť vyporiadať BSM, o ktorého vyporiadaní sa ešte nezačalo konanie na súde, priamo v konaní

⁸³ KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. a kol.: *Občianske právo hmotné*. 3. vyd., Praha: Aspi Publishing, s. r. o., 2002, s. 281.

⁸⁴ DRGONEC, J.: *Ústava Slovenskej republiky. Teória a prax*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 531–532.

⁸⁵ VOJČÍK, P.: Dedenie obchodného podielu. In: *Ars Notaria*, č. 1/2003, s. 19.

⁸⁶ SKALOŠ, M.: *Vývoj inštitútov vecných práv vo svetle právnej úpravy územia Slovenska*. Banská Bystrica: Belianum – Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2021, ISBN 978-80-557-1875-0, s. 32.

⁸⁷ SVOBODA, J. a kol.: *Občiansky zákonník – komentár*. Bratislava: Eurounion, s. r. o., 2004, s. 231.

o dedičstve ukladá súdu § 195 CMP, pričom platí, že v konaní o dedičstve po poručiteľovi sa obligatórne vyporiada aj bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, ktoré zaniklo z dôvodu niektorých ďalších právnych skutočností.

Základnými podmienkami vyporiadania BSM v konaní o dedičstve sú tieto predpoklady:

1. Manželstvo poručiteľa zaniklo smrťou poručiteľa alebo jeho vyhlásením za mŕtveho
2. Poručiteľ mal s pozostalým manželom majetok v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov.

Obidve podmienky musia byť splnené kumulatívne. To znamená, že ak bezpodielové spoluvlastníctvo manželov zaniklo skôr alebo zaniklo inak ako smrťou jedného z manželov alebo vyhlásením za mŕtveho, alebo BSM síce zaniklo týmto spôsobom, avšak manželia nemali žiadny majetok patriaci do ich bezpodielového spoluvlastníctva, potom sa ustanovenia § 195 CMP neuplatní. Nedá sa alebo vylúčiť, že ku dňu smrti poručiteľa jeho bezpodielové spoluvlastníctvo už neexistuje z dôvodu, že zaniklo pred smrťou poručiteľa, avšak ešte nebolo vysporiadané. Aj na takúto situáciu zákon pamätá, a to tak, že tento majetok sa vysporiada rovnako, akoby došlo k zániku BSM smrťou poručiteľa alebo jeho vyhlásením za mŕtveho. Treba ale podotknúť, že to však platí iba vtedy, ak sa konanie o jeho vyporiadaní nezačalo za života poručiteľa konaním na súde na základe žaloby. Ak sa takéto konanie začalo, súd (notár ako súdny komisár) prejednávajúci dedičstvo je viazaný rozhodnutím sporového súdu, to znamená, že ak sa vo veci vyporiadania BSM už začalo konanie na súde, notár (súdny komisár) nevyporiadava BSM, ale počká, ako rozhodne súd, a následne zahrnie do súpisu dedičstva podiel súdom určený ako patriaci do dedičstva.

Ak teda manželstvo zanikne smrťou alebo vyhlásením jedného z manželov za mŕtveho, a ak mal poručiteľ s pozostalým manželom majetok v bezpodielovom spoluvlastníctve, zisťuje súd (súdny komisár) v dedičskom konaní jeho rozsah a všeobecnú cenu v čase zániku bezpodielového spoluvlastníctva (v čase smrti poručiteľa), a vykonáva jeho vyporiadanie podľa zásad uvedených v Občianskom zákonníku.

Pri zisťovaní, ktoré veci, práva alebo iné majetkové hodnoty patrili do bezpodielového spoluvlastníctva, aké mali manželia spoločné záväzky, čo každý z manželov vynaložil zo svojho na spoločný majetok, alebo čo bolo zo spoločného majetku vynaložené na ich ostatný majetok, vychádza súd zo zhodných tvrdení dedičov a pozostalého manžela. Ak je niektorá z okolností medzi dedičmi alebo medzi dedičmi a pozostalým manželom po skutkovej stránke sporná, súd (súdny komisár) sa obmedzí len na zistenie ich spornosti, na sporný majetok ďalej neprihliada a postupuje sa podľa § 198 ods. 2 CMP.

Pri vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva súd určí, čo z tohto majetku patrí do dedičstva, a čo patrí pozostalému manželovi. To znamená, že notár ako súdny komisár určí, ktoré z vecí, práv alebo majetkových hodnôt patriacich do BSM pripadajú pozostalému manželovi, resp. súd (notár ako súdny komisár) prejednávajúci dedičstvo musí

posúdiť, aký majetok patril do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, a následne aj to, aký majetok je predmetom dedičstva, a ktorý prípadne pozostalému manželovi.⁸⁸

Spôsoby vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva v konaní o dedičstve:⁸⁹

1. K vyporiadaniu BSM môže dôjsť písomnou dohodou, alebo ústne do zápisnice medzi pozostalým manželom a dedičmi, uzavretou v konaní o dedičstve, ktorá podlieha schváleniu súdom. Táto forma vyporiadania má listinnú povahu. Ak je platne uzavretá, účastníci sú ňou viazaní a nemôže dodatočne úspešne žiadať, aby vyporiadanie vykonal súd.
2. Ak k dohode nedôjde, vyporiadanie vykoná súd, príslušný na konanie o dedičstve.

Vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov nastáva právoplatnosťou uznesenia o schválení dohody o vyporiadani bezpodielového spoluvlastníctva manželov, alebo o jeho autoritatívnom vyporiadani v zmysle obsahu právnej úpravy podľa § 195, ods. 2 CMP.

Obsahové náležitosti dohody dedičov alebo rozhodnutia súdu o vyporiadani BSM sú nasledujúce, resp. vyporiadanie BSM v rámci konania o dedičstve obsahuje:

1. vymedzenie rozsahu majetku poručiťa,
2. vymedzenie dlhov poručiťa s údajom o hodnote majetku,
3. určenie, čo z tohto majetku patrí do dedičstva,
4. určenie toho, čo patrí pozostalému manželovi.

Pre úplnosť v súvislosti s problematikou vyporiadania BSM v konaní o dedičstve treba konštatovať, že ak zaniklo BSM ešte za života poručiťa a BSM nebolo ku dňu smrti poručiťa vyporiadané, a ak za života poručiťa nebola podaná žaloba o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov na súde potom je vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov v konaní o dedičstve po poručiťovi podľa § 196 CMP obligatórne.

Po tom, čo je vyporiadaný majetok v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov, pristúpi súdny komisár k súpisu majetku a dlhov poručiťa.⁹⁰

Dôkladný súpis majetku a dlhov poručiťa v čase jeho smrti je veľmi dôležitý, pretože slúži na ustálenie majetku poručiťa, ktorý je predmetom dedenia, čo je v konečnom

⁸⁸ Notár ako súdny komisár bude pri vyporiadani BSM vychádzať z hmotnoprávnej úpravy dedenia obsiahnutej v Občianskom zákonníku, a to najmä z tých jeho ustanovení, ktoré upravujú: predmet bezpodielového spoluvlastníctva (§ 143 OZ), dohody o zúžení, rozšírení BSM (§ 143a OZ), zánik bezpodielového spoluvlastníctva (§ 148 OZ), BSM a podnikateľskú činnosť (§ 148a OZ), dohodu a zákonné vyporiadanie BSM (§ 149 OZ) a zásady vyporiadania BSM, z ktorých sa vychádza aj pri vyporiadani majetku v konaní o dedičstve (§ 150 OZ).

⁸⁹ SMYČKOVÁ, R. – ŠTEVČEK, M. – TOMAŠOVIČ, M. – KOTRECOVÁ, A. a kol.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-89603-54-1, s. 678.

⁹⁰ Civilný mimosporový poriadok na rozdiel od pôvodnej právnej úpravy v OSP, ktorá používala pojem aktíva a pasíva dedičstva, používa už legálny pojem majetok na pokrytie všetkých aktív poručiťa a legálny pojem dlhy na pokrytie všetkých pasív dedičstva. Ako sa dôvodí v dôvodovej správe k zákonu č. 160/2015 CMP, tieto legálne pojmy viac korešpondujú so súkromnoprávnou úpravou, predovšetkým v Občianskom zákonníku.

dôsledku jedným z predpokladov (podmienok) dedenia vôbec. Dedičstvo treba chápať v tomto zmysle ako majetok poručiteľa v čase smrti.

Ako už bolo na iných miestach konštatované, náš právny poriadok pojem „majetok“ nedefinuje. Obsah tohto pojmu sa zvyčajne zisťuje iba v súvislostiach, v akých je uvedený pojem používaný. Najčastejšie býva tento pojem spájaný s vlastníctvom – napr. aj v čl. 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (Ústavný zákon č. 23/1991 Zb.). V súvislosti s právnou úpravou dedenia sa majetok poručiteľa, ktorý patril ku dňu smrti poručiteľovi, chápe ako dedičstvo, alebo ako predmet dedenia. Pojem majetok je potrebné pre účely dedičského konania vykladať širšie (v porovnaní s tým, ako je tento pojem používaný napr. v Ústave alebo v čl. 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd) a za majetok treba považovať aj majetkové práva, ktoré sú predmetom dedenia. Pritom ale nie všetky majetkové práva sú vždy spôsobilým predmetom dedenia.⁹¹

Ak vznikne medzi účastníkmi konania o dedičstve spor o to, čo tvorí dedičstvo (to znamená, aký majetok a aké dlhy poručiteľa), resp. netvorí majetok poručiteľa, procesný postup súdu (súdneho komisára) upravuje Civilný mimosporový poriadok v ustanovení § 198. V prípade, ak sú majetok alebo dlhy medzi účastníkmi sporné, zákon ukladá súdu (súdnemu komisárovi) iba zistiť spornosť týchto tvrdení, a v prípade ich spornosti tento sporný majetok nezahrnúť do majetku poručiteľa pri výpočte čistej hodnoty dedičstva. O tomto majetku však môže prebiehať samostatné súdne konanie. Ak o sporných skutočnostiach bolo právoplatne súdom rozhodnuté pred skončením konania o dedičstve, vtedy súd (súdny komisár) zoberie do úvahy za účelom zistenia čistej hodnoty dedičstva.

Majetok je sporný, ak niektorý účastník konania tvrdí, že určitá vec (právo, alebo iná majetková hodnota) nepatrila poručiteľovi, pričom popiera opačné tvrdenie iného účastníka konania resp. vyjadruje nesúhlas, že dedičský súd (notár ako súdny komisár) zaradil tento majetok do súpisu majetku a dlhov poručiteľa. Ak je určitý majetok medzi účastníkmi sporný, súdny komisár poznamená túto skutočnosť v súpise. Na sporný majetok súd

⁹¹ V niektorých prípadoch poručiteľ mal síce za života právo majetkovej povahy, toto však jeho smrťou zo zákona zaniklo, a nie je preto predmetom dedenia. Pozri napr. § 579 ods. 2 OZ, podľa ktorého: „Smrťou veriteľa právo zanikne, ak bolo plnenie obmedzené len na jeho osobu. Zanikne aj právo na bolestné a na náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia.“ Predmetom dedenia (teda majetkom poručiteľa) nie sú napr. ani základné práva a slobody garantované Listinou základných práv a slobôd, ktoré majú charakter prirodzených osobných práv, ktoré smrťou oprávneného majetku zanikajú s výnimkou tých práv, pri ktorých to osobitné zákony ustanovujú. Ďalej sú z dedenia vylúčené aj majetkové práva, o ktorých právne normy určujú, že smrťou poručiteľa prechádzajú na určené osoby inak ako dedením (napr. právo nájomcu z nájmu bytu – vid' § 706 a 707 Občianskeho zákonníka). Nededí sa napr. tiež právo na výplatu poistného z poistenia osôb, ak je poistnou udalosťou smrť poisteného – vid' § 817 Občianskeho zákonníka a iné. Pri zisťovaní majetku poručiteľa, ktorý bude predmetom dedenia, treba myslieť i na to, že v súvislosti so smrťou fyzickej osoby ako dôležitej právnej skutočnosti, s ktorou právo spája závažné právne následky, môže nastať situácia, že poručiteľ bol v postavení podnikateľa – fyzickej osoby v zmysle Obchodného zákonníka. Náš právny poriadok a to najmä zákon č. 513/1991 Zb. v znení neskorších predpisov (Obchodný zákonník) a zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (Živnostenský zákon) upravuje i právne účinky súvisiace so smrťou podnikateľa, ako aj právne upravuje pokračovanie v podnikaní po smrti podnikateľa. V týchto súvislostiach treba myslieť na to, že predmetom dedičstva môže byť i podnik, resp. jeho časť, ale taktiež napr. obchodný podiel v obchodnej spoločnosti, prípadne vyrovnávací podiel (§ 88 ods. 1 písm. c), § 116 ods. 2, § 150 ods. 1 a § 114 Obchodného zákonníka).

d'alej v konaní o dedičstve neprihliada, to znamená, že sporný majetok sa ako dedičstvo po poručiteľovi neprejedná.

Neoddeliteľná súčasť súpisu, na základe ktorého potom súd určí všeobecnú hodnotu majetku poručiteľa, výšku dlhov a čistú hodnotu dedičstva, prípadne výšku predĺženia dedičstva, tvorí, ako už bolo uvedené, i súpis dlhov poručiteľa. Súd (súdny komisár) má teda povinnosť spísať aj dlhy poručiteľa, čo je veľmi dôležité, pretože určenie všeobecnej hodnoty majetku, výšky dlhov a čistej hodnoty dedičstva v čase smrti poručiteľa je základným predpokladom na vydanie rozhodnutia v konaní o dedičstve.

Súpis dlhov obsahuje pohľadávky poručiteľa, jeho záväzky, ktoré v čase smrti existovali a tiež náklady spojené s pohrebom, aj keď vznikli po jeho smrti. Dlhami poručiteľa sú záväzky z rozličných právnych dôvodov (z právnych úkonov, najmä zo zmlúv, zo spôsobenej škody, z bezdôvodného obohatenia, alebo z iných skutočností uvedených v zákone). Dlhy poručiteľa môžu byť peňažnej, alebo nepeňažnej povahy. Dlh je sporný, ak niektorý dedič popiera dlh zaradený do súpisu majetku a dlhov poručiteľa, teda ak tvrdí, že dlh vôbec neexistoval, alebo že zanikol. Ak je dlh medzi dedičmi sporný, dedičský súd (notár ako súdny komisár) na neho pri výpočte čistej hodnoty dedičstva neprihliadne.

Dedičský súd (notár ako súdny komisár) vykoná na zistenie majetku a dlhov poručiteľa úkony podľa povahy vecí, pretože pri zisťovaní majetku a dlhov bude potrebné použiť odlišné postupy a metódy. Pri praktickej realizácii spísania majetku bude súd (súdny komisár) postupovať spôsobom upraveným ustanoveniami § 103 vyhlášky MS SR č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy. Toto vykoná súdny komisár v prítomnosti účastníkov. O súpise sa spíše zápisnica. Stav dlhov zaťažujúcich dedičstvo sa v zmysle § 110 vyššie uvedenej vyhlášky MS SR č. 543/2005 Z. z. zisťuje výzvou adresovanou známym veriteľom. Platí to najmä o dlhoch, ktoré vyplývajú z registrov alebo evidencií vedených orgánmi verejnej moci alebo právnickými osobami. Súd (súdny komisár) zahrnie do súpisu dlhov aj ďalšie dlhy, ktoré veritelia v určenej lehote prihlásili.

Aj pri súpise dlhov platí, že predmetom súpisu dlhov budú iba tie dlhy poručiteľa, ktoré prechádzajú na dedičov v zmysle § 470 Občianskeho zákonníka, to znamená, že predmetom súpisu dlhov nie sú teda dlhy, ktoré zanikli smrťou poručiteľa.⁹² Platí pritom všeobecne, že je vo vlastnom záujme, aby sa dlhy poručiteľa spoľahlivo zistili. Správne

⁹² Poznámka: Dedič zodpovedá do výšky ceny nadobudnutého dedičstva za primerané náklady spojené s pohrebom poručiteľa za poručiteľove dlhy, ktoré na neho prešli poručiteľovou smrťou. Ak je dedičov viac, zodpovedajú za náklady poručiteľovho pohrebu a za dlhy poručiteľa podľa pomeru toľko, čo z dedičstva nadobudli, k celému dedičstvu (viď § 470 OZ zákona č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov – Občiansky zákonník). V tejto súvislosti viď R (ČR) 38/2018: Poručiteľovými dlhami, ktoré v zmysle § 470 OZ prechádzajú na dedičov, sú nielen povinnosti (záväzky), ktoré sa zakladajú na dôvode, ktorý nastal ešte za života poručiteľa, ale aj povinnosti (záväzky), ktoré majú pôvod v právnom úkone, v protiprávnom úkone alebo inej právnej skutočnosti, z ktorej by mal plniť (svojmu veriteľovi alebo inej oprávnenej osobe) poručiteľ, keby tomu nezabránila jeho smrť. Okolnosť, kedy na základe takejto povinnosti vzniklo veriteľovi (inej oprávnenej osobe) právo na plnenie, je tu nepodstatné. Rovnako tak nie je rozhodujúce, či sú povinnosti (záväzky) poručiteľa a ich rozsah známe dedičom v dobe nadobudnutia dedičstva, alebo či vyjdú najavo až neskôr.

zistená výška dlhov poručiteľa je rozhodujúca pre vyhodnotenie, či je dedičstvo predĺžené, čo má potom ďalšie konkrétne dôsledky (napr. nariadenie likvidácie dedičstva).⁹³

Ako už bolo uvedené vyššie, dlhy poručiteľa môžu mať rôzny charakter. Môžu to byť napr. pôžičky, dlhy z titulu bezdôvodného obohatenia, pohľadávky pozostalého manžela z vyporiadania BSM, náhrada škody, nedoplatky na rôznych vymeraných poplatkoch a daniach a pod. Podobne aj veritelia môžu byť rozmanití. Môžu to byť fyzické osoby, ale aj právnické osoby.⁹⁴

V súvislosti so zisťovaním dlhov poručiteľa je potrebné opätovne i na tomto mieste poukázať na možnosť využitia výzvy dedičského súdu veriteľom (§ 199 CMP). Výzva dedičského súdu (notára ako súdneho komisára) veriteľom spočíva v tom, že súd na návrh dedičov vydá uznesenie, v ktorom vyzve veriteľov aby mu oznámili svoje pohľadávky v lehote, ktorú v uznesení určí, a ktorá nesmie byť kratšia ako 1 mesiac (*convocatio creditorum*). Účelom výzvy (*convocatio creditorum*) je zistenie dlhov poručiteľa. Dlhy poručiteľa sa prostredníctvom takejto výzvy zisťujú iba na návrh niektorého z dedičov. Dedičský súd (notár ako súdny komisár) vydá výzvu obligatórne, ak to navrhne aspoň jeden z dedičov. Je v záujme dedičov, aby sa dlhy poručiteľa v priebehu dedičského konania spoľahlivo zistili, lebo správne zistená výška dlhov poručiteľa je rozhodujúca pre vyhodnotenie či je dedičstvo predĺžené a teda či tu vzniká dôvod prípadne na nariadenie likvidácie dedičstva.

Na základe súpisu majetku a dlhov poručiteľa súd (notár ako súdny komisár) uznesením určí: všeobecnú hodnotu majetku, výšku dlhov, čistú hodnotu dedičstva, prípadne výšku jeho predĺženia v čase smrti poručiteľa, ak je dedičstvo predĺžené.

Podľa dnes platnej právnej úpravy konštatuje zákon legálnu definíciu „všeobecnej hodnoty majetku“, a to nasledujúcim spôsobom: „Všeobecnou hodnotou majetku je cena, ktorá by sa mala dosiahnuť na trhu v podmienkach voľnej súťaže pri poctivom predaji, keď kupujúci i predávajúci budú konať s náležitou informovanosťou a opatrnosťou a s predpokladom, že cena nie je ovplyvnená neprímeranou pohnútkou.“ Súčet všeobecných hodnôt všetkých položiek súpisu majetku sa nazýva „všeobecná hodnota majetku poručiteľa“.

Dedičský súd (notár ako súdny komisár) určí hodnotu jednotlivých dlhov zaradených do súpisu majetku a dlhov poručiteľa. Súčet hodnôt všetkých položiek súpisu dlhov sa nazýva „výška dlhov poručiteľa“.

Čistá hodnota dedičstva je potom rozdiel medzi zistenou všeobecnou hodnotou majetku poručiteľa a výškou dlhov poručiteľa. Ak je rozdiel záporný, dedičstvo je predĺžené.

Všeobecnú hodnotu majetku poručiteľa, výšku dlhov poručiteľa a čistú hodnotu dedičstva dedičský súd (notár ako súdny komisár) vysloví vo výroku uznesenia o určení všeobecnej hodnoty majetku poručiteľa, výšky dlhov a čistej hodnoty dedičstva.

⁹³ SMYČKOVÁ, R. – ŠTEVČEK, M. – TOMAŠOVIČ, M. – KOTRECOVÁ, A.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*, 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-89603-54-1, s. 695.

⁹⁴ CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Šamorín: Heuréka, 2009, ISBN 978-80-89122-55-4, s. 212–213.

Rozhodnutie o určení všeobecnej hodnoty majetku poručiťa, výšky dlhov a čistej hodnoty dedičstva má podstatný vplyv na ďalší priebeh konania, pretože účastníci majú podľa zákona iné možnosti, ak je dedičstvo predĺžené, a iné v prípade, ak dedičstvo nie je predĺžené.

Majetok tvoriaci podstatu dedičstva zahŕňa aj poručiťove pohľadávky, z ktorých – na rozdiel od vlastníctva k veciam – treba z majetkovej podstaty dedičstva vylúčiť tie pohľadávky, ktoré smrťou veriteľ'a zanikajú, napr. podľa ustanovenia § 579 ods. 2 OZ „Smrťou veriteľ'a právo zanikne, ak bolo plnenie obmedzené len na jeho osobu“, príp. prechádzajú na ďalšie subjekty inak než dedením.

Platí teda, že pri dedení nejde len o poručiťove aktíva, ale aj o jeho dlhy, ak smrťou zaviazanej osoby nezanikajú. Zákon vychádza zo zásady, že povinnosti svojho nositeľ'a „prežijú“, ich zánik smrťou povinného je skôr len výnimkou.

Smrť poručiťa je právna skutočnosť, ktorá má súčasne za následok (v zmysle ustanovenia § 460 v súvislosti s ustanovením § 470 ods. 1 OZ) aj vznik povinnosti dedičov uhradiť dlhy poručiťa. Táto povinnosť je obsahom právneho vzťahu medzi veriteľ'om a dedičom, ktorý vznikol v dôsledku dlhu a uvedenej právnej skutočnosti, t. j. dedenia, a tento vzťah má súkromnoprávnu (občianskoprávnu) povahu (viď Rozhodnutie NS SR, spis. zn. 1KO/6/2018). Podľa ustanovenia § 579 ods. 1 OZ smrťou dlžníka povinnosť nezanikne, iba ak jej obsahom bolo plnenie, ktoré mal osobne vykonať dlžník. V týchto prípadoch ide o jedinečnú povahu záväzkového plnenia, pri ktorom povinná osoba nemôže byť nahradená nikým, a to ani za svojho života, ani po jej smrti. K dlhom, za ktoré dedič zodpovedá, patria jednak dlhy vzniknuté za života poručiťa, jednak dlhy vzniknuté po jeho smrti. Do druhej skupiny patria primerané náklady vynaložené v súvislosti s pohrebom poručiťa (§ 470 ods. 1 OZ), za ktoré dedič zodpovedá bez ohľadu na to, či sa na ich úhradu zmluvne zaviazal (objednaním pohrebu a ďalších služieb) alebo nie (pozri R 50/1982).

To znamená, že dedič vstupuje ako zaviazaný do všetkých povinností poručiťa, ktoré jeho smrťou nezanikli, či už sú mu všetky záväzky poručiťa známe alebo nie, pričom však dedič, ako sme už uviedli, zodpovedá za poručiťove dlhy len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva (§ 470, ods. 1 OZ).

Zo znenia ustanovenia § 470 o prechode dlhov poručiťa na dedičov (v zmysle ktorého dedič za poručiťove dlhy a za primerané náklady s pohrebom spojené, zodpovedá len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva – *pro viribus hereditatis*) vyplýva, že za uspokojenie pohľadávky poručiťovho veriteľ'a ručí dedič tak majetkom, ktorý mu pripadol z dedičstva, ale aj majetkom vlastným keďže zákon predpokladá, že smrťou poručiťa dochádza k ich splnutiu.⁹⁵ Vzhľadom na splnutie nadobudnutého dedičstva s ostatným

⁹⁵ CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Šamorín: Heuréka, prvé vydanie, 2009, ISBN 978-80-89122-55-4, s. 73 a nasl.; rovnako MOLNÁR, P. In FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dedičské právo v hmotnoprávnych a procesnoprávnych súvislostiach*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluver SR, s. r. o., ISBN 978-80-571-0486-5, s. 179.

majetkom dediča (*confusio bonorum*) zodpovedá dedič v zásade za poručiťove dlhy aj svojím „vlastným“, či neskôr nadobudnutým majetkom (*pro viribus hereditatis*). Je to jedna z dôležitých skutočností (najmä v prípade, keď pasíva značne prevyšujú aktíva dedičstva), ktorá môže byť dôvodom odmietnutia dedičstva zo strany osoby povolanej dediť. Právna úprava zodpovednosti dediča za dlhy poručiťa je založená na koncepcii, aby prijatie dedičstva v konečnom dôsledku pre dediča nepredstavovala majetkovú stratu. V dôsledku *confusio bonorum* zdedený majetok síce splynie s ostatným majetkom dediča, a ako dedič za dlhy poručiťa zodpovedá celým majetkom, ale ochrana dediča existuje a spočíva v limitoch, ktoré je možné vyvodiť z platnej právnej úpravy zodpovednosti za dlhy poručiťa.⁹⁶

Zákonný prechod dlhov poručiťa zakladá Občiansky zákonník v ustanovení § 470. V zmysle tohto ustanovenia OZ dedič zodpovedá do výšky ceny nadobudnutého dedičstva za primerané náklady spojené s pohrebom poručiťa a za poručiťove dlhy, ktoré na neho prešli poručiťovou smrťou. Ak je viac dedičov, zodpovedajú za náklady poručiťovho pohrebu a za dlhy podľa pomeru toho, čo z dedičstva nadobudli, k celému dedičstvu. Zodpovednosť dedičov je obmedzená výškou ceny nadobudnutého majetku (*pro viribus hereditatis*). Dedič tak zodpovedá nielen za poručiťove dlhy, ale aj za primerané náklady poručiťovho pohrebu, ktoré vznikli po poručiťovej smrti. Základným princípom zodpovednosti dediča (dedičov) je určenie maximálnej výšky zodpovednosti, ktorá je ohraničená výškou ceny nadobudnutého dedičstva, a to sumárne za dlhy poručiťa a zodpovednosti za primerané náklady spojené s pohrebom poručiťa. Ustanovenie § 470 ods. 2 OZ upravuje pomer zodpovednosti v prípade, ak je viac dedičov. Ich zodpovednosť sa individuálne obmedzuje, a to tak, že jednotliví dedičia zodpovedajú podľa pomeru toho, čo z dedičstva nadobudli, vo vzťahu k celému dedičstvu.

Cena nadobudnutého dedičstva spravidla zodpovedá určeniu uskutočnenému v rámci dedičského konania podľa § 200 CMP, je výsledkom zisťovania dedičskej podstaty, t. j. majetku a dlhov, ktoré poručiť zanechal a ktoré sú spôsobilé dedenia, je zoznam týchto aktív a pasív a stanovenie ich všeobecnej hodnoty, ktoré definuje § 200 ods. 2 CMP. Všeobecná hodnota majetku podľa zákonných kritérií nemusí zodpovedať nominálnej hodnote. Stanovenie všeobecnej hodnoty majetku poručiťa, teda hodnoty aktív dedičskej podstaty, je veľmi dôležité a má veľký význam, keďže hodnota nadobudnutého dedičstva je celkovým limitom zodpovednosti dedičov za dlhy poručiťa.

Z ustanovenia § 470 OZ možno vyvodiť, že zodpovednosť dediča za náklady spojené so smrťou poručiťa a za dlhy poručiťa je ohraničená cenou dedičstva. Tomu, aby nedošlo k splynutiu majetku z dedičstva s vlastným majetkom dediča možno zabrániť prenechaním predĺženého dedičstva veriteľom na úhradu ich dlhov (§ 471 ods. 1 OZ) alebo

⁹⁶ CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Šamorín: Heuréka, prvé vydanie, 2009, ISBN 978-80-89122-55-4, s. 76.; rovnako MOLNÁR, P. In FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dedičské právo v hmotnoprávných a procesnoprávných súvislostiach*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., ISBN 978-80-571-0486-5, s. 180 a nasl.

likvidáciou dedičstva (§ 471 ods. 2 OZ). V oboch týchto prípadoch sa veritelia uspokojia len z dedičstva. Dedič sa v prvom rade môže s veriteľmi, ktorých pohľadávky by mohli byť celkom alebo pomerne uspokojené podľa zásad rozvrhu speňaženia dedičstva pri jeho likvidácii, dohodnúť o prenechaní majetku z dedičstva na úhradu dlhov. Náhradným splnením dlhu poručiteľa je uspokojenie veriteľov z vecí alebo práv, ktoré patria do dedičstva. Dedičia sa môžu s veriteľmi dohodnúť v konaní o dedičstve na základe konvokácie (zvolania) veriteľov. Jej účelom je vyjasnenie okruhu veriteľov poručiteľa a ochrana dedičov voči veriteľom, ktorí neoznámili svoje pohľadávky voči poručiteľovi včas. K zvolaniu veriteľov dochádza uznesením súdu na základe návrhu dedičov. Praktické je to najmä vtedy, ak je dedičstvo predĺžené a dedičia hodlajú uzavrieť s veriteľmi dohodu o tom, že im prenechajú dedičstvo na úhradu dlhov. Na platnosť dohody dedičov o prenechaní dedičstva veriteľom zákon vyžaduje súhlas súdu. Na základe tohto postupu bude dedič zodpovedať za poručiteľove dlhy len hodnotami z dedičstva do výšky ceny nadobudnutého dedičstva (*pro viribus hereditatis*). Jeho vlastný majetok tým nie je dotknutý. Ak poručiteľ nezanechal dedičov, môže sa predĺžené dedičstvo prenechať veriteľom na úhradu dlhov iba v tom prípade, ak to zodpovedá súhlasným prejavom štátu a veriteľov (Z IV, s. 852).

Na základe návrhu dediča alebo veriteľa, prípadne z úradnej povinnosti môže súd nariadiť likvidáciu dedičstva. K uspokojeniu pohľadávky veriteľa dochádza k výťažku, ktorý sa dosiahne predajom zanechaného majetku. K úplnému alebo pomernému uspokojeniu veriteľov dochádza pri rozvrhu speňaženého dedičstva, pričom neuspokojené pohľadávky zaniknú. Aj v tomto prípade dedič zodpovedá za poručiteľove dlhy len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva.

Pod dedičom na účely ustanovenia § 470 ods. 1 OZ má zákon na mysli len osoby, ktoré na základe právoplatného rozhodnutia súdu dedičstvo alebo jeho časť skutočne nadobudli. Patria sem aj dedičia zo závetu, ktorí nadobudli len jednotlivé veci alebo práva (poručiteľ nie je oprávnený v závete určiť, ako má byť medzi jednotlivých dedičov rozdelená zodpovednosť za dlhy z dedičstva). Aj závetný dedič sa v pomere ceny nadobudnutej veci k cene celého dedičstva podieľa na zodpovednosti za dlhy, ktoré idú na ťarchu dedičstva. Rovnako je to aj v prípade neopomenuteľného dediča, ktorý do výšky povinného podielu má postavenie povinného dediča a na dlhoch poručiteľa sa podieľa spolu s dedičom zo závetu. Pre určenie zodpovednosti dediča za primerané náklady pohrebu poručiteľa a za jeho dlhy je rozhodujúce uznesenie súdu o dedičstve, z ktorého je zrejmé, ktorí potenciálni dedičia sa stali právnymi nástupcami poručiteľa. Z dlhov, ktoré vznikli za života poručiteľa, dedič zodpovedá len za dlhy, ktoré na neho prešli po smrti poručiteľa. Na dediča prechádzajú len tie poručiteľove dlhy, ktoré vznikli ešte za jeho života a ktoré jeho smrťou nezanikajú (nepatrí sem napr. plnenie, ktoré poručiteľ mal vykonať osobne, vyživovacia povinnosť poručiteľa, povinnosti vyplývajúce z pracovnoprávných predpisov atď.). Z hľadiska týchto dlhov nie je rozhodujúce, či v čase prejednávania dedičstva boli známe. Pokiaľ je dedičov viac, nezodpovedajú za primerané náklady spojené s pohrebom poručiteľa

a za poručiťel'ove dlhy solidárne.⁹⁷ Ich zodpovednosť je delená, pričom každý z nich zodpovedá za uvedené náklady a dlhy len v rozsahu ceny svojho dedičského podielu k cene celého dedičstva. Pohľadávka prípadných veriteľ'ov sa takto rozkladá na jednotlivých dedič'ov podľa počtu dedič'ov a ceny každého jednotlivého dedičského podielu. V konkrétnom prípade to znamená, že veriteľ' má právo na plné uspokojenie svojej pohľadávky, avšak dedičia mu nezodpovedajú spoločne a nerozdielne, ale „len“ pomerne, a to podľa pomeru hodnoty dedičstva nadobudnutého konkrétnym dedič'om na celkovej hodnote dedičstva. Veriteľ' tak má právo požadovať od konkrétného dedič'a len zodpovedajúcu časť plnenia.

V ustanovení § 472 je upravený rozsah zodpovednosti štátu za náklady spojené s pohrebom poručiťel'a a za dlhy poručiťel'a. Štát, ktorému pripadlo dedičstvo podľa § 462 OZ, zodpovedá za uvedené náklady a dlhy podobne ako dedič. Na rozdiel od iných subjektov (fyzických a právnických osôb), ktorým pripadlo dedičstvo, zodpovedá štát za dlhy a primerané náklady spojené s pohrebom poručiťel'a len majetkom z dedičstva (*cum viribus hereditatis*).⁹⁸ Pokiaľ do dedičstva patria peniaze, uhradí nimi štát peňažný dlh. Ak tento spôsob uspokojenia veriteľ'ov neprichádza do úvahy, môže štát ponúknuť namiesto zaplatenia dlhu peniazmi plnenie úhrady dlhu vecami z dedičstva, ktorých hodnota zodpovedá výške dlhu. V prípade, že veriteľ' nepristúpi na túto podmienku, navrhne štát likvidáciu dedičstva. Vykonanie likvidácie dedičstva nie je v tomto prípade podmienené predĺžením dedičstva, ako je to pri dedičskom nástupníctve. Ak sa podarí veci z dedičstva speňažiť, uspokojia sa veritelia výťažkom z predaja. V opačnom prípade neuspokojené pohľadávky zaniknú.

Predmetom dedenia, okrem vecí a práv (pohľadávok a dlhov), môžu byť aj nehmotné statky, a teda aj predmety duševného vlastníctva. Tie môžu byť aj súčasťou majetku podniku. Pri dedení predmetov duševného vlastníctva musíme rozlišovať dedenie nehmotného statku, resp. dedenie majetkových práv a dedenie majetkových nárokov, ktoré z duševného vlastníctva už vznikli, a dedenie hmotného substrátu, na ktorom je nehmotný statok zachytený (zhmotnený). Pri dedení hmotného substrátu ide vlastne o vec v právnom zmysle slova, na ktorej je zhmotnený nehmotný statok, a táto môže byť predmetom dedenia ako každá iná vec.

Pochopiteľne, že predmetom dedenia sú najmä všetky majetkové nároky poručiťel'a relatívnej povahy, vzniknuté z poskytnutia práv na používanie autorských diel, výkonov výkonných umelcov alebo za využívanie predmetov priemyselného vlastníctva, ako aj majetkové práva na odmenu za prevod predmetov priemyselných práv, ktoré existujú ku dňu jeho smrti. Sem patria aj prípadné nároky na odmenu vzniknuté voči zamestnávateľ'ovi pri uplatnení práv z tzv. podnikového vynálezu (pozri § 11 PZ) a pod.

Pri dedení nehmotných statkov, predmetov duševného vlastníctva treba rozlišovať dedenie jednotlivých práv týkajúcich sa určitého predmetu duševného vlastníctva, ktoré sú

⁹⁷ FEKETE, I.: *Občiansky zákonník. Komentár*. Bratislava: Epos, 2007, ISBN 978-80-8057-688-2, s. 501 a nasl.

⁹⁸ Tamtiež, s. 501–502.

absolútnej povahy. Ide predovšetkým o práva majetkovej povahy (pričom nový autorský zákon už považuje práva dispozičné za majetkové). Práva osobnostné a osobnej povahy nie sú predmetom dedenia. Aj keď práva osobnostné sa nededia, neznamená to, že dedičia nemajú možnosť tieto práva aj po smrti autora či pôvodcu chrániť.

Na dedenie autorských práv sa aplikujú ustanovenia o dedení z Občianskeho zákonníka. Citované ustanovenie upravuje jedinou výnimku z režimu tohto dedenia, ide o vylúčenie aplikácie právneho inštitútu odúmrti. V zmysle § 462 OZ „dedičstvo, ktoré nenadobudne žiadny dedič, prípadne štátu“. Autorský zákon v cit. ustanovení, ktoré je *lex specialis* voči § 462 OZ, upravuje osobitný režim pre autorské práva, ktoré nepripadnú žiadnemu dedičovi. Ak autor nemá žiadnych dedičov, resp. sa môže stať, že všetci dedičia odmietnu dedičstvo prijať, v takom prípade dedičstvo autorských práv nepripadne štátu, ale je potrebné skúmať, či autor bol výlučným autorom diela, alebo či má spoluautorov. Ak má spoluautorov, jeho podiel na autorských právach k dielu prípadne jeho spoluautorom. Ak je autor výlučným autorom svojho diela, t. j. nemá ani spoluautorov, v takom prípade sa dielo stáva voľným. Voľné dielo môže ktokoľvek použiť napríklad v zmysle § 19 (vyhotovovať rozmnoženiny diela, tieto verejne rozširovať, vyhotoviť preklady diela, spojiť dielo s iným dielom a pod.) bez toho, aby bol potrebný súhlas autora, resp. inej oprávnenej osoby v podobe licenčnej zmluvy (pozri § 65 a nasl.), a bez toho, že by používateľovi diela vznikla povinnosť uhradiť odmenu alebo náhradu odmeny. Podľa § 9 ods. 1 písm. b) autorského zákona sa dielo stane voľným, ak autor nemá dedičov, alebo ak dedičia odmietnu dedičstvo prijať, a to aj pred uplynutím doby trvania majetkových práv podľa § 32.15.1. Podľa citovaného ustanovenia autorského zákona sa autorské dielo môže stať voľným pred uplynutím výhradných majetkových práv autora, ak autor nemá dedičov, resp. všetci dedičia odmietnu dedičstvo prijať, a ani spoluautorov, ktorým by mohol pripadnúť jeho podiel na autorských právach k dielu (pozri komentár k § 20 ods. 3 autorského zákona).

Absolútne majetkové autorské práva smerujú proti každému. Tieto práva nezaničujú ani udelením súhlasu tretím osobám na konkrétne, časovo obmedzené použitie diela licenčnou zmluvou v zmysle autorského zákona. Ako majetkové práva sú tiež predmetom dedenia; s prihliadnutím na to, že nemožno určiť, v akom rozsahu budú počas doby autorskoprávnej ochrany zhodnocované, sú položkou aktív dedičstva „bez určenia ich hodnoty“. Povaha absolútnych majetkových autorských práv, a teda aj dedenie týchto práv, má určité osobitosti, ktoré všeobecná úprava dedenia nezohľadňuje a z toho dôvodu túto všeobecnú úpravu nemožno použiť (viď Rozhodnutie NS SR, spis. zn. 2 Cdo Sp. 1/2020).

Pokiaľ ide o dedenie predmetov priemyselného vlastníctva, rozlišuje sa dedenie jednak predmetov priemyselných práv vzniknutých z tvorivej duševnej činnosti, dedenie predmetov práv na označenie, prípadne dedenie predmetov patriacich do práv obdobných priemyselným právam. Zo zásady nášho dedičského práva vyplýva, že k dedeniu predmetov duševného vlastníctva môže dôjsť iba za predpokladu, že patrili fyzickej osobe. Ak bola majiteľom predmetu duševného vlastníctva právnická osoba, k dedeniu, pochopiteľne,

nemôže dôjsť. V takomto prípade môžu byť predmetom dedenia iba práva majetkovej povahy patriace poručiteľovi ku dňu jeho smrti, vyplývajúce napr. z majetkovej účasti v tejto právnickej osobe, pričom súčasťou tohto majetku môže byť aj duševné vlastníctvo. K dedeniu predmetov duševného vlastníctva teda dochádza v rámci dedenia celého podniku.⁹⁹

Predmetom dedenia sa stávajú aj peňažné nároky zomretého zamestnanca (okrem práva na bolestné a za sťažené spoločenské uplatnenie, ktoré sú viazané na osobu a smrťou zanikajú) z pracovného pomeru, ak niet osôb, ktoré dedičov zo zákona predchádzajú, teda ak niet jeho manžela, detí alebo rodičov, ktorí s ním v čase jeho smrti žili v spoločnej domácnosti.

Predmetom dedenia je tiež majetok, ktorý súvisí s podnikaním, a tak predmetom dedičstva môže byť aj podnik, resp. jeho časť, ale to len v prípade, ak bola jeho majiteľom fyzická osoba. Ak boli spolumajiteľmi podniku viaceré fyzické osoby, napr. v rámci obchodnej spoločnosti, potom je postup odlišný podľa toho, o akú obchodnú spoločnosť či družstvo ide.¹⁰⁰

2.2.3 Podnik, obchodný podiel a akcie ako predmet dedičstva

Právne následky smrti spoločníka obchodnej spoločnosti

Základná právna úprava prechodu práv a povinností po smrti spoločníka (fyzickej osoby) obchodnej spoločnosti je obsiahnutá jednak v siedmej časti Občianskeho zákonníka, kde sa nachádza všeobecná právna úprava dedenia, jednak v Obchodnom zákonníku, a to najmä v jeho druhej časti, ktorej obsahom je právna úprava týkajúca sa obchodných spoločností.

Právne následky smrti spoločníka obchodnej spoločnosti sú odlišné podľa toho, akého typu spoločnosti či družstva bola zomretá fyzická osoba spoločníkom.

Základné vymedzenie obchodných spoločností obsahuje Obchodný zákonník (zákon č. 513/1991 Zb. v znení neskorších predpisov, ďalej len OBZ). Podľa zákona môžu vzniknúť len tieto typy spoločností:

- verejná obchodná spoločnosť,
- komanditná spoločnosť,
- spoločnosť s ručením obmedzeným,
- akciová spoločnosť.

Akciová spoločnosť je typickou „kapitálovou spoločnosťou“, v ktorej osobná účasť zakladateľov je potlačená. Z toho dôvodu upriamime našu pozornosť na ostatné obchodné

⁹⁹ VOJČÍK, P. – MIŠČÍKOVÁ, R.: *Základy práva duševného vlastníctva*. Košice: TypoPress, 2004, s. 37–38.

¹⁰⁰ MIKEŠ, J. – MUZIKÁŘ, L.: *Dědické právo*. Linde Praha, a. s., 2003, s. 16.

spoločnosti, ktoré sa tiež označujú ako „osobné spoločnosti“, a to konkrétne na ich spoločníkov.

Obchodné spoločnosti sú v zmysle platnej právnej úpravy právnickými osobami založenými za účelom podnikania.¹⁰¹ Vznikajú dňom zápisu do obchodného registra (§ 62 ods. 1 OBZ), a týmto dňom sa stávajú subjektmi práva (právnickými osobami s vlastnou právnou subjektivitou, teda so spôsobilosťou na práva a povinnosti a na právne úkony). Môžu nadobúdať vlastný majetok a nesú vlastnú zodpovednosť. Ak zákon alebo spoločenská zmluva ustanovujú, že spoločníci musia vložiť do spoločnosti vklad spoločníka (rozumieme ním súhrn peňažných prostriedkov a iných peniazmi ocenených hodnôt, napr. vecí – § 59 ods. 1 OBZ), tento vklad sa stáva majetkom (vlastníctvom) spoločnosti, a to dňom jej vzniku (§ 60 ods. 1 druhá veta OBZ). V prípade, keď vkladom je nehnuteľnosť, vlastníctvo prechádza na spoločnosť až dňom vkladu vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností (§ 60 ods. 1 tretia veta OBZ). Peňažné vyjadrenie súhrnu vkladov všetkých spoločníkov tvorí základné imanie spoločnosti (§ 58 ods. 1 OBZ), pričom povinne ho vytvára spoločnosť s ručením obmedzeným (§ 58 ods. 2 OBZ). Súhrn majetkových hodnôt (vecí, pohľadávok a iných práv a peniazmi ocenených hodnôt), ktoré patria spoločnosti a slúžia alebo sú určené na jej podnikanie (podnikaním sa rozumie sústavná činnosť vykonávaná samostatne spoločnosťou vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku – § 2 ods. 1 OBZ), zákon nazýva obchodným majetkom (§ 6 ods. 1 OBZ). Súbor obchodného majetku a záväzkov spoločnosti vzniknutých v súvislosti s podnikaním sa označuje ako obchodné imanie (§ 6 ods. 2 OBZ). Obchodný majetok po odpočítaní záväzkov vzniknutých v súvislosti s podnikaním sa nazýva čisté obchodné imanie (§ 6 ods. 3 OBZ). Takto vyčíslený obchodný majetok je základom na vyčíslenie podielov (obchodných podielov) jednotlivých spoločníkov. V prípade zániku účasti spoločníka v spoločnosti za trvania spoločnosti vzniká spoločníkovi priamo zo zákona právo na vyrovnací podiel. Ak súčasne so zánikom účasti spoločníka zaniká aj sama spoločnosť formou likvidácie, má spoločník právo na podiel na majetkovom zostatku, ktorý vyplynul z likvidácie – podiel na likvidačnom zostatku.¹⁰²

Keďže doba prejednaní dedičstva spravidla vyžaduje zabezpečiť podnikateľskú činnosť po smrti osoby, ktorá bola podnikateľom aj počas prejednaní dedičstva, a v prípade, ak sa za účelom zabezpečenia dedičstva vyžaduje, aby bolo dedičstvo po dobu prebiehajúceho dedičského konania náležite, riadne a odborne spravované, keď by bez odbornej správy mohlo dôjsť k zníženiu alebo zániku majetkových hodnôt dedičstva, za účelom zachovania majetku poručiteľa súd ustanoví správcu dedičstva. Úlohou správcu dedičstva je potom vykonávať všetky úkony na zachovanie hodnôt patriacich do dedičstva. Správcu dedičstva ustanovuje súd len na obdobie dedičského konania.

¹⁰¹ POKORNÁ, J.: *Subjekty obchodného práva*. Brno: Právnická fakulta MU, 1997, s. 172.

¹⁰² ELIÁŠ, K.: *Kurs obchodného práva*. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 163.

Problematika ohľadom toho, kto môže byť súdom ustanovený za správcu, aké sú práva a povinnosti správcu, rozsah a účel správy dedičstva, vznik a zánik funkcie správcu dedičstva bližšie upravuje § 182 až 186 CMP. V ustanovení § 182 zákon ako príklad vymenúva, koho má súd (súdny komisár) možnosť ustanoviť za správcu dedičstva. Zákon predpokladá, že takouto osobou bude najmä niekto z dedičov alebo z osôb blízkych poručiteľovi. Len v prípade, ak je predmetom dedenia podnik, notár má povinnosť ustanoviť za správcu osobu, ktorá má skúsenosť s vedením podniku. Výnimočne môže správcu dedičstva vykonávať aj notár, ktorý v takom prípade nekoná ako súdny komisár. Podmienkou ustanovenia správcu dedičstva je však súhlas osoby, ktorá má správu dedičstva vykonávať. Za správcu dedičstva možno ustanoviť aj štát, ale len v prípade, ak má dedičstvo pripadnúť štátu ako odúmrt'. V prípade, že bude za správcu ustanovený štát, ktorý konkrétny orgán štátu to bude, resp. kto koná za štát bude vyplývať zo zákona č. 278/1993 Z. z. o správe majetku štátu. O ustanovení správcu dedičstva rozhoduje súdny komisár uznesením.

Základným účelom ustanovenia správcu, ako už bolo uvedené, je predovšetkým zachovanie hodnôt patriacich do dedičstva, preto musí správca vykonávať všetky úkony k tomu nevyhnutné. Na druhej strane správca dedičstva zodpovedá za škodu, ktorá jeho činnosťou prípadne vznikne. Predpokladanie vzniku jeho zodpovednosti za škodu je, že škoda vznikla na majetku patriaceho do dedičstva, a to znížením jeho hodnoty, alebo nedošlo k zväčšeniu majetku poručiteľa, a škoda, ktorá vznikla, je v príčinnej súvislosti s porušením povinností správcu dedičstva, pričom porušenie povinností správcu môže spočívať v jeho aktívnej činnosti, alebo aj jeho nečinnosti, keď bol pri správe majetku patriaceho do dedičstva povinný konať.

V priebehu konania zákon oprávňuje súdneho komisára, aby vyzval správcu dedičstva na predloženie správy o výkone svojej činnosti. Správca dedičstva vykonáva svoju funkciu spravidla do právoplatného skončenia dedičského konania.

Ak zomrie poručiteľ, ktorý pôsobil v spoločnosti s ručením obmedzeným, vo verejnej obchodnej spoločnosti, komanditnej spoločnosti, akciovej spoločnosti alebo v družstve, je predmetom dedenia ich obchodný podiel v týchto spoločnostiach. V podrobnostiach vo vzťahu k jednotlivým obchodným spoločnostiam a možnosti byť prípadne spoluvlastníkom obchodného podielu pozri právnu úpravu v Obchodnom zákonníku, a to najmä ustanovenia § 88, 91, 93, 114, 116, 117, 156, 232 OBZ.¹⁰³ K niektorým z následkov podľa právnej úpravy v Obchodnom zákonníku uvádzame:

Verejná obchodná spoločnosť

Verejná obchodná spoločnosť (v. o. s.) je spoločnosťou, v ktorej aspoň dve osoby podnikajú pod spoločným obchodným menom a ručia za záväzky spoločnosti spoločne a nerozdielne celým svojím majetkom (§ 76 OBZ). Podľa našej právnej úpravy možno

¹⁰³ KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Bratislava: Eurounion, s. r. o., 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 58 a nasl.

verejnú obchodnú spoločnosť charakterizovať ako osobnú obchodnú spoločnosť, ktorá je právnickou osobou, združuje dve alebo viaceré osoby a spoločníci ručia za záväzky spoločnosti celým svojím majetkom.¹⁰⁴

Napriek tomu, že z ustanovenia § 88 ods. 1 písm. c) Obchodného zákonníka vyplýva, že smrťou jedného zo spoločníkov sa spoločnosť zrušuje, za nasledujúcich podmienok môže aj v takomto prípade (t. j. v prípade smrti niektorého zo spoločníkov) spoločnosť trvať aj naďalej.¹⁰⁵ Prvou podmienkou je, že spoločenská zmluva obsahuje ustanovenie o tom, že spoločnosť po smrti jedného zo spoločníkov trvá naďalej a spoločníkmi sa stávajú dedičia zomretého. Ďalšou podmienkou je, že dedič sa najneskôr do jedného mesiaca od skončenia konania o dedičstve prihlási o účasť v spoločnosti. Posledná podmienka, ktorá musí byť súčasne splnená, je, že v spoločnosti zostali najmenej dvaja ďalší spoločníci. Za splnenia týchto predpokladov, teda ak spoločenská zmluva pripúšťa, aby sa spoločníkom stal dedič zomretého spoločníka, a ten sa o svoju účasť v spoločnosti aj riadne a včas prihlási, pričom v spoločnosti zostali aspoň dvaja ďalší spoločníci, potom ku dňu smrti poručiteľa (spoločníka) nastupuje na jeho miesto v spoločnosti jeho dedič a stáva sa tak spoločníkom po zomretom spoločníkovi.¹⁰⁶

V prípade, že spoločenská zmluva nepripúšťa, aby sa spoločníkom stal dedič poručiteľa, ale aj vtedy, keď spoločenská zmluva síce nevyklučuje možnosť dediča prihlásiť sa o svoju účasť v spoločnosti, ale dedič sa napriek tomu o účasť riadne a včas neprihlási, potom dedičovi vzniká voči spoločnosti nárok na vyplatenie vyrovnacieho podielu.

Ak dedič nemá záujem o účasť v spoločnosti alebo sa neprihlási včas, a spoločníci majú záujem na ďalšom trvaní spoločnosti aj bez dediča poručiteľa, podľa § 88 ods. 2 OBZ sa na základe zmeny spoločenskej zmluvy môžu dohodnúť, že spoločnosť trvá aj naďalej. Uvedenú zmenu spoločenskej zmluvy treba urobiť v priebehu trojmesačnej prekluzívnej lehoty, ktorá začína plynúť dňom, keď nastali dôvody zrušenia spoločnosti, inak uvedené právo zaniká a spoločnosť po márnom uplynutí tejto lehoty vstupuje do likvidácie.¹⁰⁷

Ak má poručiteľ viacerých dedičov, dedičia majú možnosť dohodnúť sa v rámci vypořádania dedičstva, že podiel poručiteľa zdedí len jeden z nich, a ten potom v rámci vypořádania vyplatí ostatných dedičov. Ak k takejto dohode medzi dedičmi nedôjde,

¹⁰⁴ KUBÍČEK, P.: *Teória obchodného práva (vybrané problémy)*. Bratislava: VO PF UK, 2004, s. 72.

¹⁰⁵ Ak ide o obchodnú spoločnosť (§ 76 a nasl. OBZ), pre prípad smrti spoločníka verejnej obchodnej spoločnosti platia predovšetkým ustanovenia § 88 ods. 1 písm. c) OBZ, podľa ktorých „*smrťou jedného zo spoločníkov, ibaže spoločenská zmluva pripúšťa, aby sa spoločníkom stal dedič, ten sa o svoju účasť prihlási a v spoločnosti zostávajú aspoň dvaja ďalší spoločníci*“. V prípade dôvodu zrušenia spoločnosti podľa citovaného ustanovenia sa môžu zostávajúci spoločníci zmenou spoločenskej zmluvy dohodnúť, že spoločnosť trvá aj naďalej bez spoločníka, ktorého sa dôvod zániku týka. Takúto dohodu o mene spoločenskej zmluvy je potrebné urobiť v lehote troch mesiacov od zrušenia spoločnosti, inak toto právo zaniká a spoločnosť vstupuje do likvidácie. Ak v takomto prípade nedôjde k zrušeniu spoločnosti, vzniká dedičom bývalého spoločníka voči spoločnosti nárok na vyrovnací podiel. Tento podiel sa vypočíta rovnako ako podiel na likvidačnom zostatku podľa § 92 OBZ.

¹⁰⁶ OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákonník – komentár*. Bratislava: Iura Edition, s. r. o., 1995, s. 302 a nasl.

¹⁰⁷ Tamtiež, s. 319 a nasl.

rozdelí sa podiel medzi všetkých dedičov. Podiel, ktorý má byť takto rozdelený medzi viacerých dedičov, sa medzi nich rozdelí v závislosti od veľkosti ich podielov na dedičstve.¹⁰⁸

Tí z dedičov, ktorí majú záujem o účasť v spoločnosti, sa budú na majetku spoločnosti podieľať pomerne podľa veľkosti zdedeného podielu (každý z nich ako samostatný spoločník).

Medzi dedičov, ktorí nemajú záujem o účasť v spoločnosti, sa rozdelí zostávajúca časť podielu poručiteľa vo forme vyrovnacieho podielu. Právna úprava vyrovnacieho podielu platná pre spoločníkov v. o. s. je obsiahnutá v § 89 OBZ. Z tohto ustanovenia vyplýva, že vyrovnací podiel spoločníka v. o. s. sa vypočítava podobne ako jeho podiel na likvidačnom zostatku. To znamená, že pokiaľ spoločenská zmluva neurčuje spôsob vypočítania výšky vyrovnacieho podielu, postupuje sa obdobným spôsobom ako pri určení výšky podielu na likvidačnom zostatku.¹⁰⁹ Ustanovenia o spôsobe zistenia výšky podielu na likvidačnom zostatku sú pri verejnej obchodnej spoločnosti obsiahnuté v § 92. Z ustanovenia § 92 OBZ vyplýva, že rozdelenie likvidačného zostatku sa uskutočňuje podľa pravidiel určených v spoločenskej zmluve. Ak spoločenská zmluva takéto pravidlá neurčuje, postupuje sa podľa zákonnej úpravy obsiahnutej v uvedenom ustanovení. K rozdeleniu likvidačného zostatku môže dôjsť až vtedy, keď boli uspokojené všetky prihlásené pohľadávky veriteľov. V týchto súvislostiach je potrebné uviesť skutočnosť, že určenie spoločníkov voči veriteľom spoločnosti nezaniká automaticky so zánikom spoločnosti, ale, naopak, spoločníci, ktorí sa podieľali na likvidačnom zostatku, ručia za záväzky spoločnosti aj po jej zániku, a to v rozsahu do výšky svojho podielu na likvidačnom zostatku (najmenej však v rozsahu, v akom za záväzky ručili v čase, keď spoločnosť ešte trvala). Doba ručenia spoločníkov za záväzky verejnej obchodnej spoločnosti po jej zániku nie je obmedzená. Pri vymáhaní splnenia ručiteľskej povinnosti od spoločníkov sa títo vo vzťahu k veriteľom spoločnosti môžu brániť námietkou premlčania.¹¹⁰

Ak sa dedič v súlade so zákonom a príslušnými ustanoveniami spoločenskej zmluvy prihlásil o účasť v spoločnosti riadne a včas, podiel zomretého spoločníka nadobúda ku dňu jeho smrti (§ 460 OZ).¹¹¹ Z toho vyplýva, že neskôr urobené úkony (napríklad schválenie dedičskej dohody, potvrdenie dedičstva, notárske osvedčenie o dedičstve a pod.) pôsobia spätne (*ex tunc*) ku dňu smrti zomretého spoločníka.¹¹²

Ak po smrti spoločníka zostáva v spoločnosti už iba jediný spoločník, potom aj napriek tomu, že by inak boli splnené podmienky na zrušenie spoločnosti upravené v § 88

¹⁰⁸ ELIÁŠ, K.: Smrť človeka a obchodní spoločnosti. In: *Ad Notam*, č. 3, 1997, s. 28.

¹⁰⁹ ELIÁŠ, K.: *Obchodní zákonník*. 3. vyd., Praha: Linde Praha, a. s., 1999, s. 367.

¹¹⁰ OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákonník – komentár*. Bratislava: Iura Edition, s. r. o., 1995, s. 319 a nasl.

¹¹¹ DĚDIČ, J.: Důsledky smrti společníka v jednotlivých právních formách obchodních společností a družstev. In: *Právní praxe*, 1/95, s. 45.

¹¹² Vzhľadom na to, že Občiansky zákonník pri úprave dedenia vychádza z princípu univerzálnej sukcesie, z čoho vyplýva, že dedič smrťou poručiteľa vstupuje do všetkých jeho majetkových vzťahov v celej ich šírke, v súvislosti so získaním účasti v spoločnosti a s nadobudnutím podielu po poručiteľovi to znamená, že dedič vo vzťahu k spoločnosti vstupuje do všetkých práv a povinností spoločníka v takom rozsahu, v akom existovali ku dňu poručiteľovej smrti.

ods. 1 písm. c) OBZ, tento spoločník sa podľa § 88a ods. 1 OBZ môže rozhodnúť, že ako právny nástupca prevezme imanie spoločnosti bez jej likvidácie. Uvedené rozhodnutie musí zostávajúci spoločník prijať najneskôr do jedného mesiaca od smrti poručiteľa; toto rozhodnutie musí mať písomnú formu a podpis spoločníka na ňom musí byť osvedčený.

Účinky prevzatia imania spoločnosti jediným spoločníkom nastávajú zápisom do obchodného registra. V prípade prevzatia imania spoločnosti zostávajúcim spoločníkom vzniká dedičovi zomretého spoločníka voči spoločnosti nárok na vyplatenie vyrovnacieho podielu (§ 89).

Spoločnosť s ručením obmedzeným

Spoločnosť s ručením obmedzeným charakterizujeme ako kapitálovú obchodnú spoločnosť, kde maximálny počet spoločníkov môže byť 50 a prevoditeľnosť obchodných podielov je obmedzená. Spoločnosť s ručením obmedzeným sa zakladá spoločenskou zmluvou alebo notárskou zápisnicou (tzv. jednoosobová). Spoločenská zmluva podrobne upravuje vzájomné vzťahy medzi spoločníkmi.¹¹³

Smrť spoločníka v spoločnosti s ručením obmedzeným (ďalej len s. r. o.) sama osebe nie je dôvodom na zrušenie spoločnosti. S takýmto následkom zákon nepočíta. Hoci sa nevylučuje, aby spoločenská zmluva v súlade s § 151 písm. b) OBZ určila, že smrť spoločníka je jedným z dôvodov, pre ktorý sa spoločnosť zrušuje, alebo aby smrť spoločníka označila za dôvod, na ktorého základe sa spoločníci môžu na súde domáhať zrušenia spoločnosti v zmysle § 152 OBZ.

V prípade smrti spoločníka v spoločnosti s ručením obmedzeným prechádza obchodný podiel *ex lege* na dediča zomretého spoločníka.¹¹⁴ Platí totiž pravidlo, že obchodný podiel poručiteľa v spoločnosti s ručením obmedzeným sa dedí, čo vyplýva z platnej právnej úpravy – konkrétne z ustanovenia § 116 ods. 2 OBZ, kde sa výslovne stanovuje, že obchodný podiel sa dedí. Prechod obchodného podielu na dediča nenastane len vtedy, ak spoločenská zmluva dedenie obchodného podielu vopred vylúčila. To znamená, že spoločnosť môže zabrániť zákonnému prechodu obchodného podielu na dediča len prostredníctvom tomu zodpovedajúcej úpravy v spoločenskej zmluve. Len spoločenská zmluva môže dedenie obchodného podielu vylúčiť. Jedinú výnimku, keď vylúčenie dedenia obchodného podielu spoločenskou zmluvou nie je prípustné, predstavuje prípad spoločnosti s jediným spoločníkom. Ak zomrie spoločník takejto jednoosobovej spoločnosti, celý obchodný podiel sa stane predmetom dedičstva a dedičia sa stávajú spoločníkmi spoločnosti bez ohľadu na znenie spoločenskej zmluvy.

Vzhľadom na to, že dedičstvo sa dedí ako celok, dedič ho ako celok môže buď odmietnuť, alebo ho ako celok prijať. Dedič sa nemôže rozhodnúť, že prijme časť dedičstva

¹¹³ KUBÍČEK, P.: *Teória obchodného práva (vybrané problémy)*. Bratislava: VO PF UK, 2004, s. 79.

¹¹⁴ VOJČÍK, P.: Dedenie obchodného podielu. In: *Ars Notaria*. 1/2003, s. 23. Rovnako ako Patakyová, M.: Obchodný podiel – niektoré legislatívne a aplikačné problémy z pohľadu činnosti notárov. In: *Ars Notaria*, č. 4/2003, s. 22.

a druhú časť odmietne. Obchodný podiel poručiteľa vtedy, ak nedošlo k odmietnutiu dedičstva ako celku, nadobúda dedič smrťou poručiteľa (§ 460 OZ). Keďže OZ pri úprave dedenia vychádza zo zásady univerzálnej sukcesie, dedič vstupuje smrťou spoločníka do všetkých jeho majetkovoprávných vzťahov v celej ich šírke, čo konkrétne v súvislosti s obchodným podielom znamená, že vstupuje do všetkých práv a povinností voči spoločnosti, v takom rozsahu ako existovali ku dňu smrti poručiteľa. Podstata univerzálnej sukcesie spočíva totiž v tom, že univerzálny právny nástupca nemá právo rozhodnúť sa, ktoré záväzky a pohľadávky svojho právneho predchodcu prevezme a ktoré odmietne. Bez ohľadu na vôľu dediča prechádzajú tak na dediča všetky práva a povinnosti zomretého spoločníka. Prechodu obchodného podielu v dôsledku dedenia môže preto dedič zabrániť iba odmietnutím dedičstva ako celku podľa § 463 OZ. To znamená, že dedič nemôže dedenie obchodného podielu odmietnuť, len ak by odmietol celé dedičstvo.¹¹⁵ Ak by dedič spoločníka, ktorý nemá záujem o nadobudnutie dedičstva, zomrel skôr, než by z jeho strany došlo k odmietnutiu dedičstva ako celku, toto právo by prešlo na jeho dedičov.

Ak by účasť v spoločnosti bola proti vôli dediča, na ktorého prechádza obchodný podiel, môže sa domáhať zrušenia svojej účasti v spoločnosti rozhodnutím súdu, alebo môže svoj obchodný podiel v súlade so spoločenskou zmluvou previesť na inú osobu. Súd zruší jeho účasť v spoločnosti v prípade, keď od dediča nemožno spravodlivo požadovať, aby zostal spoločníkom. Lehotu, v ktorej môže spoločník požiadať súd o zrušenie svojej účasti v spoločnosti, zákon neustanovuje, z čoho vyplýva, že dedič tak môže urobiť kedykoľvek (rovnako ako ostatní spoločníci – § 148 ods. 1 OBZ).¹¹⁶

V prípade, že dedič dedičstvo neodmietne a je iba jeden dedič obchodného podielu, vstupuje on sám namiesto zomretého spoločníka do všetkých jeho práv a povinností. Ak je dedičov viac a nedôjde medzi nimi k dohode, ktorý z nich zdedí obchodný podiel, nastane situácia, že jeden obchodný podiel zdedia viacerí dedičia.¹¹⁷ Obchodný podiel, ktorý ako celok patrí viacerým osobám, sa označuje v literatúre najčastejšie ako spoločný obchodný podiel, a ak je dedičov po zomretom spoločníkovi viac, vzniká medzi nimi priamo zo zákona spolumajiteľstvo obchodného podielu podľa § 114 ods. 3 OBZ.¹¹⁸

Spolumajitelia spoločného obchodného podielu potom vystupujú vo vzťahu k spoločnosti ako jeden majiteľ a práva viažuce sa k tomuto podielu vykonávajú prostredníctvom spoločného zástupcu. Pre dispozíciu spoločným obchodným podielom je pritom charakteristické, že žiadna z osôb, ktorým obchodný podiel ako celok patrí, nie je oprávnená vykonávať práva a povinnosti viažuce sa k tomuto podielu samostatne, ani s ním samostatne a voľne nakladať. V prípade, ak chcú byť dedičia samostatnými spoločníkmi, musia požiadať valné zhromaždenie o súhlas s rozdelením spoločného obchodného podielu, čo ustanovenie § 117 OBZ pri prechode obchodného podielu na dediča pripúšťa,

¹¹⁵ DĚDIČ, J.: Smrt společníka obchodní společnosti a družstva. In: *Právní praxe*, 7/94, s. 73.

¹¹⁶ WALTEROVÁ, S.: Úmrtie spoločníka v spoločnosti s ručením obmedzeným. In: *Justičná revue*, 9/1998, s. 27.

¹¹⁷ VOJČÍK, P.: Dedenie obchodného podielu. In: *Ars Notaria*, 1/2003, s. 25.

¹¹⁸ ELIÁŠ, K.: *Obchodní zákoník*. 3. vyd., Linde Praha, a. s., 1999, s. 318.

ale len za predpokladu, že po rozdelení pôvodného obchodného podielu bude zachovaná minimálna zákonom stanovená výška vkladu každého spoločníka, uvedená v § 109 ods. 1 OBZ.¹¹⁹

Rozdelenie obchodného podielu môže aj pre prípad dedenia spoločenská zmluva vylúčiť.

Ak zomrie manžel, ktorý bol spoločníkom, a ak sa nepreukáže opak, tak sa predpokladá, že obchodný podiel patrí výlučne jemu, v dôsledku čoho celý obchodný podiel bude patriť do dedičstva. Obchodný podiel nepatrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, a to bez ohľadu na to, či sa na jeho nadobudnutie použili spoločné prostriedky, alebo nie.¹²⁰ Ak sa na nadobudnutie obchodného podielu jedného z manželov použili spoločné prostriedky (teda majetok patriaci do bezpodielového spoluvlastníctva manželov), táto skutočnosť má vplyv len na to, že v dedičskom konaní sa v rámci vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva manželov bude prihliadať na to, čo zo spoločného majetku sa vynaložilo na získanie výlučného majetku jedného z manželov.

V prípade, keď spoločenská zmluva vylučuje dedenie obchodného podielu a spoločnosť má aspoň dvoch spoločníkov, vrátane poručiteľ'a, potom na dedičov prechádza právo na vyplatenie vyrovnacieho podielu v zmysle ustanovenia § 150 OBZ. Právo na vyrovnací podiel vzniká dedičovi, pokiaľ naňho neprešiel obchodný podiel priamo zo zákona. To znamená, že ak by predmetom dedenia bola iba pohľadávka dedičov voči spoločnosti na vyplatenie vyrovnacieho podielu, táto pohľadávka taktiež nepatrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov (§ 150 OBZ). Tu však tiež možno rozlíšiť, či sa na nadobudnutie obchodného podielu, ktorý sa nededí, ale sa vypláca vyrovnací podiel, použil spoločný majetok patriaci do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, alebo nie. Ak sa na nadobudnutie obchodného podielu použil aj majetok patriaci do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, v rámci dedičského konania treba prihliadať na to, čo zo spoločného majetku sa uhradilo na nadobudnutie obchodného podielu manžela, ktorý zomrel, a namiesto ktorého vzniká pohľadávka na vyplatenie vyrovnacieho podielu, čo patrí do dedičstva. V rámci vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva manželov aj v tomto prípade bude potrebné zohľadniť, že na majetok jedného z manželov (v tomto prípade na nadobudnutie obchodného podielu, z ktorého vznikla a do dedičstva patrí pohľadávka na vyplatenie vyrovnacieho podielu) sa vynaložili spoločné prostriedky patriace do bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Ide totiž o uplatnenie § 150 OZ, podľa ktorého je každý z manželov povinný nahradiť to, čo sa zo spoločného majetku vynaložilo na jeho majetok.

Vyrovňavací podiel sa vypočítava pomerom splateného vkladu zomretého spoločníka k splateným vkladom všetkých spoločníkov, ak spoločenská zmluva neurčuje inak

¹¹⁹ PATAKYOVÁ, M.: Obchodný podiel – niektoré legislatívne a aplikačné problémy z pohľadu činnosti notárov. In: *Ars Notaria*, č. 4/2003, s. 22.

¹²⁰ VOJČÍK, P.: Dedenie obchodného podielu. In: *Ars Notaria*, 1/2003, s. 21.

(§ 150 ods. 2 OBZ). Právo na vyplatenie vyrovnacieho podielu je splatné uplynutím 3 mesiacov od schválenia ročnej účtovnej uzávierky, ak spoločenská zmluva neurčuje inak (§ 61 ods. 3 OBZ). Spoločenskou zmluvou môžu byť modifikované zákonné ustanovenia o spôsobe vyplatenia vyrovnacieho podielu, určenia jeho výšky, lehoty splatnosti a pod., vznik práva na vyrovnací podiel však spoločenská zmluva v žiadnom prípade vylúčiť nemôže.¹²¹ Spôsob využitia zákonom umožnenej autonómnej úpravy v spoločenskej zmluve závisí od dohody spoločníkov (pri zmene počas existencie spoločnosti je však potrebné rešpektovať pravidlá ustanovenia § 141 ods. 2 OBZ).

Predmetom dedenia môže byť aj podiel na likvidačnom zostatku.¹²² Dedenie podielu na likvidačnom zostatku môže prichádzať do úvahy po skončení likvidácie *de iure*, teda v období po schválení likvidačnej účtovnej uzávierky, záverečnej správy o priebehu likvidácie, návrhu na rozdelenie likvidačného zostatku a pred vyplatením likvidačného zostatku. Aj výška podielu na likvidačnom zostatku je zákonom ustanovená dispozitívne, preto sa spoločníci môžu dohodnúť inak. Ak spoločenská zmluva neurčuje pravidlá, podľa ktorých sa má rozdelenie likvidačného zostatku uskutočniť, likvidátor postupuje podľa zákonnej úpravy (§ 153 ods. 2 OBZ), podľa ktorej sa podiel na likvidačnom zostatku určuje pomerom vkladu, splateným zomretým spoločníkom, k vyplateným vkladom všetkých spoločníkov.

V prípade, že spoločenská zmluva vylučuje dedenie obchodného podielu, alebo keď spoločenská zmluva síce nevylučuje dedenie obchodného podielu, avšak dedič v súlade s § 463 OZ odmietol dedičstvo, v oboch týchto prípadoch dochádza ku vzniku tzv. voľného obchodného podielu, ktorý priamo zo zákona prechádza na spoločnosť. Napriek tomu, že spoločnosť sa stáva vlastníkom tohto podielu, nie je oprávnená vykonávať žiadne práva spoločníka s ním spojené, ale musí v lehote šiestich mesiacov od nadobudnutia tohto „voľného podielu“ previesť ho na iného spoločníka alebo na tretiu osobu. Pokiaľ k takémuto prevodu nedôjde, valné zhromaždenie musí rozhodnúť o znížení základného imania o vklad, ktorý patrilo zomretému spoločníkovi. Pritom musí byť dodržaná zákonom stanovená minimálna výška základného imania. Pokiaľ by totiž základné imanie v prípade jeho zníženia kleslo pod minimálnu výšku určenú zákonom, súd by mohol rozhodnúť o zrušení spoločnosti z dôvodu, že zanikli zákonom stanovené predpoklady na vznik spoločnosti. Ak by spoločnosť v šesťmesačnej lehote nepreviedla „voľný“ obchodný podiel ani nerozhodla o znížení základného imania, súd by mohol zrušiť spoločnosť a nariadiť jej likvidáciu na základe ustanovenia § 113 ods. 6 OBZ.¹²³ Pre úplnosť treba dodať, že dedič, ktorý nezdedil obchodný podiel, keďže to spoločenská zmluva vylúčila, sa môže stať spoločníkom danej obchodnej spoločnosti tak, že uvoľnený obchodný podiel po smrti poručiteľa (§ 113 ods. 5 OBZ) získa kúpou od spoločnosti, na ktorú nezdedený obchodný

¹²¹ ELIÁŠ, K.: *Obchodní zákoník*. 3. vyd., Linde Praha, a. s., 1999, s. 481.

¹²² PATAKYOVÁ, M.: Obchodný podiel – niektoré legislatívne a aplikačné problémy z pohľadu činnosti notárov. In: *Ars Notaria*, 4/2003, s. 25.

¹²³ ELIÁŠ, K.: Prevody a prechody obchodného podielu ve spoločnosti ručením omezeným. In: *Právnik*, 7/96, s. 135.

podiel prešiel. O takomto prevode musí rozhodnúť, a teda súhlasiť s ním, valné zhromaždenie. V nadväznosti na vyššie uvedené dávame do pozornosti ustanovenia § 91 OBZ.¹²⁴

Komanditná spoločnosť

Komanditná spoločnosť je združenie dvoch alebo viacerých osôb. Ide o osobnú obchodnú spoločnosť, ktorá je právnickou osobou. Vyznačuje sa tým, že sú v nej dva druhy spoločníkov, a to komandisti, ktorí ručia za záväzky spoločnosti do výšky svojho nesplateného vkladu, a komplementári, ktorí ručia za záväzky spoločnosti celým svojím majetkom.¹²⁵ Pri komanditnej spoločnosti je potrebné vychádzať najmä z ustanovenia § 93 ods. 2 OBZ, podľa ktorého sa na právne postavenie komplementárov použijú primerane ustanovenia OBZ v právnej úprave verejnej obchodnej spoločnosti a na právne postavenie komandistov ustanovenia o spoločnosti s ručením obmedzeným. Z ustanovenia § 102 ods. 1 OBZ vyplýva, že ak spoločenská zmluva neurčí inak, smrť komandistu nie je dôvodom zrušenia spoločnosti, pokiaľ v spoločnosti zostal aspoň jeden komandista. V prípade, keď to spoločenská zmluva nevylučuje, komandistom sa stane dedič poručiteľa.¹²⁶

Na rozdiel od dedičov komplementára, ktorí majú možnosť rozhodnúť sa, či sa o svoju účasť v spoločnosti prihlásia [táto skutočnosť s poukazom na § 93 ods. 2 OBZ vyplýva z primeranej aplikácie § 88 ods. 1 písm. c) OBZ], dedičia komandistu sa stávajú spoločníkmi komanditnej spoločnosti vždy, ibaže spoločenská zmluva dedenie podielu komandistu výslovne vylúči. Táto skutočnosť výslovne vyplýva z ustanovenia § 116 ods. 2 OBZ, ktorý sa s prihliadnutím na dikciu § 93 ods. 2 OBZ bude aplikovať aj v prípade smrti komandistov.¹²⁷

Ak spoločenská zmluva vylučuje možnosť účasti dediča komandistu v spoločnosti, ako aj v prípade, keď všetci dedičia komandistu odmietnu dedičstvo, dedičovi voči spoločnosti vzniká nárok na vyplatenie vyrovnacieho podielu.

Vychádzajúc z ustanovenia § 93 ods. 2 OBZ, výška vyrovnacieho podielu komplementárov sa primerane spravuje právnou úpravou vyrovnacieho podielu platnou pre spoločníkov verejnej obchodnej spoločnosti (§ 89 OBZ) a výška vyrovnacieho podielu komandistov ustanoveniami o vyrovnacom podiele spoločníkov spoločnosti s ručením obmedzeným (§ 150 OBZ).

¹²⁴ § 91 – Smrť spoločníka:

(1) Ak smrťou spoločníka nezaniká spoločnosť, môže sa dedič prihlásiť o svoju účasť v spoločnosti do jedného mesiaca od skončenia konania o dedičstve. Prihlásením vstupuje dedič do práv a povinností zomretého spoločníka ku dňu jeho smrti. Prihlásenie musí byť písomné a podpis dediča musí byť úradne overený.

(2) Dedič, ktorý sa neprihlásil o účasť v spoločnosti, má právo na vyplatenie vyrovnacieho podielu podľa § 89.

(3) Ak podiel zomretého spoločníka zdedí viac dedičov, platia primerane ustanovenia odsekov 1 a 2 s tým, že práva tam uvedené má každý z dedičov a týkajú sa iba jeho účasti. Podiel zomretého spoločníka sa rozdelí medzi dedičov v pomere, v akom sa podieľajú na dedičstve. Tým dedičom, ktorí sa neprihlásia o účasť v spoločnosti, sa vyplatí časť vyrovnacieho podielu zomretého spoločníka, ktorá im pripadla v rámci dedičstva. Dedičia, ktorí sa k účasti prihlásia, sa stávajú spoločníkmi. Ich podiel je určený výškou časti vyrovnacieho podielu zomretého spoločníka, ktorý im pripadol v rámci dedičstva.

¹²⁵ KUBÍČEK, P.: *Teória obchodného práva (vybrané problémy)*. Bratislava: VO PF UK, 2004, s. 61.

¹²⁶ ELIÁŠ, K.: Smrť človeka a obchodní spoločnosti. In: *Ad Notaria*, č. 3, 1997, s. 34.

¹²⁷ OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákonník – komentár*. Bratislava: Iura Edition, s. r. o., 1995, s. 408.

Z ustanovenia § 89 OBZ vyplýva, že vyrovnací podiel spoločníka verejnej obchodnej spoločnosti (to znamená, že v zmysle § 93 ods. 2 OBZ aj vyrovnací podiel komplementára komanditnej spoločnosti) sa vypočíta obdobne ako jeho podiel na likvidačnom zostatku. Dikcia § 89 OBZ pritom odkazuje na použitie § 92 OBZ. Avšak vzhľadom na skutočnosť, že podiel na likvidačnom zostatku v komanditnej spoločnosti je osobitne upravený v § 104 OBZ, pri výpočte výšky vyrovnacieho podielu komplementára sa nebude postupovať podľa § 92 OBZ, ale podľa už uvedeného osobitného ustanovenia § 104 OBZ.

Výška vyrovnacieho podielu komanditistov sa určí s primeraným použitím § 150 ods. 2 OBZ. Primerané použitie uvedeného ustanovenia v prípade komanditistov znamená, že vyrovnací podiel sa vypočíta pomerom splateného vkladu komanditistu, ktorého účasť v spoločnosti zanikla, k splateným vkladom ostatných komanditistov, pričom však nemožno vychádzať z čistého obchodného imania spoločnosti, ale iba z tej jeho časti, ktorá pripadá na komanditistov. V tomto prípade bude treba analogicky aplikovať § 100 OBZ. Zákon tu totiž nedáva žiadny návod. Do úvahy by prichádzalo (podobne ako pri delení zisku) rozdelenie čistého obchodného imania na dve polovice a podiel komanditistov by sa vypočítal z takto určenej jednej polovice. Iné riešenie však môže upraviť spoločenská zmluva.

Dedenie podniku

Smrť človeka je dôležitou právnou skutočnosťou, s ktorou právo spája závažné právne následky. V plnej miere to platí aj v prípade, keď porúčiteľ – majiteľ podniku – bol v postavení podnikateľa – fyzickej osoby v zmysle Obchodného zákonníka. Preto je vhodné zamyslieť sa nad právnymi účinkami, ktoré spája náš právny poriadok so smrťou podnikateľa, a ako je právne upravené pokračovanie v podnikaní po smrti podnikateľa.

Na úvod treba povedať, že na dedenie podniku sa samozrejme vzťahuje hmotnoprávna úprava dedenia v siedmej časti Občianskeho zákonníka (z. č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov), všeobecná úprava prechodu práv a povinností v prípade smrti fyzickej osoby na iné osoby, ako aj procesnoprávna úprava konania o dedičstve v Občianskom súdnom poriadku (z. č. 99/1963 Zb. v znení neskorších predpisov), aj úprava Obchodného zákonníka (z. č. 513/1991 Zb. v znení neskorších predpisov), a to najmä jeho prvá časť, kde sú v rámci všeobecných ustanovení vymedzené také základné pojmy, ako sú podnikateľ, podnik a pod., a následne z. č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (ďalej len živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov, ktorý upravuje problematiku pokračovania v živnosti po smrti podnikateľa, a keďže súčasťou dedenia podniku je aj dedenie predmetov duševného vlastníctva, na dedenie podniku sa budú vzťahovať aj právne predpisy z tejto oblasti.

Zákonnú definíciu podniku obsahuje § 5 OBZ: Podnikom sa na účely Obchodného zákonníka rozumie súbor hmotných, ako aj osobných a nehmotných zložiek podnikania. K podniku patria veci, práva a iné majetkové hodnoty, ktoré patria podnikateľovi a slúžia na prevádzkovanie podniku alebo vzhľadom na svoju povahu majú tomto účelu slúžiť.¹²⁸

¹²⁸ OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákonník – komentár*. Bratislava: Iura Edition, s. r. o., 1995, s. 30.

Pod pojmom podnik tak treba rozumieť určitý celok podnikateľskej činnosti prevádzkovej v rámci jedného podnikateľského subjektu.¹²⁹ Obchodný zákonník v ustanovení § 5 vymenúva jednotlivé zložky tejto podnikateľskej činnosti, pričom na vznik podniku sa súčasne vyžaduje existencia všetkých týchto podnikateľských zložiek. O podniku je možné preto hovoriť vždy len za predpokladu, že súčasne existujú jeho všetky zákonom definované zložky, t. j. hmotná, osobná a nehmotná zložka.¹³⁰ Obchodný zákonník v ustanovení druhej vety § 5 rozvádza niektoré ďalšie znaky zložiek podnikania. Všetky súčasti, ktoré možno zaradiť medzi hmotné, osobné alebo nehmotné zložky podnikania, musia pritom spĺňať dve zákonné podmienky – musia patriť podnikateľovi a musia slúžiť na prevádzkovanie podniku (alebo vzhľadom na svoju povahu majú slúžiť tomuto účelu). Hmotnou zložkou sú najmä budovy, stroje, zariadenia, dopravné prostriedky atď., ktoré tvoria materiálnu stránku podniku. Osobnú zložku podnikania tvoria zamestnanci podnikateľa, prípadne iné fyzické osoby podieľajúce sa na podnikateľskej činnosti podnikateľského subjektu. Nehmotnou zložkou podnikania sú iné hodnoty majetkovej povahy (napr. práva a záväzky, obchodné meno, obchodné tajomstvo a pod.), predmety duševného vlastníctva.¹³¹

S pojmom podnik je bezprostredne spojený pojem obchodný majetok, ktorý je definovaný pre účely Obchodného zákonníka v § 6. Obchodným majetkom sa rozumie súhrn majetkových hodnôt (vecí, pohľadávok a iných práv a peniazmi ocenených iných hodnôt), ktoré patria podnikateľovi, a slúžia alebo sú určené na jeho podnikanie. Na rozdiel od obchodného majetku obchodným imaním sa rozumie súbor obchodného majetku a záväzkov vzniknutých podnikateľovi v súvislosti s podnikaním. Čistým obchodným imaním je obchodný majetok po odpočítaní záväzkov vzniknutých podnikateľovi v súvislosti s podnikaním. Novelou Obchodného zákonníka bol doplnený pojem vlastné imanie, ktorý tvoria vlastné zdroje financovania obchodného majetku podnikateľa podľa osobitného predpisu. Význam definícií pojmov podnik, obchodný majetok, obchodné imanie a čisté obchodné imanie bolo potrebné ozrejmiť v súvislosti s problematikou dedenia podniku.

Podnik môže byť predmetom právnych vzťahov – to znamená, že majiteľ podniku môže s ním slobodne nakladať (môže ho napr. predat', prenajať, darovať, môže byť použitý ako záloh a pod.), a keďže je v právnej úprave koncipovaný ako predmet (objekt) právnych vzťahov, tak môže byť aj predmetom dedenia. Je však potrebné zdôrazniť, že podnik môže byť predmetom dedenia len v prípade, ak majiteľom bola fyzická osoba. V prípade, že spolumajiteľmi podniku boli viaceré fyzické osoby, napr. v rámci obchodnej spoločnosti, bude postup odlišný (bude závisieť od toho, o akú konkrétnu obchodnú spoločnosť išlo). Ak je dedičstvo predĺžené, môže súd nariadiť likvidáciu dedičstva podľa CMP.

Podnik je organizované a funkčne jednotný celok.¹³² Táto jednota súvisí s účelom. To znamená, že podnik tvorí to, čo vzhľadom na svoj účel slúži (alebo vzhľadom na svoju

¹²⁹ ELIÁŠ, K.: Podnik a dědění podniku. In: *Právní rozhledy*, č. 10, 1997, s. 18.

¹³⁰ KUBÍČEK, P.: *Teória obchodného práva (vybrané kapitoly)*. Bratislava: VO PF UK, 2004, s. 35.

¹³¹ KUČERA, P.: *Dědictví*. Praha: Linde Praha, a. s., 2001, s. 105.

¹³² Tamtiež, s. 107.

povahu má slúžiť) na prevádzkovanie podniku. Obchodný zákonník v § 5 – prvej vete – síce všeobecne, ale pritom kogentne stanovuje, čo podnik tvorí a aké sú jeho jednotlivé zložky. Preto podnikateľ nemôže veci, ktoré tvoria podnik, svojvoľne z podniku vylúčiť. Z uvedeného vyplýva, že podnik je hromadnou vecou, ktorá vzniká zo zákona, a ako vec hromadná môže byť predmetom majetkových dispozícií.¹³³ V tejto súvislosti je možné upozorniť na právnu úpravu obsiahnutú v Civilnom mimosporovom poriadku, kde sa už výslovne hovorí o podniku ako o predmete dedenia, z čoho vyplýva, že nie je možné dediť samostatne jednotlivé zložky podniku, ale podnik je možné zdediť len ako celok.

Podnik tvorí určitý kompaktný celok, ktorý je potrebné v súvislosti s dedením v dedičskom konaní zaradiť do súpisu aktív a pasív dedičstva, pričom určitý praktický problém môže tvoriť súpis jednotlivých položiek podniku. Základom je presné označenie podnikateľa, t. j. predovšetkým obchodná firma, sídlo a identifikačné číslo. V prípade veľkého množstva položiek je možné odkázať v uznesení napr. na znalecký posudok alebo účtovnú uzávierku, kde je zostavený podrobný súpis. Pri menšom množstve položiek ich možno spísať priamo vo výroku súdneho uznesenia. Často bude vhodné vypísať do výroku súdneho uznesenia len niektoré položky tvoriace podnik (nehnutelnosti, účty, motorové vozidlá atď.) a pri zostávajúcich položkách odkázať na súpis, znalecký posudok alebo účtovnú uzávierku, ktorá bude súčasťou súdneho uznesenia. Vždy by však mali byť jednotlivé položky presne určiteľné.¹³⁴

Dlhy súvisiace s podnikaním nie sú dlhmi podniku, ale poručiťa. Preto musia byť samostatne zaradené do súpisu pasív dedičstva.

V súvislosti s dedením podniku ako celku je potrebné uvedomovať si, že samozrejmom súčasťou dedenia podniku je aj dedenie predmetov duševného vlastníctva. Súčasťou majetku poručiťa v takomto prípade, t. j. pri dedení celého podniku, sú najmä predmety priemyselného vlastníctva (napr. vynálezy, úžitkové vzory, dizajny, ochranné známky, obchodné meno) a predmety zaradené medzi tzv. práva obdobné priemyselným právam (know-how, zlepšovacie návrhy, logo, nové spôsoby prevencie, diagnostiky a liečenia ľudí či zvierat a pod.). Vo všetkých týchto prípadoch ide o súčasť tzv. nehmotného majetku podniku. Zrejme najdôležitejšiu nehmotnú súčasť podniku, ktorá bude predmetom dedenia, budú tvoriť práva na označenia, t. j. ochranné známky, označenia pôvodu výrobku, zemepisné označenia výrobkov, obchodné mená, prípadne aj logo. Pre úplnosť treba uviesť, že vzhľadom na povahu týchto predmetov, budú predmetom dedenia v podstate majetkové práva, ktoré sa viažu na tento nehmotný statok. Konkrétne pôjde o tri základné oprávnenia, ktoré patria majiteľovi nehmotného statku a ktoré dedením prechádzajú na dediča, pričom podmienky dedenia upravujú osobitné predpisy. Po prvé ide o právo chrániť ochrannú známku, označenie pôvodu výrobku, zemepisné

¹³³ Pojem podnik, ako ho na svoje účely vymedzuje Obchodný zákonník, nie je však akceptovateľný, pretože nevystihuje zložitost' a úplnosť tohto pojmu. Pozri: KUBÍČEK, P.: *Teória obchodného práva (vybrané problémy)*. Bratislava: VO PF UK, 2004, s. 35; rovnako PELIKÁNOVÁ, I.: *Komentár k obchodnému zákoníku I*. Praha: Linde Praha, a. s., 1994, s. 33. Platný Občiansky zákonník názov „hromadná vec“ nepoužíva a nemá na tieto prípady osobitnú úpravu. Na druhej strane pojem „hromadná vec“ nevylučuje.

¹³⁴ Pozri: ELIÁŠ, K.: Podnik a dedenie podniku. In: *Právni rozhledy*, č. 10, 1997, s. 10–12.

označenie výrobku, obchodné meno alebo aj logo. Po druhé je to právo používať ochrannú známku, označenie pôvodu výrobku, zemepisné označenie výrobku, obchodné meno alebo aj logo, a tretím je právo disponovať ochrannou známkou, označením pôvodu výrobku, zemepisným označením výrobku, obchodným menom alebo aj logom (t. j. právo poskytnúť licenciu na využívanie alebo aj právo previesť tieto predmety priemyselného vlastníctva na iný subjekt). Vo všetkých prípadoch ide o právo výlučnej povahy.¹³⁵

Treba zdôrazniť ešte raz, že k dedeniu práv na označenie dochádza iba za podmienky, že majiteľom týchto predmetov priemyselných práv na označenie je fyzická osoba. Z charakteru týchto práv ďalej vyplýva, že poručiteľom bude vždy podnikateľ a tieto predmety priemyselných práv na označenie budú súčasťou dedenia jeho podniku.¹³⁶

V súvislosti so smrťou podnikateľa – fyzickej osoby – okrem problematiky týkajúcej sa dedenia podniku, ktorého bol ako fyzická osoba majiteľom, je potrebné venovať sa aj riešeniu otázky pokračovania v podnikaní po smrti podnikateľa, keďže s problematikou prechodu podniku na iný subjekt logicky vznikne otázka, na koho prechádza živnostenské oprávnenie na prevádzkovanie tohto podniku.

Vzhľadom na to, že väčšina podnikov je prevádzkovaná na základe živnostenského oprávnenia podľa zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (ďalej len živnostenský zákon – ŽZ) v znení neskorších predpisov, a preto aj otázky týkajúce sa pokračovania v živnosti po smrti podnikateľa upravuje tento zákon (viď najmä § 13 zákona č. 455/1991).¹³⁷

Podľa § 13 ŽZ môžu po smrti živnostníka do skončenia konania o prejednaní dedičstva v živnosti pokračovať:

- a) dedičia zo zákona, ak niet dedičov zo závetu,
- b) dedičia zo závetu a pozostalý manžel, aj keď nie je dedičom, ak nie je spoluvlastníkom majetku používaného na prevádzkovanie živnosti,
- c) pozostalý manžel sám, pokiaľ je spoluvlastníkom majetku používaného na prevádzkovanie živnosti, ak v živnosti nepokračujú dedičia, správca dedičstva, ak bol na zachovanie prevádzky podniku ustanovený súdom v rámci dedičského konania.¹³⁸

¹³⁵ VOJČÍK, P. – MIŠČÍKOVÁ, R.: *Základy práva duševného vlastníctva*. TypoPress, 2004, s. 39 a nasl.

¹³⁶ VOJČÍK, P.: Dedenie predmetov (práv) priemyselného vlastníctva. In: *Ars Notaria*, 1/1997, s. 8 a nasl.

¹³⁷ § 13 – Pokračovanie v činnosti pri úmrtí fyzickej osoby (živnostníka):

(1) Ak fyzická osoba (živnostník) zomrie, môžu v živnosti pokračovať až do skončenia konania o prejednaní dedičstva:

- a) dedičia zo zákona, ak niet dediča zo závetu,
- b) dedičia zo závetu a pozostalý manžel, aj keď nie je dedičom, ak je spoluvlastníkom majetku používaného na prevádzkovanie živnosti,
- c) pozostalý manžel spĺňajúci podmienku uvedenú v písmene b), ak v živnosti nepokračujú dedičia,
- d) správca dedičstva, ak ho ustanovil súd.

(2) Po skončení konania o dedičstve môžu pokračovať v živnosti osoby uvedené v odseku 1 písm. a) a c), ak nadobudli majetkový podiel používaný na prevádzkovanie živnosti.

¹³⁸ Podľa § 175e, ak to vyžaduje všeobecný záujem alebo záujem účastníkov, urobí súd aj bez návrhu neodkladné opatrenia, ktoré zákon v tomto ustanovení demonštratívne vypočítava. Ich účelom je chrániť majetok poručiteľa. Jedným z neodkladných opatrení je aj ustanovenie správcu dedičstva alebo jeho časti. Ak je predmetom dedenia podnik, potom je veľmi dôležité ustanoviť správcu dedičstva podľa tohto ustanovenia.

Tieto osoby, ktorým zákon umožňuje pokračovať v živnosti po smrti živnostníka, sú povinné oznámiť pokračovanie v živnosti živnostenskému úradu do jedného mesiaca od úmrtia podnikateľa. Správca dedičstva má túto povinnosť do jedného mesiaca od ustanovenia do funkcie správcu dedičstva. Ak závetný dedič, zákonný dedič alebo pozostalý manžel v postavení podnikateľa nespĺňa všeobecné a osobitné podmienky¹³⁹ prevádzkovania živnosti uvedené v § 6 a 7 živnostenského zákona, musia bez meškania ustanoviť zodpovedného zástupcu. Ak správca dedičstva ustanovený dedičským súdom nespĺňa osobitné podmienky prevádzkovania živnosti v zmysle ustanovenia § 7 ods. 1 a 2, musí tiež bez meškania ustanoviť zodpovedného zástupcu.

Po skončení konania o dedičstve môžu pokračovať v živnosti: závetný dedič, zákonný dedič alebo pozostalý manžel, ak nadobudli majetkový podiel používaný na prevádzkovanie živnosti. Ak ale závetní alebo zákonní dedičia neziskajú do šiestich mesiacov od skončenia konania o dedičstve vlastné živnostenské oprávnenie, nemôžu ďalej živnosť prevádzkovať. Pozostalý manžel, ktorý bol spoluvlastníkom majetku používaného na prevádzkovanie živnosti alebo ktorý tento majetok alebo podiel na ňom dedičstvom nadobudol, môže prevádzkovať živnosť aj po tejto lehote na základe živnostenského oprávnenia poručiťa.

V rámci dedičského konania po smrti podnikateľa – fyzickej osoby, ak je predmetom dedičstva podnik a majiteľ podniku – poručiť – žil v manželstve (za predpokladu, že medzi ním a druhým manželom nedošlo počas trvania manželstva k zrušeniu bezpodielového spoluvlastníctva manželov súdom alebo nedošlo k dohode o zúžení bezpodielového spoluvlastníctva manželov v zmysle § 143a ods. 1 OZ tak, že podnik do bezpodielového spoluvlastníctva manželov nepatrí), vtedy je podnik v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov, a predmetom dedenia bude len tá časť podniku, ktorá po vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva manželov v rámci dedičského konania patrila ku dňu smrti zomretému manželovi (poručiťovi).¹⁴⁰

Akcie ako predmet dedičstva

Predmetom dedičstva môžu byť aj akcie.

Akciová spoločnosť je kapitálovou spoločnosťou, ktorej základné imanie je rozvrhnuté na určitý počet akcií s určitou menovitou hodnotou (§ 154 ods. 1 OBZ). Pre akciovú spoločnosť je charakteristické:¹⁴¹

- vlastná právna subjektivita,
- základné imanie, ktoré je rozvrhnuté na akcie,
- oddelenie majetku spoločnosti od majetku akcionárov.

¹³⁹ Všeobecné podmienky prevádzkovania živnosti fyzickými osobami sú: dosiahnutie veku 18 rokov, spôsobilosť na právne úkony a bezúhonnosť. Osobitnými podmienkami prevádzkovania živnosti sú odborná alebo iná spôsobilosť podľa živnostenského zákona alebo osobitných predpisov.

¹⁴⁰ Pozri: VOJČÍK, P. – MIŠČÍKOVÁ, R.: *Základy práva duševného vlastníctva*. TypoPress, 2004, s. 40.

¹⁴¹ OVEČKOVÁ, O. a kol.: *Obchodný zákonník – komentár*. Bratislava: Iura Edition, spol. s r. o., 1995, s. 533.

Akcionármi akciovej spoločnosti môžu byť fyzické aj právnické osoby, vrátane štátu, a počet akcionárov nie je zákonom obmedzený. Akciovú spoločnosť môže založiť aj jedna právnická osoba. Založenie akciovej spoločnosti jednou fyzickou osobou právna úprava nepripúšťa (§ 162 ods. 1 OBZ), avšak nadobudnutie všetkých akcií jednou fyzickou osobou po vzniku spoločnosti je prípustné.

Akcionári neručia za záväzky spoločnosti. Toto pravidlo však neplatí bez výnimky, pretože po zániku spoločnosti ručia jej bývalí akcionári za záväzky do výšky svojich podielov na likvidačnom zostatku (§ 56 ods. 6 OBZ).

Akciová spoločnosť ako kapitálová spoločnosť je charakteristická oddelením ekonomického vlastníctva od riadenia podniku akciovej spoločnosti. Akcionári spoločnosti sa zúčastňujú na riadení spoločnosti prostredníctvom valného zhromaždenia spoločnosti.

Existencia akciovej spoločnosti ako kapitálovej spoločnosti znamená, že nie je viazaná na osobný substrát a z tohto dôvodu ani smrť ktoréhokoľvek akcionára nebude dôvodom zániku spoločnosti.

Obchodný zákonník neobsahuje špeciálne ustanovenie o dedení akcií, resp. tento predpis žiadnym spôsobom neupravuje ani iné formy prechodu akcií na iný subjekt.¹⁴²

Zmena majiteľa cenného papiera je len veľmi stručne upravená v § 18 zák. č. 566/2001 o cenných papieroch v znení neskorších predpisov. Podľa ods. 1 tohto ustanovenia prechodom cenného papiera je okrem iných právnych skutočností aj zmena majiteľa cenného papiera na základe právoplatného rozhodnutia o dedičstve. V ďalšom však zákon stanovuje iba podmienky na zmenu registrácie.

Vymedzenie samotného pojmu akcia sa používa v troch významoch:

- Akcia vyjadruje časť základného imania akciovej spoločnosti, pričom vo všeobecnosti časť nejakej hodnoty možno označiť zlomkom alebo nominálnou hodnotou. Akcie vyjadrené podielom (zlomkom) na základnom imaní bez udania menovitej hodnoty naše právo nepozná, a preto akcie musia byť podľa nášho platného práva označené menovitou hodnotou, ktorá musí byť vyjadrená kladným celým číslom a súčet menovitých hodnôt všetkých akcií sa musí rovnať základnému imaniu (§ 157 OBZ).
- Akcia vyjadruje účasť akcionára ako spoločníka v spoločnosti, t. j. práva a povinnosti akcionára ako spoločníka. Akcionár má ako spoločník majetkové práva (t. j. právo podieľať sa na zisku spoločnosti a právo podieľať sa na likvidačnom zostatku spoločnosti v prípade zrušenia spoločnosti s likvidáciou) a právo podieľať sa na riadení spoločnosti (najmä právo účasti na valnom zhromaždení a hlasovania na ňom, ako aj ďalšie individuálne práva, príp. práva priznané určitej menšine akcionárov). Právo osobitného charakteru je právo akcionára na prednostné upísanie akcií v prípade

¹⁴² Poznámka: Ak sú akcie majetkom právnických osôb, prechádzajú v prípade zrušenia právnickej osoby s právnym nástupcom na právneho nástupcu. Prechodom akcií je aj zmena majiteľa na základe právoplatného rozhodnutia štátneho orgánu, príp. iných skutočností (okrem zmlúv).

zvýšenia základného imania upisovaním akcií. Inými slovami to znamená, že akcia predstavuje právo akcionára, majetkové aj nemajetkové, ktoré mu priznáva zákon alebo stanovy. Pričom medzi majetkové práva patrí najmä právo na podiel na zisku (dividendu) a podiel na likvidačnom zostatku. Medzi nemajetkové práva akcionára patrí právo zúčastňovať sa na riadení spoločnosti.

- Akcia je cenným papierom, s ktorým sú spojené práva akcionára ako spoločníka spoločnosti. Zákon o cenných papieroch definuje pojem „cenný papier“ ako peniazmi ocenený zápis v zákonom ustanovenej podobe a forme, s ktorými sú spojené podľa zákona najmä oprávnenie požadovať určité majetkové plnenie alebo vykonávať určité práva voči zákonom určeným osobám.¹⁴³ K základnej charakteristike akcie ako cenného papiera je potrebné uviesť predovšetkým § 9 ods. 2 zákona o cenných papieroch, podľa ktorého sa na cenné papiere vzťahujú ustanovenia Občianskeho zákonníka o hnutel'ných veciach (ak tento zákon alebo osobitný zákon neustanovuje inak). Na základe tohto ustanovenia má teda akcia právnu povahu veci hnutel'nej.¹⁴⁴

Akcia môže byť vydaná v podobe listinného cenného papiera (listinná akcia) alebo v podobe zaknihovaného cenného papiera (zaknihovaná akcia). O podobe cenných papierov a zmene ich podoby rozhoduje ich eminent, ak Obchodný zákonník alebo osobitný zákon neustanovuje, že cenný papier môže mať len niektorú z uvedených podôb (takúto výnimku ustanovuje napr. Obchodný zákonník v ustanovení § 156 ods. 2).

Akciová spoločnosť môže vydať iba taký druh akcií, ktorý je upravený v Obchodnom zákonníku. S účinnosťou od 1. januára 2002 Obchodný zákonník pripúšťa vydanie dvoch druhov akcií, a to: prioritných a kmeňových akcií (§ 155 ods. 5 OBZ), pričom prioritné akcie umožňujú ich majiteľom prednostné práva na dividendu a kmeňové akcie sú také akcie, s ktorými nie sú spojené žiadne osobitné práva.

Akcie možno vydať vo forme akcie na meno alebo akcie na doručiteľa (§ 156 ods. 1 OBZ). O forme, v akej spoločnosť akcie vydá, rozhoduje spoločnosť v rámci zákonom ustanovených obmedzení (t. j. ak Obchodný zákonník alebo osobitný zákon neustanovuje, že cenný papier môže mať iba niektorú z uvedených foriem), pričom platí, že akcia môže znieť len na meno alebo na doručiteľa. Akcia na meno pritom môže znieť aj na mená niekoľkých osôb (§ 156 ods. 5 OBZ). V takomto prípade práva spojené s akciou môže vykonávať ktorákoľvek z týchto osôb alebo osoba, ktorú na to splnomocnia. Vzťahy medzi akcionármi (osobami uvedenými na akcii) a spoločnosťou sa podporne spravujú ustanoveniami Občianskeho zákonníka (§ 512 a nasl.) o spoločných záväzkoch a právach. Vzájomné vzťahy medzi osobami uvedenými na akcii sa budú spravovať ich dohodou, subsidiárne sa použije občianskoprávna úprava spoluvlastníctva (§ 136 a nasl. OZ).

¹⁴³ Poznámka: Právnym predpisom *lex generalis* v rámci právnej úpravy cenných papierov je zákon o cenných papieroch – zák. č. 566/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov.

¹⁴⁴ ĎURICA, M. a kol.: *Obchodný zákonník – komentár*. Bratislava: Eurounion, spol. s r. o., 2003, s. 352.

Ak spoločnosť vydala akcie na meno, vedie zoznam akcionárov, resp. zabezpečuje vedenie zoznamu akcionárov u centrálného depozitára cenných papierov. Do zoznamu akcionárov sa zapisujú údaje identifikujúce akcie a osoba akcionára. Osobitným predpisom upravujúcim vedenie zoznamu akcionárov je zákon o cenných papieroch – zák. č. 566/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej len ZCP). Oprávnenie centrálného depozitára viesť zoznamy akcionárov, ak spoločnosť vydala listinné akcie na meno, vyplýva z § 99 ods. 3 písm. i) ZCP. Spoločnosť, ktorá vydala listinné akcie na meno, je povinná bezodkladne po vydaní listinných akcií uzavrieť zmluvu o vedení zoznamu akcionárov s centrálnym depozitárom (§ 107 ods. 12 ZCP). Obchodný zákonník ustanovuje obligatórne náležitosti zápisu v zozname akcionárov. Zoznam akcionárov nemá len evidenčný význam (pri prevode akcií, aj keď medzi prevodcom a nadobúdateľom dôjde k prevodu a nastanú obligačné účinky), práva spojené s akciou na meno môže nadobúdateľ vykonávať až po zápise nového akcionára do zoznamu akcionárov.¹⁴⁵ Podobne i v prípade prechodu akcií sa zmena majiteľa zaknihovaných akcií v evidencii zaknihovaných cenných papierov vykoná na základe príkazu nadobúdateľa akcií, ktorý je povinný doložiť ho listinou preukazujúcou právnu skutočnosť, na ktorej základe dochádza k prechodu akcií (§ 18 ZCP).

Napriek tomu, že Obchodný zákonník ani zákon o cenných papieroch vyslovene neupravujú problematiku dedenia akcií,¹⁴⁶ je nesporné, že akcia je majetkom, a teda je ju možné dediť.

V prípade smrti akcionára prechádzajú akcie na meno ako aj akcie na doručiteľa na dediča. Dedenie akcií v prípade smrti akcionára nemôžu vylúčiť ani stanovy, ani zakladateľská zmluva či zakladateľská listina. Ak existuje len jeden dedič, zdedí účasť v akciovej spoločnosti on sám, ak dedia viacerí dedičia, môžu sa v rámci dedičského konania dohodnúť formou dedičskej dohody, kto sa stane samostatným majiteľom ktorej akcie. V prípade, že sa nedohodnú, stávajú sa všetci dedičia spolumajiteľmi všetkých akcií, ktoré sú predmetom dedičstva, a to v pomere ich dedičských podielov.¹⁴⁷ V tejto súvislosti je aktuálna otázka, kto je v takomto prípade oprávnený vykonávať práva spojené s akciou, ktorá je majetkom viacerých osôb. Platná právna úprava v Obchodnom zákonníku upravuje podobnú situáciu len v prípade akcií na meno. Z ustanovenia § 156 ods. 5 OBZ vyplýva,

¹⁴⁵ ĎURICA, M. a kol.: *Obchodný zákonník – komentár*. Bratislava: Eurounion, spol. s r. o., 2003, s. 357.

¹⁴⁶ Poznámka: Výnimkou bola právna úprava dôsledkov smrti majiteľa zamestnaneckej akcie, ktorá bola zrušená s účinnosťou od 1. 1. 2002. Podľa § 158 ods. 1 OBZ účinného do 31. 12. 2001 stanovy mohli určiť aj vydanie zamestnaneckých akcií, s ktorými boli spojené určité výhody. Súhrn častí menovitých hodnôt všetkých zamestnaneckých akcií nepodliehajúcich splateniu nesmel prekročiť 5 % základného imania. Zamestnanecké akcie zneli iba na meno, pričom k ich prevodu mohlo dôjsť iba medzi zamestnancami spoločnosti a bývalými zamestnancami spoločnosti, ktorí odišli do dôchodku. Pri úmrtí majiteľa zamestnaneckej akcie nedochádzalo k ich dedeniu, ale všetky práva zo zamestnaneckej akcie zanikli. Akcia musela byť vrátená spoločnosti, pričom voči dedičom po akcionárovi vznikla spoločnosti povinnosť na zaplatenie splatenej časti menovitej hodnoty vrátenej akcie. Právna úprava akciovej spoločnosti naďalej pripúšťa určité zvýhodnenie zamestnancov pri nadobúdaní akcií spoločnosti, resp. zvýhodnenie alebo zjednodušený postup pri vydávaní akcií zamestnancom spoločnosti. Ide o osobitnú úpravu v prípade, ak spoločnosť nadobudne vlastné akcie za účelom ich predaja vlastným zamestnancom (§ 161a ods. 5 OBZ), použitia zisku spoločnosti na vydávanie akcií zamestnancom (§ 178 ods. 4 OBZ) alebo zvýšenia základného imania (§ 204 ods. 4; § 204a ods. 7 OBZ).

¹⁴⁷ DĚDIČ, J.: Důsledky smrti společníka v jednotlivých právních formách obchodních společností a člena družstva. II. část. In: *Právní praxe*, č. 3/95, s. 163.

že pokiaľ akcie znejú na meno viacerých osôb, môže práva s akciou spojené vykonávať ktorákolvek z nich alebo osoba nimi splnomocnená. A keďže (ako sme už uviedli aj na iných miestach) na akcie sa použijú ustanovenia o hnutelných veciach (§ 9 ods. 2 ZCP), vzájomný vzťah spolujemajiteľov akcie sa bude spravovať ustanoveniami § 136 a nasl. OZ.

V prípade, keď viac dedičov zdedí akcie na doručiteľa (táto forma akcií môže mať výlučne podobu zaknihovanú podľa § 10 ods. 3 ZCP), zmenu majiteľa zaregistruje centrálny depozitár ku dňu prechodu na základe príkazu nadobúdateľa akcií alebo ním povereného obchodníka s cennými papiermi, ktorý je povinný ich nadobudnutie doložiť listinou osvedčujúcou právnu skutočnosť, na ktorej základe došlo k prechodu akcií, teda v tomto prípade rozhodnutie o dedičstve.*

---

* Z judikatúry: R 31/1973: Pohľadávky na úhradu bolestného a náhrady za sťaženie spoločenského uplatnenia nie sú predmetom dedičstva, aj keď právo na bolestné a na náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia bolo poručiteľovi priznané právoplatným rozhodnutím súdu.

R 56/1977: Porasty vysadené na pozemku nemajú obvykle povahu samostatných vecí a nemôžu byť predmetom dedičstva po poručiteľovi, ktorý nebol vlastníkom pozemku.

R 42/1974: V období medzi nadobudnutím dedičstva (§ 460 OZ) a potvrdením nadobudnutia dedičstva (§ 482 a § 483 OZ) sú z právnych úkonov týkajúcich sa vecí (majetkových práv) z dedičstva povinní a oprávnení voči iným osobám všetci dedičia poručiteľa, ktorí dedičstvo dosiaľ neodmietli, spoločne a nerozdielne. Ich dedičský podiel pritom vyjadruje mieru, akou sa dedičia navzájom podieľajú na právach a povinnostiach týkajúcich sa vecí (majetkových práv) z dedičstva.

Proti dedičom poručiteľa možno preto v uvedenej dobe uplatniť nárok na vypratanie bytu po poručiteľovi.

R 49/1964: Dávka sociálneho zabezpečenia, ktorá sa stala zročná za života poručiteľa, nestane sa súčasťou prejednávania dedičstva, ak sa vypláti po smrti požívateľa dôchodku jeho manželovi, manželke, deťom, otcovi alebo matke, ak tieto osoby žili v čase smrti v spoločnej domácnosti s oprávneným. Ak osoby takto oprávnené nežili s požívateľom dôchodku v spoločnej domácnosti, potom im nemožno vyplatiť dávku priamo, mimo rámec konania o dedičstve, ale len dedičom v rámci prejednávania dedičstva.

R 32/1971: Všeobecnou cenou majetku poručiteľa je cena, za ktorú bolo možné v čase smrti poručiteľa tento majetok predať s dodržaním vtedy platných cenových predpisov.

R 19/1985: Ak zmluva o predaji nehnuteľností poručiteľa bola napísaná po smrti poručiteľa s osobou, ktorú poručiteľ za svojho života k tomu splnomocnil a ktorá po smrti poručiteľa prevzala od kupujúceho kúpnu cenu, nedošlo tu vzhľadom na ustanovenie § 7 ods. 2 OZ k platnému uzavretiu kúpnej zmluvy, ani k platnému nadobudnutiu kúpnej ceny poručiteľom.

V takom prípade je nutné do súpisu aktív a pasív dedičstva zaradiť nehnuteľnosť poručiteľa, ale nemožno do tohto súpisu uviesť vyplatenú kúpnu cenu ani pohľadávku kupujúceho z dôvodu nároku na vrátenie kúpnej ceny.

Z IV (s. 817): Do pasív dedičstva sa zaraďujú pohľadávky účastníkov konania o dedičstve vzniknuté tým, že vynaložili náklady na prestavbu, úpravu a údržbu domu, ktorý bol vo vlastníctve poručiteľa, po posúdení právneho dôvodu vynaloženia týchto nákladov, a to predovšetkým na základe toho, čo bolo dohodnuté medzi vlastníkom domu a tými, ktorí náklady vynaložili; ak išlo o vynaloženie nákladov bez právnych dôvodov, potom je tu daný nárok na vydanie toho, o čo bola nehnuteľnosť zhodnotená, nie nárok na úhradu všetkých vynaložených nákladov.

Z IV (s. 822): Prepadnutie majetku vyslovené rozhodnutím súdu v trestnom konaní podľa ustanovenia § 51 ods. 2 Tr. zák. vzťahuje sa len na majetok, ktorý nadobudol odsúdený (teda i dedením) pred právoplatnosťou rozsudku o prepadnutí majetku. Dňom právoplatnosti rozsudku trestného súdu vstupuje štát do práv a povinností vyplývajúcich z dedičského nároku odsúdeného dediča.

Z IV (s. 845): Ak boli na vkladnú knižku uložené spoločné úspory poručiteľa a jeho družky, prípadne boli na ňu uložené úspory, ktoré boli výlučným vlastníkom poručiteľa a úspory, ktoré boli výlučným vlastníctvom jeho družky, nepatria podiel družky na spoločných úsporách a prípadné úspory, ktoré sú jej výlučným vlastníctvom, do dedičstva a nejde o jej pohľadávku voči poručiteľovi.

Z IV (s. 356): Práva a povinnosti z dohody podielových spoluvlastníkov o užívaní spoločnej veci nezanikajú smrťou osôb z tejto dohody zaviazaných alebo oprávnených a môžu byť zároveň so spoluvlastníckym podielom prevedené na právnych nástupcov účastníkov takej dohody.

R 45/1986 (s. 188): Smrťou účastníka nestráca právny úkon povahu relatívne neplatného právneho úkonu, a preto môže relatívnu neplatnosť uplatniť aj dedič.

Majetkové práva dediča v družstve

Osobitným spôsobom je upravené postavenie dediča v družstve, zriadené podľa § 221 a nasl. OBZ. Podľa ustanovení § 232 OBZ:

Členstvo fyzickej osoby zaniká smrťou. Dedič členských práv a povinností poručiteľa môže požiadať družstvo o členstvo. Zákon alebo stanovy môžu určiť, kedy predstavenstvo nesmie dedičovo členstvo odmietnuť alebo kedy sa nevyžaduje súhlas predstavenstva s nadobudnutím členských práv a povinností dedičom.

R 30/1984: Originály obrazov, ktoré ich tvorca ešte nepreviedol na niekoho iného, sú v jeho výlučnom vlastníctve a nepatria do bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Pokiaľ ich autor počas svojho života napr. nepreviedol za odplatu, patrili len poručiteľovi.

R 36/1985 (s. 135): Autorské práva v zmysle ustanovení § 12 ods. 1 písm. a), b) a práva v zmysle písm. c) toho istého ustanovenia zákona č. 35/1965 Zb. (autorský zákon), pokiaľ neobli realizované, sa nezaraďujú do aktív dedičstva.

V rozhodnutí podľa ustanovenia § 40 Notárskeho poriadku (teraz § 175q OSP) možno uviesť, na koho a v akom pomere prešli autorské práva v zmysle ustanovenia § 12 ods. 1 a § 29 ods. 1 autorského zákona.

R 36/1985 (s. 138): Pohľadávky autora (§ 12 ods. 1 písm. c) a § 14 ods. 1 autorského zákona) pokiaľ vznikli za života autora, sú súčasťou majetku poručiteľa a treba ich zaradiť do aktív dedičstva bez ohľadu na ich splatnosť.

R 36/1985 (s. 136): Veci, v ktorých, na ktorých alebo ktorými vyjadril autor výsledok svojej tvorivej činnosti, sú vecami v zmysle ustanovenia § 118 OZ. Tieto veci prechádzajú na dediča dedením a v konaní o dedičstve sa posudzujú a oceňujú ako každý iný majetok poručiteľa.

R 31/1973: Pohľadávky na úhradu bolestného a náhrady za sťaženie spoločenského uplatnenia nie sú predmetom dedičstva, aj keď právo na bolestné a náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia bolo poručiteľovi priznané právoplatným rozhodnutím súdu.

R 42/1974: V období medzi nadobudnutím dedičstva (§ 460 OZ) a potvrdením nadobudnutia dedičstva (§ 482 a 483 OZ) sú z právnych úkonov týkajúcich sa vecí (majetkových práv) z dedičstva povinní a oprávnení voči iným osobám všetci dedičia poručiteľa, ktorí dedičstva dosiaľ neodmietli, spoločne a nerozdielne. Ich dedičský podiel pritom vyjadruje mieru, akou sa dedičia navzájom podieľajú na právach a povinnostiach týkajúcich sa vecí (majetkových práv) z dedičstva. Proti dedičom poručiteľa preto možno v uvedenom období uplatniť nárok na vypratanie bytu po poručiteľovi.

R 56/1977: Porasty vysadené na pozemkoch nemajú obvykle povahu samostatných vecí a nemôžu byť predmetom dedičstva po poručiteľovi, ktorý nebol vlastníkom pozemku. Do aktív dedičstva nemožno v takom prípade zaradiť ani rozdiel v cene (hodnote) pozemku daný spôsobom obhospodarovania zo strany poručiteľa (napr. hodnota vinohradu založeného na pozemku), ale prípadný nárok na náhradu nákladov vynaložených poručiteľom na pozemok patriaci inému.

R 31/1978: Pred právoplatným skončením konania o dedičstve nemôže súd rozhodovať o zrušení a vyporiadaní podielového spoluvlastníctva k veciam po poručiteľovi medzi viacerými dedičmi s poukázaním na to, že nadobudli vlastníctvo k týmto veciam smrťou poručiteľa podľa veľkosti dedičských podielov.

R 19/1985: Ak bola zmluva o predaji nehnuteľnosti poručiteľa napísaná po jeho smrti osobou, ktorú poručiteľ za svojho života na to splnomocnil a ktorá takisto po smrti poručiteľa prevzala od kupujúceho kúpnu cenu, nedošlo tu vzhľadom na ustanovenie § 7 ods. 2 OZ k platnému uzavretiu kúpnej zmluvy, ani k platnému nadobudnutiu kúpnej ceny poručiteľom. V takom prípade treba do súpisu aktív a pasív dedičstva zaradiť nehnuteľnosť poručiteľa, ale do tohto súpisu nemožno uviesť vyplatenú kúpnu cenu ani pohľadávku kupujúceho z dôvodu nároku na vrátenie kúpnej ceny.

Z IV (s. 822): Ak boli na vkladnej knižke uložené spoločné úspory poručiteľa a jeho družky, prípadne ak boli na nej uložené úspory, ktoré boli výlučným vlastníctvom poručiteľa, a úspory, ktoré boli výlučným vlastníctvom jeho družky, nepatrí podiel družky na spoločných úsporách, prípadne jej úspory, ktoré sú výlučným vlastníctvom, do dedičstva a nejde o jej pohľadávku voči poručiteľovi.

Z IV (s. 356): Ak dedič zomrel pred vyjadrením, či dedičstvo odmieta, právo odmietnuť dedičstvo prechádza na jeho dediča.

R 49/2006: Smrťou, uplynutím času alebo na základe inej skutočnosti dochádza k zániku práva len vtedy, ak to zákon výslovne ustanovuje.

Nárok na jednorazový finančný príspevok politickým väzňom nezaniká smrťou oprávnenej osoby podľa § 2 zákona č. 462/2002 Z. z. o poskytnutí jednorazového finančného príspevku politickým väzňom v znení neskorších predpisov, ak smrť nastala skôr, ako príslušný orgán o nároku na finančný príspevok rozhodol. Rovnako táto skutočnosť neznamená nulitu žiadosti o jeho poskytnutie.

R 60/2007: Ak rozhodnutie o povolení vkladu do katastra nehnuteľností nenadobudlo právoplatnosť za života prevodcu (a právne účinky vkladu nenastali ku dňu podania návrhu na vklad alebo v deň uvedený v návrhu na vklad), nehnuteľnosti boli v čase smrti prevodcu v jeho vlastníctve a patria do dedičstva po ňom.

Súhlas predstavenstva sa nevyžaduje, ak dedič nadobudol práva a povinnosti spojené s členstvom v bytovom družstve.¹⁴⁸

Dedič, ktorý sa nestal členom, má nárok na vyrovnací podiel člena, ktorého členstvo zaniklo.

Členstvo právnickej osoby v družstve zaniká jej vstupom do likvidácie alebo vyhlásením konkurzu, prípadne jej zánikom. Ak má právnická osoba právneho nástupcu, vstupuje nástupca do všetkých doterajších jej členských práv a povinností.

Ak bol konkurz na majetok člena, ktorého účasť v družstve zanikla podľa odseku 4, právoplatným rozhodnutím súdu zrušený z iných dôvodov ako po splnení rozvrhového

¹⁴⁸ Ustanovenia § 706 a 707 OZ obsahujú osobitnú právnu úpravu členstva v bytovom družstve vo väzbe na smrť člena družstva. V tomto prípade dochádza k prechodu členstva v bytovom družstve na dediča, ktorému pripadol členský podiel. Ak dôjde dohodou alebo rozhodnutím o nadobudnutí členského podielu v bytovom družstve viacerými dedičmi podľa dedičských podielov, nestávajú sa však spoločnými členmi bytového družstva a spoločnými nájomcami družstevného bytu (k tomu pozri napr. rozhodnutie vo veci sp. zn. 21 Cdo 355/2000). O týchto otázkach treba rozhodnúť v samostatnom sporovom konaní. To znamená, že ak nedôjde k dohode dedičov o tom, že členský podiel nadobudne len jeden z dedičov, notár rozhodne iba tak, že dedičia nadobudnú členský podiel v bytovom družstve rovnakým dielom. Nerozhodne však o tom, kto sa stáva nájomcom bytu. O tom, kto sa stáva nájomcom bytu v prípade spoločného nájmu bytu, ktorý zanikol smrťou jedného z manželov, upravujú ustanovenia § 707 ods. 2 OZ.

V odseku 2 § 707 OZ je vyslovená zásada, že ak ide o družstevný byt, ktorý bol v spoločnom nájme manželov, smrťou jedného manžela spoločný nájom zanikne. Kto sa stane nájomníkom, závisí potom od toho, či sa právo na družstevný byt nadobudlo počas trvania manželstva, alebo pred uzavretím manželstva. Právo na družstevný byt je dôležitou skutočnosťou, pretože sa viaže na zaplatenie členského podielu.

1. Ak sa právo na družstevný byt nadobudlo počas manželstva (t. j. vtedy sa aj zaplatil členský podiel), zostáva členom družstva, a teda aj výlučným nájomcom družstevného bytu pozostalý manžel a patrí mu členský podiel; na to súd prihliadne v konaní o dedičstve.
2. Ak zomrel manžel, ktorý právo na družstevný byt nadobudol pred uzavretím manželstva (ak teda členský podiel zaplatil pred uzavretím manželstva), prechádza jeho členstvo v družstve a nájom družstevného bytu na toho dediča, ktorému pripadol členský podiel. Môže ním byť len jeden dedič. Iba v prípade, keď ide o viac predmetov nájmu, členstvo poručiťeľa môže prejsť na viacerých dedičov.
3. Ak právo na družstevný byt vzniklo pred uzavretím manželstva a uzavretím manželstva vznikol iba spoločný nájom manželov, a zomrie ten z manželov, ktorý sa stal spoločným nájomcom uzavretím manželstva (§ 704 ods. 2), zanikne iba spoločné užívanie bytu; pozostalý manžel však naďalej zostáva individuálnym nájomcom družstevného bytu a členom družstva. Na jeho členstve v družstve sa totiž nič nezmenilo ani uzavretím manželstva, ani smrťou druhého manžela.

Z judikatúry:

R 34/1983 (s. 211 až 212): K dedeniu členského podielu: Ak byt užívali na základe práva spoločného užívania manželia, ktorým patrilo aj spoločné členstvo v družstve, okamihom smrti jedného z nich spoločné členstvo zaniká a jediným užívateľom sa stáva pozostalý manžel, ktorý zostáva členom družstva a ktorému pripadá členský podiel.

Ak dôjde k úmrtiu člena stavebného bytového družstva pred uzavretím dohody o odovzdaní a prevzatí bytu, na pozostalého manžela sa vzťahuje § 180 ods. 2 druhá veta OZ. Členstvo prechádza na toho z dedičov, ktorému pripadá členský podiel podľa výsledkov konania o dedičstve, prípadne len základný členský vklad. Ani splatením členského podielu nevzniká ešte právo spoločného užívania bytu manželmi, ani spoločné členstvo v družstve.

R 34/1983 (s. 228): V prípadoch, v ktorých vzniklo len právo spoločného užívania družstevného bytu, a nie aj spoločné členstvo manželov v stavebnom bytovom družstve, t. j. v prípade smrti manžela, ktorý nadobudol právo na družstevný byt pred uzavretím manželstva, prípadne nadobudol právo užívať byt pred 1. aprílom 1964 (pred účinnosťou zákona č. 40/1964 Zb.), prechádza jeho smrťou členstvo v družstve a právo užívať byt na toho dediča, ktorému pripadol členský podiel. Pokiaľ dedičom nie je pozostalý manžel, rozhodnutím štátneho notárstva (teraz súdu – pozn. autora) o dedičstve stráca právny dôvod bývania.

R 28/1989: Pri byte, ktorý bol v spoločnom užívaní manželov, po smrti jedného z manželov nemôže dôjsť (vzhľadom na ustanovenie § 180 ods. 1 OZ; teraz § 706 a 707 – pozn. autora) k prechodu práva osobného užívania bytu okrem druhého z manželov aj na dieťa zomretého manžela.

uznesenia alebo pre nedostatok majetku, účasť člena v družstve sa obnovuje; ak družstvo už vyplatilo vyrovnací podiel, má nárok na jeho vrátenie. To platí primerane aj vtedy, ak bola právoplatným rozhodnutím súdu zastavená exekúcia podľa osobitného zákona.

2.3 Dedičský titul

Na dedenie nestačí, že niekto zomrel a zanechal po sebe majetok. Je potrebné, aby tu bol dedičský titul a nejaká osoba, v prospech ktorej možno dedičský titul uplatniť. To znamená, že na to, aby sa niekto mohol stať dedičom zomretého, sa vyžaduje, by bol povolaný na dedenie niektorým zo spôsobov, ktorý zákon uznáva ako dôvod dedenia.¹⁴⁹ Dôvod, na ktorého základe dedič dedí, predstavuje dedičský titul. Dedičský titul tak tvorí právny predpoklad a základ subjektívneho dedičského práva dediča.

Podľa ustanovenia § 461 OZ dediť možno z dvoch právnych titulov (dôvodov), a to zo zákona alebo závetu. Iný dôvod dedenia náš právny poriadok nepripúšťa. Nie je vylúčené, aby tá istá osoba dedila po poručiťovi z oboch uvedených dôvodov. Dedičia, ktorí dedia na základe závetu, sú označovaní ako závetní (testamentárni) dedičia, dedičia, ktorí dedia na základe zákona, sú označovaní ako zákonní dedičia. Určenie dediča závetom je vecou slobodnej vôle poručiťa. Určenie dedičského nástupníctva zo zákona vychádza z bližšieho či vzdialenejšieho príbuzenského alebo obdobného pomeru osoby k poručiťovi. „Zákonných dedičov vyberá zákon z osôb, ktoré sú v príbuzenskom a manželskom pomere k poručiťovi, vychádzajúc z predpokladu, že každý zanechá svoj majetok radšej príbuzným (a z tých predovšetkým bližším), ako osobám cudzím.“¹⁵⁰ Prikláňame sa k publikovaným názorom, že napriek už akejsi historickosti uvedeného citátu je s ním možné neustále súhlasiť. Cieľom zákonodarcu má byť určenie za dedičov takých osôb a v takom poradí, ktoré by najviac reflektovali skutočnú vôľu poručiťa, resp. jeho osobné vzťahy. I z uvedeného dôvodu na otázku určenia osôb a ich poradia v zákonných dedičských skupinách úzko nadväzujú mnohé ďalšie otázky týkajúce sa napr. stanovenia veľkosti podielov v jednotlivých skupinách, týkajúce sa rôznych spôsobov nadobúdania dedičstva, či mnohé ďalšie. Tieto dedičské právne tituly (zákon a závet) sa navzájom nevyklučujú.

Aj väčšina ďalších európskych a mimoeurópskych právnych systémov pozná, podobne ako naša právna úprava, dve základné formy prechodu majetku pre prípad smrti poručiťa: dedenie zo zákona a testamentárne dedenie. V závete si môže poručiť sám určiť, kto a v akom rozsahu má po ňom dediť. Dispozičné právo poručiťa slobodne nakladať so svojím majetkom je však v prevažnej väčšine právnych poriadkov obmedzená. Inštitúty ako „neopomenuteľný dedič“ alebo „povinný podiel“ je produktom dlhodobého právneho vývoja.

¹⁴⁹ KNAPP, V.: O dědičných titulech. In: *Socialistická zákonost*, č. 5/1984, s. 71.

¹⁵⁰ LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva*. 3. vydanie, Šamorín: Heuréka, 2022, s. 255.

V konkrétnom prípade je možné, aby došlo k súbehu (kumulácii) dedičských titulov. Občiansky zákonník neprevzal zásadu rímskeho práva (*meno pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest*), podľa ktorej bolo možné dediť len zo zákona, alebo len zo závetu. O kumulácii dedičských titulov možno hovoriť v dvojakom zmysle slova. Po prvé z hľadiska predmetu dedičstva, kde tento predmet môžu dediť zároveň dedičia zo zákona, ako aj dedičia zo závetu. Po druhé z hľadiska konkrétneho dediča, ktorý môže súčasne dediť zo zákona a aj na základe závetu. V tomto prípade však treba uviesť, že ak sa stretnú obidva tituly v osobe jedného dediča, poručiteľov majetok, z ktorého časť má pripadnúť dedičovi podľa závetu a časť podľa zákona, predstavuje jeden celok, preto dedič nemôže z jedného titulu dedičstvo odmietnuť a z druhého prijať (pozri R 18/1984).

Pokiaľ ide o súbeh dedenia zo závetu a dedenia zo zákona, prikladal sa v minulosti väčší význam dedičskej postupnosti zo zákona. Odôvodňovalo sa to tým, že lepšie zodpovedá požiadavke súdržnosti rodiny a posilňovaniu príbuzenských vzťahov medzi blízkymi osobami. Ale tiež tým, že právna úprava dedenia zo zákona systematicky predchádza v zákone právnú úpravu dedenia zo závetu, že medzi dedičmi zo závetu je vylúčené prirastanie dedičských podielov (akrescencia), že závet, v ktorom sa nerešpektuje ochrana neopomenuteľných dedičov, je neplatný.¹⁵¹

Právna úprava *de lege lata* považuje obidva dedičské tituly (zákon aj závet) za právne rovnocenné, OZ pripúšťa aj ich kumuláciu, t. j. dedenie na základe oboch titulov súčasne. Slovné spojenie „ak nenadobudne dedičstvo dedič zo závetu, nastupujú namiesto neho dedičia zo zákona“ jasne naznačuje, že poručiteľ vždy môže prejaviť svoju vôľu v závete, a tak usporiadať svoje majetkové pomery inak, ako to predpokladá zákon. Prejavením vôle poručiteľa vyjadrenej v testamente získa usporiadanie majetkových vecí prednosť pred zákonným dedením a dedičským titulom sa stane testament. Vychádza sa z toho, že súkromné právo je založené na hodnotách dispozičnej autonómie (vrátane dedičskej autonómie) a vlastníckej slobody jednotlivca pri rozhodovaní o právnom osude jeho majetku. Oba tieto princípy sú premietnuté aj v rámci právnej úpravy dedičského práva, kedy OZ pri konkurencii dedičských titulov uprednostňuje vôľu poručiteľa (závet ako jednostranný prejav vôle poručiteľa) pred kogentne stanoveným dedením (s korekciou pri právnej úprave tzv. neopomenuteľných dedičov).

V súčasnosti je pre dedičské nástupníctvo určujúcou skutočnosťou predovšetkým vôľa poručiteľa prejavená v závete alebo v listine o vydedení. Tieto prejavy majú povahu prípustného zásahu do usporiadania dedičského nástupníctva, ktorá by inak nastala podľa zákona. V závete môže totiž poručiteľ ustanoviť za dedičov aj osoby, ktoré by podľa zákona nededili, môže však ustanoviť aj osoby, ktoré by dedili aj zo zákona s vyznačením presných podielov, konkrétnych vecí alebo práv, ktoré majú z dedičstva dostať. Testaméntárna vôľa poručiteľa je však do istej miery obmedzená v prospech tzv. neopomenuteľných dedičov, ktorých poručiteľ vo svojom závete nesmie opomenúť. Sú nimi poručiteľovi

¹⁵¹ LAZAR, J. – ŠVESTKA, J.: *Občianske právo hmotné. I. zv.*, Bratislava: Obzor, 1987, s. 237.

potomkovia.¹⁵² Dedičské právo totiž osobitne chráni jednu skupinu dedičov, ktorí, ak nie sú platne vydedení, musia vždy dediť. Sú to deti poručiteľa (bez ohľadu na to, či ide o deti pochádzajúce z manželstva alebo nie), ktoré sú neopomenuteľnými dedičmi.

Autonómia vôle, pretavená okrem iných v testovacej slobode, je základným princípom (nielen) slovenského dedičského práva, prejavom ktorého je rozhodnutie poručiteľa o osude svojho majetku *mortis causa*. Na jednej strane je absolútna voľnosť poručiteľa zákonodarcom limitovaná (napr. inštitútom tzv. neopomenuteľných dedičov), avšak na strane druhej jej implicitným prejavom môže byť aj rozhodnutie poručiteľa neustanoviť svojich právnych nástupcov prejavom vôle, za predpokladu stotožnenia sa poručiteľa s okruhom dedičov povolávaných dediť na základe zákona.

Zákonná dedičská postupnosť je súčasťou právnych poriadkov nielen kontinentálneho právneho systému od čias rímskeho práva tak pre účely tichého súhlasu poručiteľa s potenciálnymi zákonnými dedičmi, no predovšetkým pre tie situácie, v ktorých poručiteľ jednoducho nezanechal testament (nestihol, nemohol či nevedel o možnosti závet zriadiť), ako aj pre ďalšie eventuality (poručiteľ v závete nepojednal o celom svojom majetku a pod.).

K dedeniu zo zákona dochádza, ak poručiteľ zomrie bez zanechania platného závetu, ak poručiteľ v závete nerozhodne o celom svojom majetku, ak závetný dedič dedičstvo nenadobudne (z dôvodu nespôsobilosti, odmietnutia dedičstva, alebo preto, že dedič určený v závete ešte pred smrťou poručiteľa zomrel, bol vyhlásený za mŕtveho, príp. za nezvestného).*

Existencia (neexistencia) dedičského titulu býva najčastejšou spornou skutočnosťou, v dôsledku čoho o tejto skutočnosti musí často rozhodnúť až súd. Aj súd (notár) má možnosť v konaní o prejednaní dedičstva o spornom dedičskom titule rozhodnúť (§ 192 CMP a nasl. zákona). Môže však tak urobiť len vtedy, ak sú skutkové tvrdenia možných dedičov zhodné a je potrebné posúdiť iba právnu otázku (§ 193 CMP). V takom prípade má súd (notár) možnosť sám dospieť k záveru a konať ďalej len s tým, o kom sa domnieva, že je dedičom. Ak sú však sporné skutkové tvrdenia týkajúce sa dedičského titulu, musí postupovať spôsobom uvedeným v ustanoveniach § 194 ods. 1 CMP, a po márnom pokuse o zmier odkázať uznesením do úvahy prichádzajúcich dedičov, u ktorých sa dedičstvo javí ako menej pravdepodobné, aby svoje právo uplatnili žalobou v ním uvedenej lehote, na súde. Vtedy, ak márne uplynie uvedená lehota a do úvahy prichádzajúci dedič žalobu

¹⁵² FIALA, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 1993, s. 162.

* *Z judikatúry:*

R 18/1984: Ak odmietne dedičstvo dedič zo závetu, ktorý je súčasne i dedičom zo zákona, nadobudnú uvoľnený dedičský podiel po ňom všetci ďalší dedičia zo zákona, teda nielen právny nástupca odmietajúceho dediča.

Nástupcovia dediča, ktorý dedičstvo odmietol, nemôžu však byť ukrátení viac než koľko robí povinný podiel tohto dediča vzhľadom na celé dedičstvo.

Z IV (s. 314): Dedičský nárok vzniká na základe dedenia zo zákona, ďalej zo závetu, a napokon z oboch týchto právnych dôvodov, pokiaľ dedič nie je vylúčený z dedenia konaním ktoré má za následok jeho nespôsobilosť dediť (§ 469), alebo ak sám dedičstvo platným výslovným prejavom neodmietol (§ 463).

nepodá, súd (notár) pokračuje v prejednaní dedičstva bez tohto do úvahy pripadajúceho dediča. Tento „dedič“ teda prestáva byť účastníkom dedičského konania. Ak je však podaná žaloba, súd (notár) prejednávajúci dedičstvo vyčká na výsledok sporového konania.

V minulosti právna úprava účinná na Slovensku do r. 1950 poznala nadobúdanie dedičstva titulom dedenia zo zákona a titulom dedenia zo závetu, ako aj titulom dedičských zmlúv. Dedičskú zmluvu uzatvárali poručiteľ a dedič a upravovali ňou práva a povinnosti dediča na čas po smrti poručiteľa. medzi takéto zmluvy patrila aj darovacia zmluva s darovaním pre prípad smrti (s plnením až po darovacej smrti) – *donatio mortis causa*.¹⁵³ Ak bola uzavretá platná dedičská zmluva, musela sa rešpektovať pri odovzdaní dedičstva. Právo ostatných dedičov bolo chránené inštitútom povinného (po)dielu, na ktorý mali nárok potomkovia poručiteľa, a ak prichádzali do úvahy ako dedičia, tak aj jeho rodičia. Povinný (po)diel zakladal len právo na výplatu, a to vo výške polovice dedičského podielu zo zákona „opomenutého dediča“.

Dedičská zmluva bol dvojstranný právny úkon, v ktorom jedna strana svoj posledný poriadok záväzne prejavovala voči druhej zmluvnej strane, a tá ho prijala. Bolo možné aj to, aby v dedičskej zmluve obe strany záväzne prejavili svoje posledné poriadky navzájom jedna voči druhej – tzv. vzájomná dedičská zmluva. Dedičskú zmluvu v dôsledku jej povahy nemohla ani jedna strana jednostranne odvolať (s výnimkou dovoleného odvolania pre prípad nevďaku). Dedičskú zmluvu mohli uzavrieť len svojprávne osoby.

Podľa § 33 zákonného článku XVI/1876 boli čo do formálnych záležitostí dedičské zmluvy platné len vtedy, ak mali náležitosti predpísané zák. čl. XVI/1876.¹⁵⁴

V uhorskom dedičskom práve neplatila rímska zásada *nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest* („po nikom nemožno dediť sčasti na základe závetu a sčasti na základe zákona“). Preto bolo v zásade možné, že si rôzne delačné dôvody navzájom konkurovali, čo znamená, že rôzne osoby mohli byť povolané k tomu istému podielu buď z rôznych, alebo rovnakých delačných dôvodov – t. j. dedenie podľa zákona a dedenie podľa posledného poriadku mohli existovať aj popri sebe a bolo možné dediť aj zo zákona, aj zo závetu. Bolo to najmä v tých prípadoch, keď bol posledný poriadok sčasti neplatný, sčasti bezúčinný alebo nevyčerpal celú pozostalosť. Potom pozostalosť dedil jeden dedič zo zákona, druhý podľa testamentu, tretí podľa dedičskej zmluvy.¹⁵⁵

Podľa OZ z roku 1950, kto je dedičom, ustanovoval zákon (dedenie zo zákona) alebo poručiteľ svojím závetom (dedenie zo závetu). Obidva tieto nadobúdacie dôvody (dedičské tituly) sa mohli uplatniť aj vedľa seba (§ 512). Iné dedičské tituly Občiansky

¹⁵³ TAKÁČ, J.: Darovanie pre prípad smrti. In: *Konsenzus v práve: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa konala pri príležitosti 20. výročia založenia Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica, 7.–8. 2. 2013*. Banská Bystrica: Belianum – vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ISBN 978-80-557-0523-1, s. 182.

¹⁵⁴ KRČMÁŘ, J.: *Právo dědické*. Praha: Všehrd, 1919, s. 49.

¹⁵⁵ ROUČEK, F.: *Československý obecní zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*. Praha: Vydané v edícii Komentované zákony Československé republiky, svazek XVI., II. doplněné vydání, 1932, s. 407 a nasl.

zákoník z r. 1950 nepoznal. Dedičským titulom už prestala byť dedičská zmluva, ktorá bola známa predtým platnému právu. Občiansky zákoník z roku 1950 zjavne a zámerne preferoval dedenie zo zákona. Táto prednosť poskytovaná dedeniu zo zákona sa prejavovala najmä v ustanoveniach, ktoré bránili poručiteľovi v tom, aby závetom vylúčil z dedenia svojich najbližších príbuzných alebo ukrátil ich zákonný dedičský podiel, buď vôbec, alebo viac ako o štvrtinu, ako aj v tom, že pri dedení zo závetu bola vylúčená tzv. akrescencia (prirastanie podielov).

2.4 Spôsobilý dedič

Ďalším predpokladom dedenia je, aby tu bol dedič, ktorému patrí niektorý z dedičských titulov, a nie je dedičsky nespôsobilý. To znamená, že okrem smrti fyzickej osoby, existencie majetku zanechaného touto osobou a dedičského titulu je ďalším nevyhnutným predpokladom dedičského nástupníctva existencia spôsobilého dediča. Nie každá osoba, ktorú povoláva zákon alebo závet, môže dediť. Dediť môže iba osoba, ktorá má na to potrebnú spôsobilosť.

Predpokladom nadobudnutia dedičstva určitým dedičom je jeho dedičská spôsobilosť. Rozlišujú sa dva druhy dedičskej spôsobilosti, a to absolútna dedičská spôsobilosť a relatívna dedičská spôsobilosť.¹⁵⁶ Rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že kým absolútna dedičská spôsobilosť má objektívny základ, pri relatívnej dedičskej spôsobilosti sa uplatňujú subjektívne aspekty, a to ako zo strany prípadného dediča, tak aj zo strany poručiteľa. Absolútna dedičská spôsobilosť je daná spôsobilosťou dediča mať práva a povinnosti, t. j. právnou subjektivitou v okamihu smrti poručiteľa. Preto, pokiaľ ide o spôsobilosť fyzickej osoby dediť, treba vychádzať z § 7 OZ, podľa ktorého spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti vzniká narodením a končí sa smrťou. Túto spôsobilosť musí mať dedič v čase poručiteľovej smrti. Osoba, ktorá v čase poručiteľovej smrti ešte nežije (ešte sa nenarodila) alebo už nežije (neprežila poručiteľa), nemôže dediť. To znamená, že dedičom zo zákona alebo zo závetu sa môže stať len ten, kto sa dožil smrti poručiteľa.

Výnimku Občiansky zákoník pripúšťa len v prípade počatého, ale zatiaľ nenarodeného dieťaťa (tzv. *nascitura*), u ktorého sa v zákone konštruuje spôsobilosť mať práva a povinnosti, ak sa narodí živé (§ 7 ods. 1). Predpokladom dedenia *nascitura* je, že k počatiu došlo ešte pred poručiteľovou smrťou, že sa počaté dieťa aj skutočne narodí živé a že pochádza od zomretého poručiteľa, resp. od jeho potomka – ak ide o prípad dedenia vnuka. Vzhľadom na túto podmienku v dedičskom konaní nie je možné pokračovať, kým sa dieťa, t. j. predpokladaný dedič, nenarodí.¹⁵⁷

¹⁵⁶ KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. a kol.: *Občianské právo hmotné*. 3. vyd., Praha: Aspi Publishing, s. r. o., 2002, s. 289.

¹⁵⁷ PLANK, K.: *Občianske právo s vysvetlivkami*. I. zv., Bratislava: Iura Edition, 1997, s. 216.

Keďže k nadobudnutiu dedičstva sa nevyžaduje nijaký nadobúdaci prejav, ale dedič sa stáva vlastníkom poručiteľovho majetku okamihom jeho smrti priamo *ex lege*, bez vlastného pričinenia, nie je potrebné, aby mal dedič i spôsobilosť na právne úkony.¹⁵⁸ Stačí, keď má spôsobilosť na práva a povinnosti. Osoby, ktoré nemajú spôsobilosť na právne úkony, musia byť pri právnych úkonoch, ktoré treba urobiť v súvislosti s nadobudnutím dedičstva, zastúpené zákonným zástupcom.

Okrem spôsobilosti mať práva a povinnosti v čase poručiteľovej smrti vyžadujú sa od fyzických osôb ešte aj ďalšie predpoklady, ktoré musia byť splnené, aby mohla táto osoba dediť. U osôb, ktoré dedia zo zákona na základe príbuzenského pomeru, musí príbuzenský pomer v čase poručiteľovej smrti trvať. U osôb, ktoré dedia zo zákona na základe manželského pomeru, sa vyžaduje, aby manželstvo v čase poručiteľovej smrti právne trvalo. Manželia dedia navzájom po sebe, aj keď fakticky spolu nežijú v spoločnej domácnosti. Len ak manželstvo zaniklo rozvodom, resp. bolo vyhlásené za neplatné, a rozhodnutie súdu o tom bolo v čase poručiteľovej smrti právoplatné, nemôže už manžel po poručiteľovi dediť. U iných zákonných dedičov vyžaduje zákon ďalšie skutočnosti, ktoré musia byť splnené v čase poručiteľovej smrti, napr. členstvo v rodine, starostlivosť o spoločnú domácnosť, odkázanosť na výživu a pod. Podľa nášho právneho poriadku je v zásade spôsobilý dediť každý subjekt, ktorý má v momente smrti poručiteľa spôsobilosť na práva a povinnosti (vrátane *nascitura* za predpokladu, že sa dieťa narodí živé), t. j. má právnu subjektivitu.

Z tohto hľadiska môže byť dedičom spôsobilým nadobudnúť dedičstvo každá fyzická osoba (§ 7 a nasl. OZ), právnická osoba (§ 19a OZ), ale aj štát (§ 21 OZ).¹⁵⁹ V prípade, ak má dedičstvo nadobudnúť právnická osoba, je nevyhnutné, aby v okamihu smrti poručiteľa právne existovala. Preto po poručiteľovi nemôže dediť právnická osoba, ktorá v čase smrti poručiteľa už zanikla, resp. ešte nevznikla. Z uvedeného dôvodu bola úprava zriadenia nadácie závetom veľmi problematická, nakoľko dediť mala nadácia, ktorá ako právny subjekt v čase smrti poručiteľa neexistovala. Právnická osoba môže byť dedičom len na základe závetu, nikdy nie na základe zákona. Štát má vždy právnu subjektivitu (§ 21 OZ), môže teda dediť, ale tiež len na základe závetu.

Z uvedeného vidieť, že dedenie vyžaduje určitú právnu spôsobilosť u dediča. Pokiaľ ju dedič nemá – nemôže dediť. Platný Občiansky zákonník pozná niektoré skutočnosti, ktoré vylučujú dedičskú spôsobilosť. Tieto skutočnosti majú za následok dedičskú nespôsobilosť.¹⁶⁰

V období Občianskeho zákonníka z roku 1950 právo dediť priznával zákon každej osobe, ktorá mala spôsobilosť na práva (§ 4 a 18 OZ), a za ďalšieho predpokladu, ktorý spočíval v tom, že jej v tom nebránila dedičská nespôsobilosť podľa § 522 OZ. Dediť

¹⁵⁸ SVOBODA, J. a kol.: *Občiansky zákonník – komentár*. Bratislava: Eurounion, s. r. o., 1999, s. 231.

¹⁵⁹ HOLUB, M. a kol.: *Občianský zákonník – komentár*. I. sv., Praha: Linde Praha, a. s., 2002, s. 557.

¹⁶⁰ KNAPP, V. – PLANK, K.: *Československé občianske právo*. I. sv. – *obecní část*, Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973, s. 267.

mohla teda tak osoba fyzická, ako aj osoba právnická (§ 510 OZ). Právo dediť mal aj česko-slovenský štát, ktorý mohol byť v závete platne ustanovený za dediča.

Ak mala určitá fyzická osoba nadobudnúť dedičstvo, musela v čase poručiteľovej smrti byť už nažive, alebo musela byť aspoň počatá. Z § 5 OZ vyplývalo, že dediť môže aj dieťa ešte nenarodené (*nasciturus*), ak bolo v čase poručiteľovej smrti už počaté, a ak sa potom živé narodilo. Dedičstvo mohla nadobudnúť iba taká fyzická osoba, ktorá je v čase poručiteľovej smrti ešte nažive, t. j. poručiteľa prežila.

Ak dedičstvo mala nadobudnúť právnická osoba, musela v čase poručiteľovej smrti bezpodmienečne existovať, pretože existencia dediča v čase poručiteľovej smrti bola nevyhnutným predpokladom nadobudnutia dedičstva. Podľa vtedy platného práva teda nebolo možné za dediča ustanoviť napr. nadáciu, ktorá sa mala podľa závetu ešte len zriadiť.

Čo bolo povedané o dedičovi, platilo primerane aj o odkazovníkovi (§ 537 OZ).

Ďalším predpokladom nadobudnutia dedičstva bolo, aby na strane dediča neboli dôvody, ktoré vylučujú nadobudnutie dedičstva. Týmito dôvodmi boli okrem dedičskej nespôsobilosti aj zrieknutie sa dedičstva a vydedenie.

2.4.1 Dedičská nespôsobilosť

Existencia právnej subjektivity však sama osebe ešte nie je dostačujúca na to, aby sa stal určitý subjekt skutočným dedičom. Dedič ako fyzická osoba sa totiž môže svojím konaním sám vylúčiť z dedenia a stať sa tak nespôsobilým dedičom (relatívna dedičská nespôsobilosť).

Inštitút dedičskej spôsobilosti poznala naša právna úprava aj v minulosti. Tzv. dedičská spôsobilosť znamenala, že delát musel mať spôsobilosť k právam a povinnostiam a nebol nespôsobilý dediť. Nespôsobilý dedič bol ten, kto sa zriekol dedičského práva alebo ho z dedičského práva vylúčil poručiteľ, resp. bol „nehodný“ dedičského práva. „Nehodný“ dedičského práva bol ten, kto sa previnil proti poručiteľovi, napr. ohrozoval jeho život, alebo poručiteľovu poslednú vôľu úmyselne zatajil alebo prekazil, aby poručiteľ mohol závet urobiť alebo zmeniť. Nehodný dedič nemohol dediť ani na základe závetu poručiteľa. Ten, kto bol nespôsobilý dediť, vypadol z okruhu možných dedičov, teda akoby v momente nápadu ani nebol živý. Dedičská nespôsobilosť pôsobila *ex offio*, prihliadalo sa na ňu z úradnej povinnosti.¹⁶¹

Súčasná právna úprava v Občianskom zákonníku v ustanovení § 469 upravuje podmienky dedičskej nespôsobilosti, bez zreteľa na to, či ide o dedenie zo zákona alebo o dedenie zo závetu. Dôsledkom dedičskej nespôsobilosti je to, že takáto osoba nie je dedičom, a teda ani neprichádza do úvahy prechod jeho práv na iné osoby (napr. deti), tak ako tomu môže byť pri vydedení. Ide o skutočnosť, ku ktorým dochádza *ex lege*. Preto je

¹⁶¹ LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Právnická jednota v Bratislave, 1946. s. 129.

vylúčená prípadná „dohoda dedičov o odpustení“ tejto prekážky dedenia. Na takúto osobu „dediča“ sa hľadí, akoby neexistovala.

Dedičskú nespôsobilosť treba odlišovať od vydedenia v zmysle § 469a OZ, ktoré môže v niektorých prípadoch byť skutkovo zhodné. Dôvodom pre vydedenie je aj spáchanie úmyselného trestného činu [§ 469a ods. 1 písm. c) OZ]. Zásadný rozdiel dedičskej nespôsobilosti však spočíva v tom, že pre vydedenie sa vyžaduje jednostranný prejav poručiteľa, ktorým vydeduje osobu, ktorá je inak zákonným dedičom poručiteľa, zatiaľ čo dedičská nespôsobilosť je objektívne existujúci stav, pri naplnení ktorého je osoba, ktorá by inak bola dedičom, osobou, ktorá nie je spôsobilá dedičť.¹⁶²

Predpokladmi dedičskej nespôsobilosti sú: ten, kto by inak dedil, sa dopustil úmyselného trestného činu a trestný čin bol spôsobený proti poručiteľovi alebo osobám jemu blízkym, ak týmito osobami boli manžel poručiteľa, jeho deti alebo rodičia, alebo ak sa ten, kto by inak dedil, dopustil zavrnutiahodného konania proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle.¹⁶³

Nespôsobilým dedičom v zmysle § 469 OZ môže byť výlučne fyzická osoba. Len fyzická osoba sa totiž môže dopustiť konania, ktoré je dôvodom dedičskej nespôsobilosti. Dôvody, ktoré robia dediča nespôsobilým dedičť, sú v Občianskom zákonníku (§ 469) vypočítané taxatívne:

- a) spáchanie úmyselného trestného činu dediča voči poručiteľovi, jeho manželovi, deťom alebo rodičom;
- b) druhým dôvodom dedičskej nespôsobilosti je zavrnutiahodné konanie dediča proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle.

Obidva dôvody dedičskej nespôsobilosti, uvedené v ustanovení § 469 OZ sa týkajú tak zákonného dediča, ako aj závetného dediča, a nastávajú bez toho, aby bol potrebný úkon poručiteľa.

Ad a): Podstatou inštitútu dedičskej nespôsobilosti (§ 469 OZ) je zákonné vylúčenie fyzickej osoby, ktorá by inak dedila, resp. mohla dedičť, z okruhu dedičov v dôsledku určitého kvalifikovaného správania. Týmto správaním má zákon konkrétne na mysli ako „dopustenie“ sa úmyselného trestného činu proti poručiteľovi, jeho manželovi, deťom alebo rodičom, tak i zavrnutiahodné konanie proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle. To znamená, že vznik dedičskej nespôsobilosti nie je viazaný na akékoľvek konanie zo strany poručiteľa, nastáva teda *ex lege* a súd na ňu prihliada z úradnej povinnosti (*ex officio*). Zákon, z hľadiska predmetu útoku, bližšie nešpecifikuje, ktorý trestný čin zakladá dedičskú nespôsobilosť.

¹⁶² KRAJČO, I.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Bratislava: Eurounion, spol. s r. o., 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 86 a nasl.

¹⁶³ KIRSTOVÁ, K.: Platná právna úprava inštitútu dedičskej nespôsobilosti a vydedenia. In: *Ars Notaria*, č. 1/2004, s. 17.

Nespôsobilý dedič nededí, na jeho miesto nastupuje náhradný dedič a hľadá sa naňho, akoby sa smrti poručiteľa nedožil. Nespôsobilým dedičom sa môže stať ktorýkoľvek z dedičov, teda sa nevzťahuje len na napr. potomkov poručiteľa. Ak sa dedičská nespôsobilosť týka potomka poručiteľa, tak to nijako neovplyvňuje dedičskú spôsobilosť jeho potomkov.¹⁶⁴

V prípade nespôsobilosti dediča dediť z dôvodu spáchania úmyselného trestného činu zákon kladie dôraz na úmyselnosť trestného činu, takže nedbanlivostné delikty nemajú vplyv na dedičskú spôsobilosť.¹⁶⁵ To znamená, že v tomto prípade musí byť spáchaný úmyselný trestný čin a musí smerovať proti osobám uvedeným v zákone. Teda aby bolo možné hovoriť o tom, že dedič sa dopustil takéhoto činu, t. j. že spáchal úmyselný trestný čin, musí byť za takýto trestný čin odsúdený, a teda uznaný za vinného. Iná je otázka, ak napríklad z dôvodu amnestie nebude možné skutok prejednať v trestnom konaní. V súvislosti s uvedeným dôvodom, ktorý robí dediča nespôsobilým dediť (kriminálne správanie potenciálneho dediča), je potrebné poukázať aj na názory, podľa ktorých na vznik dedičskej nespôsobilosti postačuje už len dopustenie sa úmyselného trestného činu, cieľom ktorého bol poručiteľ, jeho manžel, deti alebo rodičia. To znamená, že podmienkou nie je právoplatné odsúdenie obžalovaného trestným súdom, avšak v takom prípade sa vyžaduje, aby súd v konaní o dedičstve sám posúdil naplnenie tejto podmienky.¹⁶⁶

Súd je viazaný rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin a kto ho spáchal. Zo znenia zákona je zrejmé, že pre dedičskú nespôsobilosť nie je rozhodujúci druh alebo dĺžka trestu, ktorý bol uložený, dokonca nie je významné ani to, že súd prípadne upustil od uloženia trestu. Rozhodujúce je len to, že spáchal úmyselný trestný čin za podmienok uvedených v ustanoveniach § 469 OZ. Ak by obžalovaný bol oslobodený trestným súdom napríklad preto, lebo zanikla trestnosť činu alebo preto, lebo trestné konanie bolo zastavené (napr. v dôsledku amnestie, udelenia milosti, premlčania), súd sám ako predbežnú otázku posúdi, či konanie dediča naplnilo objektívne a subjektívne znaky trestného činu. Takto môže postupovať aj vtedy, keď sa trestné stíhanie ešte vôbec nezačalo, prípadne keď sa trestné konanie ešte neskončilo.

V súvislosti s dôvodom kriminálneho správania potenciálneho dediča, ktorý robí dediča nespôsobilým dediť, je potrebné poukázať na prípad, ak sa potomok pre spáchaný trestný čin stal *ex lege* nespôsobilým dedičom podľa § 490 OZ a súčasne bol na základe vôle poručiteľa vydedený. Súhlasíme s názormi, že *de lege lata* neexistuje návod, ako riešiť

¹⁶⁴ KRIŽAN, M.: Úvahy o konkurencii dôvodov vydedenia a dedičskej nespôsobilosti a miere konkretizácie sekundárne vydedených osôb. In: *Zborník: Dedičské právo v hmotnoprávných a procesných súvislostiach*. Waters Kluver, 2022, ISBN 978-80-571-0486-5, s. 74; rovnako HAMŘÍK, M.: Zatajenie majetku poručiteľa dedičmi a jeho právne dôsledky v kontexte dedičskej nespôsobilosti. In: *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2021*. 1. vydanie. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2021, s. 309; ŠTEVČEK, M. – DULAK, A. – BAJÁNKOVÁ, J. a kol.: *Občiansky zákonník II. § 451–880. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 1641; Rozhodnutie uverejnené v Zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov SR pod číslom R 99/2011.

¹⁶⁵ FEKETE, I.: *Občiansky zákonník. Komentár*. Bratislava: Epos, 2007, ISBN 978-80-8057-688-2, s. 496.

¹⁶⁶ Tamtiež, s. 496; rovnako 21 Cdo 2537/2010 (NS ČR).

konkurenciu, a teda ani neexistuje dôvod, pre ktorý by mala byť uprednostňovaná dedičská nespôsobilosť pred vydedením. Prikláňame sa k názoru, že na takúto situáciu sa vzťahujú oba uvedené dôvody s tým, že ako prioritný dôvod, pre ktorý nebude táto osoba dediť, bude vydedenie podľa § 469a OZ, a to z dôvodu uprednostnenia vôle poručiteľa pred následkami, ktoré vyplývajú priamo zo zákona. Má sa za to, že v prípade, ak osoba spáchala taký trestný čin, pre ktorý prichádzajú do úvahy oba uvedené následky, pokiaľ sa na neho vzťahuje prísnejší z nich (vydedenie), dochádza priamo ku konzumácii miernejšieho následku (nespôsobilosť dediť).¹⁶⁷

Výpočet osôb, proti ktorým musí smerovať protiprávne konanie dediča, aby malo následky dedičskej nespôsobilosti, je taxatívny, takže spáchanie úmyselného trestného činu proti inému, než kto je uvedený v § 469 OZ, nemá vplyv na dedičskú spôsobilosť dediča. Rodičmi a deťmi poručiteľa treba vzhľadom na ustanovenie § 97 a nasl. ZR rozumieť aj osvojené deti a osvojiteľov poručiteľa.¹⁶⁸

Ad b): Pokiaľ ide o druhý dôvod dedičskej nespôsobilosti, zákon vychádza z toho, že by bolo nezlučiteľné so zásadami dedičského práva, aby dedičstvo nadobudol ten, kto sa snaží navodiť stav, ktorý nezodpovedá vôli poručiteľa. Tohto konania sa možno dopustiť tak za života poručiteľa, ako aj po jeho smrti. V prípade, ak sa tak stalo za života poručiteľa, tento dôvod dedičskej nespôsobilosti môže byť konvalidovaný, a to tak, že poručiteľ dedičovi takýto čin odpustil. Zákon bližšie nevymedzuje pojem „zavrnutiahodné“ konanie proti prejavu poručiteľovej vôle. Bude teda závisieť od posúdenia konkrétnych okolností daného prípadu, či konanie určitého dediča vo vzťahu k poslednej vôli poručiteľa je zavrnutiahodné, a teda zakladá dôvod dedičskej nespôsobilosti. V tomto prípade sa nevyžaduje konanie, ktoré by napĺňalo skutkovú podstatu trestného činu alebo prečinu, stačí konanie, ktoré je zavrnutiahodné z hľadiska dobrých mravov.¹⁶⁹

Zavrnutiahodné konanie proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle nespočíva len v tom, že potenciálny dedič poručiteľovi zabránil prejavíť svoju skutočnú vôľu v závete, ale rovnaké následky má také konanie proti poručiteľovej vôli, ktorým by potenciálny dedič poručiteľovi bránil odvolať, zmeniť alebo zrušiť závet, alebo tiež konanie spočívajúce v zatajovaní, zničení, sfaľšovaní alebo podvrhnutí závetu, keď dedič listinu obsahujúcu závetnú dispozíciu vydáva za závet poručiteľa.

Z vyššie uvedeného teda vyplýva, že o dedičsky nespôsobilého dediča z dôvodu zavrnutiahodného konania proti prejavu poslednej vôle poručiteľa môže ísť iba v tých prípadoch, kedy sa dedič dopustí konania, ktorým sa snaží vyvolať usporiadanie dedičskej postupnosti v rozpore s vôľou poručiteľa v tomto smere (napr. aby sa určitá osoba stala dedičom, alebo naopak, aby sa osoba, ktorú poručiteľ určil závetom za svojho dediča,

¹⁶⁷ KRIŽAN, M.: Úvahy o konkurencii dôvodov vydedenia a dedičskej nespôsobilosti a miere konkretizácie sekundárne vydedených osôb. In: *Zborník: Dedičské právo v hmotnoprávných a procesných súvislostiach*. Woters Kluver, 2022, ISBN 978-80-571-0486-5, s. 73 a nasl.

¹⁶⁸ RYBÁRIK, K.: *Základy občianskeho hmotného práva. I. zv.*, Bratislava: Iura Edition, 2000, s. 268.

¹⁶⁹ SVOBODA, J. a kol.: *Občiansky zákonník – komentár*. Bratislava: Iura Edition, 1995, s. 303.

dedičom nestala). Zrejme pôjde o všetky druhy fyzického alebo psychického donútenia smerujúceho k zriadeniu závetu určitého obsahu, o konanie, ktorým bolo poručiťovi zabránené prejavíť svoju skutočnú vôľu v záвете, či zriadiť, zmeniť alebo zrušiť závet, ako i o konanie, ktorého cieľom je potlačenie už zriadeného závetu, a to napríklad zničením listiny či zatajením jej existencie, alebo jej sfaľšovaním alebo podvrhnutím. Naproti tomu za konanie proti prejavu poslednej vôle poručiťa v zmysle ustanovenia § 469 Občianskeho zákonníka nebude možné považovať také konanie dediča, ktorého cieľom bude dosiahnutie stavu, aby závetom povolaný dedič nenadobudol majetok, ktorý by mu inak mal podľa predmetného závetu pripadnúť (napríklad tým, že majetok poručiťa zatají) bez toho, aby tým bola dotknutá posledná vôľa poručiťa o okruhu jeho dedičov, pretože takéto konanie nesmeruje proti prejavu poslednej vôle poručiťa (vid' 4Cdo/227/2019 NS SR).

So zreteľom na ustanovenie § 469a pojem posledná vôľa poručiťa treba vykladať širšie ako len vo vzťahu k závetu. Bude sa preto vzťahovať aj na listinu o vydedení, ktorá nie je obsiahnutá v záвете; aj proti tomuto prejavu sa možno dopustiť zavrhnúťhodného konania.

Pri naplnení uvedených skutkových podstát dedičská nespôsobilosť nastáva priamo zo zákona (*ex lege*) bez ďalšej právnej skutočnosti a trvá dovtedy, kým poručiť dedičovi neodpustí. Je potom len vecou rozhodnutia poručiťa, či spôsobí zánik predpokladu dedičskej nespôsobilosti odpustením (pozri posledná veta § 469 OZ), rovnako je v jeho rukách možnosť vydedenia ktoréhokoľvek z neopomenuteľných dedičov. Vznik predpokladu pre dedičskú nespôsobilosť sám o sebe neznamená, že sa dedičská nespôsobilosť napokon aj uplatní. Odpustenie skutku, ktorý spôsobuje dedičskú nespôsobilosť, môže stav, ktorý predpokladá zákon, zmeniť. Rozhodujúca je vôľa poručiťa. Súd preto na dedičskú nespôsobilosť prihliada z úradnej povinnosti. Dedičská nespôsobilosť sa môže týkať tak dediča zo zákona, ako aj dediča zo závetu. Ten, kto sa dopustil konania kvalifikovaného ako konanie zakladajúce dôvod dedičskej nespôsobilosti, nemôže potom dedič z žiadneho titulu.¹⁷⁰

Na dediča, na ktorého sa vzťahuje niektorý z dôvodov dedičskej nespôsobilosti, sa hľadá akoby ani neexistoval. Ak ide o dediča zo závetu, jeho dedičský podiel môže pripadnúť náhradnému dedičovi, ak takého poručiť v záвете ustanovil, inak podiel pripadne dedičom zo zákona. Ak ide o dediča zo zákona, dedičský podiel nespôsobilého dediča pripadá ostatným zákonným dedičom, ak sa neuplatní tzv. reprezentačné právo (*ius representationis*). To znamená, že ak je zákonný dedič nespôsobilý dedič, dedia namiesto neho dedičia, ktorých dedičské právo závisí od toho, či táto osoba dedí alebo nie. Keď je nespôsobilý dedič poručiťov potomok, jeho dedičský podiel nadobúdajú jeho deti, a ak ich niet, dedia ďalší dedičia nespôsobilého dediča. Poručiť však má možnosť odvrátiť

¹⁷⁰ BIČOVSKÝ, J. – HOLUB, M.: *Občianský zákoník*. 3. vyd., Praha, 1995, s. 567.

uvedené právne následky, t. j. má možnosť odvrátiť dedičskú nespôsobilosť takého dediča tým, že dedičovi takýto čin odpustí.¹⁷¹

Odpustením sa dedičská nespôsobilosť ruší a dedič sa opäť stáva spôsobilým dedičom. Odpustenie je jednostranným právnym úkonom poručiteľa, pre ktorý zákon nevyžaduje žiadnu osobitnú formu. Môže k nemu dôjsť písomne, ústne i mlčky (konkludentne), vždy však spôsobom, z ktorého je zrejmý poručiťov úmysel odvrátiť právne následky, ktoré zákon s takýmto konaním dediča spája.

Dedič sa stane opätovne nespôsobilým dedič, ak sa po odpustení znovu dopustí konania uvedeného v ustanovení § 469 OZ.*

Existencia (neexistencia) naplnenia predpokladov pre dedičskú nespôsobilosť vo svojej podstate určuje, či určitá osoba je alebo nie je spôsobilá byť dedičom, teda, či určitej osobe patrí dedičské právo. Ak sa táto otázka javí ako sporná, musí súd (notár ako súdny komisár) prejednávajúci dedičstvo postupovať podľa § 194 ods. 1 CMP, teda musí odkázať toho, koho dedičské právo sa javí ako menej pravdepodobné na sporové konanie. Súd v sporovom konaní je však viazaný právoplatným rozhodnutím súdu o spáchaní úmyselného trestného činu voči poručiťovi alebo osobám uvedeným v ustanoveniach § 469 OZ. V takom prípade sa môže javiť sporné iba to, či poručiť takejto osobe spáchanie trestného činu za života odpustil. Zákon nevyžaduje pre odpustenie osobitnú formu. Je to možné urobiť aj neformálne, dokonca konkludentne. Predpokladom odpustenia však je, že poručiť o dedičskej nespôsobilosti osoby pred odpustením uskutočnenom za jeho života vedel. Spravidla však bude za odpustenie treba považovať vyhotovenie závetu poručiťom v prospech takejto osoby, ak k spísaniu závetu došlo až po tom, čo bol skutok uvedený v § 469 OZ spáchaný, a to aj v tom prípade, ak odsudzujúci rozsudok nadobudol právoplatnosť neskôr. Inak je však pre posúdenie dedičskej nespôsobilosti rozhodujúce to, kedy bol spáchaný úmyselný trestný čin, bez zreteľa na to, kedy nadobudol právoplatnosť odsudzujúci rozsudok. Z uvedeného aj vyplýva, že k úmyselnému spáchaniu trestného činu muselo dôjsť za života poručiťa. Na rozdiel od toho, k zavrnutiahodnému prejavu proti prejavu poručiťovej poslednej vôle môže dôjsť aj po smrti poručiťa napr. zničením jeho poslednej vôle.

¹⁷¹ KNAPP, V. – LUBY, Š.: *Československé občianske právo. II. diel*, Bratislava: Obzor, 1997, s. 187.

* Z judikatúry:

Z I (s. 511–512): O tom, že niektorý z dedičov nie je spôsobilý dedič, dozvedá sa štátne notárstvo (teraz súd) od účastníkov konania o dedičstve. Údaje účastníkov v tomto smere je potrebné preverovať podľa obsahu trestných spisov, ak sa tvrdí, že sa dedič dopustil úmyselného trestného činu proti poručiťovi, jeho manželovi, deťom, alebo rodičom, a pokiaľ došlo k odsúdeniu v trestnom konaní. Pokiaľ však táto otázka nemohla byť riešená v trestnom konaní (napr. v dôsledku amnestie prezidenta republiky, alebo v dôsledku premlčania trestného stíhania), potom je nevyhnutné, aby si ju štátne notárstvo (teraz súd v konaní o dedičstve) posúdilo samo pre účely prejednávanej dedičskej veci.

Z IV (s. 847): Skutočnosť, že v prípade zániku práv spoločného užívania družstevného bytu manželmi (teraz spoločný nájom bytu manželmi) smrťou jedného z manželov zostáva členom družstva pozostalý manžel a jemu patrí členský podiel (§ 180 ods. 2 OZ – teraz § 707 ods. 2 OZ) nastáva zo zákona. Nejde tu o nadobudnutie členského podielu dedením, takže tento prechod členského podielu a s ním spojených práv nie je ovplyvnený tým, že manžel podľa ustanovenia § 469 OZ nemôže dedič.

Z judikatúry:

21 Cdo 2537/2010 (NS ČR): Podľa ustanovenia § 469 OZ nededí, kto sa dopustil úmyselného trestného činu proti poručiteľovi, jeho manželovi, deťom alebo rodičom, alebo zavrhnutiahodného konania proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle. Môže však dediť, ak mu poručiteľ tento čin odpustil.

Základnými predpokladmi dedenia sú smrť poručiteľa; existencia majetku tvoriaceho dedičstvo po poručiteľovi; dôvod dedenia svedčiaci určitej osobe (t. j. dedičský titul); skutočnosť, že táto osoba poručiteľa prežila, že má záujem byť poručiteľovým dedičom (t. j. dedičstvo neodmietla), že nie je dedičskou nespôsobilosťou v zmysle § 469 OZ a že ani nebola poručiteľom platne vydedená podľa § 469a OZ.

Dedičská nespôsobilosť nastáva zo zákona (*ex lege*); súd (súdny komisár) k nej prihliada z úradnej povinnosti. Je vylúčené, aby sa dedičia „dohodli“, že dedičská nespôsobilosť u niektorého z nich nenastala. Nespôsobilý dedič nededí; hľadá sa na neho, akoby sa smrti poručiteľa nedožil.

Pre záver o dedičskej nespôsobilosti nie je rozhodujúce, či páchatel bol za úmyselný trestný čin proti poručiteľovi, jeho manželovi, deťom alebo rodičom odsúdený alebo nie; prípadne, či zanikla možnosť trestného postihu v dôsledku smrti páchatateľa, premlčania, amnestie, udelenie milosti. Právoplatným rozsudkom trestného súdu o tom, že bol spáchaný trestný čin, a kto tento čin spáchal, je súd v konaní o dedičstve viazaný.

24 Co 35/2001 (MS Praha): Ak bol dedič poručiteľa právoplatne odsúdený pre úmyselný trestný čin proti poručiteľovi, je súd v dedičskom konaní pri posudzovaní tohto dôvodu dedičskej nespôsobilosti (§ 469) viazaný právoplatným rozsudkom, a táto otázka nemôže byť predmetom rozhodovania podľa § 175k ods. 1 alebo 2 OSP, dedičské právo odsúdeného dediča je však v tomto prípade závislé na tom, či mu poručiteľ tento čin odpustil (§ 469 druhá veta), a ak je táto otázka sporná, musí súd postupovať podľa § 175k ods. 2 OSP.

24 Co 315/1997 (MS Praha): Pri posudzovaní, či sa dedič dopustil úmyselného trestného činu, ktorý zakladá dedičskú nespôsobilosť (§ 469 OZ), je súd v konaní o dedičstve viazaný rozhodnutím príslušného orgánu, ak bolo vydané (§ 135 ods. 1 OSP). Ak však také rozhodnutie vydané nebolo (napr. z dôvodu amnestie, premlčania), rieši súd v dedičskom konaní túto otázku ako predbežnú (§ 135 ods. 2 OSP). Otázka, či sa dedič dopustil určitého konkrétneho konania, je otázkou skutkovou a v prípade sporu medzi účastníkmi sa rieši postupom podľa § 175k ods. 2 OSP. Otázka, či takéto konanie je trestným činom, je otázkou právnou a rieši sa postupom podľa § 175k ods. 1 OSP (dnes podľa ustanovení § 192 a nasl. CMP).

18 Co 60/1997 (KS Brno): Za zavrhnutiahodné konanie proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle, ktoré by privodilo dedičskú nespôsobilosť dediča, nemožno považovať, ak dedič v priebehu dedičského konania tvrdil, že predložený závet poručiteľa je písaný

jeho vlastnou rukou, hoci v nadväzujúcom súdnom konaní bolo právoplatne rozhodnuté, že poručiteľ tento závet vlastnou rukou nenapísal.

2.4.2 Vydedenie

Poručiteľ môže z dôvodov uvedených v zákone svojho potomka (potomkov) vydediť a tak ich zbaviť subjektívneho dedičského práva. Vydedenie sa týka iba neopomenuteľných dedičov.¹⁷²

Vydedenie v zmysle ustanovenia § 469a OZ je prejavom vôle poručiteľa, ktorým odníma dedičovi dedičské právo, ktoré by mu inak podľa zákona patrilo.¹⁷³ Nevyhnutnou obsahovou náležitosťou tohto prejavu poručiťovej vôle je výslovné uvedenie dôvodu vydedenia (§ 469a ods. 3, časť vety za bodkočiarkou, OZ). Výpočet dôvodov oprávnených na vydedenie je ustanovením § 469a ods. 1 OZ vymedzený taxatívne.¹⁷⁴ Ustanovenie § 469a ods. 2 OZ umožňuje poručiteľovi, aby spolu s vylúčením najbližšieho potomka z dedičstva tiež výslovne vyjadril vôľu, že dôsledky vydedenia sa vzťahujú aj na potomkov vydedeného, ktorí by inak nastúpili na jeho miesto. Nie je rozhodujúce, či by proti nim samým bolo možné uplatniť niektorý z dôvodov vydedenia (§ 469a ods. 3, časť vety za bodkočiarkou, § 473 ods. 2 OZ).

Podstatou inštitútu vydedenia je vôľové vylúčenie potomka z dedenia, resp. z okruhu dedičov, v dôsledku určitého kvalifikovaného správania, resp. skutočnosti. Vydedenie je jednostranný výslovný prejav poručiťovej vôle, ktorým sa potomok ako neopomenuteľný dedič zbavuje práva, ktoré by mu inak patrilo podľa zákona. Na vydedeného dediča sa hľadá, ako keby sa smrti poručiteľa nedožil. Poručiteľ môže spolu s prejavom o vylúčení svojho najbližšieho potomka z dedičstva vyjadríť vôľu, že dôsledky vydedenia sa vzťahujú aj na potomkov vydedeného, ktorí by inak nastúpili na jeho miesto. V tomto prípade nezáleží na tom, či by proti nim samým bolo možné uplatniť niektorý z dôvodov vydedenia alebo nie. Záver, či poručiteľ v konkrétnom prípade vydedil svojho potomka aj potomkov vydedeného každého samostatne (§ 469a ods. 1 OZ), alebo či vydedil svojho najbližšieho potomka a vyjadril svoju vôľu, aby dôsledky vydedenia boli vzťahnuté aj na potomkov vydedeného, ktorí by inak nastúpili na jeho miesto (§ 469a ods. 2 OZ), predstavuje skutkové posúdenie veci.

Ustanovenie § 469a OZ nevyklučuje vydedenie potomka, ktorý je v čase spísania listiny o vydedení neplnoletý. Pri posúdení dôvodnosti vydedenia maloletého potomka treba v konkrétnom prípade skúmať nielen, či sa správal spôsobom uvedeným v ustanovení

¹⁷² Vydedenie (*exhereditatio*) je možné charakterizovať ako jednostranný písomný prejav poručiteľa, ktorého obsahové náležitosti upravujú ustanovenia § 476 OZ a § 480 OZ, ktorého dôsledkom je vydedenie neopomenuteľného dediča, prípadne aj jeho potomkov (§ 473 OZ), a to z taxatívne vymenovaných dôvodov v ustanoveniach § 469a OZ, ktoré poručiteľ uviedol v listine o vydedení.

¹⁷³ CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Šamorín: Heuréka, 2009, ISBN 978-80-84122-55-4, s. 81.

¹⁷⁴ Viď napr. správu Najvyššieho súdu SR z 22. 5. 1985, sp. zn. Cpj 13/1985, uverejnenú v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk pod č. 50/1985, s. 271, 272.

§ 469a ods. 1 písm. a), b), d) OZ [keď pri posúdení dôvodnosti vydedenia podľa písm. c) bude potrebné vychádzať z právoplatného rozhodnutia súdu], ale tiež zväžiť, či vzhľadom na vek vydedeného, jeho rozumové schopnosti a vôľové vlastnosti od neho bolo možné správanie vylučujúce vydedenie požadovať. Vydedený maloletý potomok sa nemôže v takomto prípade domáhať dedičského podielu podľa § 479 prvá veta OZ (viď Co 310/1998 KS Brno).

Inštitút vydedenia poznalo už aj právo antického Ríma. Dôvody vydedenia poručiteľ pôvodne uvádzať nemusel. Až v Novele 115, ktorá sa radí medzi justiniánske reformy dedičského práva, boli dôvody vydedenia uvedené taxatívne. Poručiteľ mohol neopomenuteľného dediča vydediť len výnimočne, a to najmä za trest, ak sa neopomenuteľný dedič previnil voči nemu alebo proti dobrým mravom (napríklad ak viedol nemravný život, či dokonca ohrozoval život poručiteľa). V tých časoch prichádzalo vydedenie do úvahy aj v tom prípade, ak bol dedič duševne chorý alebo zadlžený. V takomto prípade však muselo byť postarané o jeho zaopatrenie.¹⁷⁵

V prípade vydedenia – najmä z hospodárskych dôvodov – každého syna, ktorý sa nachádzal v moci poručiteľa, ako aj jeho dieťa potom narodené (*postumus*), bol poručiteľ povinný jednotlivo a menovite (*nominatim*) vydediť pod sankciou neplatnosti celého testamentu. Ostatné osoby *sui* mohli byť uvedené vo svojom súhrne ako celok (*inter ceteros*), inak dedili popri ustanovených dedičoch. Aj v neskoršom cisárskom justiniánskom období platilo, že všetci vydedení synovia aj dcéry, mužská línia a všetci *postumi* museli byť uvedení výslovne a menovite, inak bol závet neplatný. V tomto období spôsobovalo neplatnosť testamentu aj opomenutie ktorejkoľvek osoby *sui heres*.

Vydedenie poznalo tiež právo platné na Slovensku pred rokom 1951, ako aj Občiansky zákonník z roku 1950. Podľa uhorského dedičského práva mal poručiteľ právo osobu oprávnenú na povinný podiel vydediť zo zákonného dôvodu. V prípade, ak poručiteľ v poslednom poriadku osobe oprávnenej na povinný podiel neodkázal nič, nešlo o vydedenie, ale o opomenutie. O vydedenie išlo vtedy, ak závetca v poslednom poriadku výslovne prejavil, že vydedí osobu oprávnenú na povinný podiel z určitého zákonného dôvodu, že jej upiera povinný podiel. Rozdiel medzi opomenutím a vydedením spočíval práve v tom, že osoba oprávnená na povinný podiel mohla požadovať svoj povinný podiel v prípade opomenutia; naproti tomu v prípade vydedenia, ak bol dôvod vydedenia opodstatnený, stratila právo na svoj povinný podiel. Rodič mohol svoje dieťa vydediť, ak sa mu (alebo druhému rodičovi) usiloval o život, alebo ak s ním (alebo s druhým rodičom) zle zaobchádzal, alebo ak viedol tvrdošijne nemravný alebo márnотratný život. Dieťa mohlo vydediť svojho rodiča, ak ho tento „hrozne a ukrutne trestá bez spravodlivej príčiny a bez väčšieho previnenia“.

¹⁷⁵ BLAHO, P. – HARAMIA, I. – ŽIDLICKÁ, M.: *Základy rímskeho práva*. Bratislava: Vydavateľské oddelenie PF UK, 1997, s. 147.

Aj keď sa vydedenie stalo v zákonnej forme, dedičia museli žalobou v spore dokázať pravdivosť dôvodu vydedenia, inak nemohli vyvodiť práva z vydedenia.¹⁷⁶ V novom Občianskom zákonníku z roku 1964 sa však už inštitút vydedenia nenachádzal, čo bolo zdôvodnené tým, že v rámci socialistického spolunažívania je už prekonaný a nie je ďalej potrebný. Prax však ukázala, že realita je úplne iná. Preto bolo vydedenie opätovne do právnej úpravy zaradené, a to novelou OZ zákonom č. 131/1982 Zb. s účinnosťou od 1. apríla 1983. Vydediť bolo možné potomka iba z jediného dôvodu, a to, ak v rozpore s pravidlami socialistického spolunažívania neposkytol poručiťovi potrebnú pomoc v chorobe, starobe alebo v iných závažných prípadoch. Na listinu o vydedení sa primerane vzťahovali ustanovenia o závete. V listine musel byť uvedený i dôvod vydedenia. Novela Občianskeho zákonníka zákonom č. 509/1991 Zb. vyhovelá i podnetom právnej praxe v tom, že umožňuje poručiťovi uplatniť účinky vydedenia aj na potomkov vydedeného dediča.¹⁷⁷

V súčasnosti pojem vydedenie býva používaný v dvojakom zmysle – rozumie sa ním jednak prejav vôle poručiťa, jednak jeho právne následky.¹⁷⁸ V prvom prípade je možné vydedenie charakterizovať ako jednostranný právny úkon poručiťa, ktorým prejavuje svoju vôľu v tom zmysle, že určitý jeho potomok nemá dostať ani svoj zákonný dedičský podiel vymedzený ustanovením § 479 OZ, resp. že má dostať menej, než by dostal podľa zákona. Vydedením sa rozumie jednostranný výslovný prejav vôle, ktorým poručiť odoberie svojmu potomkovi ako neopomenuteľnému dedičovi právo dediť, ktoré by mu inak zo zákona patrilo.¹⁷⁹ To znamená, že iba platným úkonom – vydedením – môže nastať situácia, že potomok poručiťa ako neopomenuteľný dedič nebude dediť. Vydedenie je tak možné vymedziť ako jednostranný právny úkon poručiťa, ktorým prejavuje svoju vôľu, aby jeho potomok z dôvodu stanoveného v zákone nededil.

Vydedenie je osobným úkonom poručiťa ako závet. Musí ho teda urobiť osobne sám poručiť. Vydedenie v zmysle ustanovenia § 469a OZ je prejavom vôle poručiťa, ktorým odníma dedičovi dedičské právo, ktoré by mu inak podľa zákona patrilo. Nevyhnutnou obsahovou náležitosťou tohto prejavu poručiťovej vôle je výslovné uvedenie dôvodu vydedenia (§ 469a ods. 3 OZ).

Vydedenie ako jednostranný právny úkon musí spĺňať materiálne a formálne náležitosti stanovené zákonom.¹⁸⁰

Materiálnoprávnou náležitosťou vydedenia (okrem všeobecných náležitostí právnych úkonov, ktorými sú náležitosť predmetu, náležitosť subjektu, náležitosť prejavu, náležitosť

¹⁷⁶ CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. 1. vydanie, Šamorín: Heuréka, 2009, ISBN 978-80-89122-55-4, s. 34; rovnako Luby, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Právnická jednota v Bratislave, 1946, s. 442.

¹⁷⁷ NESROVNALOVÁ, M.: Zmeny v úprave dedenia podľa novely Občianskeho zákonníka. In: *Justičná revue*. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, č. 2/1992, s. 26.

¹⁷⁸ KIRSTOVÁ, K.: Podstata a funkcia vydedenia. In: *Právny obzor*, č. 3, 1990, s. 26.

¹⁷⁹ MIKEŠ, J. – MUŽIKÁŘ, L.: *Dedičské právo*. Praha: Linde Praha, a. s., 2003, s. 38.

¹⁸⁰ PLANK, K.: *Občianske právo s vysvetlivkami*. I. zv., Bratislava: Iura Edition, 1997, s. 368; rovnako KIRSTOVÁ, K.: Podstata a funkcia vydedenia. In: *Právny obzor*, č. 3, 1990, s. 17 a nasl.

vôle a náležitosť predmetu a vôle) je existencia konkrétneho dôvodu vydedenia uvedeného v zákone. Tento dôvod musí porúčiteľ pri vydedení výslovne uviesť, nestačí, aby dôvod len existoval. Porúčiteľ nemusí síce doslova použiť slová zákona, ale musí byť jasné, že ide o zákonný dôvod vydedenia a jeho vyjadrenie musí byť také, aby bolo v prípadnom spore o platnosti dôvodu preskúmateľné. V záujme predchádzania sporom medzi dedičmi je žiaduce, aby skutočnosti, ktoré porúčiteľ uvádza ako dôvod na vydedenie potomka, boli bližšie časovo a miestne špecifikované. Z hľadiska určitosti prejavu vôle porúčiteľa je potrebné, aby porúčiteľ bližšie rozviedol konkrétny dôvod vydedenia a nezostal len pri všeobecnej formulácii uvedenej v zákonom ustanovení.

Ako už bolo uvedené, pod materiálne náležitosti právneho úkonu zaraďujeme s pokukom na ustanovenie § 469a ods. 3 OZ vymedzenie niektorého z dôvodov vydedenia taxatívne formulovaného v zákone. Jednotlivé dôvody vydedenia nie je možné žiadnym spôsobom rozširovať, a to ani v prípade, ak by správanie vydedeného potomka napĺňalo skutkovú podstatu iného dôvodu uvedeného v zákone, ktorý porúčiteľ v listine o vydedení neuviedol. Z uvedeného vyplýva, že v prípade, ak porúčiteľ v listine o vydedení uvedie dôvod vydedenia, avšak správaniu potomka svedčí iný (prípadne ďalší) z dôvodov, ktorý porúčiteľ v listine o vydedení neuviedol, nemôžu túto skutočnosť ostatní dedičia namietat a dôvody vydedenia rozširovať. Pokiaľ by listina o vydedení neobsahovala dôvod vydedenia vôbec, a to ani popisom skutkových okolností, alebo by obsahovala taký dôvod vydedenia, ktorý nie je taxatívne vymedzený v § 469a ods. 1 OZ, zakladá to absolútnu neplatnosť takéhoto právneho úkonu. Tiež uvedenie iných ako zákonných dôvodov vydedenia spôsobuje neplatnosť listiny o vydedení.¹⁸¹ Podobne, ako v prípade nedostatku formálnych náležitostí právneho úkonu, aj v prípade nedostatku materiálnych náležitostí pôjde o neplatnosť právneho úkonu v rozsahu ustanovenia § 37–40 OZ.

Ak sa má vydedenie vzťahovať aj na potomkov vydedeného dediča, musí sa to v listine o vydedení výslovne uviesť.

Podľa platnej právnej úpravy (§ 469a ods. 1 OZ) porúčiteľ môže vydediť svojho potomka z nasledujúcich dôvodov:

- a) ak v rozpore s dobrými mravmi neposkytol porúčiteľovi potrebnú pomoc v chorobe, starobe alebo iných závažných prípadoch,
- b) ak o porúčiteľa trvalo neprejavuje opravdivý záujem, ktorý by ako potomok mal prejavovať,
- c) ak bol odsúdený pre úmyselný trestný čin na trest odňatia slobody v trvaní najmenej jedného roka,
- d) ak trvalo vedie neusporiadaný život.

---

¹⁸¹ RAKOVÁ, K.: Existencia dôvodu vydedenia cez prizmu aktuálnej súdnej praxe. In: *Milníky práva v stredoeurópskom priesotre 2021: zborník z online medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*. 1. vyd. Bratislava: Právnická fakulta UK, 2021, s. 292–302.

Výpočet jednotlivých dôvodov vydedenia v zákone je taxatívny. Uvedenie iného dôvodu by bolo z hľadiska dedičského práva bez právnych následkov. Rozšírenie zákonných dôvodov nie je prípustné a vydedenie z iných dôvodov je v zmysle ustálenej súdnej praxe neplatné (vid' R 50/1985).¹⁸²

Nový Občanský zákoník, zák. č. 89/2012 Sb. v znení neskorších právnych predpisov v Českej republike, ktorý nahradil zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník, nahradil pôvodné ustanovenie § 469a písm. a), ktoré bolo identické vo vzťahu k súčasnej právnej úprave, platnej a účinnej na území Slovenskej republiky, ustanovením § 1646 ods. 1 písm. a), ktorého relevantná časť znie: „Zústaviteľ môže vydědit nepominutelného dědice, který mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi.“ V súčasnosti tak česká právna úprava po prijatí nového Občianskeho zákonníka, z. č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, v platnom znení v ustanovení § 1651 ods. 2 umožňuje rozšíriť dôvody vydedenia aj na potomka, ktorý nebol vydedený. Ide o situáciu, kedy poručiteľ závetom opomenie potomka, avšak ten sa počas života dopustí konania, ktoré zakladá niektorý z dôvodov vydedenia, uvedených v § 1646 ods. 1 a 2. V prípade, ak sa preukáže, že takto opomenutý neopomenuteľný dedič sa dopustil konania, ktoré napĺňa zákonný dôvod vydedenia, hľadá sa na takéto opomenutie ako na vydedenie uskutočnené mlčky a podľa práva. Predpokladá sa, že tak poručiteľ konal preto, že vedel o nejakom dôvode vydedenia, a preto neopomenuteľného dediča opomenul. Dôvod vydedenia však bude musieť závetný dedič neopomenuteľnému dedičovi v prípade sporu dokázať.

Ad a): O neposkytnutie pomoci za podmienok uvedených pod písm. a) pôjde najmä vtedy, keď dedič poručiteľovi odkázanému na pomoc v chorobe a starobe neposkytol potrebnú pomoc, hoci o tejto odkázanosti poručiteľa vedel a so zreteľom na svoje objektívne možnosti a schopnosti mu pomoc poskytnúť mohol. Potrebnosť pomoci na strane poručiteľa a objektívna možnosť dediča poručiteľovi pomoc poskytnúť sa musí v každom konkrétnom prípade posudzovať na základe objektívnych okolností prípadu a s prihliadnutím na to, či dedičovo správanie bolo alebo nebolo v rozpore s dobrými mravmi. To znamená, že tento dôvod nebude zrejme dobrý, ak poručiteľ sám odmietol potrebnú pomoc

¹⁸² Dôvody vydedenia podľa súčasnej právnej úpravy dedenia v ČR v novom Občianskom zákonníku, zák. č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník: Vydědění, § 1646:

(1) Ze zákonných důvodů lze nepominutelného dědice vydědění z jeho práva na povinný díl vyloučit, anebo jej v jeho právu zkrátit. Zústaviteľ môže vydědit nepominutelného dědice, který

a) mu neposkytl potřebnou pomoc v nouzi,
b) o zústavitele neprojevuje opravdový zájem, jaký by projevovat měl,
c) byl odsouzen pro trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze nebo
d) vede trvale nezřízený život.

(2) Zústaviteľ môže vydědit i nepominutelného dědice, který je nezpůsobilý dědit, a proto je z dědického práva vyloučen.

(3) Přežije-li vydědění potomek zústavitele, nedědí ani potomci vydědění potomka, ledaže zústaviteľ projeví jinou vůli. Nedožije-li se vydědění potomek smrti zústavitele, pak jeho potomci dědí vyjma těch, kteří jsou samostatně vyloučení z práva dědického.

§ 1647

Zústaviteľ môže vydědit i nepominutelného dědice, který je tak zadlužen nebo si počíná tak marnotratně, že tu je obava, že se pro jeho potomky nezachová povinný díl. Učinit to však může jen tak, že tento jeho povinný díl zústaví dětem tohto nepominutelného dědice, popřípadě, není-li jich, jejich potomkům.

zo strany potomka (vydedeného dediča), a tiež zrejme ani vtedy, ak vydedenému dedičovi v poskytnutí pomoci poručiťovi bránili objektívne dôležité prekážky.¹⁸³ To znamená, ak poručiť uvedie ako zákonný dôvod vydedenia neposkytnutie pomoci v chorobe, bude treba vyriešiť dve základné skutočnosti. Tou prvou je, do akej miery poručiť danú pomoc s prihliadnutím na jeho neschopnosť alebo nemohúcnosť sa o seba postarať potreboval. Po druhé, je to objektívna možnosť vydedeného potomka takúto pomoc poskytnúť. Napríklad ak bol potomok dlhodobo chorý a pripútaný na lôžko, rozhodne potrebnú pomoc poručiťovi poskytnúť nemohol. Neposkytnutie pomoci nemôže byť dôvodom vydedenia, ak poručiť potrebnú pomoc výslovne odmietol. Do úvahy sa berie aj skutočnosť, či poručiť žil v spoločnej domácnosti s osobou, ktorá mu mohla a mala potrebnú pomoc poskytnúť. Ako neposkytnutie pomoci v iných závažných prípadoch možno hodnotiť negatívne správanie potomkov v situácii, ako je napríklad živelná pohroma, ktorá spôsobí nepriaznivé dôsledky pre poručiťa a pri neposkytnutí pomoci sa dostavia ďalšie škodlivé následky. Podľa všeobecnej morálky sa totiž v takýchto prípadoch očakáva aktivita zo strany potomkov, ktorá takéto následky zmierni.^P

Pri tomto zákonnom dôvode vydedenia je potrebné prihliadnúť aj na to, či je správanie dediča v rozpore s dobrými mravmi. Definícia dobrých mravov nie je v žiadnom právnom predpise normatívne upravená. Súdna prax vychádza z toho, že ide o „súhrn etických, všeobecne uznávaných zásad, ktorých dodržiavanie je mnohokrát zaistované aj právnymi normami tak, aby každé konanie bolo v súlade so všeobecnými morálnymi zásadami demokratickej spoločnosti.“¹⁸⁴ Práve dobré mravy u poručiťových potomkov predpokladajú trvalý záujem o poručiťa sprevádzaný snahou pohotovo mu poskytnúť účinnú pomoc, a to vždy, keď sa to vzhľadom na jeho fyzický a psychický stav preukáže ako nevyhnutné. To znamená, otázku, či potomok o poručiťa trvalo prejavoval opravdivý záujem, ktorý by ako potomok mal prejavovať, treba posudzovať s prihliadnutím na všetky okolnosti prípadu a v spektre dobrých mravov, ktoré sa v spoločnosti ustálili. Jedným z hľadísk, ktoré treba vždy skúmať, je to, či potomok poručiťa mal reálnu možnosť o poručiťa prejavovať opravdivý záujem, t. j. či poručiť mal sám záujem sa s potomkom stýkať a udržiavať s ním bežné príbuzenské vzťahy; vydedenie prichádza do úvahy len tam, kde poručiť o tento blízky príbuzenský vzťah stojí, kde sa ho nezáujem potomka osobne citovo dotýka, kde mu tento stav vadí; ale nie, keď je mu tento stav ľahostajný, prípadne kedy k nemu sám aj podstatne prispel.

¹⁸³ ČEČOTOVÁ, V.: *Dobré mravy v slovenskom súkromnom práve*. Bratislava: Epos, 2005, s. 94.

Poznámka: Takisto aj dôvody vydedenia uvedené v § 469a ods. 1 písm. b) a d) OZ je potrebné posudzovať so zreteľom na okolnosti konkrétneho prípadu, ako to uvádza judikatúra R 45/1986. Ako zaujímavý príklad možno uviesť rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len NS SR) sp. zn. 1 Cdo 173/96 týkajúci sa vydedenia v zmysle ustanovenia § 496a ods. 1 písm. b). NS SR dospel k záveru, že navrhovateľka nemôže spravodlivo znášať zákonné dôsledky vydedenia, keď situáciu, že o poručiťa neprejavila opravdivý záujem, spôsobil v značnej miere sám poručiť tým, že ju ako potomka zavrhol hneď po narodení.

¹⁸⁴ MAJERNÍK, M.: *Dedičská nespôsobilosť, vydedenie a čiastočné vydedenie*. In: *Ars Notaria*. Bratislava: Notárska komora SR, č. 1/2009, s. 8.

Neposkytnutie potrebnej pomoci poručiťovi v starobe, v chorobe alebo v iných závažných prípadoch musí byť v rozpore s dobrými mravmi; musí ísť o pomoc, ktorá bola pre poručiťa objektívne potrebná, o ktorej potomok vedel alebo mohol vedieť, ktorú s prihliadnutím na všetky okolnosti bol schopný objektívne poskytnúť a ktorej poskytnutie poručiť neodmietal. U druhého z dôvodov Občiansky zákonník výslovne nepožaduje posudzovať neprejavovanie trvalého záujmu o poručiťa z hľadiska dobrých mravov.

Pre platnosť vydedenia z dôvodu uvedeného v § 469a ods. 1 písm. a) OZ je nevyhnutné, aby sa poručiť ocitol v situácii, keď pre zdravotné či iné problémy nastanú v dôsledku ochorenia či veku, prípadne pre ťažkosti spôsobené inými okolnosťami (napr. prírodnou katastrofou, požiarom, povodňou) potrebuje pomoc; kedy nie je schopný si sám, bez cudzej pomoci obstaráť svoje základné životné potreby (zdravotné, hygienické a iné). Súčasne musí ísť o situáciu, kedy o uvedené potreby poručiťa nie je postarané inak; kedy potomok má reálnu možnosť poručiťovi potrebnú pomoc poskytnúť a kedy poručiť potomkom ponúknutú pomoc neodmietne. Neposkytnutie pomoci poručiťovi zo strany potomka pritom musí odporovať dobrým mravom.

To znamená, že skutková podstata citovaného ustanovenia § 469a ods. 1 písm. a) OZ predpokladá neposkytnutie pomoci poručiťovi v chorobe, v starobe alebo v iných závažných prípadoch, potrebnosť takejto pomoci a zároveň rozpor takéhoto správania potomka (spočívajúceho v neposkytnutí potrebnej pomoci) s dobrými mravmi, teda rozpor s etickými a kultúrnymi pravidlami všeobecne uznávanými v demokratickej spoločnosti, v ktorej sa uplatňuje a presadzuje vzájomná slušnosť, ohľaduplnosť a vzájomné rešpektovanie. Skúmanie týchto predpokladov musí byť posudzované so zreteľom na všetky zistené okolnosti konkrétneho prípadu. Musí byť napr. brané do úvahy nielen to, či pre toho, kto bol poručiťom vydedený, bolo objektívne možné pomoc v danej dobe poručiťovi poskytnúť a či potrebná pomoc nebola poručiťom bezdôvodne odmietaná, ale aj to, aký bol vzťah poručiťa a vydedeného potomka od jeho vzniku, t. j. od narodenia potomka.

Predpokladom naplnenia tohto dôvodu, ako už bolo uvedené vyššie, je správanie, ktoré je v rozpore s dobrými mravmi, spočívajúce v neposkytnutí potrebnej pomoci (v chorobe, starobe, iných závažných prípadoch). Zdôrazňujeme, že tento predpoklad je naplnený len vtedy, ak pomoc v uvedených životných situáciách bola potrebná a za danej situácie sa správanie javí ako správanie v rozpore s dobrými mravmi. Tieto skutočnosti preto treba posudzovať aj so zreteľom na objektívne možnosti potomka poskytnúť potrebnú pomoc. Sotva totiž možno akceptovať vydedenie, ak dedič nemal vedomosť o existencii potrebnej pomoci alebo vtedy, ak sám dedič nebol spôsobilý potrebnú pomoc poručiťovi poskytnúť.

Ad b) a d): Posúdenie dôvodnosti vydedenia, ak pôjde o dôvod podľa písm. b), že vydedený trvalo neprejavil o poručiťa skutočný záujem, ktorý by ako potomok mal prejavovať, alebo dôvod uvedený v písm. d), že vydedený trvalo vedie neusporiadaný život, bude vyžadovať náročnejší postup aj s prihliadnutím na to, či je správanie dediča v rozpore s dobrými mravmi, ktoré sa v spoločnosti ustálili. Ide tu o to, že potomok žije amorálnym

životom, ktorý vzbudzuje pohoršenie spoluobčanov. Ak by bol však dôvod vydedenia vecne i časovo konkretizovaný, vydedený potomok by v prípadnom spore (§ 194 CMP) musel dôvodnosť tohto vydedenia vyvracať. Z formulácie dôvodov vydedenia uvedených v písm. a), b) a d) vyplýva, že na ich základe možno postihnúť skutočne široký okruh negatívnych skutočností existujúcich vo vzťahoch poručiteľa a jeho potomkov.

Hoci to zákon *expressis verbis* nevyžaduje, aj v týchto prípadoch treba zobrať do úvahy, či sa objektívne správanie dediča javí ako správanie v rozpore s dobrými mravmi. Existencia týchto dôvodov pritom nevyžaduje, aby správanie dediča vykazovalo naplnenie znakov niektorého z trestných činov. Môže ísť napr. o správanie spočívajúce v tom, že hoci je práceschopný (a má možnosť sa zamestnať), necháva sa vydržiavať inou osobou alebo sa pravidelne zúčastňuje hazardných hier, čo má negatívny vplyv na jeho život, a to aj vtedy, ak tieto hry (ktorých sa dedič zúčastňuje) prevádzkuje iná osoba v rámci jej podnikateľskej činnosti. Za dôvod pre vydedenie treba považovať aj závislosť na alkohole alebo iných návykových látkach, ktorý sa prejavuje v jeho neusporiadanom živote. Vydedenie z tohto dôvodu však vyžaduje určitú mieru trvalosti (nemennosti) tohto stavu. Spravidla teda nebude dostačujúce ojedinelé vybočenie z inak vedeného usporiadaného života.

Podľa ustanovenia § 469a ods. 1 písm. b) OZ poručiteľ môže vydediť potomka, ak o poručiteľa trvalo neprejavuje opravdivý záujem, ktorý by ako potomok mal prejavovať. Podľa ustálenej judikatúry súdov treba otázku, či potomok o poručiteľa trvalo neprejavoval opravdivý záujem, ktorý by ako potomok mal prejavovať, posudzovať s prihliadnutím na všetky okolnosti prípadu a v spektre dobrých mravov, ktoré sa v spoločnosti ustálili. Jedným z hľadísk, ktoré treba pri tomto dôvode vydedenia vždy skúmať, že to, či potomok poručiteľa mal reálnu možnosť o poručiteľa prejaviť opravdivý záujem, ktorý by ako potomok mal prejaviť, t. j. či poručiteľ mal sám záujem sa s potomkom stykať a udržiavať s ním bežné príbuzenské vzťahy; vydedenie prichádza do úvahy len tam, kde poručiteľ o tento blízky príbuzenský vzťah stojí, kde sa ho nezáujem potomka osobne citovo dotýka, kde mu tento stav vadí, a nie, ak ide o situáciu, keď je mu tento stav ľahostajný, prípadne kedy k nemu sám aj podstatne prispel.¹⁸⁵

Záujem, ktorý by potomok mal o poručiteľa prejavovať, treba posudzovať s prihliadnutím na okolnosti konkrétneho prípadu, ak je skutočnosť, že potomok trvale neprejavuje o poručiteľa opravdivý záujem, dôsledkom toho, že poručiteľ neprejavuje záujem o potomka, nemožno bez ďalšieho vyvodiť, že by neprejavovanie tohto záujmu potomkom mohlo byť dôvodom na jeho vydedenie. Skutočnosti odôvodňujúce záver, že potomok

¹⁸⁵ Porovnaj napríklad rozsudok Krajského súdu v Českých Budějoviciach zo dňa 9. 8. 1996 sp. zn. Co 10/96, publikovaný pod č. 23 v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk, ročník 1998). Ak potomok trvalo neprejavuje o poručiteľa záujem preto, že poručiteľ neprejavoval záujem o potomka, nemožno bez ďalšieho vyvodiť, že by neprejavovanie tohto záujmu potomkom mohlo byť dôvodom na jeho vydedenie (por. rozsudok Najvyššieho súdu z 26. 9. 1997 sp. zn. 2 Cdon 86/97, ktorý bol uverejnený pod č. 21 v časopise Soudní judikatura, ročník 1998). Pozri bližšie tiež: KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Bratislava: Eurounion, spol. s r. o., 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 216 a nasl.

o poručiťa trvalo neprejavuje opravdivý záujem, ktorý by ako potomok mal prejavovať, môžu spočívať ako v pasivite (nezájme) potomka vo vzťahu k poručiťovi, tak aj v správaní, ktorým potomok síce o poručiťa záujem prejavuje, avšak spôsobom nezodpovedajúcim riadnemu správaniu potomka k rodičovi, t. j. napríklad spôsobom trvalo prekračujúcim zásady spoločenskej slušnosti (viď 21 Cdo 688/2006 R 8/2008 NS ČR).

Ad c): Pri dôvode na vydedenie potomka uvedenom pod písm. c) sa vyžaduje, aby bol dedič právoplatne odsúdený pre úmyselný trestný čin na trest odňatia slobody v trvaní najmenej 1 roka. Pri tom nie je dôležité, proti komu (čomu) trestný čin smeroval. Dôvodnosť takéhoto právneho úkonu poručiťa o vydedení je možné kedykoľvek bezpečne preukázať právoplatným rozsudkom o vine a treste dotknutého potomka.¹⁸⁶

Poručiť môže neopomenuteľného dediča vydediť aj v prípade, ak je zrejmé, že ten použije dedičstvo na vedenie neusporiadaného života (napr. na hazardné hry, márnostatnosť a pod.). Každý môže mať iný názor na to, aký je to neusporiadaný život. Preto je potrebné prihliadnuť na to, aké dôsledky vyvoláva spôsob života potomka v určitom čase a priestore.¹⁸⁷

Za vedenie neusporiadaného života možno označiť také správanie, ktoré evidentne vybočuje z rámca všeobecnej predstavy o správaní v súlade s dobrými mravmi, najmä závislosť na alkohole, drogách alebo hazardných hrách, zanedbanie povinnej výživy, zadlžovanie bez zjavnej možnosti dlhy splácať, získavanie prostriedkov k životu nekalým spôsobom, vyhýbanie sa práci či premrhanie rodinného majetku a pod. O trvalé vedenie neusporiadaného života potom pôjde v takých prípadoch, keď správanie vydedeného bude vykazovať známky kontinuálnosti (teda nie len náhodnosti či ojedinelosti) a dlhodobosti, kedy už spravidla nebude možné očakávať návrat k bežnému spôsobu života tak, ako je vnímaný väčšinou spoločnosťou (viď 21 Cdo 190/2010 R 66/2012 NS ČR).

V prípade vydedenia ide o dôvody, ktoré sa zakladajú na subjektívnom posúdení poručiťa. Skutočnosti, ktorými by bolo možné po smrti poručiťa zdôvodniť vydedenie potomka pre neposkytnutie potrebnej pomoci (písm. a), neprejavovanie skutočného záujmu o poručiťa (písm. b), prípadne pre neusporiadaný život potomka (písm. d), sú iba ťažko alebo iba cestou dlhotrvajúceho a nákladného sporu zistiteľné, pretože ten, kto by najľahšie mohol uniesť dôkazné bremeno, nie je v čase rozhodovania sporu už nažive.

Existencia dôvodov vydedenia bude spravidla vyžadovať náročné dokazovanie. Preto aj v tomto prípade bude často treba postupovať spôsobom predpokladaným ustanovením § 194 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku. V tomto prípade nebude bez významu porovnanie posudzovaného stavu a jeho dôvodov s inými vzťahmi, v ktorých nie je (za daných konkrétnych podmienok) záujem o poručiťa hodnotený ako nedostatočný. Vždy je

¹⁸⁶ VOJČÍK, P. a kol.: *Občiansky zákonník – Stručný komentár*. Bratislava: Iura Edition, 2009, s. 587–588.

¹⁸⁷ Tamtiež, s. 587–588.

totiž potrebné hodnotiť existenciu záujmu vo vzťahu k objektívnym možnostiam. Inak sa napr. bude prejavovať záujem dediča, ktorý žije s poručiteľom v spoločnej domácnosti, a záujem dediča, ktorý trvalo žije v zahraničí, alebo stav, ak sám poručiteľ nemal záujem o vzťahy s dedičom. Nie je bez významu ani to, že neprejavovanie záujmu je vždy adresné a môže sa ho dopustiť iba potomok poručiteľa.

K platnému vydedeniu môže totiž dôjsť len za splnenia dôvodov uvedených taxatívne v ustanovení § 469a OZ. Vždy pôjde predovšetkým o otázku skutkovú a posúdenie okolností konkrétneho prípadu (pozri R 45/1986). Nie je jednotný názor na to, kedy musí nastať dôvod uvedený v ustanovení § 469 ods. 1 OZ, pre ktorý môže poručiteľ svojho potomka vydediť. Prikláňame sa k názoru, podľa ktorého pre vylúčenie potomka z okruhu dedičov vydedením prichádza do úvahy len ten zo zákonných dôvodov, ktorý existoval už v čase prejavy vôle poručiteľa, t. j. v čase zriadenia listiny o vydedení.¹⁸⁸ Z ustanovení § 469a OZ vyplýva, že pre vydedenie je postačujúci jeden z dôvodov uvedených v zákone. Nie je však vylúčené, že poručiteľ môže vydediť potomka aj z viacerých dôvodov súčasne. Ak však v listine o vydedení nie je uvedený dôvod vydedenia, takýto prejav je neplatným právnym úkonom. V listine o vydedení sa však nevyžaduje odkaz na konkrétne zákonné ustanovenie. V listine o vydedení je rozhodujúce:

- dostatočné označenie osoby, ktorá má byť vydedená a
- skutkové vymedzenie dôvodu vydedenia.

K procesnej stránke jednotlivých dôvodov vydedenia poznamenávame, že je to vydedený dedič, ktorého zaťažuje dôkazné bremeno spočívajúce v povinnosti v sporovom konaní preukázať, že dôvody vydedenia neexistujú. Z hľadiska procesného postupu je potrebné aj dôsledne rozlišovať absolútnu neplatnosť listiny o vydedení (hmotnoprávnu) a samotné dôvody pre vydedenie. V prípade absolútnej neplatnosti listiny o vydedení (napr. z dôvodu nenaplnenia formálnych náležitostí) k takejto neplatnosti prihladne súd vždy. Na rozdiel od toho pri skúmaní dôvodov existencie vydedenia je namieste postup v zmysle § 194 CMP. Skúmanie jednotlivých dôvodov je totiž výslovne skutkovou otázkou, a to najmä v prípadoch podľa § 469a ods. 1 písm. a), b) a d). Podľa § 194 ods. 1 CMP „ak rozhodnutie o dedičskom práve závisí od zistenia sporných skutočností, odkáže súd uznesením po márnom pokuse o zmier toho z dedičov, ktorého dedičské právo sa javí ako menej pravdepodobné, aby určenie spornej skutočnosti uplatnil žalobou. Na podanie žaloby určí lehotu, ktorá nesmie byť kratšia ako jeden mesiac.“ Aktívne vecne legitimovaný bude ten, koho súd (súdny komisár) odkázal na podanie žaloby v kontexte sporných skutkových okolností súvisiacich s listinou o vydedení.

¹⁸⁸ FEKETE, I.: *Občiansky zákonník. Komentár*. Bratislava: Epos, 2007, ISBN 978-80-8057-688-2, s. 498.

Spor o dedičské právo sa tak na základe uznesenia notára a za súčasnej ingerencie neopomenuteľného dediča na základe jeho dispozičného procesného úkonu (žaloba) presúva z dedičského konania do roviny konania na súde.¹⁸⁹

Formálnou náležitosťou vydedenia je vyhotovenie listiny o vydedení, ktorá musí obsahovať rovnaké náležitosti ako závet. V tejto listine musí byť uvedený dôvod vydedenia, inak by bolo vydedenie neplatné. Ak by listina o vydedení obsahovala iný dôvod vydedenia (resp. by neobsahovala dôvod), nemala by žiadne právne následky. Samostatná existencia dôvodu vydedenia musí existovať v čase zriadenia listiny o vydedení. Nevyžaduje sa však, aby s obsahom listiny o vydedení bola vydedená osoba oboznámená za života poručiteľa. K vydedeniu môže dôjsť aj v závete poručiteľa. Platnosť listiny o vydedení je podmienená tým, že musí vyhovovať jednak všeobecným náležitostiam právnych úkonov (§ 34 OZ) a jednak špeciálnym náležitostiam stanoveným pre tento právny úkon. Môže byť, ako už bolo uvedené, priamo zahrnutá do závetu alebo môže byť spísaná samostatne. O forme listiny o vydedení platia ustanovenia § 476 a 480 OZ, ktoré upravujú formálne a obsahové náležitosti jednotlivých druhov závetu a možnosť zrušenia závetu. Môže ísť buď o vlastnoručne napísanú a podpísanú listinu o vydedení, alebo ju možno zriadiť v inej písomnej forme za účasti svedkov (§ 476b a § 476c OZ), alebo vo forme notárskej zápisnice (§ 476d ods. 1 OZ).¹⁹⁰

Poznamenávame, že dôvody vydedenia v ustanoveniach § 469a OZ sa týkajú iba zákonných dedičov – potomkov (a ich dedičov). Ostatné osoby uvedené v jednotlivých skupinách zákonných dedičov (§ 473 a nasl. OZ) poručiteľ nemôže vydediť v zmysle ustanovení § 469a OZ, avšak ich faktické zbavenie majetku („vydedenie“), ktorý je predmetom dedičstva, môže dosiahnuť zriadením závetu. Pri zriadení závetu zákon totiž obmedzuje poručiteľa len vo vzťahu k potomkom (§ 479 OZ). Zákon ani aplikačná prax nedáva jednoznačnú odpoveď, či poručiteľ môže v prejave o vydedení potomka určiť, že vydedenie sa vzťahuje na všetkých potomkov inak oprávneného dediča, alebo len na ním určených potomkov vydedeného dediča. Hoci znenie ustanovenia 469a ods. 2 OZ by mohlo nasvedčovať tomu, že účinky vydedenia sa môžu vzťahovať iba na všetky osoby uvedené v § 473 ods. 2 OZ (u ktorých navyiac nemusí byť inak daný dôvod pre nevydedenie), máme za to, že zákon neobmedzuje vôľu poručiteľa vymedziť dôsledky vydedenia aj užšie určením okruhu potomkov vydedeného poručiteľa, na ktorých sa má vydedenie vzťahovať.

¹⁸⁹ Vznik sporov o dedičské právo súvisiacich s vydedením neopomenuteľného dediča predpokladá aj samotný zákon v ustanoveniach o dedičskom konaní. V § 192 CMP definuje, čo možno rozumieť pod sporom o dedičské právo, a následne vymedzuje konkrétny postup súdu (notára) pri vzniku takéhoto sporu. Z obsahu právnej normy je možné abstrahovať, a to s akcentom na následný procesný postup, dva okruhy sporov o dedičské právo, a to také, ktoré závisia len od posúdenia právnej otázky, a také, ktoré závisia od posúdenia rozhodujúcich sporných skutkových okolností.

Pokiaľ posúdenie sporu o dedičské právo závisí len od riešenia právnej otázky, kompetencie sú zverené do rúk notára a ten môže takúto otázku vyriešiť v samotnom dedičskom konaní. Na druhej strane sporné skutkové okolnosti nedávajú notárovi priestor pre vyriešenie sporu o dedičské právo, a to či už z titulu potreby vykonania dokazovania, a to dokonca niekedy veľmi rozsiahleho, a zároveň s akcentom na hospodárnosť konania. Pozri LÓWY, A.: *Procesné aspekty konania o vydedenie*. In: FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dedičské právo v hmotnoprávných a procesnoprávných súvislostiach*. 1. vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2022, s. 95, 97.

¹⁹⁰ FEKETE, I.: *Občiansky zákonník. Komentár*. EPOS, 2007, ISBN 978-80-8057-688-2, s. 498–499.

Prejav vôle o vydedení potomka môže byť súčasťou závetu alebo môže byť uvedený aj na samostatnej listine. Z listiny o vydedení musí byť zrejmé, koho má poručiteľ na mysli – musí potomka presne identifikovať (napr. vyded'ujem svoju najstaršiu dcéru).

Vydedením možno vylúčiť potomkov z dedenia úplne alebo len čiastočne (LIV, s. 432). To potom znamená, že právnym následkom platného vydedenia je v závislosti od prejavu vôle poručiteľa buď vylúčenie neopomenuteľného dediča z dedičstva, alebo obmedzenie jeho dedičského nároku. Uvoľnený podiel vydedeného dediča nadobúdajú rovnakým dielom jeho potomkovia. Ak by chcel poručiteľ vydediť aj potomkov vydedeného dediča, musel by to v listine o vydedení výslovne uviesť.¹⁹¹

Vydedenie má rovnaké právne účinky ako dedičská nespôsobilosť. Vydedenie podobne ako dedičská nespôsobilosť môže byť dôvodom vylúčenia určitého dediča z dedenia. Je však potrebné zdôrazniť, že medzi obidvoma prípadmi, keď dochádza k vylúčeniu dediča z dedenia, je podstatný rozdiel, a to jednak z hľadiska predpokladov ich uplatnenia a jednak z hľadiska nimi spojených právnych následkov.¹⁹²

Dedičská nespôsobilosť sa neobmedzuje iba na poručiteľových potomkov. Postihuje ako dedičov zo závetu, tak aj dedičov zo zákona. Inštitút vydedenia sa týka iba tzv. neopomenuteľných dedičov. Takýmito dedičmi sú potomkovia poručiteľa. Naproti tomu pri iných osobách než pri neopomenuteľných dedičoch vydedenie neprichádza do úvahy, pretože tieto môžu byť z dedenia vylúčené už tým, že poručiteľ zriadil závet, ktorý na ne nepamätá. Ďalší rozdiel medzi vydedením a dedičskou nespôsobilosťou spočíva v tom, že kým dedičská nespôsobilosť nastáva priamo zo zákona, vydedenie je prejavom poručiteľovej vôle.

Právnym následkom platného vydedenia potomka je vylúčenie tohto potomka z dedenia. Pri vydedení, ak boli splnené zákonné podmienky, nastáva taká situácia, akoby poručiteľov potomok bol v prípade závetu opomenutý a pritom súčasne zbavený práva na dedičstvo aj v rozsahu jeho povinného podielu. Potomkovia, ktorí sú vydedení, nestávajú sa dedičmi a vôbec nededia. K tomu, aby uvedený právny následok nastal, je potrebné jednak správanie potomka zakladajúce dôvod vydedenia, jednak prejav vôle poručiteľa, ktorým ho pre toto správanie vydeduje. V tom je podstatný rozdiel oproti dedičskej nespôsobilosti, keď určité kvalifikované konanie dediča už samo osebe zbavuje určitého dediča jeho dedičského nároku.

Na rozdiel od dedičskej nespôsobilosti, v prípade vydedenia ide o prejav poručiteľa, pre platnosť ktorého sa vyžaduje naplnenie všetkých predpokladov pre platnosť právneho úkonu (§ 34 a nasl. OZ). V porovnaní s dedičskou nespôsobilosťou sa pri vydedení nehľadí na vydedenú osobu ako na neexistujúceho dediča, má to predovšetkým ten dôsledok, že vydedenie sa týka právnych nástupcov vydedenej osoby len vtedy, ak to poručiteľ v listine

¹⁹¹ HOLUB, M. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. I. sv.*, Praha: Linde Praha, a. s., 2002, s. 598.

¹⁹² KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. a kol.: *Občanské právo hmotné. 3. vyd.*, Praha: Aspi Publishing, s. r. o., 2002, s. 287.

o vydedení výslovne uviedol (§ 469a ods. 2 OZ). Nie je pritom rozhodujúce, či dôvod vydedenia bol naplnený aj u právnych nástupcov vydedeného potomka.

Ak porúčiteľ krátko pred smrťou slovne alebo svojím správaním odpustí svojmu potomkovi trestný čin, ktorý na ňom bol spáchaný, síce to bude znamenať prinavrátanie dedičskej spôsobilosti, no takéto konanie porúčiteľa nezvráti dôsledky vydedenia. Dôvodom pre vydedenie je spáchanie úmyselného trestného činu, za ktorý bol uložený trest v trvaní najmenej jedného roka, a to bez zreteľa na to, voči komu bol tento úmyselný trestný čin spáchaný. Nemusí teda byť spáchaný voči porúčiteľovi alebo osobám jemu blízkym. Nie je rozhodujúce ani to, či trest odňatia slobody bol podmiennečne odložený, alebo ide o nepodmiennečný trest odňatia slobody. Rozhodujúce je iba to, či v čase vydedenia potomka bol uvedený odsudzujúci rozsudok právoplatný. Rozhodujúce je, či bol:

- odsúdený pre úmyselný trestný čin,
- či dĺžka trestu odňatia slobody predstavuje najmenej jeden rok.

Ustanovenie § 469a OZ (vydedenie) je vo vzťahu k § 469 OZ (dedičská nespôsobilosť) v pomere špeciality z dôvodu, že:

- sa vzťahuje na užší okruh osôb (potomkovia c/a akýkoľvek dedič),
- dôvod vydedenia spočívajúci v spáchaní trestného činu je vymedzený prísnejšie (právoplatne uložený trest odňatia slobody c/a bližšie neurčený trest),
- spôsob odvrátenia následku je prísnejší pri vydedení, kedy sa vyžaduje formálny úkon (buď zničenie listiny o vydedení alebo zahrnutie vydedeného dediča do neskoršieho závetu), pričom pri nespôsobilosti postačí „prosté“ a neformalizované odpustenie.

Na uvoľnený dedičský podiel dediča, ktorý bol platne vydedený, nastupujú jeho potomkovia, t. j. osoby uvedené v § 473 ods. 2 OZ (sú to vnuci, pravnuci, príp. ďalší potomkovia porúčiteľa). Porúčiteľ však môže – na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy – vzťahnúť účinky vydedenia aj na nich (§ 469a ods. 2 OZ), pričom nezáleží na tom, či by voči nim samým bolo možné uplatniť niektorý z dôvodov vydedenia, alebo nie. V prípade, že porúčiteľ vzťahne účinky vydedenia aj na potomkov vydedeného dediča, môže porúčiteľ s uvoľneným dedičským podielom voľne disponovať v závete. Ak tento podiel nenadobudne žiadny zo závetných alebo zákonných dedičov, pripadá štátu.

Porúčiteľ počas svojho života môže svoje rozhodnutie o vydedení zmeniť. Musí to však prejaviť v listine s náležitosťami, aké sú potrebné pre listinu o vydedení. Svoju vôľu zrušiť vydedenie môže prejaviť aj zničením listiny o vydedení.¹⁹³

Porúčiteľ môže svoj prejav vôle o vydedení dodatočne zmeniť. Tu treba postupovať obdobne ako pri zrušení závetu (§ 469 ods. 3 OZ). Zmena postoja k vydedenému by teda zo strany porúčiteľa musela byť sprevádzaná obsahovo i formálne bezchybným prejavom vôle smerujúcim k zrušeniu tohto ustanovenia závetu, ktorým bol potomok vydedený, príp.

¹⁹³ KNAPP, V. – LUBY, Š.: *Československé občianske právo. II. zv.*, Bratislava: Obzor, 1973, s. 256.

listiny o vydedení. Aj v tom je rozdiel oproti dedičskej nespôsobilosti, kde čin zakladajúci dedičskú nespôsobilosť môže poručiteľ dedičovi odpustiť, pričom pre toto odpustenie zákon nepredpisuje žiadnu osobitnú formu.¹⁹⁴

¹⁹⁴ SVOBODA, J. a kol.: *Občiansky zákonník – komentár*. Bratislava: Eurounion, 1998, s. 239; taktiež KIRSTOVÁ, K.: Platná právna úprava inštitútu dedičskej nespôsobilosti a vydedenia. In: *Ars Notaria*, č. 1/2004, s. 24.

* Z judikatúry:

Z IV (s. 432): Vydedením možno odňať dedičské právo celkom alebo sčasti. Znenie žiadneho ustanovenia Občianskeho zákonníka nevylučuje čiastočné vydedenie.

Vydedenie sa týka vždy neopomenuteľného dediča.

Z IV (s. 433): K vydedenému potomkovi sa v rozsahu vydedenia neprihliada. Uvoľnený podiel vydedeného dediča nadobúdajú jeho potomkovia rovnakým dielom, a ak ide o dedenie zo závetu, pripadá uvoľnený podiel náhradnému dedičovi (ak poručiteľ na túto eventualitu v záвете pamätal).

Vydedenie sa musí stať spísaním listiny o vydedení.

Listina o vydedení môže byť spísaná spoločne so závetom v jednej listine. Vzhľadom na ustanovenie § 476 ods. 3 OZ by však nemohli manželka spísať platnú spoločnú listinu o vydedení svojich potomkov.

Listinu o vydedení môže poručiteľ zničiť a vydedenie môže tiež odvolať. Tým je vydedenie zrušené. Odvolanie vydedenia musí mať formu, aká sa vyžaduje pre listinu o vydedení.

Nemožno však prisvedčiť názoru, že tu možno s použitím ustanovení § 469 a § 469a, veta druhá OZ považovať za právne relevantnú pre trvanie vydedenia len skutočnosť, že poručiteľ vydedenému potomkovi odpustil.

R 50/1985 (s. 271): Ustanovenie § 469a OZ umožňuje vydediť potomka, avšak len z dôvodov v tomto ustanovení stavených. Vydedenie z iných dôvodov je neplatné.

K § 469a:

R 50/1985 (s. 271): Ustanovenie § 469a OZ umožňuje vydediť potomka, avšak len z dôvodov uvedených v tomto ustanovení.

V prípade spornosti otázky, či sú dané zákonné dôvody vydedenia, prichádza do úvahy postup podľa ustanovenia § 18 NP. Ak sa sporná skutočnosť týka vydedenia, štátne notárstvo (teraz súd podľa § 194 CMP – pozn. autora) odkáže na podanie návrhu toho účastníka, ktorý bol vydedený.

Pred spísaním notárskej zápisnice – listiny o vydedení je potrebné, aby štátne notárstvo (teraz notár – pozn. autora) vždy poskytlo poučenie občanovi o dôvodoch vydedenia v zmysle ustanovenia § 469a OZ a o všetkých právnych dôsledkoch, ktoré z toho vyplývajú, najmä o tom, že pri dedení zo závetu uvoľnený podiel po vydedenom potomkovi pripadá náhradnému dedičovi (ak náhradníctvo dopadá aj na túto eventualitu), že inak pripadá uvoľnený podiel dedičom zo zákona.

R 45/1986: K platnému vydedeniu môže dôjsť len za splnenia dôvodov uvedených v ustanovení § 469a OZ. Vždy pôjde predovšetkým o otázku skutkovú a o posúdenie okolností konkrétneho prípadu.

Z IV (s. 432): Vydedenie v zmysle ustanovenia § 469a OZ je prejavom poručiteľovej vôle, ktorým odníma dedičovi dedičské právo, ktoré by mu inak podľa zákona patrilo. Ide tu teda o právny úkon poručiteľa, ktorého dôsledkom je to, že sa ním zabránilo dedeniu zo zákona, prípadne zo závetu tomu z dedičov, ktorý kvalifikovaným spôsobom prejavil zjavný nezáujem o poručiteľa v situácii, keď potreboval pomoc.

Vydedením možno odňať dedičské právo celkom alebo sčasti. Znenie žiadneho ustanovenia Občianskeho zákonníka nevylučuje čiastočné vydedenie.

Vydedenie sa vždy týka neopomenuteľného dediča (s. 433).

K problematike vydedenia pozri tiež: Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, spis. zn.: 2 Cdo 109/2010, dostupný aj na <https://ww.nsud.sk/rozhodnutia/2cdo1092010/>.

Uznesenie Najvyššieho súdu Českej republiky, spis. zn.: 21 Cdo 3772/2007.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky, spis. zn.: 21 Cdo 1065/2011.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky, spis. zn.: 21 Cdo 190/2010.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, spis. zn.: 4 Cdo 59/2012.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky, spis. zn.: 21 Cdo 1912/2008 (R 78/2010).

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky, spis. zn.: 21 Cdo 3992/2008.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky, spis. zn.: 21 Cdo 48/2000, dostupný aj na <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/21-cdo-48-2000>.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky, spis. zn.: 21 Cdo 705/2013, dostupný aj na <http://kraken.slv.cz/21Cdo705/2013>.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky, spis. zn.: 21 Cdo 688/2006 (R 8/2008), dostupný aj na <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/21-cdo-688-2006>.

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, spis. zn.: 4 Cdo 123/2009.

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky, spis. zn.: 21 Cdo 2821/2006, dostupný aj na <https://www.zakonyprolidi.cz/judikat/nscr/21-cdo-2821-2006>.

2.5 Neodmietnutie dedičstva

Aj keď súčasná právna úprava vychádza zo zásady, že dedičstvo sa nadobúda zo zákona smrťou poručiteľa bez toho, aby bol na to potrebný nejaký právny akt zo strany dediča, nikoho nenúti, aby sa skutočne stal dedičom. Preto zákon dedičovi umožňuje, aby vlastným prejavom vôle dedičstvo odmietol. To znamená, že dedič má právo na dedičstvo, ale nie povinnosť ho prijať. Táto zásada je premietnutá do inštitútu práva odmietnuť dedičstvo (§ 463 a nasl. OZ). Ide vlastne o posledný predpoklad dedenia, t. j. ak by boli splnené všetky predchádzajúce predpoklady (ako sme ich už uviedli v predchádzajúcom texte), ale dedič by dedičstvo odmietol, k dedeniu by nedošlo.

Odmietnutie dedičstva možno charakterizovať ako jednostranný, adresný právny úkon, ktorým dedič vyhlasuje, že sa nechce stať dedičom (§ 463 ods. 1 OZ). Tento právny úkon musí spĺňať všetky všeobecné náležitosti ustanovené pre platnosť právnych úkonov a okrem toho aj určité zákonom požadované formálne a obsahové náležitosti vzťahujúce sa osobitne na tento právny úkon. Tento právny úkon je spojený s nezvratnými hmotno-právnymi účinkami. Prejav vôle smerujúci k odmietnutiu dedičstva nesmie byť určený nikomu inému, ale len súdu (notárovi), ktorý vedie konanie o dedičstve po poručiteľovi. Môže sa tak stať ústnym vyhlásením na tomto orgáne alebo jemu zaslaným písomným vyhlásením (§ 463 ods. 1 OZ). Z obsahovej stránky musí byť vyhlásenie o odmietnutí dedičstva bezpodmienečné a bezvýhradné. Prejav, ktorým dedič odmietnutie dedičstva viaže na splnenie nejakej podmienky alebo nejakú výhradu, nemá účinky platného odmietnutia. Rovnako nemôže odmietnuť dedičstvo len sčasti. Dedič by si mal byť vedomý skutočnosti, že pokiaľ dôjde ku kumulácii dedičských titulov, nie je možné, aby z jedného právneho titulu dedičstvo prijal a z druhého dedičského titulu odmietol (R 34/1996).

Dedič, ktorý dedičstvo odmieta, musí byť spôsobilý na právne úkony. Toho, kto nie je spôsobilý na právne úkony, pri prejave tejto vôle zastupuje jeho zákonný zástupca. V zmysle ustanovenia § 28 OZ sa však naň vyžaduje schválenie súdu, lebo odmietnutie dedičstva nie je bežnou záležitosťou pri nakladaní s majetkom zastúpenej osoby. Súhlas súdu sa nevyžaduje pri vyhlásení o neodmietnutí dedičstva, ktoré vykonal zákonný zástupca za zastupovaného dediča.

Odmietnuť dedičstvo môže dedič buď sám osobne, alebo prostredníctvom svojho zástupcu, ktorému udelil osobitné písomné splnomocnenie, ktoré zástupcu na taký prejav vôle za zastúpeného výslovne oprávňuje. Nestačí na to všeobecné splnomocnenie, ktorým by dedič niekoho splnomocnil na zastupovanie v konaní o dedičstve po poručiteľovi.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky z 22. 11. 2011, č. k. III. ÚS 517/2011-9.
R 65/2003.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 24. júna 2020, spis. zn.: 6 Cdo/98/2018.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 29. 9. 2009, spis. zn.: 2 Cdo 108/2008.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR spis. zn.: 3 Cdo 294/2012.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR, spis. zn.: 5 Obo/52/2010.

Prvým procesným úkonom, ktorý sa v súvislosti s vlastným prejednaním dedičstva uskutoční, je upovedomenie tých, o ktorých sa možno domnievať, že sú dedičmi, o ich dedičskom práve a možnosti odmietnuť dedičstvo v lehote do jedného mesiaca (z dôležitých dôvodov môže súd túto lehotu predĺžiť) odo dňa, keď boli o práve dedičstvo odmietnuť súdom upovedomení. Zároveň súd musí poučiť o náležitostiach a účinkoch odmietnutia dedičstva. Uvedené upovedomenie a poučenie sa spravidla robí na prvom pojednávaní vo veci.

To znamená, že povolaný dedič musí byť upovedomený, resp. vyrozumieť o tom, že mu svedčí dedičské právo, že má možnosť do jedného mesiaca od upovedomenia dedičstvo odmietnuť, ako aj o tom, aké sú právne následky odmietnutia, resp. neodmietnutia dedičstva.

Procesnoprávny rámec pre realizáciu hmotnoprávneho inštitútu odmietnutia dedičstva predstavuje zákonná úprava v CMP, čo sa prejaví už v tom, že súd (súdny komisár) v upovedomení dediča o jeho dedičskom práve poučí o tom, že:

- odmietnutie dedičstva možno vykonať ústnym vyhlásením na súde alebo pred povereným notárom ako súdnym komisárom, alebo písomným vyhlásením zaslaným súdu alebo poverenému notárovi,
- odmietnutie musí byť bezvýhradné, nepodmienené, a nemôže sa týkať dedičstva len sčasti,
- dedičstvo nemôže odmietnuť dedič, ktorý svojím počínaním dal najavo, že dedičstvo nechce odmietnuť, a
- že zástupca dediča môže za neho dedičstvo odmietnuť len podľa splnomocnenia, ktoré ho na to výslovne oprávňuje.

Procesnoprávne dôsledky odmietnutia dedičstva spočívajú v tom, že ten, kto dedičstvo odmietol stratí aj postavenie účastníka konania o dedičstve, lebo sa už nemožno ďalej domnievať, že je poručiteľovým, dedičom (§ 189 CMP). Tzn. toho, kto je povolaný dedič, dedičský súd (notár ako súdny komisár) upovedomí o tom, že je dedičom, a upovedomí a poučí ho o jeho právach. Zákon pripúšťa dve formy tohto procesného úkonu. Buď dedičský súd vykoná upovedomenie o dedičskom práve ústne a spíše sa o tom zápisnica, alebo dedičský súd vyhotoví upovedomenie o dedičskom práve písomne a doručí ho domnelému dedičovi do vlastných rúk. Písomné upovedomenie o dedičskom práve doručí notár ako súdny komisár domnelému dedičovi do vlastných rúk.

Po upovedomení o dedičskom práve vyhodnotí dedičský súd (notár ako súdny komisár), či došlo k zániku práva dedičstvo odmietnuť, alebo či domnelý dedič dedičstvo odmietol. Tieto hmotnoprávne skutočnosti majú veľký význam pre ďalší procesný postup súdu v dedičskom konaní a to najmä v tom zmysle, že ten, kto dedičstvo odmietol, stráca postavenie účastníka konania o dedičstve čiže prestáva byť domnelým dedičom podľa § 165 CMP, to znamená, že už sa nemožno domnievať ďalej, že je poručiteľovým dedičom.

Zánik práva dedičstvo odmietnuť nastáva márnym uplynutím lehoty na odmietnutie dedičstva. Zákon ustanovuje, že k odmietnutiu dedičstva musí dôjsť najneskôr v jednomesačnej lehote. Lehota začína plynúť odo dňa, keď bol dedič o práve dedičstvo odmietnuť a jeho následkoch upovedomený. Lehota na odmietnutie dedičstva je lehotou hmotnoprávnou, ktorú súd z dôležitých dôvodov môže predĺžiť, ale len vtedy, ak uvedená jednomesačná lehota ešte neuplynula.

Ak nie je známy ten, o kom sa možno dôvodne domnievať, že je poručiteľovým dedičom, alebo ak nie je známy jeho pobyt, súd mu ustanoví procesného opatrovníka. O jeho dedičskom práve ho upovedomí verejnou vyhláškou. Vo verejnej vyhláške ho súd vyzve, aby sa prihlásil na súde alebo u procesného opatrovníka v lehote nie kratšej ako jeden mesiac od zverejnenia verejnej vyhlášky, a poučí ho o následkoch, ak sa neprihlási včas. Procesným dôsledkom toho, že sa neprihlási včas, sú dôsledky vyplývajúce z ustanovenia § 468 OZ.¹⁹⁵

Verejná vyhláška sa zverejní na úradnej tabuli súdu, webovej stránke príslušného súdu a webovej stránke Notárskej komory Slovenskej republiky. Verejná vyhláška môže byť zverejnená aj prostredníctvom hromadných oznamovacích prostriedkov. Okrem zverejnenia vyhlášky uvedeným spôsobom súd (súdny komisár) verejnú vyhlášku doručí aj ostatným účastníkom a procesnému opatrovníkovi.

K vyhláseniu o odmietnutí dedičstva musí dôjsť v lehote, ktorá je ustanovená zákonom (§ 464 OZ), a len vo výnimočných prípadoch ju môže určiť súd, resp. notár poverený súdom ako súdny komisár.

Lehota na odmietnutie dedičstva je jednomesačná a začína plynúť odo dňa, keď bol dedič o práve odmietnuť dedičstvo a jeho následkoch upovedomený. Lehota na odmietnutie dedičstva je lehotou hmotnoprávnou, ktorú súd (poverený notár) môže z dôležitých dôvodov predĺžiť, ale len vtedy, ak uvedená jednomesačná lehota ešte neuplynula.

Z obsahovej stránky musí ísť o vyhlásenie bezpodmienečné a bezvýhradné. Prejav, ktorým dedič odmietnutie dedičstva viaže na splnenie nejakej podmienky alebo nejakú výhradu, nemá účinky platného odmietnutia.

Dedičstvo možno odmietnuť len po smrti poručiteľa, a to preto, lebo ide o dispozíciu subjektívnym dedičským právom, ktoré dedičovi vzniká až okamihom smrti poručiteľa. Odmietnutie dedičstva za života poručiteľa je preto vylúčené. Možnosť odmietnuť má len dedič, a to tak dedič na základe zákona, ako aj dedič zo závetu. Vyhlásenie o odmietnutí

¹⁹⁵ V procesnoprávnej úprave tak, ako je obsiahnutá v § 190 CMP, sa v procesnoprávnej rovine realizuje hmotnoprávny inštitút tzv. neznámeho dediča a dediča, ktorého pobyt nie je známy. Tieto inštitúty sú upravené v § 468 Občianskeho zákonníka. V zmysle tu obsiahnutej hmotnoprávnej úpravy, pri prejednaní dedičstva sa na neznámeho dediča a na dediča, ktorého pobyt nie je známy, neprihliada. Podmienkou je ale, že tento dedič bol o dedičskom práve upovedomený práve vyhláškou tak, ako je upravená v § 190 CMP, a že sa v určenej lehote neprihlásil, resp. nedal o sebe vedieť. Jeho dedičské právo prejednaním dedičstva ale nezaniká. Dedič, na ktorého sa pri prejednaní dedičstva neprihliadalo, má po prejednaní dedičstva nárok na vydanie dedičstva od toho kto dedičstvo nadobudol (§ 485 OZ). Toto právo sa premlčuje márnym uplynutím trojročnej premlčacej doby, ktorá začína plynúť odo dňa právoplatnosti rozhodnutia, ktorým bolo skončené dedičské konanie.

dedičstva nemôže platne urobiť ani opatrovník, ktorý bol ustanovený súdom neznámemu dedičovi alebo dedičovi neznámeho pobytu. Na takéhoto dediča, ktorý bol o svojom dedičskom práve upovedomený vyhláškou súdu a ktorý v určenej lehote nedal o sebe vedieť, sa totiž pri prejednaní dedičstva neprihliada (§ 468 OZ).

Odmietnutie dedičstva sa musí týkať celého dedičstva. Nemožno odmietnuť len časť dedičstva, a to ani v tom prípade, ak dedič má dedičť kombinovane – aj zo závetu, aj zo zákona. To znamená, že dedič nemôže odmietnuť dedičstvo len zo závetu a „ponechať“ si dedičstvo zo zákona, či naopak (pozri R 34/1996).

Možnosť odmietnuť dedičstvo zákon nedáva tomu dedičovi, ktorý dal svojim počinaním najavo, že dedičstvo nechce odmietnuť. Je tomu tak napríklad vtedy, ak dedič nakladá s dedičstvom ako so svojím majetkom, a to nad rámec obvyklého hospodárenia, pričom je zrejmý jeho úmysel nakladať s dedičstvom ako so svojím vlastníctvom.

Vyhlásenie o odmietnutí dedičstva je neodvolateľné. To znamená, že vyhlásenie dediča, že dedičstvo odmieta, nemožno odvolať a ani od neho odstúpiť (§ 467 OZ). Nemožno tak urobiť ani v prípade, ak sa dodatočne objaví majetok, o ktorom sa v pôvodnom konaní o dedičstve nevedelo (R 34/1974).

Ak sú splnené predpísané náležitosti na odmietnutie dedičstva, tento úkon dediča vyvolá taký stav, ako keby tento dedič v čase smrti poručiteľa neexistoval. Tým sa uvoľňuje dedičské nástupníctvo pre ďalšie subjekty, a to buď pre náhradného dediča, ak na takýto prípad poručiteľ pamätal v závete, alebo pre dediča zo zákona. V druhom prípade buď dedičstvo dediča, ktorý dedičstvo odmietol, vystrieda niekto zo vzdialenejšieho okruhu zákonných dedičov, kto by inak z dedičstva nededil, alebo uvoľnený podiel (akrescencia) prirastá ostatným dedičom tej istej skupiny zákonných dedičov. Inými slovami to znamená, že právne následky odmietnutia dedičstva spočívajú v tom, že na dediča, ktorý dedičstvo odmietol, sa hľadí, ako keby sa nedožil smrti poručiteľa. Tým sa uvoľňuje dedičské nástupníctvo pre ďalšie subjekty. Ak ide o dediča zo závetu, nastúpi na uvoľnené miesto náhradný dedič, ak na takúto zámenu poručiteľ pamätal v závete. V opačnom prípade by na uvoľnené miesto po závetnom dedičovi nastúpil dedič zo zákona (§ 461 OZ). Uvoľnený podiel v dôsledku uplatnenia zásady akrescencie prirastá ostatným dedičom tej istej skupiny zákonných dedičov.

Ak ide o dediča zo zákona, dedí sa podľa zákonom ustanovenej dedičskej postupnosti (§ 473 a nasl.). V prvej skupine zákonných dedičov nastúpia na uvoľnené miesto po dieťati poručiteľa právom reprezentácie jeho potomkovia, rovnako to platí aj pri dedení v tretej skupine pri povolaní poručiteľovho súrodenca za dediča. V prípade, že dedič zo zákona, na ktorého miesto by mohli nastúpiť jeho potomkovia, žiadnych potomkov nezanechal, zväčšia sa o uvoľnený podiel podiely ostatných dedičov zo zákona.

Ak dedičstvo odmietnu všetci dedičia, platí fikcia, ako keby poručiteľ nezanechal žiadnych dedičov. Dedičstvo v takomto prípade pripadá štátu (§ 462).

Na základe uvedeného je možné konštatovať, že definitívne odstránenie neistoty v otázke, kto je skutočným dedičom poručiteľovho majetku, môže nastať trojakým spôsobom: dedič dá svojim konaním vo vzťahu k dedičstvu najavo, že dedičstvo nechce odmietnuť, dedič vyhlási, že dedičstvo neodmieta a urobí tak písomným vyhlásením, ktoré doručí súdu (notárovi), ktorý vedie konanie o dedičstve, alebo do protokolu pri rokovaní tohto orgánu, alebo dedič zostane pasívny a dedičstvo neodmieta v zákonnej lehote.

Prechod práva odmietnuť alebo neodmietať dedičstvo na dedičov toho, kto bol povolaný dedič, sa označuje ako transmisia dedičstva.

Z hľadiska právnych následkov vyhlásenia o odmietnutí dedičstva nastáva rovnaká situácia ako v prípade neznámeho dediča alebo dediča neznámeho pobytu, ktorý v určenej lehote nedal o sebe vedieť. Ani na tohto dediča sa pri prejednávaní neprihliada, takže sa vychádza z fikcie, že taký dedič v čase smrti poručiteľa neexistuje. Opatrovník, ktorý bol ustanovený súdom neznámemu dedičovi alebo dedičovi neznámeho pobytu, nemôže urobiť vyhlásenie o odmietnutí dedičstva. Takýto opatrovník nemôže totiž urobiť vyhlásenie ani o odmietnutí dedičstva ani o prijatí dedičstva, pretože na neznámeho dediča alebo na dediča neznámeho pobytu, ktorý bol o svojom dedičskom práve upovedomený vyhláškou súdu a ktorý v určenej lehote nedal o sebe vedieť, sa pri prejednaní dedičstva neprihliada (§ 468 OZ). U neznámeho dediča alebo dediča neznámeho pobytu je určitou osobitosťou to, že ak vo vyhláske ustanovenej lehote o sebe nedá vedieť, jeho nečinnosť vyvolá stav, ako keby poručiteľ takého dediča nezanechal.*

---

* Z judikatúry:

R 37/1974: Vyhlásenie o odmietnutí dedičstva alebo neodmietnutí dedičstva sa vzťahuje na celé dedičstvo po poručiteľovi, teda aj na majetok, ktorý sa objaví po právoplatnom prejednaní dedičstva.

Z I (s. 522): Pre celý priebeh konania o dedičstve a pre ochranu práv a záujmov dedičov je zvlášť významné poučenie o možnosti odmietnuť dedičstvo podľa ustanovení § 463 až § 468 OZ. Je potrebné, aby sa najmä toto poučenie, a to predovšetkým z hľadiska dôsledkov odmietnutia dedičstva, dávalo čo najdôkladnejšie a najzrozumiteľnejšie. Je tiež vhodné uviesť v zápisnici o konaní zároveň s týmto závažným poučením aj vyhlásenie dediča, že si je vedomý právnych následkov odmietnutia alebo neodmietnutia dedičstva.

Z I (s. 516): K odmietnutiu dedičstva zástupcom dediča sa vyžaduje osobitná plná moc, ktorá zástupcu na tento úkon výslovne oprávňuje.

Z I (s. 550): Súd nemusí schvaľovať vyhlásenie zástupcu dediča, ktorý nemá plnú spôsobilosť na právne úkony, že dedičstvo po poručiteľovi neodmieta.

Z III (s. 295): Ak urobí dedič písomné vyhlásenie, že dedičstvo odmieta, tak tu postačí písomné vyhlásenie s vlastnoručným podpisom bez toho, aby tento podpis musel byť overený.

Prejav dediča o tom, že „sa zrieka dedičstva“, treba spravidla považovať za odmietnutie dedičstva v zmysle ustanovenia § 463 OZ.

R 65/1971: Ak dedič vyhlási, že „sa zrieka výplaty z dedičstva“, musí si štátne notárstvo (teraz súd) po danom poučení v súčinnosti s ním objasniť, či sa tým myslí odmietnutie dedičstva, alebo či ide o prejav smerujúci na vyporiadanie sa o dedičstve s ostatnými dedičmi dohodou, podľa ktorej by jeho podiel mal pripadnúť ostatným dedičom alebo niektorému z nich.

R 12/1981: Ak dedič udelí v konaní o dedičstve svojmu zástupcovi plnomocenstvo len na odmietnutie dedičstva, neopravňuje toto plnomocenstvo zástupcu, aby zastupoval dediča v priebehu celého konania o dedičstve.

Z IV (s. 822): Ak dedič zomrel pred vyjadrením, či dedičstvo odmieta, prechádza právo odmietnuť dedičstvo na jeho dediča.

R 37/1974: Vyhlásenie o odmietnutí dedičstva alebo o neodmietnutí dedičstva sa vzťahuje na celé dedičstvo po poručiteľovi, teda aj na novoobjavený majetok.

V rámci rekodifikačných prác pri príprave nového OZ v Slovenskej republike sa uvažuje, resp. navrhuje, že dedič sa bude môcť dedičstva vzdať, alebo sa ho zrieknuť. Platný Občiansky zákonník upravuje odmietnutie dedičstva. Namiesto doterajšieho odmietnutia dedičstva sa v novom kódexe navrhuje používať spojenie vzdanie sa dedičstva. Vzdanie sa dedičstva sa bude realizovať formou ústneho vyhlásenia na súde, u notára alebo písomným vyhlásením zaslaným na príslušný súd. Vyhlásenie o vzdaní sa dedičstva nebude možno odvolať. Ak sa dedič dedičstva vzdá, hľadá sa naňho, ako keby sa poručiteľovej smrti nebol dožil.

V novom Občianskom zákonníku sa navrhuje popri vzdaní sa dedičstva zaviesť nový inštitút, ktorým je zrieknutie sa dedičstva. Ten by umožňoval zrieknuť sa dedičstva písomnou zmluvou s poručiteľom, ktorá ale nesmie obsahovať podmienky alebo samostatné výhrady. Ak by takáto dohoda obsahovala podmienky alebo výhrady, bola by zo zákona neplatná. Dedičstva by sa bolo možné zrieknuť aj s účinkami pre svojich potomkov. Osoba, ktorá by sa dedičstva zriekla, by nededila a hľadá sa na ňu, ako keby sa nebola dožila poručiteľovej smrti. To isté má platiť, ak sa zrieknutie dedičstva uskutoční s účinkami pre potomkov. Listina o zrieknutí sa dedičstva bude uložená v Notárskom centrálnom registri listín.

Aj v tomto prípade ide o inštitút, ktorý poznalo právo platné na Slovensku, a to tak do roku 1950, ako aj následne, pretože jeho úpravu Občiansky zákonník zák. č. 140/1950 zb. poznal a upravoval ho v ustanovení § 516.

Podľa vtedy platnej právnej úpravy mohol sa ten, kto by sa v budúcnosti stal dedičom, tohto svojho práva „zrieknuť“ zmluvou. Išlo teda o dvojstranný právny úkon medzi tým, kto sa má stať v budúcnosti dedičom, a budúci poručiteľom. Potenciálny dedič podľa predpisov o dedení zo zákona, ktorý už získal svoj podiel, sa vlastne právnym úkonom medzi živými zriekal dedičstva po tom, kto mu poskytol majetkový prospech. Mohol tak urobiť aj s účinkami pre svojich potomkov. Právne následky zrieknutia sa dedičstva spočívali v tom, že sa na toho, kto sa dedičstva vopred zriekol (ako aj na jeho potomkov, ak sa zriekol i za nich), pozeralo, akoby sa poručiteľovej smrti nedožil, t. j. tieto osoby nededili po poručiteľovi. Zmluva o zrieknutí sa dedičstva mala predpísanú písomnú formu.

R 12/1981: Ak dedič v konaní o dedičstve udelí svojmu zástupcovi plnomocenstvo len na odmietnutie dedičstva, neoprávňuje toto plnomocenstvo zástupcu, aby zastupoval dediča v priebehu celého konania o dedičstve.

Z I (s. 550): Súd nemusí schvaľovať vyhlásenie zástupcu dediča, ktorý nemá úplnú spôsobilosť na právne úkony, že dedičstvo odmieta.

Z III (s. 295): Ak dedič písomne vyhlási, že dedičstvo odmieta, potom stačí písomné vyhlásenie s vlastnoručným podpisom bez toho, aby sa musel tento podpis overovať. Prejav dediča o tom, že sa „zrieka dedičstva“, treba spravidla považovať za odmietnutie dedičstva v zmysle ustanovenia § 463 OZ.

Z IV (s. 831): Maloletí vnuci poručiteľky, ktorým táto v závete ničeo zanechala pri opomenutí ich otca (svojho syna), nemajú postavenie neopomenuteľných dedičov, pokiaľ ich otec dedičstvo neodmietol.

Z IV (s. 807): Ak osoba povolaná dediť po náležitom poučení dedičstvo platne odmieta, vylučuje sa z dedenia po poručiteľovi, a to s účinnosťou od dňa poručiteľovej smrti; nemôže sa teda ako dedič zúčastňovať konania o dedičstve.

III. Dedenie zo zákona

3.1 Všeobecná charakteristika

Dedenie zo zákona upravuje Občiansky zákonník v siedmej časti, v druhej hlave. Pri dedení zo zákona prechádza majetok poručiteľa na osoby určené zákonom. Ide o osoby uvedené v ustanoveniach § 473–475a OZ, ktorí sa nazývajú dedičia zo zákona. Títo dedičia sú rozdelení do štyroch dedičských skupín v závislosti od stupňa príbuzenstva, resp. existencie iného zákonom kvalifikovaného vzťahu k poručiteľovi. Výpočet zákonných dedičov je taxatívny, to znamená, že na iné ako v zákone uvedené osoby sa dedenie zo zákona nevzťahuje.

Občiansky zákonník ustanovuje za zákonných dedičov osoby, ktoré sú poručiteľovi najbližšie. Sú to osoby, ktoré sú s ním v blízkom pokrvnom príbuzenstve, v manželskom alebo inom blízkom osobnom pomere. Zväčša ide o osoby, ktoré spravidla žili s poručiteľom v spoločnej domácnosti a spoločne s ním užívali jeho majetok a často sa o neho alebo o jeho majetok starali. Zákon preto umožňuje, aby majetok poručiteľa prešiel predovšetkým na nich – zákonných dedičov.

Zákonným dedičom je osoba, ktorá je v určitom, zákonom vymedzenom vzťahu k poručiteľovi, a ktorú zákon z tohto dôvodu povoláva dediť, a to v poradí stanovenom dedičskými skupinami. Zákonnými dedičmi sú len fyzické osoby. Nemôžu byť nimi právnické osoby ani štát. Štát môže na základe zákona nadobudnúť dedičstvo iba z titulu odúmrti (§ 462 OZ). Osobitnú skupinu osôb medzi zákonnými dedičmi predstavujú tzv. neopomenuteľní dedičia (§ 479 OZ).

Je možné konštatovať, že zákonodarca vyberá dedičov zo zákona najmä z osôb spojených niektorým zo zväzkov, ktorí majú na zreteli ustanovenia §§ 115–117 OZ, ale najmä ustanovenia článku 1 a 2 zák. č. 36/2005 Z. z. o rodine (manžel, deti alebo ďalší potomkovia, súrodenci, rodičia, prarodičia). V dôvodovej správe k § 473 OZ sa uvádza, že okrem osôb spojených s poručiteľom rodinným (manželským alebo príbuzenským) zväzkom patria do okruhu prednostného záujmu aj osoby nachádzajúce sa s poručiteľom v inom blízkom osobnom vzťahu (porovnaj v tejto súvislosti § 474 ods. 1 a § 475 ods. 1 OZ); tieto ustanovenia totiž medzi dedičov zo zákona zahŕňajú aj niektoré osoby, ktoré nemajú manželský ani príbuzenský vzťah k poručiteľovi.

Novelou Občianskeho zákonníka (zákonom č. 509/1991 Zb.) pribudla od 1. januára 1992 k dovedajším trom skupinám zákonných dedičov ďalšia, štvrtá skupina, a okrem toho rozšíril sa okruh dedičov tretej skupiny o deti súrodencov, t. j. synovcov a netere. Pri dedení zo zákona Občiansky zákonník teraz rozlišuje 4 navzájom rozdielne dedičské skupiny. V niektorých prípadoch však niektoré osoby môžu byť zastúpené aj v dvoch skupinách (napr. manžel v prvej a v druhej skupine). Dedičské skupiny sú povolané dediť postupne.

Poradie dedičských skupín stanovené v zákone je záväzné v tom zmysle, že najskôr sú povolaní k dedeniu dedičia prvej skupiny. Pokiaľ nedôjde k dedeniu v prvej skupine, nastupuje skupina druhá, a ak nenastúpia dedičia tejto druhej skupiny, sú povolaní k dedeniu dedičia skupiny tretej. A nakoniec, ak nededia ani dedičia tretej skupiny, nastupuje skupina štvrtá, ktorá okruh dedičov zo zákona uzaviera. To znamená, že každá nasledujúca skupina je k prechádzajúcej vo vzťahu subsidiarity. Niektorí dedičia sú zaradení do dvoch dedičských skupín (napr. manžel poručiťa), keďže v jednej by nemohli byť samostatnými dedičmi. Dedičské nároky zákonných dedičov sú rôzne. Okrem toho aj v rámci niektorých skupín (prvej, tretej a štvrtej) rozlišujeme dedičov v pravom rade a dedičov prichádzajúcich do úvahy len subsidiárne, t. j. v ďalšom poradí. Dedičia z rovnakej skupiny dedia vždy spoločne, a preto nemôže vzniknúť situácia, keď by popri nich dedili aj dedičia z iných (nižších) skupín. Toto pravidlo platí aj vtedy, keď určitá osoba (napr. manžel poručiťa) je zaradená do viacerých dedičských skupín. Aj tu dedí vždy len v tej skupine, ktorá je v danom prípade povolaná dediť.

Výlučné alebo čiastočné dedenie zo zákona prichádza do úvahy najmä v týchto prípadoch:

- poručiťel neurobil pre prípad svojej smrti nijakú dispozíciu svojím majetkom, neza-
nechal teda nijaký závet (čo je v praxi veľmi častý prípad),
- poručiťel síce zanechal závet, ale nerozhodol v ňom o všetkom svojom majetku
(§ 461 ods. 2 OZ),
- poručiťelom zanechaný závet je z nejakého dôvodu neplatný, napríklad poručiťel
síce zanechal závet, ale v jeho obsahu nerešpektoval práva tzv. neopomenuteľných
dedičov (§ 479 OZ),
- dedič zo závetu dedičstvo odmietol (§ 463 ods. 1 OZ v súvislosti s § 461 ods. 2 OZ),
- dedič určený v závete ešte pred smrťou poručiťa zomrel, bol vyhlásený za mŕtveho
alebo nezvestného (§ 7 ods. 2 OZ),
- dedič určený v závete sa stal nespôsobilým dediť (§ 469 OZ),
- dedič určený v závete bol po zriadení závetu poručiťelom vydedený (§ 469a OZ).¹⁹⁶

Právna úprava dedenia obsiahnutá v siedmej časti Občianskeho zákonníka stojí na základoch vytvorených predchádzajúcimi právnymi úpravami, účinnými na území Slovenskej republiky, ako aj na princípoch, ktoré poznalo už staroveké rímske právo. Z týchto dôvodov pri výklade niektorých inštitútov dedičského práva, ktoré sú predmetom nášho záujmu, sa budeme snažiť poukázať na vývoj právnych pravidiel dedičského práva ako na našom zemí v minulosti, tak aj v rímskom práve.

Rímske právo. *Vocatio ab intestato* (povolávanie zákonných dedičov) rozoznávalo už rímske právo, ktoré počas svojho vývoja prešlo mnohými zmenami súvisiacimi

¹⁹⁶ ŠVIDROŇ, J.: In: *Základy občianskeho hmotného práva*, Bratislava: IURA Edition 2000, s. 265.

predovšetkým so zmenami v samotnej rímskej spoločnosti. V sukcesii *ab intestato* sa tak namiesto agnátskeho (mocensko-právneho) princípu postupne presadil princíp kognátsky (pokrvný). Zákon XII. tabúl' uprednostňoval ešte princíp agnátsky, pričom v prvej triede povolával dediť *sui heredes*, tzn. všetkých *fillifamilias* podriadených otcovskej alebo manželskej moci, ktorí sa smrťou poručiťa stali *sui iuris* (svojprávnymi) a spoločne vytvárali *consortium* [nerozdielne spoločenstvo, pričom každý z dedičov mohol požadovať jeho rozdelenie (*actio familiae erciscundae*)]. V druhej triede dedičov bol povolávaný *proximus agnatus* (najbližší agnāti – brat, synovec – ktorí dedili len *per capita*) a v tretej triede *gentiles* (príslušníci rodu). Prétorské právo rozšírilo okruh dedičov v prospech kognátov (najmä emancipovaných synov a dcéry), zaviedlo *successio ordinum* (podľa tried) a *gradu* (stupňov) v takmer dnešnom ponímaní, vrátane dedenia *in capita* (rovným dielom) a *in stirpes* (dedičská reprezentácia). Dedičov rozdelilo do štyroch tried: a) *unde liberi* (deti); b) *unde legitimi* (povolávaní civilným právom, t. j. *proximus agnatus*; *sui heredes* dedili ako *liberi* a *gentiles* medzičasom vymizli); c) *unde cognati* (matka a ďalší boční príbuzní až do 7. stupňa – vnuci bratrancov a sesterníc); d) *unde vir et uxor* (manželka mala len požívacie právo – *sine re*).

Komplexnou premenou preša intestátna sukcesia na základe justiniánskych noviel, preferujúcich kognátsky princíp, rozdeľujúc dedičov do štyroch tried.¹⁹⁷ Táto úprava sa stala základom modernej intestátnej postupnosti. Dedičia boli teda rozdelení do štyroch tried, pričom pre ich vzájomný pomer sa uplatňovala zásada, že bližšia trieda a v jej rámci bližší stupeň, vylučovala dedenie vzdialenejších pokrvných príbuzných (vrátane adoptovaných, bez rozdielu pohlaví a bez rozdielu manželského či nemanželského pôvodu). Zákonná postupnosť bola nasledovná:

- a) descendentí,
- b) ascendentí a plnorodí súrodenci,
- c) polorodí súrodenci,
- d) ostatní poboční príbuzní bez obmedzenia stupňov.¹⁹⁸

Osoby poručiťovi pokrvne najbližšie v postavení *sui heredes*, ktoré žili s poručiťom v spoločnej domácnosti pod priamou mocou poručiťa nadobúdali dedičstvo automaticky smrťou poručiťa a nemohli ho ani odmietnuť. Išlo o osoby v postavení *heredes necesarii*, ktorí boli poručiťovi tak blízko, že ich v testamente nemohol opomenúť, a to tak, že buď ich ustanovil za dedičov, alebo ich vydedilo (*exhereditio*).

¹⁹⁷ HAMŘIK, M.: Vybrané teoreticko-aplikačné problémy zákonných dedičských skupín. In: FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dedičské právo v hmotnoprávných a procesnoprávných sústislostiach*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2022, ISBN 978-80-571-0486-5, s. 53 a nasl.

¹⁹⁸ BARTOŠEK, M.: *Dějiny římského práva ve třech fázích jeho vývoje*. Praha: Academia, 1988, s. 178–180.

Aj uhorské dedičské právo a zákonné dedenie prešlo viacerými vývojovými štádiami.¹⁹⁹ V ďalšom texte sa zameriame len na posledné obdobie, tzn. obdobie pred rokom 1950.²⁰⁰ Novovzniknutá Česko-Slovenská republika recipovala (prevzala) pri svojom zrode v októbri 1918 bývalé súkromné právo. Na území dnešnej Českej republiky platilo v dôsledku tejto recepcie rakúske občianske právo a na dnešnom území Slovenskej republiky zasa nekodifikované uhorské obyčajové právo. Právny dualizmus súkromného práva platil v bývalom Česko-Slovensku až do vydanie Občianskeho zákonníka z roku 1950.

V dôsledku právneho dualizmu nebolo ani dedičské právo jednotne upravené. V českých krajinách bolo upravené Všeobecným rakúskym zákonníkom občianskym z r. 1811, a to v § 531 až 824; tieto ustanovenia boli v určitých smeroch reformované neskoršími právnymi predpismi, z ktorých treba uviesť najmä čiastkovú novelu z r. 1914 a čiastkovú novelu z r. 1916. Popri Všeobecnom rakúskom občianskom zákonníku bol v českých krajinách dôležitým prameňom dedičského práva patent o nespоровom konaní z r. 1854. Platil aj osobitný samostatný zákon z r. 1908 o delení dedičstva pri roľníckych usadlostiach strednej veľkosti.²⁰¹

Na Slovensku nebolo občianske právo, a teda ani dedičské právo kodifikované. Hlavným prameňom uhorského dedičského práva boli *Planum tabulare*,²⁰² Verböczyho *Tripartitum* z r. 1514,²⁰³ ako aj pravidlá prijaté na Judexkuriálnej konferencii v r. 1861.²⁰⁴

¹⁹⁹ Vo vývoji dedičského práva na našom území možno sledovať niekoľko vývojových etáp: Prvá etapa – od najstarších čias až do roku 1514. Druhá etapa – dedičské právo od Tripartita (r. 1514) až do roku 1848. Tretia etapa – dedičské právo po roku 1848 až do roku 1852. Štvrtá etapa – dedičské právo od roku 1852 do roku 1861. Piata etapa – dedičské právo od roku 1861 do roku 1918. Šiesta etapa – dedičské právo od roku 1918 do roku 1950. Siedma etapa – od roku 1951 do roku 1964. ôsma etapa – dedičské právo od roku 1964.

²⁰⁰ K problematike vývoja dedičského práva pozri napr. LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Iura Edition, 2002, s. 509 a nasl.; GANDŽALOVÁ, D.: *Dedičské právo*. Banská Bystrica: Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela, 2006, s. 11 a nasl.; PLANK, K.: *Dedičské právo*. Bratislava: Právnický ústav Ministerstva spravodlivosti, 1954, s. 5 a nasl.; BARTOŠEK, M.: *Dějiny římského práva ve třech fázích jeho vývoje*. Praha: Academia, 1988, s. 178 a nasl.; CIRÁK, J.: *Dedičské právo*. 1. vydanie, Šamorín: Heuréka, 2009, ISBN 978-80-89122-55-4, s. 25 a nasl.

²⁰¹ MALÝ, K.: *Dějiny českého a česko-slovenského práva do roku 1945*. Praha: Linde, 1997, s. 320–321.

²⁰² *Planum tabulare* je zbierka rozhodnutí starej uhorskej kráľovskej kúrie v rokoch 1723 až 1769, ktorú dala zozbierať Mária Terézia. Panovníčka dala zbierku redigovať, potvrdila ju pečaťou a vydala na všeobecné používanie pod názvom *Planum tabulare sive Decisiones Curiales*. Slúžila ako prameň dedičského práva vo veciach zákonnej dedičskej postupnosti, indignity a pod.

²⁰³ Najznámejším spísaním pravidiel obyčajového práva v uhorskej právnej histórii sa stalo právnické dielo Štefana z Vrbovca (Ištvána Verböczyho) z roku 1514. Nesie titul *Opus tripartitum iuris consuetudinarii inclity regni Hungariae partiumque adnexarum* (skrátene *Tripartitum*). Verböczyho *Tripartitum* sa tešilo veľkej úcte v právnom živote Uhorska. Osobitný význam malo pre súdnu prax, ktorá sa ho pridŕžavala natoľko, že bolo *de facto* považované za platný prameň práva, a takto sa naň odvolávali aj neskoršie zákonné články. V skutočnosti však bolo *Tripartitum* napriek svojmu výnimočnému postaveniu súkromnou zbierkou obyčajového práva a jeho právna záväznosť sa neodvodzovala od diela samotného (k platnému potvrdeniu dela nedošlo pre nedostatok priloženia pečate), ale z moci vtedy platného obyčajového práva, ktoré sa *Tripartita* dovoľovalo ako celku.

²⁰⁴ Októbrový diplom z roku 1860 ukončil absolutistický a centralistický režim viedenskej vlády v Uhorsku. Rozhodnutie o tom, čo sa má zachovať z práva rakúskeho a čo zo starého uhorského práva, vykonala krajinská právnická konferencia, tzv. Judexkuriálna konferencia. Svoj názov dostala podľa toho, že jej predsedal *iudex curiae regiae*. Okrem neho sa na nej zúčastnilo vyše 60 odborníkov a funkcionárov. Konferencia znamenala obnovenie kontinuity uhorského právneho vývinu, nie však kodifikáciu súkromného práva. Aj naďalej existovala vláda obyčajového práva, ktorá pretrvávala napriek všetkým pokusom o vypracovanie nového kódexu.

Okrem súdnej praxe a v nej pretrvávajúceho obyčajového práva treba poukázať na jednotlivé čiastkové zákony, spadajúce do oblasti dedičského práva. Boli to najmä: zák. čl. VIII/1840 o dedení poddaných, ktorý prax aplikovala aj na osoby slobodné (stavovské); zák. čl. XVI/1876 o náležitostiach závetu, dedičských zmlúv a darovania pre prípad smrti, ako aj zák. čl. XVI/1894 o pozostalostnom konaní.

Napriek viacerým čiastkovým zákonom, ktoré sa dotýkali otázok dedičského práva, jeho povaha až do roku 1950 sa zakladala na Verböczyho *Tripartite* a na pravidlách, ktoré prijala Judexkuriálna konferencia. Tieto pravidlá boli stálym používaním v praxi dôvodom, že hlavným prameňom dedičského práva zostalo až do roku 1950 na našom území obyčajové právo.

Tak ako už bolo uvedené, vo vývoji dedičského práva v Uhorsku rozoznávame viacero období. Vlastná a zásadná reforma dedičského práva bola vykonaná v roku 1861 Judexkuriálnou konferenciou. Táto definitívne zrušila viaceré prežívajúce inštitúty feudálneho práva. Išlo napr. o zrušenie inštitúcie dedovizne (aviticity), zavedenie testamentárnej voľnosti, zanikli rozdiely medzi majetkom donacionálnym a nedonacionálnym, medzi majetkom zemanov a nezemanov, medzi vetvami mužskými a ženskými, došlo k zániku inštitútu dievčej štvrti a pod. Z feudálneho dedičského práva však zostali aj naďalej v platnosti inštitúcie upravujúce manželské dedenie, vdovské dedenie, inštitút zvereneckého majetku vrátane panenského práva, ktoré s ním súviselo. Ďalej zostala v platnosti zásada, že zdedený majetok, tzv. vetvový majetok, pokiaľ niet potomkov, prechádza podľa svojho pôvodu na predkov a vedľajších príbuzných. Na manželku iba vtedy, ak sa uvoľní. Dotvorenie a pevné právne formy pre testamentárne dedenie priniesol až zák. čl. XVI/1876. Bolo to tak v dôsledku toho, že Judexkuriálna konferencia síce uznala testamentárnu voľnosť, ale nekreovala pravidlá pre formálne náležitosti testamentov.

Zákonné dedenie bolo upravené v článku 9 Dočasných súdnych pravidiel Judexkuriálnej konferencie z roku 1861. Vychádzajúc z právnej úpravy tam obsiahnutej, ak neexistoval platný závet, slovenské právo rozoznávalo zásadne dva prípady zákonnej postupnosti, a to pre prípad, že poručiteľ zanechal potomkov, a pre prípad, že potomkov nemal.²⁰⁵

V prvom prípade dedili potomkovia poručiteľa, a to každý rovnakým dielom. Ak niektoré z detí nežilo a zanechalo potomkov, dedili potom títo – každý rovnakým dielom. To znamená, že namiesto skôr zomretého dieťaťa dedili časť, ktorá by mu pripadla, rovnakým dielom jeho deti (vnukovia poručiteľa). Namiesto skôr zomretého vnuka, ktorého časť by mu pripadla, zasa deti vnuka atď. (t. j. dedenie kmeňové). V tejto skupine je potrebné osobitne zdôrazniť, že pri dedení zo zákona všeobecne dedili spravidla len osoby, ktoré spájal zväzok „zákonného príbuzenstva“. To znamená, že podľa vtedajšieho dedičského práva sa rozlišovalo manželské dieťa od dieťaťa narodeného mimo manželstva. Dieťa narodené mimo manželstva bolo vo vzájomnom príbuzenskom zväzku len so svojou matkou

²⁰⁵ FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platný na Slovensku a Podkarpatskej Rusi*. Bratislava: Právnická jednota, 1924, s. 501.

a jej príbuznými, nie však s otcom a jeho príbuznými. V prípade, ak nezostali potomkovia po poručiteľovi (čiže dedičia kol. skupiny), nastupovalo pomerne zložité dedenie ďalšieho okruhu dedičov. Tu sa už rozoznávalo v pozostalosti – majetok zdedený, čiže vetvový na jednej strane a majetok nadobudnutý na strane druhej. Rozlíšenie je veľmi dôležité, pretože pre každý z týchto majetkov platila osobitná dedičská postupnosť.²⁰⁶

Podľa § 10 Dočasných súdnych pravidiel Judexkuriálnej konferencie v prípade, ak poručiteľ nezanechal potomkov, prichádzali do úvahy ako dedičia zo zákona otec a matka poručiteľa, a to len na hodnotu toho majetku, ktorú poručiteľ nadobudol z ich vetvy. Zásadou pritom bolo, že majetok pochádzajúci z otcovej vetvy prechádza na otca a majetok pochádzajúci z matkinej strany prejde naspäť na matku. Ak by nežili ani tí, potom prichádzajú do úvahy ako dedičia starí rodičia, resp. prarodičia a ich potomkovia. Ak v dotyčnej vetve už vôbec nebolo príbuzného, ktorý by bol povolaný k vetvovému dedeniu, strácal takýto majetok svoj vetvový charakter a v prípade dedenia nakladalo sa ďalej s ním ako s nadobudnutým majetkom.²⁰⁷

V prípade, že po poručiteľovi nezostali deti, nadobudnutý majetok dedil v prvom rade manžel, ktorý prežil poručiteľa. To znamená, že nadobudnutý manželov majetok dedila manželka, manželkin dedil manžel. Ak nebolo ani manžela (manželky) po poručiteľovi, dedili jeho nadobudnutý majetok jeho pokrvní príbuzní. Dokiaľ je hoci len jediný príbuzný zo skupiny bližšej, vylučuje z dedenia všetkých príbuzných, ktorí patria do skupiny vzdialenejšej.

V tejto súvislosti je potrebné ešte upozorniť na nutnosť rozlišovania medzi nadobudnutým majetkom (ako bol už opísaný) a tzv. koakvizíciou. Pod pojmom koakvizícia treba chápať v zmysle zák. čl. XIV z roku 1894 majetok, ktorý poručiteľ nadobudol spoločne s pozostalým manželom počas trvania manželstva, resp. tú hodnotu, o ktorú bol zväčšený majetok v čase trvania manželstva, s tým, že z majetku patriaceho do koakvizície patrí pozostalému manželovi vždy polovica. Práve vzhľadom na túto skutočnosť bolo dôležité rozlišovať medzi nadobudnutým majetkom a tzv. koakvizíciou (t. j. majetkom, ktorý poručiteľ nadobudol spoločne s pozostalým manželom), pretože koakvizícia bola možná aj tam, kde nezostal nadobudnutý majetok.

K manželskému dedeniu dochádzalo podľa § 14 Dočasných súdnych pravidiel judexkuriálnej konferencie jednak k nadobudnutému majetku, a to len vtedy, ak nebolo

²⁰⁶ Už zo samotného pojmu zdedený majetok vyplýva, že ide o hodnoty, ktoré poručiteľ nadobudol zdedením alebo aj darom od svojich predkov, či už z otcovej alebo matkinej strany. Rozlišovanie zdedeného majetku, či bol nadobudnutý z matkinej a či z otcovej strany, malo zásadný význam preto, aby mohlo byť posúdené, z ktorej vetvy majetok pochádza. Ak nebolo totiž potomkov (t. j. dedičov z prvej skupiny), pripadol tento zdedený, resp. vetvový majetok naspäť dedičom z tej vetvy, z ktorej ho poručiteľ nadobudol. Ak by dedičia z vetvy vymreli a nezostali by ani potomkovia, stráca takýto majetok vetvový charakter a nakladá sa s ním ako s nadobudnutým majetkom.

²⁰⁷ Na rozdiel od zdedeného, čiže vetvového majetku, za nadobudnutý majetok treba považovať tú hodnotu z pozostalosti, ktorá zostáva po odpočítaní vetvového majetku. To znamená, že za nadobudnutý majetok treba považovať to, čo zostalo z hodnoty dedičstva po odpočítaní vetvového majetku.

priamych potomkov, a jednak k zdedenému – vetvovému majetku, ak nebolo priamych potomkov ani dedičov z vetvy vzostupnej ani pobočnej.

Z uvedeného jednoznačne vyplýva, že pozostalý manžel prichádzal do úvahy ako dedič len vtedy, ak po poručiteľovi nezostali potomkovia. Inými slovami to znamená, že manželka poručiteľa sa nepovažovala za rovnakého dediča ako jeho deti. Keďže manželka poručiteľa bola obmedzená pri dedení, vtedajší zákon ju zabezpečoval vdovským právom. Toto právo patrilo výslovne len vdove a v praxi znamenalo, že vdova, pokiaľ nosila meno poručiteľa, čiže sa nevydala po druhý raz, mohla zostať v držbe celého poručiteľovho majetku, užívať ho, brať z neho úžitky a prírastky, pričom vlastníkom majetku boli dedičia v zmysle zásad, ktoré sme skôr opísali.²⁰⁸

Potrebné je v súvislosti s právnou úpravou zákonného dedenia podľa Dočasných súdnych pravidiel poukázať osobitne aj na úpravu inštitútu povinného dielu. Dedenie podľa zákona sa uplatňovalo len vtedy, keď poručiteľ posledným poriadkom neustanovil inak. Medzi dedičmi zo zákona boli aj takí príbuzní, ktorých nemohol poručiteľ opomenúť ani vo svojom poslednom poriadku, ale musel im nechať určitý zákonný podiel. V prípade, keby im nenechal nič alebo menej ako tento podiel, mohli títo oprávnení dedičia požadovať, aby im bol ich zákonný podiel, tzv. povinný podiel, vydaný alebo doplnený. Na povinný podiel mali právo potomkovia aj rodičia.²⁰⁹

Potomok, ktorý by dedil po poručiteľovi, keby po ňom nezostal posledný poriadok, ak bol opomenutý, mohol požadovať polovicu toho, čo by bol dostal, keby bol poručiteľ zomrel bez posledného poriadku. Tento povinný podiel mohol žiadať od dedičov v hotových peniazoch, ale doň musel započítať všetko, čo dostal vopred, za života poručiteľa na svoje dedičstvo, alebo čo by musel dať do del'by, keby nebolo posledného poriadku. Aj rodič mohol požadovať, aby mu bola v peniazoch vyplatená ako povinný podiel polovica toho, čo by sa mu bolo dostalo, keby nebol závet. Ak nebolo potomkov po poručiteľovi, ale zostal manžel, v takomto prípade mohol rodič požadovať ako povinný podiel len polovicu vetvového majetku, pochádzajúceho z jeho vetvy, ak však nezostala vdova, mohol okrem toho požadovať ešte aj polovicu nadobudnutého majetku ako povinný podiel.

Rodič z vetvy, ktorého nebolo v pozostalosti vetvového majetku, nedostal z pozostalosti nič, ak tu bola po poručiteľovi vdova, a to ani vtedy, keď poručiteľ svoju manželku tiež opomenul v závete. Pri vypočítaní povinného podielu bolo treba vziať za základ čistú hodnotu pozostalosti (zbavenú dlhov), ktorú mala v čase smrti poručiteľa.

Odkazy, ktoré mali byť vyplatené, nebolo možné odpočítať z hodnoty pozostalosti, lebo povinný podiel predstihoval odkazy, k tejto hodnote bolo treba pripočítať všetky hodnoty, ktoré poručiteľ daroval za svojho života, a hodnotu, ktorú musela osoba oprávnená na povinný diel konferovať (započítať) do svojho povinného dielu. Ak prežila osoba oprávnená na povinný podiel poručiteľa, ale zomrela skôr, než uplatnila svoje právo

²⁰⁸ GRONSKÝ, J.: *Dějiny československého státu a práva*. Praha: 1971, s. 263 a nasl.

²⁰⁹ LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Právnická jednota v Bratislave, 1946, s. 438.

na povinný podiel, mohli jej dedičia – tak dedičia podľa zákona, ako aj dedičia zo závetu – toto právo uplatniť. Ak sa osoba oprávnená na povinný podiel zadlžila, jej veritelia ju nemohli prinútiť, aby si uplatnila svoje právo.

Zákonom č. 141/1950 Zb. OZ (ďalej len „zákon č. 141/1950 Zb.“), v porovnaní s predchádzajúcim obdobím, došlo na našom území k zjednodušeniu zákonnej dedičskej postupnosti, avšak zároveň k významnej redukcii povolávaných dedičov, čo mohlo zvyšovať pravdepodobnosť prepadnutia dedičstva štátu vo forme odúmrti, čo ale bolo v súlade s cieľmi zákonodarcu.²¹⁰

Ako už bolo uvedené, prijatím Občianskeho zákonníka z r. 1950 došlo v oblasti právnej úpravy dedičského práva oproti predchádzajúcemu stavu k jeho zásadnému zjednodušeniu. To sa prejavilo aj tým, že do popredia sa dostalo dedenie zo zákona na úkor testamentárneho dedenia. Nová úprava priniesla podstatné zjednodušenie zákonného dedenia a obmedzenie okruhu zákonných dedičov na osoby blízke poručiteľovi.²¹¹

Keďže do vydania tohto Občianskeho zákonníka nebolo ani dedičské právo jednotne upravené, znamenal OZ z roku 1950 aj zjednotenie právnej úpravy dedičského práva na celom území štátu. Dedičské právo tvorilo piatu časť Občianskeho zákonníka a jeho právna úprava bola rozdelená do štyroch hláv (XXXIV.–XXXVII., § 509 až 561). Prejednanie dedičstva a vyporiadanie záväzkov poručiteľa bolo upravené v zákone o občianskom súdnom poriadku (ZOSP č. 142/1950 Zb.), ktorý bol ďalším dôležitým prameňom dedičského práva. Prejednanie dedičstva bolo upravené v VI. hlave druhej časti tohto zákona (§ 310 až 342).²¹²

Predpisy dedičského práva upravovali predovšetkým prechod majetku poručiteľa na jeho dedičov. Dedičstvom sa rozumel súbor práv a záväzkov poručiteľa, ktoré smrťou poručiteľa nezanikajú. V súlade s Ústavou 9. mája išlo prevažne o poručiteľov osobný majetok.

Občiansky zákonník z r. 1950 bol oproti predchádzajúcej úprave osnovaný na úplne inej koncepcii. Pripúšťal, aby sa dedičstvo mohlo medzi spoludedičov rozdeliť nielen pomernými dielmi, ale aj podľa jednotlivých vecí a práv. Podľa § 511 Občianskeho zákonníka platilo, že „dedič môže nadobudnúť buď všetok poručiteľov majetok, alebo jeho pomerný

²¹⁰ V dôvodovej správe k zákonu č. 141/1950 Zb. a uvádza: „Okruh zákonných dedičov bol preto – na rozdiel od práva dovtedy platného – obmedzený na osoby, u ktorých je možné predpokladať blízky rodinný vzťah k poručiteľovi a taktiež aj pracovný vzťah k jeho majetku, odôvodňujúci jeho nadobudnutie.“

²¹¹ Pokiaľ ide o nadobudnutie dedičstva, neprevzal tento Občiansky zákonník inštitút tzv. ležiacej pozostalosti, platný na území dnešnej Českej republiky. V nových pomeroch ho považoval za umelý právny inštitút, ktorý je vo viacerých podrobnostiach nevyjasnený.

²¹² Okrem týchto základných noriem patril do oblasti prameňov dedičského práva ešte celý rad iných predpisov, ktoré dopĺňali úpravu hmotného a procesného dedičského práva. Treba spomenúť najmä zákon č. 116/1951 Zb. o štátnom notárstve, ďalej zákon č. 139/1947 Zb. o rozdelení pozostalosti s poľnohospodárskymi podnikmi a o zamedzení drobenia poľnohospodárskej pôdy, zákon č. 115/1953 Zb. o autorskom práve a zákon č. 6/1952 Zb. o vynálezoch a zlepšovacích návrhoch a zákon o práve rodinnom, t. j. zákon č. 265/1949 Zb. Nový zákon o práve rodinnom nadobudol účinnosť 1. 1. 1950. Súvislosť s dedičným právom vykazovali jeho ustanovenia § 22 až 29, ktoré do nášho právneho poriadku zakotvili dovtedy neznámy inštitút zákonného majetkového spoločenstva manželov (ďalej ZMS).

diel, alebo i len jednotlivé veci alebo práva“.²¹³ Dôvodom tohto nového ustanovenia bolo, aby dedič jednotlivé veci alebo práva (čo bolo predchádzajúcemu právu úplne neznáme) participoval aj na dlhoch poručiteľa. Podľa § 514 bol dedič povinný hradiť náklady primeraného pohrebu poručiteľa, ako aj plniť záväzky, ktoré na neho prešli poručiťel'ovou smrťou, pravda, iba do výšky ceny nadobudnutého dedičstva. Aj ten, kto podľa nariadenia poručiteľa dostal z dedičstva jednotlivú vec alebo právo, musel ako dedič (nie odkazovník) participovať na záväzkoch poručiteľa.

Podľa Občianskeho zákonníka z r. 1950 boli zákonní dedičia rozvrhnutí do dvoch skupín (§ 526–530 OZ).²¹⁴ Do obidvoch je pojatý pozostalý poručiťel'ov manžel.

Prvá skupina zákonných dedičov podľa OZ z r. 1950

V prvej skupine dedili rovnakým dielom pozostalý manžel a poručiťel'ove deti, a to aj deti narodené mimo manželstva (porov. § 11 ods. 2 Ústavy 9. mája), aj deti osvojené. Osvojenec nededil vo svojej pôvodnej rodine. Dedenie v pôvodnej rodine sa však obnovilo, ak sa zrušil osvojenec'ký pomer; tu potom zase zaniklo dedičské právo osvojenca v rodine bývalého osvojiteľa (§ 532 OZ).

Ak poručiťel'ovo dieťa nededilo buď preto, že predtým zomrelo, alebo bolo nespôsobilé dediť, keď dedičstvo odmietlo alebo sa ho zrieklo len za seba, alebo keď sa vydedilo, nadobúdali jeho podiel rovnakým dielom jeho potomkovia (poručiťel'ovi vnuci, pravnuci, poprípade ďalší potomkovia). Bolo tu teda dedenie podľa kmeňov (*in stirpes*). To, že potomkovia odpadnutého dediča nastupovali na jeho podiel, že teda spolu reprezentovali jednu osobu, nazýva sa právom reprezentačným.

Druhá skupina zákonných dedičov podľa OZ z r. 1950

Druhá skupina zákonných dedičov nastupovala vtedy, ak poručiťel' nezanechal žiadnych potomkov. V druhej skupine dedili vedľa seba:

- a) Pozostalý manžel;
- b) Poručiťel'ovi rodičia (a to aj vtedy, ak neboli manželmi), poprípade osvojiteľ, resp. osvojiteľia. Pôvodná rodina osvojeného po osvojenec'ovi nededila.

Dedenie v pôvodnej rodine sa však obnovilo, ak sa osvojenec'ký pomer zrušil, čím zaniklo dedičské právo osvojiteľa po osvojenec'ovi.

²¹³ Podľa uhorského obyčajového práva bol dedič univerzálnym sukcesorom poručiťel'a a dedičská postupnosť bola vždy univerzálnou sukcesiou po poručiťel'ovi. Dedič nastupoval vždy do dedičstva ako celku, na neho prechádzali bezprostredne z poručiťel'a všetky práva a záväzky, z ktorých sa dedičstvo skladalo. Platné právo teda nepoznalo pojem dedičia jednotlivé veci alebo práva, ale poznalo iba odkaz jednotlivé veci alebo práva. Odkazovník, čiže legatár bol veriteľom dediča, celé dedičstvo prechádzalo rukami dediča a od dediča žiadal odkazovník vyplatenie odkazu. Výnimku tvoril tzv. vecný odkaz, pri ktorom sa odkazovník nestával veriteľom dediča, ale stával sa priamo smrťou poručiťel'a vlastníkom odkázanej veci.

²¹⁴ ŠTEFANKO, J.: *Prvý občiansky zákonník: Platný od roku 1951 do roku 1964 s dôvodovou správou*. Bratislava: Heuréka, 1999, ISBN 80-967653-7-X, s. 325.

Ak sa poručiťovej smrti nedožil niektorý z rodičov (osvojiteľov) alebo ak z nejakého iného dôvodu nededili, nadobúdali podiel tohto rodiča (osvojiteľa) rovnakým dielom jeho deti, t. j. poručiťovi súrodenci (a to – pretože tu zákon nerozlišoval – aj nevlastní), poprípade osvojenci zomretého rodiča, ak osvojenecký pomer nebol zrušený. Ak sa nedožil smrti poručiťa, ktorý nemal potomkov, ani jeden z jeho rodičov, ale boli tu súrodenci poručiťa, pripadlo dedičstvo im.

- c) Napokon dedili v tejto skupine osoby, ktoré žili s poručiťom v spoločnej domácnosti ako členovia rodiny najmenej počas jedného roku pred jeho smrťou a z toho dôvodu sa starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázané výživou na poručiťa.

Bola to väčšinou poručiťova družka (druh poručiťky), vzdialenejší príbuzní poručiťa, ktorí podľa príbuzenského pomeru už nededili, ďalej deti umiestnené do starostlivosti poručiťa (§ 8 a 9 zák. č. 69/1952 Zb. o sociálnoprávnej ochrane mládeže) a pod., ak sú u týchto osôb splnené uvedené predpoklady.

O pozostalého manžela, ktorý bol poručiťovi po deťoch najbližší, bolo v druhej skupine zákonných dedičov postarané ustanovením, že pozostalý manžel dedil okrem *praecipua* vždy najmenej polovicu poručiťovho majetku (§ 529 OZ). Poručiťova družka ako zákonná dedička nebola v tomto smere postavená manželke na roveň (porov. Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR z 20. 8. 1951, Cz 55/1951).

Ostatní dedičia, ktorí boli v tejto skupine v prvom rade povolani (poručiťovi rodičia a osoby, ktoré s ním žili v spoločnej domácnosti), dedili rovnakým dielom druhú polovicu poručiťovho majetku. Dedičia, ktorí sú v tejto skupine zákonných dedičov povolani až v druhom rade (poručiťovi súrodenci a poprípade starí rodičia), nadobúdajú rovnakým dielom iba podiely skôr zomretých rodičov, takže počet týchto ďalších dedičov nemal vplyv na výšku podielov, ktoré pripadli osobám, povolaným v prvom rade.

Ak v druhej skupine zákonných dedičov okrem pozostalého manžela nebolo iných dedičov, dedí pozostalý manžel celý poručiťov majetok.

Umožňovalo sa aj dedenie vecí patriacich do súkromného vlastníctva, ale len s obmedzením, že sa tým neprekročia medze dané vtedy platným právom pre súkromné vlastníctvo. Súkromné vlastníctvo ako forma vlastníctva sa vyskytovalo hlavne v sektore poľnohospodárstva, a to v dvoch formách, išlo o súkromné vlastníctvo drobných a stredných roľníkov a súkromné vlastníctvo kulaka. V tejto súvislosti treba poukázať na zákon č. 139/1947 Zb. o rozdelení pozostalosti s poľnohospodárskymi podnikmi a o zamedzení drobenia poľnohospodárskej pôdy. Tento zákon sa stal dôležitým prameňom dedičského práva tohto obdobia, jeho účelom bolo zamedziť drobenie poľnohospodárskych podnikov, ak poľnohospodársky majetok nepresahoval určitú minimálnu výmeru poľnohospodárskej pôdy, a umožniť, aby poľnohospodársky podnik prešiel v tomto prípade na jedného dediča, ktorý sám pracoval v poľnohospodárstve alebo mal záujem pracovať v poľnohospodárstve. Tento zákon sa aplikoval, aj pokiaľ išlo o dedenie po roľníkoch – členoch jednotných roľníckych družstiev, pretože pri vstupe roľníka do JRD nestrácal roľník vlastníctvo k svojim

pozemkom, ktoré združil do spoločného hospodárenia družstva, a preto bolo potrebné, aby sa dedičia dohodli na prenajímateľovi poľnohospodárskeho podniku.²¹⁵

Aby určitá osoba nadobudla dedičstvo, musela mať predovšetkým dedičský titul; ďalej musela byť táto osoba v čase poručiteľovej smrti nažive, alebo ak ide o právnickú osobu, musela táto právnická osoba v dobe poručiteľovej smrti existovať; konečne tu nesmel byť nijaký dôvod, ktorý nadobudnutie dedičstva vylučoval.²¹⁶

V súčasnosti platná právna úprava dedenia obsiahnutá v siedmej časti Občianskeho zákonníka SR stojí z hľadiska historických koreňov na základoch vytvorených najmä predchádzajúcimi právnymi úpravami účinnými na území Slovenskej republiky, popisu ktorých sme sa venovali v predchádzajúcom texte, ale aj na princípoch, ktoré poznalo už staroveké rímske právo. V období stále prebiehajúcich rekodifikačných prác súkromného práva v Slovenskej republike sa vytvára i nový priestor na prípadné zmeny či doplnenie súčasnej právnej úpravy dedenia v novom Občianskom zákonníku. Poznávanie právno-historických koreňov právnej úpravy dedenia so zameraním sa na úpravu štandardných a osvedčených inštitútov dedičského práva v minulosti u nás (ale aj v zahraničí) sa tak stáva pri procese rekodifikácie súkromného práva stále viac aktuálnym a prípadne aj inšpiratívnym.

Najdôležitejšie zmeny v oblasti dedičského práva, ktoré priniesol Občiansky zákonník z roku 1950 v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou

Občiansky zákonník č. 141/1950 Zb. platil od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964. Tento zákonník v oblasti dedičského práva priniesol, ako sme už uviedli, podstatné zjednodušenie právnej úpravy (Všeobecný rakúsky občiansky zákonník venoval dedičskému právu 293 paragrafov, tento zákonník sa uspokojil s 52 paragrafmi), ale tiež aj určité zmeny. Najzákladnejšia zmena bola proklamovaná už v úvode, kde bolo v § 509 stanovené, že dedičstvo sa nadobúda poručiteľovou smrťou. Tým bola zlikvidovaná inštitúcia ležiacej pozostalosti.

Nový Občiansky zákonník priniesol aj ďalšie zmeny, najmä tieto: obmedzil odkazy (nebolo už možné odkázať právo, pohľadávku ani nehnuteľnosť), odkazovník za určitých predpokladov (pozri § 537) zodpovedal za záväzky poručiteľa a vzťahovali sa naňho

---

²¹⁵ Uskutočnenie dedičskej postupnosti: Podľa § 509 OZ „nadobúda sa dedičstvo poručiteľovou smrťou“. Poručiteľovou smrťou prechádzajú teda na dediča všetky prevoditeľné práva a povinnosti, ktorých subjektom bol poručiteľ. Dedič je od toho okamihu vlastníkom poručiteľových vecí, veriteľom jeho pohľadávok a dlžníkom jeho záväzkov. Podľa predtým platného práva v českých krajinách (nie podľa práva platného na Slovensku) nenadobúdal dedič dedičstvo už poručiteľovou smrťou, ale až súdnym odovzdaním. Súbor aktív a pasív poručiteľa, ktorý mal dedičskou postupnosťou prejsť na dediča, tvoril osobitnú masu, samostatný subjekt práv a záväzkov, ktorý bol spôsobilý na súde žalovať a byť žalovaný, bol teda právnickou osobou – išlo o tzv. ležiacu pozostalosť (hereditas iacens). Pozostalosť predstavovala ako personifikovaný majetok osobu poručiteľa aj po jeho smrti.

Podľa OZ z r. 1950 dedič teda nadobúda poručiteľov majetok bez toho, že by urobil nejaký právny úkon a zásadne bez ohľadu na to, či ho chce nadobudnúť, alebo nie. Avšak keďže nikto nemôže byť nútený k tomu, aby proti svojej vôli nadobúdal majetok, umožňoval Občiansky zákonník dedičovi odmietnuť dedičstvo.

Ďalej sa k uskutočneniu dedičskej postupnosti vyžadovalo ešte potvrdenie dedičstva súdom (§ 559 OZ), ktoré má však iba deklaratórny význam. Pozri: SCHELLEOVÁ – SCHELLE: *Civilní kódexy 1811-1950-1964*. Brno: Masarykova univerzita 1993, s. 28.

²¹⁶ SCHELLEOVÁ – SCHELLE: *Civilní kódexy 1811-1950-1964*. Brno: Masarykova univerzita 1993, s. 58–60.

primerané ustanovenia o dedičstve a o dedičovi; bol zrušený inštitút dedičskej zmluvy medzi manželmi; bol zrušený inštitút darovania pre prípad smrti; bola ustanovená zásada preferovania dedenia zo zákona oproti dedeniu zo závetu (pozri § 513 – ak nadobudne dedičstvo dedič zo závetu, nadobúdajú dedičstvo dedičia zo zákona; nedochádzalo teda k prirastaniu uvoľneného dielu ostatným dedičom zo závetu). Podstatne sa zasiahlo i do zriaďovacej (testovacej) voľnosti poručiťľa v tom smere, že poručiťľ nemohol pod hrozbou sankcie neplatnosti uviesť v závete podmienky obmedzujúce dedičov, ustanovenie o tom, že dedič zo závetu má dedičstvo nadobudnúť na určitú dobu alebo, naopak, až po určitej dobe od úmrtia poručiťľa, ustanovenie o tom, na koho má dedičstvo prejsť po smrti dediča, ani príkaz uložený dedičovi, aby dedičstvo alebo jeho časť použil určitým spôsobom, alebo aby niečo vykonal (pozri § 550). To všetko však paradoxne posilnilo postavenie dediča zo závetu, ktorý nadobudol neobmedzenú moc nad zdedeným majetkom, oslobodenú od záväzkov, okrem zodpovednosti za záväzky poručiťľa, ktoré prechádzajú na dediča, ktorá bola ešte znížená (v dôvodovej správe zákonodarca deklaroval záujem na tom, aby dedič nebol obmedzovaný v slobodnom nakladaní so zdedeným majetkom). V Občianskom zákonníku z roku 1950 už nebol zakotvený inštitút zvereneckého náhradníctva, nebol upravený spoločný závet manželov, boli zrušené niektoré formy závetu – tzv. privilegované testamenty, bolo zrušené rozlišovanie medzi závetom a dodatkom. Obmedzil sa počet dedičských skupín: do prvej skupiny zákon zaradil potomkov a manžela, do druhej skupiny manžela, rodičov, súrodencov, prarodičov a nových členov spoločnej domácnosti, zákon čo do postavenia dedičov zrovnoprávnil manželské a nemanželské deti.

Zákonodarca napriek tomu, že prevzal niektoré predchádzajúce inštitúty dedičského práva (ako napr. prijatie a odmietnutie dedičstva, úpravu závetu, dedičské skupiny, zodpovednosť za záväzky poručiťľa, odkazy, zásady prejednávania dedičstva a pod.), podstatne ich však zjednodušil, spoliehajúc zrejme na to, že pretrvávajúce právne vedomie si bude vykladať jednotlivé inštitúty s použitím doterajšej praxe bez toho, aby určil zložité pravidlá výkladu, či podrobnejšiu úpravu jednotlivých inštitútov tak, ako ich obsahoval Všeobecný rakúsky občiansky zákonník z r. 1811. Vzhľadom na to, že došlo k rozsiahlemu znárodneniu majetku a aj iným spôsobom k jeho odňatiu, spadal do dedičstva len tzv. osobný majetok menšieho rozsahu, ktorého nadobúdanie a správa si podľa mienky zákonodarcu nevyžadovali rozsiahlejšiu právnu úpravu.

Dedičské právo po roku 1964

Občiansky zákonník z r. 1964, ktorým bol až na niekoľko paragrafov zrušený Občiansky zákonník č. 141/1950 Zb., bol výsledkom rozsiahlych kodifikačných prác zo začiatku 60. rokov spolu s ďalšími významnými kódexmi civilného práva (Občiansky súdny poriadok, Notársky poriadok, zákon o rodine, zákon o medzinárodnom práve súkromnom atď.). Nadobudol účinnosť dňom 1. 4. 1964 a platí s mnohými novelami dodnes. Jeho aktuálna podoba je však výsledkom množstva čiastkových aj zásadných zmien prijatých v priebehu doby jeho platnosti.

Právna úprava dedičského práva v r. 1964 prevzala základné princípy dedenia podľa zák. č. 141/1950 Zb., najmä nadobúdanie dedičstva ku dňu smrti poručiteľa.

V čiastkových otázkach však došlo k týmto významným zmenám:

- zrušeniu inštitútu zmluvného zrieknutia sa dedičstva,
- rozdielnej koncepcii 2. a 3. dedičskej skupiny pri dedení zo zákona,
- obmedzeniu foriem závetu,
- zrušeniu inštitútu vydedenia,
- odlišnej koncepcii potvrdenia dedičstva a vyporiadania dedičstva.

Z hľadiska dedenia v oblasti vecných práv došlo k týmto zásadným zmenám: zákonom č. 94/1963 Zb. (zákon o rodine) bol zrušený zákon č. 265/1949 Zb. (o práve rodinnom), ktorý upravoval inštitút tzv. zákonného majetkového spoločenstva manželov, a vlastnícke vzťahy medzi manželmi boli upravené novým spôsobom v Občianskom zákonníku v rámci spoluvlastníctva formou novovytvoreného inštitútu tzv. bezpodielového spoluvlastníctva manželov; potreba vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva po zániku manželstva úmrtím jedného z manželov sa premietla do procesnej úpravy a jeho vyporiadanie sa stalo súčasťou dedičského konania.

Občiansky zákonník z roku 1964 bol významnejším spôsobom zmenený a doplnený zákonom č. 131/1982 Zb. Účelom novely Občianskeho zákonníka bolo vyhovieť naliehavým potrebám praxe v tom, že boli v zákone výslovne upravené aj také vzťahy, ktoré doterajší Občiansky zákonník vôbec neupravoval alebo neupravoval v potrebnej šírke, aj keď spoločenská potreba takúto úpravu vyžadovala. Aby touto úpravou bolo možné pokryť aj obdobie od 1. 4. 1964 (keď nadobudol účinnosť Občiansky zákonník) do 1. 4. 1983, bola do ôsmej časti OZ zahrnutá špeciálna úprava prechodných ustanovení. Všeobecne platí, že ustanoveniami tejto novely sa spravujú aj vzťahy vzniknuté v čase od 1. apríla 1964 do 1. apríla 1983. Novela Občianskeho zákonníka zaviedla opätovne inštitút vydedenia v § 469a. Poručiteľ mohol vydediť potomka, ak v rozpore s pravidlami socialistického spolužitia neposkytol poručiteľovi potrebnú pomoc v chorobe, starobe alebo iných závažných prípadoch. Skutočnosť, že inštitút vydedenia bol dodatočne zaradený do úpravy dedičského práva hmotného, svedčí o tom, že v praxi chýbal prostriedok, ktorým by poručiteľ mohol vyvodiť majetkovoprávne dôsledky z morálne odsúdeniahodného správania, ľahostajnosti neopomenuteľného dediča (potomka poručiteľa) k náhlemu alebo dlhšie trvajúcejmu stavu poručiteľa, pri ktorom sa nezaobišiel bez cudzej pomoci.

Testovacia voľnosť poručiteľa bola obmedzená v tom zmysle, že maloletí potomkovia museli dostať aspoň toľko, koľko tvoril ich dedičský podiel zo zákona, a plnoletí potomkovia aspoň toľko, koľko tvorili tri štvrtiny ich dedičského podielu zo zákona. Ak tomu závet odporoval, bol v tej časti neplatný, ak nedošlo k vydedeniu potomkov. Doplnenie ustanovenia § 479 bolo dôsledkom vzťahu k novému ustanoveniu § 469a.

Politické a najmä ekonomické zmeny, ku ktorým u nás došlo od novembrovej revolúcie v roku 1989, si vynútili rozsiahly posun v oblasti dovedy nazývanej hospodárskoprávna, ktorý vyústil do vypracovania nového Obchodného zákonníka. To vyžadovalo, aby boli v zhodnej časovej nadväznosti vykonané i nadväzujúce potrebné zmeny v Občianskom zákonníku. Po roku 1989 bolo potrebné uviesť do súladu Občiansky zákonník aj s Listinou základných práv a slobôd. Prvý krok bol v tomto smere urobený práve prijatím novely Občianskeho zákonníka v r. 1991 – zákona č. 509/1991 Zb. s účinnosťou od 1. januára 1992. Táto novelizácia Občianskeho zákonníka priniesla v oblasti dedičského práva nasledujúce zmeny:

- rozšírenie tretej zákonnej dedičskej skupiny,
- zavedenie štvrtej zákonnej dedičskej skupiny,
- upresnenie úpravy vydedenia,
- rozšírenie foriem závetov – znovuzavedenie alografného závetu,
- zmenšenie zákonného podielu plnoletých neopomenuteľných dedičov z troch štvrtín na jednu polovicu ich zákonného dedičského podielu, umožnenie zriadiť závetom nadáciu – táto možnosť poručiť a zriadiť závetom nadáciu však bola neskôr novelou č. 34/2002 Z. z. zrušená,
- zmena v oblasti majetkových práv medzi manželmi, súvisiaca s problematikou dedičského práva – zavedenie možnosti zmluvných modifikácií rozsahu a vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov.

Zánik Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky znamenal súčasne vznik nových európskych štátov – Slovenskej republiky a Českej republiky. Pri svojom zrode oba nástupnícke štáty prevzali do svojho právneho poriadku právne predpisy bývalej federácie. Došlo k recepcii právneho poriadku, ktorý platil na našom území do 31. 12. 1992.

Z hľadiska uvedeného je nutné posudzovať aj recepciu občianskoprávných predpisov do právneho poriadku Slovenskej republiky. Občiansky zákonník z roku 1964 vo svojom novelizovanom znení sa stal Občianskym zákonníkom Slovenskej republiky a je po niekoľkých novelizáciách platný v Slovenskej republike stále, zatiaľ čo v Českej republike je od 1. 1. 2014 účinný nový občiansky zákonník, zákon č. 89/2012 Sb. Občianský zákonník, čím sa v Čechách zavŕšili dvanásťročné práce na rekodifikácii ich súkromného práva, ktoré boli zahájené v r. 2000 (nový občiansky zákonník ČR vstúpil do platnosti 22. 3. 2012).

Úprava dedičského práva v novom českom OZ všeobecne vychádza z pôvodných zásad dedičského práva, ako je zásada zachovania hodnôt, zásada rovnosti, univerzálnej sukcesie, voľnosti dediča dedičstvo prijať či odmietnuť, princíp ingerencie verejnej moci pri nadobúdaní vlastníctva, zostáva tiež naďalej zachovaný princíp individualistického poňatia dedičského práva, ale rozsah právnej úpravy je dnes podstatne rozšírený od pôvodnej právnej úpravy v OZ a tiež obsah je obohatený o viaceré osvedčené staronové inštitúty

dedičského práva, známe v minulosti a stále zachované v zahraničí. Vo vzťahu k zákonným dedičským skupinám, na rozdiel od pôvodného znenia (spoločného) Občianskeho zákonníka, jednotlivých dedičov rozdelil do šiestich tried a zároveň rozšíril pôvodný okruh dedičov. V piatej dedičskej skupine o prarodičov rodičov poručiteľa (teda prababku a pradeda), pri ktorých bol v piatej dedičskej skupine zavedený princíp dedenia *in lineam*. Do šiestej dedičskej skupiny boli presunuté z pôvodnej štvrtej dedičskej skupiny deti prarodičov poručiteľa (strýkovia a tety), v ktorej zároveň *per capita* dedia deti detí súrodencov poručiteľa (prasynovci a pranetere). V prípade, ak nededí niektoré z detí prarodičov poručiteľa, na základe *ius representationis*, dedia jeho deti (bratrancí a sesternice poručiteľa), ktorými sa zároveň dedičská postupnosť ukončuje.

3.2 Dedičské skupiny

3.2.1 Prvá dedičská skupina

Prvá dedičská skupina zákonných dedičov je zastúpená najbližšími príbuznými a osobami, ktoré sú blízke poručiteľovi, t. j. manželom poručiteľa a deťmi poručiteľa (§ 473 ods. 1 OZ), prípadne ďalšími jeho potomkami (§ 473 ods. 2 OZ). Predpokladom dedenia v tejto skupine je, aby poručiteľ mal aspoň jedného potomka. Ak nededí po ňom žiadny potomok, manžel dedí v druhej skupine.

V prvej skupine dedia poručiteľove deti a manžel, každý z nich rovnakým dielom. Ak nededí niektoré dieťa, nadobúdajú jeho dedičský podiel rovnakým dielom jeho deti. Ak nededia ani tieto deti alebo niektoré z nich, dedia rovnakým dielom ich potomkovia.²¹⁷

K dedeniu sú povolané všetky deti poručiteľa bez ohľadu na to, či sa narodili v manželstve alebo mimo neho. Deti manžela poručiteľa, t. j. poručiteľove nevlastné deti, nepatria do prvej skupiny, a to ani vtedy, keby žili s poručiteľom v spoločnej domácnosti. Dieťaťom poručiteľa sa považuje potomok poručiteľa v prvom stupni, ktorý žil v čase smrti poručiteľa. Pokiaľ sa takéto dieťa smrti poručiteľa nedožilo, resp. nededí z iných dôvodov, na jeho miesto na základe dedičskej reprezentácie nastupujú *in stirpes* jeho deti (vnuci poručiteľa), a následne ďalší priami descendentí bez obmedzenia stupňa. Pre status dieťaťa poručiteľa je dôležité právne rodičovstvo v čase smrti poručiteľa alebo poručiteľky.²¹⁸

²¹⁷ § 473 (Dedenie v prvej skupine)

V prvej skupine dedia poručiteľove deti a manžel, každý z nich rovnakým dielom.

Ak nededí niektoré dieťa, nadobúdajú jeho dedičský podiel rovnakým dielom jeho deti. Ak nededia ani tieto deti alebo niektoré z nich, dedia rovnakým dielom ich potomkovia.

Súvisiace ustanovenia a predpisy: §§ 7, 115–117, 463, 468–469a, 474, 481–484, 859 a 873 OZ; tiež §§ 13–16, 23, 82–96 a 97 ZR; čl. 11 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (č. 23/1991 Zb.).

²¹⁸ Za deti poručiteľa sa považujú: deti, ktorých matka bola v čase pôrodu alebo v dobe, ktorá nepresiahla 300 dní do pôrodu manželkou poručiteľa, deti, ktoré sa narodili pozostalej manželke do uplynutia trojstého dňa od smrti poručiteľa, deti, ku ktorým poručiteľ so súhlasom matky otcovstvo uznal pred matričným orgánom alebo súdom, deti, ku ktorým otcovstvo poručiteľa uznal súd (§ 94 a nasl. ZR). Otcovstvo dieťaťa sa odvíja primárne od statusu matky dieťaťa,

Za dieťa, teda za subjekt spôsobilý k dedeniu, sa na základe ustanovenia § 7 ods. 1 OZ považuje aj dieťa počaté (nasciturus) za predpokladu, že sa narodí živé. Preto ak bolo dieťa počaté už za života poručiteľa, treba s ním rátať ako s dedičom v prvej skupine a s prejednaním dedičstva počkať až do jeho narodenia.

K tejto skupine dedičov treba uviesť, že naše rodinné právo nerobí rozdiel medzi deťmi narodenými v manželstve a mimo manželstva, a ustanovuje tiež, že rovnakým vzťahom ako medzi rodičmi a deťmi je aj vzťah medzi osvojiteľom a osvojencom. Preto keď zákon hovorí o „deťoch“, rozumie tým deti manželské, mimomanželské, ale aj osvojencom. Pre status dieťaťa ako dediča v prvej dedičskej skupine je rozhodujúce právne rodičovstvo v čase smrti poručiteľa. Občiansky zákonník nerozlišuje medzi deťmi biologickými (pokrvnými) a osvojenými, keďže v súlade s ustanovením § 97 Zákona o rodine osvojením vzniká medzi osvojiteľom a osvojencom rovnaký vzťah, aký je medzi rodičmi a deťmi, čo platí i pre vzťahy k ďalším príbuzným (súrodencom, starým rodičom a pod.). Ak v čase smrti poručiteľa osvojenec vzťah trvá, osvojené dieťa bude dediť po osvojiteľovi, a zároveň nemôže dediť po svojich biologických rodičoch, či iných pokrvných príbuzných, ku ktorým mu osvojením zanikli všetky práva a povinnosti (§ 106 ods. 1 Zákona o rodine).²¹⁹

V ustanovení § 473 ods. 2 OZ sa hovorí o dieťati, ktoré nededí. Dôvodom môže byť napr. skutočnosť, že dieťa poručiteľa neprežilo, dieťa odmietlo dedičstvo (§ 463 a nasl. OZ), dieťa je na neznámom mieste (§ 468 OZ), dieťa je vylúčené z dedenia pre dedičskú nespôsobilosť (§ 469 OZ), alebo dieťa je vydedené (§ 469a OZ).²²⁰

Ak sú teda k dedeniu povolaní poručiteľovi potomkovia v druhom, prípadne aj v ďalšom stupni, nahradia – reprezentujú vždy osobu toho svojho predka, ktorý by inak dedil, keby tu neboli dané už uvedené skutočnosti, ktoré vylučujú jeho dedičské nástupníctvo. Tu hovoríme o tzv. reprezentačnom práve. Títo potomkovia nastupujú iba do uvoľneného dedičského podielu svojho bezprostredného predka, ktorého reprezentujú, t. j. namiesto

---

pričom za dieťa poručiteľa je možné v súlade s ustanovením § 84 a nasl. Zákona o rodine považovať muža, ktorému svedčí niektorá z troch vyvrátiteľných domniek otcovstva:

- dieťa, ktorého matka bola manželkou poručiteľa v čase pôrodu alebo v dobe, ktorá nepresiahla tristo dní do pôrodu (§ 85 Zákona o rodine),
- dieťa, ku ktorému poručiteľ uznal otcovstvo súhlasným vyhlásením s matkou dieťaťa pred matričným orgánom alebo súdom (§ 91 Zákona o rodine),
- dieťa, ku ktorému otcovstvo poručiteľa určil súd (§ 94 Zákona o rodine).

Povahu rozsudku určujúceho otcovstvo majú aj rozsudky vydané na Slovensku pred 1. januárom 1950, ktoré ukladali mužovi ako sploditeľovi povinnosť vyživovať dieťa narodené matke, ktorá nie je za neho vydatá.

Deťmi ženy poručiťky sa rozumejú deti, ktoré táto žena porodila.

²¹⁹ To neplatí v prípade, ak je osvojiteľ manželom jedného z rodičov osvojenca, príbuzenské vzťahy medzi osvojencom, rodičom a jeho príbuznými zostávajú zachované (§ 106 ods. 2 Zákona o rodine), resp. v prípadoch, ak došlo k obnoveniu pôvodných príbuzenských vzťahov, vrátane rodičovstva, v dôsledku zrušenia osvojenia, ktoré už v čase smrti osvojiteľa bolo právoplatne zrušené (§ 107 ods. 2 Zákona o rodine).

²²⁰ Od prípadu, keď poručiteľovo dieťa nededí, treba odlišovať prípad, keď dieťa dedí, ale zomrie pred skončením prejednávania dedičstva. Tu sa jeho podiel stáva predmetom ďalšieho dedičstva, ku ktorému sú povolaní jeho dedičia, teda v prvej skupine jeho deti a manželka.

ktorého dedia. Nemôžu teda dediť viac, ako by tvoril dedičský podiel dediča, ktorého reprezentujú.²²¹

Deti, resp. ďalší potomkovia poručiťa, môžu byť samostatnými dedičmi v rámci prvej skupiny dedičov, a to aj vtedy, ak z akéhokoľvek dôvodu nededí manžel. Manžel nesmie byť samostatným dedičom v rámci prvej skupiny, a preto prechádza do druhej dedičskej skupiny.

Predpokladom dedenia pozostalého manžela je trvanie platného manželstva v čase poručiťovej smrti. Podmienkou nie je, aby manželia žili spolu. Nededí bývalý rozvedený manžel. V prípade, ak by manžel zomrel počas konania o rozvode manželstva, pozostalý manžel dedí, lebo manželstvo ešte právne nezaniklo. To zaniká až právoplatnosťou rozsudku o rozvode manželstva. Inými slovami to znamená: predpokladom dedenia manžela je trvanie manželstva s poručiťom v dobe smrti poručiťa a manželstvo nebolo právoplatne rozvedené. Spolužitie v spoločnej domácnosti nie je podmienkou. Naopak, skutočné spolužitie s poručiťom v pomere obdobnom rodinnému pomeru (spolužitie druhá či družky) nezakladá právo dediť.²²²

Podľa ustanovenia § 17 ods. 1 ZR manželstvo vyhlásené za neplatné, sa považuje za neuzavreté, preto v prípade, že spor o neplatnosť manželstva nebol ešte v čase smrti jedného z manželov skončený, treba počkať na právoplatné rozhodnutie súdu.²²³

²²¹ Na ilustráciu daného výkladu o prirastaní podielov a reprezentačnom práve v prvej dedičskej skupine uvediem príklad: Poručiť zomrel bez toho, aby zanechal závet. Zanechal manželku, bezdetného syna a dcéru, ktorá má dve deti. Manželka, syn a dcéra sú povolaní k dedeniu zo zákona v prvej skupine rovnakým dielom, teda dedičský podiel každého z nich by tvoril jednu tretinu dedičstva. Pokiaľ by sa manželka vzdala dedičstva, dôjde k akrescencii jej podielu v prospech ostatných dedičov prvej skupiny, t. j. syna a dcéry, takže by dedili jednu polovicu. Podobne by tomu bolo v prípade, keby dedičstvo odmietol syn, pretože tento nemá potomkov, ktorí by nastúpili do jeho dedičského podielu, takže manželka a dcéra by dedili každá jednu polovicu dedičstva. Pokiaľ by však dedičstvo odmietla dcéra, uplatnilo by sa reprezentačné právo. V tejto situácii by dedila manželka jednu tretinu dedičstva, syn druhú a deti dcéry, t. j. vnuci poručiťa by dedili zostávajúcu tretinu namiesto svojej matky, ktorú ako dedičia reprezentujú a každý z nich by teda dedil jednu šestinu dedičstva.

Z judikatúry:

Z IV (s. 810): Ak niektorý z dedičov zomrel pred skončením konania o dedičstve, treba na jeho mieste konať s jeho dedičmi, a ak takých dedičov niet, treba konať so zástupcom štátu. Ustanovenie opatrovníka zomretému dedičovi nemá oporu v ustanovení žiadneho právneho predpisu. Z IV (s. 306): Pokiaľ je dedičov pobyt v cudzine neznámy, pri prejednaní dedičstva sa na neho za podmienok uvedených v ustanovení § 468 OZ neprihliada a jeho podiel pripadá spoludedičom, prípadne za podmienok uvedených v ustanovení § 473 ods. 2 OZ jeho deťom. Štátne notárstvo (teraz súd) však musí v niektorých prípadoch čeliť tendenciám ostatných dedičov zatajovať jeho známy pobyt v cudzine a snahe vyvolať postup podľa ustanovenia § 468 OZ, a tak ho vylúčiť z dedičstva. V 55/1971: Dedičstvo po poručiťovi, ktorý zomrel ešte za platnosti bývalého uhorského práva v právnej oblasti Slovenska, treba prejednať podľa vtedy platného zák. čl. XVI/1894. Účastníkmi konania sú osoby, ktoré by po poručiťovi podľa vtedy platného práva dedili (§ 503 ods. 1 OZ – teraz § 859 ods. 1 OZ). Ak jediný takto legitimovaný dedič medzitým tiež zomrel, ale už za platnosti Občianskeho zákonníka z roku 1950 (zák. č. 141/1950 Zb.), sú účastníkmi konania jeho dedičia určené podľa ustanovení tohto zákonníka.

²²² FEKETE, I.: *Občiansky zákonník. Komentár*. Bratislava: Epos, 2007, ISBZ 978-80-8057-688-2, s. 503.

²²³ Ak sa manželstvo uzavrelo so ženatým mužom alebo vydatou ženou, alebo medzi predkami a potomkami, alebo medzi súrodencami, t. j. prípady absolútnej neplatnosti manželstva, súd vysloví jeho neplatnosť i po zániku manželstva. Súd vysloví neplatnosť manželstva aj po jeho zániku i v prípade manželstva uzavretom medzi osobami, ktoré sú v príbuzenskom pomere na základe osvojenia. V ďalších prípadoch súd vysloví neplatnosť manželstva po jeho zániku len vtedy, ak sa konanie o vyhlásení manželstva za neplatné na návrh niektorého z manželov už začalo a zomrie manžel, ktorý návrh nepodal (§ 16 ods. 1 ZR), alebo ak o to požiadajú potomkovia manžela, ktorý podal návrh za vyhlásenie manželstva za neplatné, do jedného roka po jeho smrti. Ak by tieto podmienky neboli naplnené, nemožno vyhlásiť manželstvo po jeho zániku za neplatné. V takom prípade, ak zomrie manžel pred právoplatným ukončením konania o neplatnosti manželstva, súd konanie zastaví.

To znamená, že zväzok muža a ženy (čl. 1 Zákona o rodine) musí zaniknúť smrťou poručiteľa (alebo vyhlásením za mŕtveho – § 21 ods. 1 Zákona o rodine) na to, aby bol manžel dedičom poručiteľa. Inými slovami, manželstvo musí v čase smrti poručiteľa trvať a zároveň byť platné. Manželstvo vyhlásené za neplatné sa považuje za nikdy neuzavreté (*matrimonium nullum*; § 16 ods. 1 Zákona o rodine), a teda manželský zväzok ani nevznikol, pričom takúto neplatnosť manželstva možno vysloviť aj po smrti manžela (§ 15 ZR). Manžel poručiteľa sa nemôže stať výlučným dedičom v prvej dedičskej skupine, v rámci ktorej môže dediť, len ak poručiteľ zanechal aspoň jedného potomka, a tento dedí. Je pritom irelevantné, či potomok poručiteľa je zároveň potomkom pozostalého manžela alebo nie.

Ak manželstvo zaniklo rozvodom, rozvedený manžel po poručiteľovi právoplatnosťou rozhodnutia súdu o rozvode manželstva nededí. V prípade smrti poručiteľa pred vydaním rozhodnutia o rozvode manželstva, súd konanie zastaví a manžel poručiteľa bude dedičom. Nie je ale vylúčené, aby právoplatne rozvedený manžel dedil v druhej dedičskej skupine ako spoluživca osoba za splnenia v § 474 Občianskeho zákonníka stanovených predpokladov.

Zaradenie manžela do okruhu dedičov (k potomkom) poručiteľa explicitným vymedzením najčastejšie v prvej dedičskej skupine je štandardné v mnohých krajinách.²²⁴ Z historického pohľadu uhorské právo umožňovalo v istom rozsahu manželke poručiteľa dediť v druhej dedičskej skupine (pri bezdetnom manželstve), avšak iný ako vetevný majetok. Ten až v prípade, ak poručiteľ nemal predkov ani bočných príbuzných. Zaiste nie je vhodné prinavrátiť sa k princípom vetevného majetku, ktoré hoc by z pohľadu rodinného života mohli byť považované za spravodlivé, spôsobovali by mnohé aplikačné problémy najmä vo vzťahu k dokazovaniu pôvodu majetku.

Možno konštatovať, že súčasná právna úprava nespôsobuje aplikačné problémy a zachovanie doterajšieho režimu, v ktorom manžel nemôže dediť v prvej dedičskej skupine samostatne, sa javí racionálne a praxou akceptovateľné. Z teoretického, ale aj praktického hľadiska sa javí nanajvýš prirodzené, že do prvej dedičskej skupiny sa zaraďujú práve deti poručiteľa, prípadne ich potomkovia, pretože je dôvodné sa domnievať, že práve s deťmi má poručiteľ najbližšie rodinné väzby. Rovnako to platí aj pre ďalších potomkov, tzn. vnúčatá a pravnúčatá poručiteľa. Uvedené je taktiež súladné s primárnymi cieľmi dedičského práva ako takého, ku ktorým sa radí intergeneračné posilňovanie rodinných väzieb prostredníctvom majetku. Z tohto hľadiska reforma prvej dedičskej skupiny nie je dôvodná a nepredpokladajú sa ani zásadné zmeny v rámci rekodifikácie a prípravy novej právnej úpravy dedenia v tejto oblasti.

²²⁴ Výnimkou je napr. Code civil, ktorý v Art. 756 až 758 upravuje osobitne právo pozostalého manžela domáhať sa podielu na dedičstve vo vzťahu k jednotlivým dedičským skupinám samostatným nárokom. Obdobne v BGB práva manžela poručiteľa nie sú upravené priamo v dedičských skupinách, ale samostatne (Art. 1931 až 1934).

Ako už bolo uvedené, dedičom v prvej skupine na základe požiadavky platného manželstva v čase smrti poručiteľa nemôže byť druh či družka poručiteľa, a to ani vtedy, ak sa z tohto vzťahu narodili deti. Uvedené osoby môžu dediť v druhej, resp. v tretej dedičskej skupine.²²⁵

Pokiaľ ide o veľkosť dedičských podielov dedičov prvej skupiny, platí tu zásada rovnosti dedičských podielov, to znamená, že každý z dedičov tejto skupiny dedí rovnakým dielom. Výška dedičského podielu každého z nich závisí od celkového počtu dedičov tejto skupiny (napr. ak poručiteľ zanechal manželku a dve deti, bude dedičský podiel každého z dedičov vo výške jednej tretiny). Medzi dedičmi prvej skupiny dochádza navzájom k prirastaniu podielov (akrescencií), čo znamená, že ak nededí niektorý z týchto dedičov, prirastá jeho uvoľnený dedičský podiel ostatným dedičom tejto skupiny. V prípade, ak nededí manžel poručiteľa (napr. preto, lebo odmietol dedičstvo), dochádza k prirastaniu v prospech detí poručiteľa vždy. Ak však nededí dieťa poručiteľa, dochádza k akrescencii iba vtedy, ak sa neuplatní tzv. reprezentačné právo (*ius representationis*).²²⁶ Podľa tohto práva, ak nededí niektoré dieťa poručiteľa, nadobúdajú jeho podiel rovnakým dielom jeho deti, t. j. vo vzťahu k poručiteľovi jeho vnuci. Ak nededia ani tieto deti alebo niektoré z nich, dedia rovnakým dielom ich potomkovia (§ 473 ods. 2 OZ). Zákon tu hovorí o potomkoch vnukov, z toho teda možno usúdiť, že reprezentácia sa nevzťahuje iba na deti vnukov, t. j. na pravnukov, ale aj na vzdialenejších potomkov v zostupnej línii.

3.2.2 Druhá dedičská skupina

Druhá skupiny zákonných dedičov zahrnuje podľa ustanovenia § 474 ods. 1 OZ tieto osoby:

- pozostalého manžela,
- rodičov poručiteľa (osvojiteľa, resp. osvojiteľov poručiteľa),
- spolužijúce osoby, t. j. osoby, ktoré žili s poručiteľom v spoločnej domácnosti najmenej jeden rok pred jeho smrťou a ktorí sa z tohto dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli výživou odkázaní na poručiteľa.

K dedeniu v tejto skupine dochádza vtedy, keď niet potomka, ktorý by dedil, t. j. ak poručiteľ nemal deti, alebo ak sa ani jeden z potomkov (nielen z detí, ale i ďalších

²²⁵ Pozri: PLANK, K.: *Dedičské právo*. Bratislava, Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 138.

²²⁶ Poručiteľovo dieťa sa nestáva dedičom prvej skupiny v prípade, ak zomrie skôr ako poručiteľ, ak odmietlo dediť podľa §§ 463 až 468 OZ, ak sa zdržiava na neznámej adrese (§ 468 OZ), nemá spôsobilosť dediť (§ 469 OZ) alebo bolo vydedené podľa § 469a OZ. V takom prípade jeho uvoľnený dedičský podiel prípadne jeho žijúcim deťom (t. j. vnukom poručiteľa). Poručiteľovi vnuci si medzi sebou delia zákonný dedičský podiel svojho predchodcu (dieťaťa poručiteľa), všetci rovným dielom (napr. ak by na dieťa poručiteľa, ktorý má dve deti, pripadala jedna štvrtina dedičstva, dedičský podiel oboch jeho detí je po jednej osmine). Pokiaľ nededí ani dieťa poručiteľovho dieťaťa (teda vnuk poručiteľa), prichádzajú na rad ďalší potomkovia bez obmedzenia (pravnucci poručiteľa atď.). Tí sa potom delia o zákonný dedičský podiel svojho predka rovným dielom. Viď FEKETE, I.: *Občiansky zákonník. Komentár*. Bratislava: Epos, 2007, ISBZ 978-80-8057-688-2, s. 505.

potomkov) nedožili jeho smrti, prípadne všetci potomkovia sú nespôsobilí dediť, sú platne vydedení, alebo ak sa na nich neprihliada alebo sú neznámi, alebo sú na neznámom mieste. Uvedené vyplýva zo znenia ustanovenia § 474 Občianskeho zákonníka: „Ak nededia poručiteľovi potomkovia, dedí v druhej skupine manžel, poručiteľovi rodičia a ďalej tí, ktorí žili s poručiteľom najmenej po dobu jedného roku pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti a ktorí sa z tohto dôvodu starali o spoločnú domácnosť, alebo boli odkázaní výživou na poručiteľa. Dedičia druhej skupiny dedia rovnakým dielom, manžel však vždy najmenej polovicu dedičstva.“²²⁷

V druhej dedičskej skupine nedochádza k uplatneniu reprezentačného práva a preto, ak nededia poručiteľovi rodičia, nenastupujú na ich miesto v rámci uvoľneného dedičského podielu ich deti, t. j. súrodenci poručiteľa. Títo sú povolaní dediť z titulu tohto príbuzenského vzťahu k poručiteľovi až v tretej skupine. U ďalších dedičov druhej skupiny rozhoduje faktický pomer. Týmito dedičmi sú tzv. spolužijúce osoby, t. j. osoby, ktoré s poručiteľom žili v spoločnej domácnosti kvalifikovaným spôsobom, alebo boli výživou odkázaní na poručiteľa.²²⁸ Pôjde o osoby, ktoré s poručiteľom prípadne ani nie sú v príbuzenskom pomere, ale žili s ním vo vzťahu, ktorý z hľadiska citového, mravného a hospodárskeho sa podobal rodinnému vzťahu a v niektorých prípadoch ho možno aj nahrádzal. Tieto osoby však musia splniť v čase smrti poručiteľa nasledujúce podmienky:

- a) žili s poručiteľom v spoločnej domácnosti,
- b) najmenej po dobu jedného roka pred smrťou,
- c) z tohto dôvodu sa starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázaní výživou na poručiteľa.

Ustanovenie § 474 OZ sa teda vzťahuje napr. na spolužitie druha a družky, spolužitie dospelých súrodencov, rôzne prípady neúplných rodín, spolužitie poručiteľa s nevlastnými deťmi a pod., ale aj na spolužitie partnerov rovnakého pohlavia.

²²⁷ Pojem potomok pre dedenie v prvej skupine je potrebné vykladať v tom zmysle, že dedičom je dieťa poručiteľa, jeho vnuk, pravnuk a pod. Ak týchto osôb v čase smrti poručiteľa niet, nastupujú dedičia druhej skupiny v zložení, ako boli vymenovaní vyššie.

Za manžela poručiteľa sa pre účely dedenia v zásade považuje osoba, ktorá v čase smrti poručiteľa žila s poručiteľom v manželskom zväzku. Nie je rozhodujúce, či v čase smrti poručiteľa žila s poručiteľom v spoločnej domácnosti, alebo to, že manželka nevedľa spolužitie. Rozhodujúci je formálny právny stav.

V druhej skupine vedľa manžela poručiteľa dedia tiež rodičia poručiteľa. Matkou je žena, ktorá poručiteľa porodila. Otcom je muž, ktorý bol manželom matky poručiteľa v čase narodenia poručiteľa alebo v čase, od ktorého neprešlo viac ako tristo dní do narodenia poručiteľa (§ 51 ZR), ďalej muž, ktorého otcovstvo bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov (§ 52, 53 ZR), pokiaľ otcovstvo nebolo u tohto muža právoplatne zapreté (§ 57–62 ZR), alebo muž, ktorého otcovstvo určil súd (§ 54 ZR). Za otca treba považovať aj muža, ktorému bola uložená vyživovacia povinnosť voči poručiteľovi podľa právnych predpisov platných na Slovensku do účinnosti zákona č. 265/1949 Zb. o rodinnom práve.

Poručiteľovi rodičia dedia aj vtedy, keď neboli manželmi, prípadne ich manželstvo bolo rozvedené alebo vyhlásené za neplatné.

Rovnako ako rodičia poručiteľa dedia aj jeho osvojiteľa vzhľadom na to, že osvojením vzniká medzi osvojiteľom a osvojencom rovnaký vzťah ako medzi rodičmi a deťmi (§ 97 ods. 1 ZR). Naproti tomu nededia pokrvní rodičia osvojenca, pretože osvojením zanikol medzi ním a pôvodnou rodinou príbuzenský vzťah (§ 106 ods. 1 ZR). Rovnako nededia ani manžel osvojiteľa, pokiaľ poručiteľa neosvojil.

²²⁸ MIKEŠ, J.: Úvahy nad právnou úpravou o dedení, In: *Právo a zákonnosť*, č. 9, 1991, s. 8.

a): Pojem domácnosť vymedzuje ustanovenie § 115 OZ. V zmysle tohto ustanovenia Občiansky zákonník pojem domácnosť vymedzuje tak, že ju tvoria fyzické osoby, ktoré spolu trvalo žijú spoločne a spoločne uhrádzajú náklady na svoje potreby.

Z dôvodovej správy k ustanoveniu § 115 OZ vyplýva, že zákonodarca mal na zreteli „spotrebné spoločenstvo trvalej povahy“, t. j. domácnosťou je trvalé spolužitie dvoch alebo viacerých osôb v spotrebnom spoločenstve, t. j. tieto osoby prispievajú podľa svojich schopností a možností na úhradu a obstarávanie spoločných potrieb. Pravda, spoločne sa nemusia uhrádzať všetky potreby spolužijúcich osôb. Spoločná domácnosť podľa ustanovenia § 115 OZ je tvorená aj tými, ktorí spoločne uhrádzajú len tú časť spoločných potrieb, ktorá súvisí napr. s bývaním a stravovaním, kým ďalšie potreby ako ošatenie, kultúra a pod. si obstarávajú a uhrádzajú sami.²²⁹

Spoločná domácnosť predpokladá obyčajne i spoločné bývanie. Výnimočne tomu nemusí tak byť, napr. keď poručiteľ pre svoj zdravotný stav alebo z bytových dôvodov nemohol prechodne spolu bývať s osobami, s ktorými inak trvalo žil spolu a ktoré sa z tohto dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázané výživou na poručiteľa. Na druhej strane, bývanie niekoľkých osôb v jednom byte samo osebe ešte neznamená, že ide o spoločnú domácnosť. Byt môžu užívať napr. spoluvlastníci bez toho, aby viedli spoločnú domácnosť. Byt môže byť aj v spoločnom nájme viacerých osôb, ktoré okrem vzťahu vyplývajúceho zo spoločného nájmu nemajú k sebe žiaden bližší vzťah predpokladaný ustanovením § 115 OZ. Byt môžu užívať spolu s nájomníkmi i podnájomníkmi. Ani z takého spoločného užívania jedného bytu nemožno vyvodiť spoločnú domácnosť, ako ju má na mysli § 115 OZ.²³⁰

Pre posúdenie spoločnej domácnosti nie je rozhodujúce ani bydlisko jej členov podľa evidencie obyvateľstva. Toto tzv. evidenčné bydlisko nemusí byť vždy miestom, kde konkrétna osoba skutočne žije. Preto je potrebné v každom prípade starostlivo skúmať miesto faktického žitia osoby, ktorá si dedičské právo uplatňuje z titulu spolužitia s poručiteľom v spoločnej domácnosti.

b): Ďalším znakom spoločnej domácnosti je trvalosť. O takomto spolužití možno hovoriť len vtedy, ak spolužitie nie je vopred časovo ohraničené. Z tohto hľadiska tvoria domácnosť aj osoby, ktoré iba začínajú žiť spolu. Pre vznik subjektívneho dedičského práva zákon však vyžaduje, aby spoločná domácnosť trvala najmenej po dobu jedného roka, pričom tento čas sa počíta späť odo dňa poručiteľovej smrti. To znamená, že spoločná domácnosť po dobu jedného roka musí predchádzať smrti bezprostredne. Preto po poručiteľovi nededí napr. manželkina dcéra, ktorá síce od svojho detstva žila v domácnosti s ním, ale pred jeho smrťou sa vydala a založila si vlastnú domácnosť. Pravda, o skončení ani prerušení spoločnej domácnosti nejde tam, kde poručiteľ a spolužijúca osoba sa dočasne zdržiavali na rôznych miestach bez úmyslu spolužitie skončiť (napr.

²²⁹ FEKETE, I.: *Občiansky zákonník. Komentár*. Bratislava: Epos, 2007, ISBZ 978-80-8057-688-2, s. 231.

²³⁰ BIČOVSKÝ, J. – HOLUB, M.: *Občianský zákonník*. 3. vydání, Praha: Linde Praha, a. s., 1995, s. 410.

štúdium, liečenie, práca v zahraničí, výkon trestu odňatia slobody a pod.). To znamená, že základný predpoklad, ktorý musí byť splnený v každom prípade, je, že spolužitie v spoločnej domácnosti musí existovať zásadne aj v čase smrti poručiteľa a musí trvať najmenej rok. Ak sa spolužitie v tomto poslednom roku pred poručiteľovou smrťou zrušilo, nemôže táto osoba dediť, aj keď prípadne s poručiteľom žila predtým omnoho dlhší čas v spoločnej domácnosti.

c): Ďalšou z podmienok, ktoré musí splniť spolužijúca osoba, je, aby z dôvodu faktického spolužitia v spoločnej domácnosti sa buď o túto domácnosť starala, alebo (alternatívne) bola odkázaná výživou na poručiteľa.

Pokiaľ ide o starostlivosť o spoločnú domácnosť, zákon bližšie neurčuje jej druh a rozsah. Tento pojem treba vysvetľovať podľa skúseností z praktického života, pričom je potrebné brať do úvahy aj celkový zdravotný stav a schopnosť pomáhať v domácnosti. Takouto starostlivosťou bude napríklad obstarávanie bežných domácich prác, varenie, upratovanie a pod. Podľa zárobkových možností, prípadne majetkových pomerov príslušnej osoby, treba posudzovať starostlivosť o spoločnú domácnosť aj z hľadiska poskytovania finančných príspevkov na úhradu potrieb na spoločnú domácnosť. Spolužijúca osoba, ktorá túto podmienku nesplní, môže dediť zo zákona iba vtedy, ak bola na poručiteľa odkázaná výživou. Nemusí pritom ísť o jeho zákonnú vyživovaciu povinnosť, stačí faktická odkázanosť tejto osoby na poručiteľa.

Čo sa týka starostlivosti o spoločnú domácnosť, je dôležité aj to, že zakladá dedičský nárok len vtedy, keď sa vykonáva spontánne z dôvodu žitia v spoločnej domácnosti, a nie na inom, napr. zmluvnom základe. Teda z dôvodu spolužitia dedia osoby, ktoré majú k poručiteľovi a jeho domácnosti vzťah obdobný vzťahu, aký má člen rodiny k jej ďalším členom a domácnosti rodiny.²³¹ To znamená, že spolužijúcimi osobami nie sú napr. nájomníci časti poručiteľovho bytu alebo osoby, ktoré sa starali o jeho domácnosť za mzdu alebo inú odmenu.

Nie je však vylúčené, aby spolužijúcimi osobami boli aj poručiteľovi príbuzní, pokiaľ spĺňajú znaky, ktorými Občiansky zákonník v § 474 ods. 1 vymedzuje tzv. spolužijúce osoby. Takto potom môžu dediť vzdialenejší príbuzní (napr. svokor, svokra, švager, nevesta, zať a pod.). Pokiaľ ide o bližších príbuzných (napr. súrodenca, starého rodiča, strýca), výnimočne môžu v týchto prípadoch z titulu spolužijúcej osoby dediť v druhej

²³¹ Dedenie v druhej dedičskej skupine možno objasniť na nasledujúcich príkladoch: Bezdetný poručiteľ zomrel bez závetu, zanechal manželku, otca a súrodenca, ktorý s poručiteľom nežil v spoločnej domácnosti. K dedeniu bude povolaná manželka a otec poručiteľa, každý k jednej polovici dedičstva. Pokiaľ by napr. manželka dedičstvo odmietla, dedí celé dedičstvo otec. Pokiaľ by dedičstvo odmietol otec, neprechádza jeho uvoľnený podiel na jeho potomka, t. j. na súrodenca poručiteľa, pretože v druhej skupine sa neuplatňuje reprezentačné právo. Uvoľnený dedičský podiel otca by pripadol manželke, ktorá by dedila celé dedičstvo. V druhom prípade bezdetný, rozvedený poručiteľ zomrel bez závetu, zanechal obidvoch rodičov, v spoločnej domácnosti žil s matkou a družkou. K dedeniu budú povolaní otec, matka a družka, každý k jednej tretine dedičstva. Matka teda nededí dvojnásobný podiel – jeden ako matka a druhý ako spolužijúca osoba. Pokiaľ by niektorý z dedičov dedičstvo odmietol, prirastá uvoľnený podiel ostatným dedičom, takže každý z nich by dedil jednu polovicu dedičstva.

skupine, nie však ako samostatní dedičia tejto skupiny. Je možné teda konštatovať, že u tzv. spoluživých osôb nezáleží na tom, či ide o osoby blízke v zmysle § 116 OZ alebo o osoby iné, ale rozhodujúce je, či spĺňajú predpoklady uvedené v § 474 ods. 1 OZ, pričom spolužitie v spoločnej domácnosti musí existovať v čase smrti poručiteľa (čas jedného roka sa ráta odo dňa smrti späť).

Charakteristika spoločnej domácnosti z pohľadu judikatúry súdov

21 Cdo 2026/2011 (NS ČR): Spoločnou domácnosťou v zmysle ustanovenia § 115 a 475 ods. 1 Občianskeho zákonníka sa v ustálenej judikatúre (porovnaj napríklad rozhodnutie Krajského súdu v Plzni zo dňa 9. 3. 1967 sp. zn. 5 Co 54/67, ktoré bolo uverejnené pod č. 12 v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk, r. 1968, správu bývalého Najvyššieho súdu ČSR zo dňa 10. 6. 1982 sp. z. Cpj 163/81, ktorá bola uverejnená pod č. 34 v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk, r. 1982, rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 20. 2. 2002 sp. zn. 26 Cdo 463/2000, ktorý bol uverejnený pod č. 44 v časopise Soudní judikatura, r. 2002, uznesenie Najvyššieho súdu zo dňa 16. 1. 2002 sp. zn. 21 Cdo 436/2001, uznesenie Najvyššieho súdu zo dňa 26. 8. 2008 sp. zn. 21 Cdo 29/2008, uznesenie Najvyššieho súdu zo dňa 31. 5. 2009 sp. zn. 21 Cdo 1622/2008, rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 24. 3. 2010 sp. zn. 21 Cdo 2013/2009, rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 27. 10. 2010 sp. zn. 21 Cdo 3233/2009, ktorý bol uverejnený pod č. 96 v časopise Soudní judikatura, r. 2011, rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 28. 2. 2012 sp. zn. 21 Cdo 4795/2009 alebo rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 10. 10. 2012 sp. zn. 21 Cdo 678/2011) rozumie spolužitie dvoch alebo viacerých fyzických osôb, ktoré spolu žijú trvale a ktoré spoločne uhrádzajú náklady na svoje potreby. Fyzické osoby si nemusia byť blízke (v zmysle ustanovenia § 116 Občianskeho zákonníka), ich spoločná domácnosť spravidla predpokladá spoločné bývanie v jednom alebo viacerých bytoch (k naplneniu znakov spoločnej domácnosti preto nepostačujú napríklad len občasné návštevy), pričom výnimka z tohto pravidla je možná len vtedy, ak ide o dočasný a prechodný pobyt inde z dôvodu liečenia, návštevy príbuzných, výkonu práce alebo z iných podobných dôvodov. Spoločná domácnosť predstavuje spotrebné spoločenstvo dvoch alebo viacerých fyzických osôb trvalého charakteru, a preto spoločnú domácnosť predstavuje len skutočné a trvalé spolužitie, v ktorom jej členovia prispievajú na úhradu a zaobstarávanie spoločných potrieb (nestačí teda napríklad len príležitostná výpomoc v domácnosti, spoločné trávenie dovolení a pod.) a v ktorom spoločne a bez rozlišovania hospodária so svojimi príjmami. Spoluživá fyzická osoba musí žiť v spoločnej domácnosti tak, ako by bola členom rodiny; vyžaduje sa, aby sa starala o spoločnú domácnosť (zaobstaraním domácich prác, udržiavaním poriadku v byte, obstarávaním bielizne a údržby šiat, prípravou jedla a pod.), alebo aby poskytovala prostriedky na úhradu potrieb spoločnej domácnosti, alebo aby bola odkázaná výživou na poručiteľa.

O spoločnú domácnosť dvoch alebo viacerých fyzických osôb ide – ako vyplýva z vyššie uvedeného – len vtedy, ak spolu skutočne a trvalo žijú na jednom alebo viacerých miestach a ak naozaj spoločne uhrádzajú náklady na svoje potreby. Žiadna fyzická osoba

nemôže žiť natrvalo v spotrebnom spoločenstve s inou fyzickou osobou proti svojej vôli; dve alebo viac fyzických osôb tvoria spoločnú domácnosť, len ak všetky spolu naozaj chcú trvale žiť a spoločne uhrádzať náklady na svoje potreby. Aj keď je spoločná domácnosť založená na skutočnom (faktickom) spolužití dvoch alebo viacerých fyzických osôb a skutočnom (faktickom) spoločnom uhrádzaní nákladov na ich potreby, jej vznik a ďalšie trvanie nevyhnutne predpokladá, že každá z fyzických osôb, ktorá tvorí spoločnú domácnosť, prejavila vôľu byť členom takéhoto spotrebného spoločenstva a že v takom spotrebnom spoločenstve vskutku aj naďalej zotrváva.

Povaha spoločnej domácnosti ako skutočného (faktického) a trvalého spotrebného spoločenstva dvoch alebo viacerých fyzických osôb spravidla vylučuje, aby spoločnú domácnosť tvorili fyzické osoby, ktoré spolu nechcú byť členmi toho istého spotrebného spoločenstva, a aby tá istá fyzická osoba bola súčasne členom dvoch alebo viacerých spoločných domácností.

Pokiaľ ide o veľkosť dedičských podielov dedičov druhej skupiny, platí aj tu zásada rovnosti podielov, ktorá je však prelomená v prospech poručiteľovho manžela, ktorý dedí vždy najmenej polovicu (§ 474 ods. 2 OZ). Formulácia „najmenej“ znamená, že manžel dedí vždy najmenej jednu polovicu dedičstva (a to aj keď nežil s poručiteľom v spoločnej domácnosti), ak dedí vedľa neho ešte ďalší dedič druhej skupiny. Manžel však môže dediť aj celé dedičstvo, pokiaľ poručiteľ nezanechal žiadnu z ďalších osôb uvedených v druhej skupine, prípadne ak žiadna z týchto osôb z nejakého dôvodu nededí. Rovnako ako manžel poručiteľa môže nadobudnúť celé dedičstvo aj rodič (rodičia) poručiteľa, pokiaľ poručiteľ nezanechal manžela či spoluživú osobu alebo títo z nejakého dôvodu nededia. Spoluživé osoby však samostatne v druhej skupine dediť nemôžu, ale prechádzajú do skupiny tretej (ak tu nie je manžel, rodičia, alebo keď tieto osoby z nejakého dôvodu nededia). Každý z dedičov druhej skupiny dedí iba z jedného titulu, je teda vylúčené, aby došlo ku kumulácii viacerých titulov (závetu, zákona).

R 55/1952: Poručiteľova družka, pokiaľ je zákonnou dedičkou, nededí polovicu poručiteľovho majetku ako manželka, ale dedí s ostatnými dedičmi rovnakým dielom.

R 86/1952: Tým, že poručiteľ strávil niekoľko mesiacov pred svojou smrťou v nemocnici, nestratili osoby, ktoré s ním žili v spoločnej domácnosti ako členovia rodiny a z tohto dôvodu sa starali o spoločnú domácnosť, dedičský nárok po ňom, ak pobytom poručiteľa v nemocnici nedošlo k zrušeniu spoločnej domácnosti.

R 99/1952: Ak sú u dediča, ktorý by inak dedil zo zákona, splnené aj predpoklady ustanovené pre dedenie u osoby, ktorá žila v spoločnej domácnosti, nemožno mu odoprieť dedičský nárok, ktorý je pre neho priaznivejší (napr. v prípade spoluživúceho súrodenca).

R 114/1957: Ak poručiiteľka žila po dobu jedného roka pred svojou smrťou ako člen rodiny v spoločnej domácnosti manželov, ktorí sa starali o spoločnú domácnosť, obaja manželia majú po tejto poručiiteľke dedičský nárok zo zákona.

R 42/1972: V prípade, keď dedičstvo nadobudli obaja manželia spoločne, vzhľadom na ustanovenie § 474 ods. 2, § 475 a § 477 OZ treba dospieť k záveru, že takto získaný majetok je v podielovom spoluvlastníctve oboch manželov, a teda nie v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov.

R 34/1960: Spoločnou domácnosťou poručiteľa a ďalších osôb treba rozumieť skutočné spolužitie v spotrebnom spoločenstve všetkých týchto osôb, ktoré prispievajú na úhradu spoločných potrieb podľa svojich možností a schopností, a každý z nich si ďalej obstaráva v rámci tohto spoločenstva to, čo potrebuje, pričom pomáha aj ostatným. Podľa potrieb sa členovia spoločnej domácnosti podieľajú na všetkých výhodách tohto spoločenstva, či už ide o spoločné bývanie, stravovanie, ošatenie, zábavy, výlety a pod.

Bývanie niekoľkých osôb v spoločnom byte ešte nie je spoločnou domácnosťou, aj keď všetci spolubývajúci znášajú rovnakým dielom náklady na nájomné, plyn, elektrinu a iné platby spojené s užívaním bytu, ak inak každý z nich žije na svoj účet a k ostatným nemá bližší vzťah vyplývajúci z uvedenej spotrebnej spolupatričnosti v spoločnej domácnosti.

R 12/1968: Pojem spoločná domácnosť v zmysle § 474 ods. 1 OZ treba vykladať tak, že spravidla predpokladá spoločné bývanie. Výnimka je možná, len ak išlo o dočasný a prechodný pobyt mimo spoločnej domácnosti z dôvodu liečenia v nemocnici, z dôvodu návštevy príbuzných, vojenskej služby atď. Pritom ďalej pod pojmom spoločná domácnosť treba rozumieť skutočné a trvalé spolužitie dvoch alebo viacerých ľudí, kde jednotliví členovia spoločne prispievajú na úhradu a obstarávanie spoločných potrieb, ako to má na mysli § 115 OZ.

Doba jedného roka sa počíta späťne odo dňa smrti poručiteľa a treba, aby v čase smrti poručiteľa uvedené spolužitie trvalo.

R 41/1986: Skutočnosť, že výkon niektorých prác spojených s udržiavaním domácnosti bol odmeňovaný ako poskytovanie opatrovateľskej služby poručiteľovi, sama osebe u osoby, ktorá túto odmenu poberala, nemusí vylučovať vznik jej dedičského nároku na dedičstvo po poručiteľovi v zmysle ustanovení § 474 ods. 1 a § 475 OZ, ak sú súčasne splnené zákonné predpoklady dedenia podľa niektorého z týchto ustanovení.

Z IV (s. 836): Osoba, ktorá sa starala o poručiteľa (osamelého a nevládneho), ale nežila s ním v spoločnej domácnosti, nie je dedičom zo zákona podľa § 474 OZ.

3.2.3 Tretia dedičská skupina

Tretiu dedičskú skupinu na základe ustanovenia § 475 ods. 1 OZ tvoria:

- súrodenci poručiteľa,
- tzv. spoluživúce osoby.

Zákon povoláva dediť dedičov v tretej skupine v prípade, keď nededia potomkovia, manžel a ani rodičia poručiteľ'a. To znamená, že predpokladom dedenia dedičov v tretej skupine je, že nededia poručiteľ'ove deti a ich deti (vnuci, prípadne pravnuci poručiteľ'a), a ani osoba, ktorá dedí v druhej dedičskej skupine, ak ním je manžel poručiteľ'a alebo rodič poručiteľ'a (uvedený v druhej skupine dedičov). V takom prípade dedia osoby tvoriace tretiu skupinu. Sú nimi:

1. poručiteľ'ovi súrodenci,
2. tí, ktorí po dobu jedného roka pred smrťou poručiteľ'a žili s poručiteľ'om v spoločnej domácnosti a z tohto dôvodu sa starali o spoločnú domácnosť,
3. osoby, ktoré boli odkázané výživou na poručiteľ'a.

Pri súrodencoch nezáleží na tom, či mali s poručiteľ'om spoločných oboch rodičov (plnorodí súrodenci), alebo jedného rodiča (polorodí súrodenci). Rovnako ako súrodenci poručiteľ'a, t. j. príbuzní v pobočnom rade v zmysle § 117 OZ, dedia aj osvojenci poručiteľ'ových rodičov, ktorí sú podľa § 97 ZR právne postavení na úplnú roveň vlastným deťom osvojiteľ'ov, teda aj v dedičskom práve sú postavení na roveň súrodencom poručiteľ'a.

Čo sa týka dedenia tzv. spolužijúcimi osobami, platí to, čo je uvedené o ich dedení v druhej dedičskej skupine (§ 474 OZ), to znamená, že zákon ich v ustanovení § 475 ods. 1 OZ určuje tými istými znakmi ako v druhej skupine.

Každý z dedičov tretej skupiny dedí rovnakým dielom, teda aj tu sa uplatňuje zásada rovnosti podielov.

Aj medzi dedičmi tretej skupiny platí zásada akrescencie, t. j. prirastania podielu, čo znamená, že v prípade, ak nededí niektorý z týchto dedičov, prirastá jeho uvoľnený dedičský podiel ostatným dedičom tretej osoby. Ak nededí spolužijúca osoba, dochádza k prirastaniu v prospech ostatných spoludedičov vždy. Ak nededí niektorý súrodenec poručiteľ'a, môže sa uplatniť tzv. reprezentačné právo (§ 475 ods. 2 OZ). To teda znamená, že pokiaľ z nejakého dôvodu nededí súrodenec poručiteľ'a (napr. preto, že dedičstvo odmietol, nedožil sa jeho smrti), nadobúdajú jeho dedičský podiel rovnakým dielom jeho deti (teda subsidiárne v druhom rade), teda vo vzťahu k poručiteľ'ovi jeho netere a synovci. Zákon hovorí o deťoch súrodenca, teda ak nepripadá do úvahy reprezentačné právo v prospech ďalších potomkov súrodenca. Druhý rad dedičov v tejto skupine zaviedla novela Občianskeho zákonníka zákon č. 509/1991 Zb.

Každý z dedičov tejto skupiny môže dediť v tretej skupine samostatne celé dedičstvo. Spolužijúce osoby môžu dediť samostatne vtedy, keď poručiteľ nezanechal žiadnych súrodencov, alebo z nejakého dôvodu nededia a nedôjde k uplatneniu reprezentačného práva. Súrodenec môže dediť samostatne vtedy, keď poručiteľ nezanechal žiadnu spolužijúcu

osobu alebo táto z nejakého dôvodu nededí.²³² To znamená, že v tejto dedičskej skupine dedičov môže každý z nich byť samostatným dedičom a zdediť celé dedičstvo. Nikto z tejto skupiny už neprechádza do ďalšej (štvrtej) skupiny. Inými slovami, všetky osoby tretej skupiny, teda súrodenci, resp. ich deti (nie však už ďalší potomkovia – na rozdiel od § 473 ods. 2 OZ), a spolužijúce osoby, môžu dediť aj samostatne. Ak teda v tejto skupine niet iných dedičov, môže byť výlučným dedičom všetkého poručiteľovho majetku aj jediná z osôb uvedených v § 475 ods. 1 alebo ods. 2 OZ; len ak takej osoby niet, nastupuje štvrtá skupina dedičov.

3.2.4 Štvrtá dedičská skupina

Štvrtú skupinu zákonných dedičov na základe ustanovenia § 475a OZ tvoria v prvom rade prarodičia poručiteľa, čím sa majú na mysli jeho starí rodičia.

Ak žiadny dedič nededí v tretej skupine, vo štvrtej skupine dedia rovnakým dielom prarodičia poručiteľa, a ak nededí žiadny z nich, dedia rovnakým dielom ich deti.

Prarodičia poručiteľa sú príbuzní poručiteľa v zostupnej línii, v priamom rade v druhom stupni. Príbuzenský vzťah je tu založený pokrvne alebo osvojením. K dedeniu sú povolaní prarodičia (starí rodičia) z oboch strán, t. j. ako zo strany matky poručiteľa, tak aj zo strany otca, a to každý z nich rovnakým dielom.

Novela Občianskeho zákonníka č. 509/1991 Zb. doplnila pôvodné dedičské skupiny o ďalšiu skupinu dedičov, ktorú tvoria prarodičia poručiteľa (rodičia rodičov poručiteľa), a pre prípad, ak nededí žiaden z prarodičov poručiteľa, dedia rovnakým dielom deti prarodičov (teda strýkovia a tety poručiteľa). V tomto prípade dedičia štvrtej skupiny nastupujú až vtedy, ak nededia osoby uvedené v skorších skupinách. Každá osoba z prarodičov dedí rovnaký diel. To znamená, že ak žijú obaja prarodičia poručiteľa, každý bude dediť po vnukovi rovnaký podiel, a to bez zreteľa na to, či ide o prarodičov (vnuka) z matkinej alebo otcovej strany. Ak však podiel prarodičov nenadobudnú ich deti, teda tety a strýkovia poručiteľa (u ktorých sa uplatňuje reprezentačný princíp), tento prirastie k podielu druhého z prarodičov. Po nich však už nemôžu dediť ďalší ich potomkovia. Ak v prípade zákonného dedenia niet ani osôb uvedených vo štvrtej skupine, majetok pripadne ako odúmrt' štátu.

²³² Dedenie v tretej skupine možno objasniť na nasledujúcom príklade: Poručiteľ zomrel bez závetu, bol bezdetný, vdovec, jeho rodičia sa nedožili smrti poručiteľa, zanechal jedného brata, ktorý má jedného syna, v spoločnej domácnosti žil s družkou a jej dieťaťom. K dedeniu je povolaný brat, družka a jej dieťa (keď otcom tohto dieťaťa nie je poručiteľ), každý z nich k jednej tretine dedičstva. Pokiaľ by dedičstvo odmietla družka, neprirastá jej podiel jej dieťaťu, ale prirastá rovným dielom všetkým zostávajúcim dedičom tretej skupiny, t. j. bratovi a dieťaťu družky, takže každý z nich by dedil jednu polovicu dedičstva. Pokiaľ by však dedičstvo odmietol brat poručiteľa, došlo by k uplatneniu reprezentačného práva, t. j. k dedeniu by bol povolaný jeho syn – synovec zosnulého, družka a jej dieťa, každý z nich k jednej tretine dedičstva.

Z judikatúry: Z IV (s. 841): Štátne notárstvo (teraz súd) nemôže schváliť dohodu o vyporiadaní dedičstva uzavretú medzi manželom a sestrou poručiteľky, ktorá v prípade dedenia manžela už neprichádza do úvahy ako dedička zo zákona (§ 474, 475 OZ). Pozri aj R 99/1952, R 34/1960, R 12/1968.

V dôvodovej správe k § 475a OZ zákonodarca uvádza, že pri vytvorení tejto novej skupiny dedičov zo zákona bol motivovaný „úsilím posilniť význam rodinných vzťahov“. Keď sa však nad takou situáciou – že dedia starí rodičia poručiteľa – zamyslíme, je zrejmé, že takéto prípady sú v praxi skôr zriedkavé (ak nie celkom výnimočné), a preto toto ustanovenie by v podstate nijako mimoriadne nemohlo prispievať k naplneniu zámeru zákonodarcu vyjadrenému v dôvodovej správe.

Zákonodarca však v tejto skupine určuje aj dedičov v druhom rade. Ak nededí žiaden z prarodičov poručiteľa, dedia rovnakým dielom ich deti, t. j. strýkovia a tety poručiteľa. Význam tohto ustanovenia spočíva v tom, že zákonodarca sa snaží zabrániť tomu, aby majetky fyzických osôb pripadli štátu. Naopak snahou je, aby zostali v rámci rodiny, aj keď vzdialenejšej, a za tým účelom sa v § 474a OZ ustanovuje, že ak poručiteľ nezanechal ani prarodičov, tak dedia ich deti (teta a strýko poručiteľa), a to rovnakým dielom.

Výklad ustanovení § 475a OZ môže byť sporný. Vzniká totiž otázka, či medzi prarodičmi dochádza k arencii, t. j. k prirastaniu podielu jedného z nich v prospech ostatných, alebo či tu namiesto toho do uvoľneného dedičského podielu príslušného prarodiča vstupujú na základe reprezentačného práva jeho deti, inými slovami otázka, z akých predpokladov sú k dedeniu povolaní deti prarodičov.

Myslíme si, že z ustanovenia § 475a OZ nemožno vyvodiť, že by zákon chcel vylúčiť možnosť akrescencie podielov medzi prarodičmi uplatnením reprezentačného práva detí príslušného prarodiča. Naopak, z uvedeného ustanovenia možno len vyvodiť, že deti prarodičov sú k dedeniu povolané až vtedy, ak nededí žiaden z prarodičov. To znamená, ak nededí žiaden z tých poručiteľových príbuzných, ktorým dáva zákon prednosť, potom dedia všetci strýkovia aj tety poručiteľa rovnakým dielom z celého dedičstva, a nie z podielu po prarodičovi poručiteľa.

IV. Dedenie zo závetu

4.1 Pojem závet

Dedenie zo závetu upravuje Občiansky zákonník v siedmej časti v tretej hlave.

Závetom môže poručiteľ odchylné od zákonnej dedičskej postupnosti sám stanoviť osoby, ktoré majú byť jeho dedičmi, ako aj určiť ich dedičský podiel. Závet má význam najmä vtedy, ak poručiteľ nemá neopomenuteľných dedičov, alebo ak nemá žiadnych zákonných dedičov a nechce, aby jeho majetok pripadol štátu.

Pri zákonom dedení predstavujú jednotlivé skupiny dedičov odstupňovaný prioritný záujem zákonodarcu o určité okruhy osôb, spojené s poručiteľom rodinným alebo iným blízkym osobným vzťahom. Vymedzením týchto skupín a určením dedičských podielov

jednotlivých osôb zákonodarca svojím spôsobom vyjadruje stav rodinných vzťahov či spolužitia v spoločnej domácnosti. Pri úprave inštitútu zákonného dedenia sa teda uplatňuje spoločenské (objektívne) hľadisko. Skutočnosť videná zo subjektívneho hľadiska poručiteľa sa však môže javiť aj inak, než ju predpokladá zákonodarca. Vzhľadom na uvedené má poručiteľ zo zákona možnosť, aby so zreteľom na konkrétne vzťahy vo svojej rodine, ako aj so zreteľom na svoje prípadné ďalšie osobné väzby k iným osobám, určil svojou poslednou vôľou (závetom, testamentom), pokiaľ ide o jeho majetok, iný dedičský poriadok, než to vyjadrujú ustanovenia § 473–475a OZ.

Právo rozhodovať o svojom majetku pre prípad smrti závetom je jednou z foriem realizácie vlastníckeho a iného práva. Poručiteľ má ako vlastník či majiteľ možnosti podľa svojej vôle disponovať so svojím vlastníctvom (majetkom) nielen počas svojho života, ale aj pre prípad svojej smrti (*mortis causa*). Jeho závetná sloboda je však v určitých smeroch obmedzená, a to hlavne pokiaľ ide o ochranu určitých subjektov, tzv. neopomenuteľných dedičov. Zákonodarca teda aj do dedičských vzťahov určených testamentárne opäť vnáša korigujúce objektívne spoločenské hľadisko. Poručiteľ môže v závete disponovať iba právami, ktoré nezanikajú jeho smrťou a v ktorých nie je stanovený zvláštny režim právneho nástupníctva. V určitom smere je jeho testamentárna sloboda obmedzená aj kogentnými ustanoveniami Občianskeho zákonníka, ktoré stanovujú obsahové a formálne náležitosti závetu.²³³

Platný občiansky zákonník nevymedzuje výslovne pojem „závet“ v žiadnom svojom ustanovení. Z ustanovení zákona, ktoré vymedzujú obsahové a formálne náležitosti závetu, však možno tento pojem vymedziť ako jednostranný právny úkon, ktorým fyzická osoba poručiteľ robí v predpísanej forme dispozíciu svojím majetkom pre prípad smrti (*mortis causa*). Musí ísť o výslovný prejav vôle, ktorý nevzbudzuje pochybnosti, čo chcel ním poručiteľ prejavíť, a musí k nemu dôjsť vo forme požadovanej zákonom. Nijakú inú právnu formu, pri ktorej fyzická osoba nakladá so svojím majetkom pre prípad smrti, naše platné právo nepozná.²³⁴

V bežnej reči sa okrem slova závet používajú na označenie poručiteľovej dispozície pre prípad smrti ešte výrazy posledná vôľa a testament, prípadne ďalšie. Všetky tieto výrazy označujú jeden a ten istý prejav vôle. Označenie posledná vôľa z daných výrazov najviac vystihuje skutočnosť, že bez ohľadu na to, kedy bola prejavovaná, má byť realizovaná až v dobe poručiteľovej smrti.

Závet ako jednostranný právny úkon fyzickej osoby poručiteľa nie je, čo sa týka vzniku aj trvania, závislý od vôle inej osoby ako poručiteľa, to znamená, že len poručiteľ

²³³ ŠVIDROŇ, J.: In: *Základy občianskeho hmotného práva*, Bratislava: IURA Edition 2000, s. 289.

²³⁴ LAZAR, J. – ŠVESTKA, J.: *Československé občianske právo 2. zväzok*, Bratislava: Obzor 1987, s. 417.

(pokiaľ žije) môže závet zriadiť, kedykoľvek ho zmeniť, doplniť, ale tiež odvolať či zrušiť.* Pri tomto svojom konaní nemusí prihliadať na názory osôb, ktoré ustanovil v záвете za dedičov. Ak by niekto z tých, ktorí majú byť povolaní k dedeniu, poručiťa fyzicky či psychicky nútil napísať závet s určitým obsahom alebo by poručiťom zriadený závet zničil, stal by sa v dôsledku tohto konania sám nespôsobilým čokoľvek po poručiťovi dediť.

Poručiť môže bez akýchkoľvek právnych zábran až do svojej smrti závet zrušiť. Ak poručiť zanechá závet, a tento je platný, dedí sa podľa neho (ak je platná len časť závetu, dedí sa podľa tejto platnej časti). Dediť možno aj z viacerých závetov, ak popri sebe môžu obstať. Závet je čisto osobným právnym úkonom poručiťa. Musí ho preto urobiť osobne a nemôže naň splnomocniť svojho zástupcu. V rozpore s týmto charakterom závetu nie je zriadenie alografného závetu, ani závetu vo forme notárskej zápisnice, pretože v týchto prípadoch ide iba o formu vyjadrenia vôle poručiťa, teda o formu tohto právneho úkonu.

Závet môže platne zriadiť iba jedna osoba; nie je teda prípustné, aby viacej osôb zriadilo spoločný závet (§ 476 ods. 3 OZ). Právne účinky závetu nastávajú až po smrti poručiťa. Poručiť môže závet kedykoľvek zmeniť alebo zrušiť, t. j. nie je týmto právnym úkonom viazaný.

Zákon vymedzuje prejav vôle poručiťa, ktorým disponuje svojím majetkom pre prípad smrti ako závet. Označenie vôle poručiťa ako posledná vôľa alebo testament, prípadne iné označenie, resp. žiadne označenie úkonu, z ktorého vyplýva zjavná vôľa poručiťa naložiť so svojím majetkom pre prípad smrti v zmysle ust. § 477 OZ, neznamená neplatnosť tohto právneho úkonu. V tejto súvislosti treba upozorniť na ustanovenia § 35 ods. 2 OZ o výklade právnych úkonov, v ktorého zmysle právne úkony vyjadrené slovami treba vykladať nielen podľa jazykového vyjadrenia a najmä tiež podľa vôle toho, kto právny úkon urobil, ak táto vôľa nie je v rozpore s jazykovým prejavom. Ak je závet právnym úkonom, vzťahujú sa naň predovšetkým všeobecné ustanovenia Občianskeho

---

* Z judikatúry:

R 54/1973: Spoluvlastník nie je chránený proti závetným opatreniam, ktoré urobí spoluvlastník o svojom spoluvlastníckom podiele.

R 61/1977: Ak v písomnosti spisovanej štátnym notárstvom (teraz notárom – pozn. autora) formou notárskej zápisnice chýbajú také náležitosti, bez ktorých by nebolo možné rozoznať formu notárskej zápisnice, účastníkov alebo ďalšie osoby zúčastnené na úkone, alebo také náležitosti, ktoré sú nevyhnutnou náležitosťou notárskej zápisnice (napr. potvrdenie o tom, že zápisnica bola po prečítaní účastníkmi schválená), túto písomnosť nemožno považovať za notársku zápisnicu, a teda za verejnú listinu v zmysle ustanovenia § 90 ods. 3 NP.

R 44/1979: Ak poručiť v záвете ustanovil dediča všetkého svojho majetku, „ktorý je v jeho byte“, tento prejav vôle treba vyložiť tak, že sa vzťahuje aj na úspory na vkladných knižkách, ktoré mal uložené v byte v čase zriaďovania závetu o svojom majetku, pokiaľ v čase smrti poručiťovi patrili.

R 49/1984: Vzhľadom na to, že Občiansky zákonník neustanovuje, ako má byť v záвете vyjadrené ustanovenie niekoho za dediča, treba k doloženiu skutočnej vôle pisateľa závetu v pochybnostiach zisťovať okrem znenia textu listiny aj všetky okolnosti, za ktorých bol prejav vôle o ustanovení závetného dediča urobený, ak z nich možno vyvodíť určitost' prejavu vôle poručiťa.

R 51/1984: Ak poručiť podpísal závet aspoň svojím priezviskom, je tým splnená náležitosť podpisu závetcu, pokiaľ o totožnosti podpisu poručiťa nie sú žiadne pochybnosti.

zákonníka o právnych úkonoch (§ 34 a nasl. OZ).²³⁵ Okrem toho zákon stanovuje zvláštne náležitosti závetu ako špecifického právneho úkonu.²³⁶

Závet (testament) ako dedičský právny úkon pre prípad smrti a ako jeden z dvoch základných dôvodov povolávania dedičov poznalo už rímske právo.

Testamentum. Inštitút závetu (*testamentum*) vznikol ako reakcia na nevýhody intestátnej postupnosti. Tieto spočívali najmä v tom, že v dôsledku neexistencie *sui heredes* dochádzalo v súvislosti s vymretím rodiny k zániku jej kultu, čo sa pokladalo v dobovom nazeraní za veľmi ťažkú ujmu. Rovnako existencia viacerých intestátnych dedičov mala za následok neúnosné drobenie rodinného majetku, v dôsledku čoho sa nedostávalo adekvátnej obživy jednotlivým čiastkovým rodinám.²³⁷

Vyššie uvedené nevýhody spoločenskej a ekonomickej povahy sa podarilo právnický čistým a jasným spôsobom vyriešiť zavedením inštitútu závetu. Otec rodiny, ktorý nemal vlastného potomka, mohol prostredníctvom závetu ustanoviť za dediča cudziu osobu (*heres extraneus*), alebo v prípade, že mal viacerých potomkov ako zákonných dedičov, ustanovil závetom za dediča jedného z nich a ostatných vydedil (*exhereditio*), pričom ich hospodársky zabezpečil.

Spôsobilosť zriadiť závet mali iba rímski občania a Latini. Naopak spôsobilosť testamentárne zaväzovať nemali cudzinci, osoby šialené a márnотratné, ženy spočiatku tiež mali obmedzenia zriadiť testament.

Rímsky testament predstavoval vo svojej podstate jednostranný formálny civilno-právny akt *mortis causa*, ktorým poručiťel ustanovil dediča svojho majetku (*heredis institutio*). Ako taký sa vyvíjal po celú dobu trvania tejto svetovej ríše. V najstarších podobách išlo najmä o závet uskutočnený pred zhromaždením občanov (*testamentum calatis comitibus*) a závet uskutočnený pred vojskom, ktoré bolo zoradené pred bitkou (*testamentum in procinctu*), ktorý sa uplatňoval pre prípady, že poručiťel nemal zákonného dediča.

Skutočný význam a prelom do intestátnej postupnosti však znamenal mancipačný testament. Jeho jadrom bolo slávnostné ústne vyhlásenie poručiťela ohľadom celej jeho poslednej vôle, s osobitným dôrazom na ustanovenie dediča svojho majetku, spravidla sprevádzané vydedením ostatných intestátnych dedičov. Poručiťelovo vyhlásenie sa uskutočňovalo obradným rituálom, v ktorom prevádzal poručiťel na vybraného dôverníka svoj majetok s určením, komu má po jeho smrti pripadnúť. Mancipačný testament sa rozvinul na plnohodnotný nástroj, plne rešpektujúci vôľu poručiťela nakladať so svojím majetkom pre prípad svojej smrti. Mohol slúžiť aj na ustanovenie poručníka či vydedenie potomka.

²³⁵ JINDŘICH, J.: Závět a další listiny pro případ smrti. In: *Právní rádce*, č. 5, 1996, s. 27–29.

²³⁶ FIALA, J. a kol.: *Občanské právo hmotné*. Brno: Masarykova Univerzita v Brně, 1993, s. 128.

Z I (s. 507): V konaní o dedičstve treba v rámci predbežného vyšetrenia zistiť, či poručiťel zanechal závet a či obsah a forma závetu zodpovedajú ustanoveniu § 476 OZ. Nemožno opomíňať spisanie zápisnice o obsahu závetu, ani založenie overeného opisu závetu do spisu.

²³⁷ BARTOŠEK, M.: *Dějiny římského práva ve třech fázích jeho vývoje*. Praha: Academia, 1988, s. 178 a nasl.

Právo zriadiť testament sa považovalo za prvoradú mravnú povinnosť dobrého občana. Poslednej vôli poručiť sa preto prikladala veľká úcta a testamety boli do krajnosti (viac ako pri úkonoch medzi živými) rešpektované. Osobitne sa to prejavovalo vo výklade zmyslu poručiteľových slov. Preto právnici hľadali taký spôsob výkladu závetu, ako aj také právne konštrukcie, ktoré umožňovali zachovať pri živote pokiaľ možno čo najviac testamentov (*favor testamenti*). Popri civilnom testamente sa vyvinul aj prétorský testament, ktorý sa vyznačoval najmä opustením formalizmu mancipačného testamentu, ako aj opustením formalizmu obrazného trh. Išlo o listinu obsahujúcu závet, ktorá bola riadne opatrená pečaťami 7 svedkov.

V najstaršom období sa objavili nové druhy testamentov. Išlo napr. o zjednodušený neverejný závet v prospech zákonných dedičov bez nutnosti prítomnosti 7 svedkov (*testamentum imperfectum*), závet napísaný poručiteľovou vlastnou rukou a bez prítomnosti svedkov (*testamentum holographum*), jeho opakom bol *testamentum allgraphum*. Verejné testamety predstavovali najmä zápisy na súde či inom verejnom úrade (*testamentum apud acta conditum*), alebo odovzdané do úschovy sudcovi či cisárovi (*testamentum iudici – principi – oblatum*).

Písomná forma závetu sa uplatňovala tak v civilnom práve (s 5 svedkami), ako aj v práve prétorskom (so 7 svedkami). Justinián spojil jednotlivé prvky cisárskeho, civilného a prétorského práva do jednotného testamentu so 7 svedkami (tzv. *testamentum tripertitum*), a to ústnou alebo písomnou formou. Popri tom sa zachovali aj predchádzajúce formy testamentu.²³⁸

Obsahovou náležitosťou testamentu, ktorá prepožičiavala jeho platnosť i vo vzťahu k ostatnému obsahu, bolo ustanovenie dediča (*heredit institutio*). Muselo tak byť v čele závetu, po latinsky ako slávnostný a priamy rozkaz. Prejav vôle poručiť sa musel byť v tomto ohľade zrozumiteľný a určitý, ako aj vystihovať jeho skutočnú, danú a vážnu vôľu. Závet pripúšťal z obsahového hľadiska iba odkladacie podmienky. Vedľajšie ustanovenia v podobe rozvázovacích podmienok alebo lehôt boli zakázané.²³⁹

Dedenie podľa posledného poriadku sa uplatňovalo aj v uhorskom dedičskom práve. Posledný poriadok predstavoval opatrenie poručiť sa o jeho majetku pre prípad jeho smrti. Poručiteľ mohol urobiť posledný poriadok len osobne, nikdy nie zástupcom. Najdôležitejším obsahom posledného poriadku bolo: určenie dediča, určenie následného dediča, zriadenie odkazu.²⁴⁰ Posledný poriadok mohol obsahovať: určenie poručníka, vylúčenie niektorej osoby z radu dedičov podľa zákona, vydedenie neopomenuteľného dediča, určenie vykonávateľa závetu atď.²⁴¹ Uhorské právo tradične rozlišovalo medzi viacerými druhmi tzv. posledných poriadkov ako úkonov *mortis causa* – t. j. závetom, kodícilom, darovaním pre prípad smrti a dedičskou zmluvou. Kým závet bol jednostranným právnym úkonom,

²³⁸ BARTOŠEK, M.: *Dějiny římského práva ve třech fázích jeho vývoje*. Praha: Academia, 1988, s. 183 a nasl.

²³⁹ BARTOŠEK, M.: *Dějiny římského práva ve třech fázích jeho vývoje*. Praha: Academia, 1988, s. 180, 182, 184 a 189.

²⁴⁰ LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Právnická jednota v Bratislave, 1946, s. 442.

²⁴¹ LUBY, Š.: Československý a „slovenský“ právny poriadok. In: *Právny obzor*; č. 30, roč. XXX, 1947.

ktorým poručiteľ určoval dediča, kodicil bol jednostranným právnym úkonom, ktorý obsahoval iný pokyn pre prípad smrti zriaďovateľa kodicilu, ako je ustanovenie dediča. Mohlo ísť napríklad o pokyn dedičovi určenému v závete, aby istý predmet z dedičstva odovzdal tretej osobe. Vtedy by išlo o inštitút známy v rímskom práve ako legát (odkaz). Obdobne mohol kodicil ukladať dedičom alebo správcovi dedičstva zriadenie nadácie či iné osobitné naloženie s majetkovou hodnotou pozostalosti. Formálne náležitosti kodicilu upravoval zákonný článok XXVII/1715 formálnym náležitostiam závetov.

Závet (testament) bol jednostranný právny úkon poručiteľa o jeho majetku pre prípad jeho smrti. Závet sa stal platným, len čo ho závetca urobil, ale závetca ho mohol za svojho života kedykoľvek odvolať alebo nahradiť iným. Vtedajšie právo poznalo i spoločný závet manželov. Ak sa manželia v spoločnom závete navzájom ustanovili za dedičov a pre prípad smrti oboch jednotnou vôľou urobili odkaz, ten sa stal platným len smrťou preživšieho manžela. Ak odkazovník zomrel pred preživším manželom, odkaz stratil účinnosť. Spoločný závet mohol byť za života manželov ktorýmkoľvek z nich, aj bez vedomia druhého manžela a bez jeho upovedomenia, jednostranne odvolaný. V takom prípade jeho obsah stratil účinnosť. Ak sa manželia zriekli práva odvolať závet ešte aj medzi živými, takýto spoločný závet sa stal dedičskou zmluvou. Odvolanie závetu sa mohlo stať mlčky (napr. roztrhaním, spálením, prečiarknutím podpisu), alebo prejavom urobeným v novom (ústnom alebo písomnom) poslednom poriadku, pokiaľ mu odporoval.

Darovanie pre prípad smrti a dedičská zmluva predstavovali dvojstranný právny úkon pre prípad smrti. Neboli obmedzené iba na manželov, ako to neskôr navrhovala obmedziť pri dedičskej zmluve osnova uhorského Občianskeho zákonníka z rokov 1900–1915, ktorá nikdy nebola prijatá ako zákon. Dedičskú zmluvu rovnako ako darovanie pre prípad smrti teda mohli platne uzavrieť ktorékoľvek dve plne právne spôsobilé osoby. Inštitúty kodicilu, darovania pre prípad smrti aj dedičskej zmluvy boli na našom území opustené Občianskym zákonníkom z roku 1950, ktorý zachoval iba jeden úkon *mortis causa* – závet.

Občiansky zákonník z r. 1950 definoval závet ako jednostranný prejav poručiťovej vôle, ktorým poručiteľ osobne robí poriadok o svojom majetku (§ 534 OZ). Zákon zdôrazňoval, že poručiteľ musí tento prejav urobiť osobne. Poručiteľ teda nemohol niekoho iného zmocniť, aby za neho urobil posledný poriadok.

Závet bol jednostranný prejav vôle; poručiteľ mohol preto závet kedykoľvek odvolať alebo zrušiť. Nepripúšťali sa dedičské zmluvy, ako to bolo podľa bývalého občianskeho práva. Zákon ďalej výslovne ustanovil, že jedným závetom môže urobiť poriadok len jediný závetca (§ 535 OZ). Právny poriadok v tomto období nepoznal spoločné závety, ktoré boli prípustné pred rokom 1950. Poručiteľ mohol v závete ustanoviť jedného alebo viac dedičov na celý majetok, alebo jedného dediča, prípadne viacerých dedičov na podiely svojho majetku (napr. na jednu tretinu, na jednu štvrtinu a pod.), alebo na jednotlivú vec alebo právo (§ 511 a 536 OZ).

Ak poručiteľ neurobil v závete poriadok o celom svojom majetku, nastávalo ohľadom zvyšku majetku dedenie zo zákona (§ 536 OZ). Občiansky zákonník z r. 1950 nerozlišoval medzi závetom a kodicilom, ako to bolo podľa platného práva v českých krajinách, kde poručiteľ musel ustanoviť v závete dediča a urobiť poriadok, alebo o celom majetku, alebo o podiele. Ak urobil poriadok iba o časti majetku, ktorá nebola určená podielom k celému majetku, alebo iba o jednotlivej veci, išlo o kodicil. Občianske právo platné na Slovensku nepoznalo rozdiel medzi závetom a kodicilom.

Občiansky zákonník č. 141/1950 Zb. upravoval dedenie zo závetu v § 534 až 553.²⁴² Podľa obsiahnutej právnej úpravy závet bolo možné zriadiť len v písomnej forme. Obligačnou náležitosťou každého závetu bolo uvedenie dňa, mesiaca a roka, keď bol spísaný. Jedným závetom mohol urobiť poriadok len jediný poručiteľ. Zákon poznal holografný závet, ktorý musel poručiteľ vlastnoručne napísať a podpísať. Závet, ktorý poručiteľ nenapísal vlastnou rukou – tzv. alografný závet – musel vlastnou rukou podpísať a pred dvoma súčasne prítomnými svedkami výslovne prejavíť, že listinu obsahuje jeho poslednú vôľu. Svedkovia sa museli na závet podpísať. Poručiteľ, ktorý nemohol čítať alebo písať, musel prejavíť svoju poslednú vôľu pred tromi súčasne prítomnými svedkami do zápisnice, ktorá mu musela byť prečítaná. Potom musel pred nimi potvrdiť, že listina obsahuje jeho pravú vôľu. Pisateľom a predčítateľom mohli byť aj svedkovia. Pisateľ však nesmel byť zároveň predčítateľom. V zápisnici muselo byť uvedené, že poručiteľ nemôže čítať alebo písať, kto zápisnicu napísal a kto ju prečítal, a akým spôsobom poručiteľ potvrdil, že listina obsahuje jeho pravú vôľu. Zápisnicu museli svedkovia podpísať.

Každý mohol prejavíť svoju poslednú vôľu do úradnej zápisnice na súde alebo pred notárom. V tom prípade svedkov nebolo treba. Maloletí, ktorí dovŕšili 15 rokov veku, ako aj slepí, hluchí, ktorí nemohli čítať, a nemí, ktorí nemohli písať, mohli urobiť posledný poriadok len na súde alebo pred notárom. Ak hluchý poručiteľ nemohol čítať alebo nemý nemohol písať, bolo treba pribrať tlmočníka, ktorý sa s ním mohol dorozumieť a mal spôsobilosť byť svedkom závetu.

4.2 Náležitosti závetu

Keďže závet je jednostranným právnym úkonom, platia preň predovšetkým všeobecné ustanovenia Občianskeho zákonníka, týkajúce sa právnych úkonov (§ 8 a nasl., § 34 a nasl.). Osobitná povaha závetu si však vyžaduje aj osobitnú úpravu tohto právneho úkonu, ktorá čiastočne dopĺňa a čiastočne modifikuje všeobecné ustanovenia o právnych úkonoch. Osobitnú úpravu právneho úkonu závetu obsahujú ustanovenia § 476 a nasl., ako aj § 460 – 472 OZ.

²⁴² ŠTEFANKO, J.: *Prvý občiansky zákonník: Platný od roku 1950 do roku 1964 s dôvodovou správou*. Bratislava: Heuréka, 1993, ISBN 80-967653-7-X, s. 207 a nasl.

4.2.1 Náležitosti osoby poručiteľa

Z hľadiska náležitostí týkajúcich sa osoby poručiteľa treba dodržať náležitosti právnych úkonov týkajúce sa spôsobilosti k právnym úkonom. Závet môže predovšetkým platne zriadiť osoba, ktorá má plnú spôsobilosť k právnym úkonom, t. j. osoba, ktorá je plne spôsobilá vlastnými úkonmi nadobúdať práva a povinnosti. Novela Občianskeho zákonníka z roku 1991 (zákon č. 509/1991 Zb.) na rozdiel od predchádzajúcej úpravy pripúšťa možnosť zriadiť platne závet aj maloletým, t. j. osobám, ktoré plnú spôsobilosť na právne úkony nemajú. Zriadiť závet môžu maloletí, ktorí dovŕšili 15. rok. Pre platnosť ich závetu zákon však vyžaduje formu notárskej zápisnice. Maloletí mladší ako 15 rokov nemajú spôsobilosť zriadiť závet.

Rovnako nemôžu zriadiť závet osoby, ktoré sú úplne pozbavené spôsobilosti na právne úkony (§ 10, ods. 1 OZ). Pokiaľ ide o osoby, ktorých spôsobilosť na právne úkony je rozhodnutím súdu obmedzená (§ 10, ods. 2 OZ), môžu zriadiť závet len, ak ich spôsobilosť na tento úkon nebola rozhodnutím súdu výslovne vylúčená, prípadne ak to možno z obsahu výroku súdneho rozhodnutia vyvodíť. Platne nemôže zriadiť závet ani osoba, ktorá by konala v duševnej poruche, ktorá ju robí k tomuto právnemu úkonu neschopnou (§ 38 ods. 2 OZ).

Rozhodný je vždy stav spôsobilosti k právnym úkonom v okamihu zriadenia závetu. Následným odpadnutím prekážky, ktorá bráni platnosti závetu z hľadiska spôsobilosti poručiteľa, nemôže teda dôjsť ku konvalidácii tohto právneho úkonu.²⁴³ Rovnako naopak, ak bude poručiteľ neskôr pozbavený spôsobilosti k právnym úkonom, napriek tomu, že v okamihu zriadenia závetu bol celkom duševne zdravý, nemá táto skutočnosť vplyv na platnosť závetu.²⁴⁴

4.2.2 Náležitosti vôle poručiteľa

Vôľa poručiteľa musí byť daná. Požiadavka danosti vôle nie je splnená hlavne v prípade fyzického násillia (*vis. absoluta*), napr. keď iná osoba núti poručiteľa fyzickým násillím, aby zriadiť závet. Násillím (alebo fyzickým donútením) sa rozumie taký nátlak na vôľu konajúceho, ktorý vylučuje, aby sa jeho vôľa akokoľvek uplatnila a ktorým sa namiesto jeho vôle presadzuje vôľa donucujúceho.

Medzi násillím a prejavom musí byť príčinná súvislosť, t. j. urobený prejav musí byť výsledkom násillia. Vôľa poručiteľa musí byť ďalej slobodná a vážna, inak je závet neplatný (§ 37 ods. 1 OZ). Slobodu vôle vylučuje hlavne bezprávna hrozba (*vis. compulsiva*). Čo sa týka vážnosti vôle, za vážny možno považovať taký právny úkon, ak smeruje vôľa konajúceho skutočne k jeho uskutočneniu.

²⁴³ MIKEŠ, J.: dielo citované v pozn. č. 70, s. 319.

²⁴⁴ LAZAR, J. a kol.: *Základy občianskeho hmotného práva*, Bratislava: IURA Edition 2000, s. 394.

4.2.3 Náležitosti prejavu vôle poručiteľa

Platný Občiansky zákonník vychádza zo zásady, že plynulosť hospodárskeho života vyžaduje, aby v zásade k platnosti právnych úkonov nebola potrebná zvláštna forma, aby prejav vôle mohol byť urobený nielen výslovne, ale aj takým spôsobom, ktorý vzhľadom na všetky okolnosti prípadu nepripúšťa, aby pri výklade vznikli pochybnosti o tom, že tu vôľa konajúceho je a aký je jej obsah (konanie konkludentné).

Výnimočne je potrebné, aby právny úkon bol urobený vo zvláštnej, písomnej forme. Niekedy túto formu vyžaduje zreteľ na osoby so zníženou vyjadrovacou alebo vnímacou schopnosťou, a to pre všetky písomné právne úkony, niekedy potreba zabrániť nepredvídateľným prejavom vôle, a niekedy je požiadavka zvláštnej formy odôvodnená snahou vylúčiť spory o obsahu prejavenej vôle.

Pri závete je požiadavka prísnej formálnosti na jeho zriadenie motivovaná predovšetkým dôležitosťou tohto aktu a snahou predísť sporom, často zdĺhavým a emocionálne poznačeným, ktoré by mohli nastať pri zisťovaní presnej vôle poručiteľa. Uvedenú požiadavku si nepochybne vynútila aj osobitná povaha závetu oproti právnym úkonom, ktorá sa prejavuje najmä v tom, že jeho právne následky často nastávajú až dlhší čas po tom, čo bol zriadený, pričom – a to je najzávažnejšie – poručiteľ sa už nemôže zúčastniť na výklade svojej vôle. Preto zákon ustanovuje pre závet obzvlášť prísne formálne požiadavky, ktorých nedodržanie sankcionuje neplatnosťou závetu. Odôvodňuje to skutočnosťou, že poručiteľov závet sa uplatní až v čase, keď on už nežije, a preto už nebude možné prostredníctvom neho zistiť, či vôbec mal zámysel závet zriadiť, prípadne čo jeho zriadením sledoval. Zákon preto pri všetkých druhoch závetu vyžaduje písomnú formu a uvedenie dňa, mesiaca a roka, keď bol podpísaný.

Ustanovenia zákona, ktoré sa vzťahujú k formálnym náležitostiam závetu, sú kogentnej povahy. Nedodržanie predpísaných formálnych požiadaviek má za následok absolútnu neplatnosť prejavu poslednej vôle poručiteľa (§ 40 ods. 1 OZ), aj keby inak o jeho obsahu nebolo žiadnych pochybností, a namiesto zamýšľanej poslednej vôle poručiteľa v takomto prípade nastupuje dedenie zo zákona.

Vôľa prejavená poručiteľom v závete musí byť určitá a zrozumiteľná. Zo závetu musí byť predovšetkým zrejmá vôľa poručiteľa, pokiaľ ide o určenie dedičov. Ak je v tomto smere závet neurčitý alebo nezrozumiteľný, a ak nie je možné tento nedostatok odstrániť výkladom závetu (§ 35 ods. 2 OZ), je závet neplatný. Môže však prípadne ísť iba o čiastočnú neplatnosť (§ 41 OZ).

Závet môže byť prejavom vôle len jednej fyzickej osoby. Spoločný závet viacerých osôb (ani manželov) zákon nepripúšťa (§ 476 ods. 3 OZ), a keďže závet je právny úkon, ktorým musí osobne prejaviť svoju vôľu poručiteľ, nemôže poručiteľ nikoho splnomocniť, aby zaňho závet zriadil. Poručiteľ má možnosť svoj závet kedykoľvek odvolať, zrušiť

neskorším platným závetom (pokiaľ popri ňom nemôže obstať) alebo aj zničiť listinu, na ktorej bol závet napísaný, a týmto spôsobom ho zrušiť (§ 480 OZ).

4.2.4 Obsahové náležitosti závetu

Ako sme už uviedli, zo závetu musí vyplývať, že poručiteľ prejavuje svoju vôľu vzhľadom na nakladanie so svojím majetkom pre prípad smrti. Nie je rozhodné, ako je závet označený, t. j. za závet možno označiť aj takú listinu, ktorá nebude výslovne nadpísaná Závet, prípadne Testament alebo Posledná vôľa, ale z jej obsahu po posúdení všetkých formálnych a obsahových náležitostí bude možné usúdiť, že ide o závet, pokiaľ z neho možno, a to prípadne aj pomocou výkladu (§ 35 ods. 2 OZ), zistiť vôľu poručiteľa. Vôľa obsiahnutá v závete nesmie odporovať zákonu ani ňou obchádzať, prípadne sa priesiť dobrým mravom (§ 39 OZ).²⁴⁵

Z ustanovenia § 477 OZ vyplýva, že obligatórnou obsahovou náležitosťou závetu je určenie dedičov, t. j. hlavným obsahom závetu je určenie dedičov. Je to nevyhnutná obsahová náležitosť závetu (*exentia lia negotii*). Ak by písomný prejav nesmeroval k určeniu dediča ako právneho nástupcu, nešlo by o závet. Ďalší obligatórny obsah závetu zákon neustanovuje, aj keď predpokladá, že jeho obsahom bude aj určenie majetku, ktorý je predmetom dedenia. Ďalej musí byť v každom závete uvedený deň, mesiac a rok, keď bol napísaný, inak je neplatný. Pre niektoré formy závetu sú stanovené aj osobitné obsahové náležitosti, najmä pokiaľ ide o vlastnoručný podpis, podpis svedkov a pod. (pozri ďalej). O závete by nebolo možné hovoriť ani vtedy, ak by poručiteľ prejavil v požadovanej forme svoju vôľu iba v tom smere, aby určitá osoba patriaca do okruhu zákonných dedičov nede dila (tzv. negatívny závet). Týmto postupom môže poručiteľ vylúčiť z dedenia iba svojich potomkov, a aj tých len za splnenia podmienok v § 469 a OZ vydedením.²⁴⁶

Zákon nevyklučuje, aby závet obsahoval aj ďalšie ustanovenia právnej povahy alebo aj také, ktoré nemajú právnu povahu. Napr. poručiteľ môže v závete založiť v prospech určitej osoby právo doživotného užívania domovej nehnuteľnosti, ktorej za dediča ustanovil inú osobu. V takom prípade treba považovať za dediča aj toho, komu vznikne právo zodpovedajúce vecnému bremenu, pričom cenou jeho dedičského podielu bude kapitalizovaná cena nadobudnutého práva. Do výšky tejto ceny bude zodpovedať za poručiteľove dlhy (§ 470 OZ).²⁴⁷

Ak má poručiteľ v úmysle, aby všetok jeho majetok pripadol dedičovi zo závetu, urobí najlepšie, keď zvolí všeobecne vyjadrenie svojho zámeru ako vymenovanie jednotlivých

²⁴⁵ Platnosti závetu neprekáža, ak listina obsahuje okrem toho ešte iný text, ktorým sa poručiteľ obracia na pozostalých, vyslovuje určité prania alebo prosby, ktorých splnenie nie je síce vynútitel'né, ale je ponechané na pozostalých, ako sa k týmto prejavom zachovajú.

²⁴⁶ FLEISHER, J.: O pojme spoludediča pri vzniku vecného bremena na základe závetu. In: *Socialistické súdnictvo*, č. 10, 1988, s. 25–31.

²⁴⁷ KINDL, M.: O vydědení a tzv. negativní závěti. In: *Socialistická zákonost*, č. 6, 1983, s. 326 a nasl.

položiek, z ktorých sa skladá jeho majetok, ktorý má pripadnúť dedičovi. Rozsah majetku závetcu podlieha časom určitej zmene, jeho skladba sa mení, niektoré veci vlastníak spotrebuje alebo o ne prípade iným spôsobom, napr. ich predá a, naopak, o iné predmety sa majetková sféra zväčší, za predané predmety sa získajú peniaze.

V prípade, ak poručiteľ v závete ustanovil viacej dedičov, môže tiež stanoviť ich podiely, resp. veci či práva, ktoré im majú pripadnúť. Ak chýba v tomto smere vôľa poručiteľa, alebo ak je neurčitá alebo nezrozumiteľná a uvedený nedostatok nemožno odstrániť výkladom závetu, uplatní sa ustanovenie zákona o tom, že podiely dedičov sú rovnaké (§ 477 veta 2 OZ).

Poručiteľ môže určiť podiely dedičov napr. zlomkom alebo percentom, prípadne aj tak, že určí konkrétnu vec či právo, ktoré by mal ten ktorý dedič nadobudnúť. Ak závetca ustanoví dediča a určí, že mu pripadá konkrétna vec, treba, aby táto vec v okamihu smrti poručiteľa existovala a bola v jeho vlastníctve. Pokiaľ by taká vec bola medzitým zničená, prevedená na inú osobu a pod., nemalo by toto ustanovenie závetu právne účinky. Nie je však vylúčené, aby poručiteľ určil dedičský podiel určitého dediča peňažnou sumou, ktorá nemusí byť v zanechanom majetku. Pokiaľ by bol závet inak platný, pozerá sa na osobu, ktorá bola v závete označená, ako na dediča, pričom určenie peňažnej sumy je možné považovať v zmysle § 474 OZ za stanovenie podielu, ktorý má dedičovi pripadnúť z majetku poručiteľa a ktorý by mu mali vyplatiť ostatní dedičia, ktorí nadobúdajú iné hodnoty z dedičstva.²⁴⁸

4.3 Náhradný dedič

Poručiteľ môže v závete ustanoviť osobu, ktorá má nadobudnúť dedičstvo alebo aspoň jeho časť, resp. konkrétnu vec alebo právo v prípade, že osoba označená ako dedič na prvom mieste dedičstvo nenadobudla (napr. zomrela pred poručiteľom, dedičstvo odmietla, stala sa nespôsobilou dediť atď.). Táto osoba sa označuje ako náhradný dedič

²⁴⁸ Z judikatúry:

R 43/1986: Závet nie je neplatný, aj keď v ňom poručiteľ bez súhlasu svojho manžela robil poriadok o majetku, ktorý bol v ich bezpodielovom spoluvlastníctve.

R 54/1991: Ak poručiteľ ustanovil v závete za dedičov svojho majetku "synovcov, netere a sestry", potom je jednoznačne určiteľné, ktoré nimi boli v čase smrti poručiteľa a že závetnými dedičmi poručiteľa sú všetci, t. j. sestry, synovci a netere vo vlastnom príbuzenskom vzťahu.

Z 1 (s. 552): Pri posudzovaní platnosti a pri výklade tej časti závetu, ktorým poručiteľ ustanovil niekoho za dediča určitej veci, alebo sumy peňazí, je potrebné vždy vychádzať predovšetkým z výkladu prejavu vôle poručiteľa v zmysle ustanovenia § 35 ods. 2 OZ. Pôjde hlavne o to, či poručiteľ chcel vyjadriť závetom, aby tento závetný dedič sa stal dedičom určitej časti jeho majetku, aj keď vyjadreného v peniazoch. Ak bude v tomto zmysle zmienená časť závetu platná, potom bude treba hľadať na osobu, na ktorú sa takto v závete pamätá, ako na dediča, pričom odkaz určitej peňažnej čiastky možno považovať v zmysle ustanovenia § 477 OZ za stanovenie podielu, ktorý sa má zamýšľanému dostať z majetku poručiteľa.

R 33/1976: Ak poručiteľ zanechal v závete konkrétnu nehnuteľnosť ustanovenému závetnému dedičovi, ale neskoršie túto nehnuteľnosť previedol zmluvou na inú osobu, nemožno mať pri posudzovaní účinnosti závetu alebo jeho časti spravidla za to, že by poručiteľ napriek tomu chcel, aby sa ustanovený dedič nehnuteľnosti stal dedičom určitého podielu z dedičstva, ktorý podiel by bolo možné vyjadriť v peniazoch.

(substitút). Stanovenie náhradného dediča sa nepovažuje za podmienku v závete v zmysle ustanovenia § 478 OZ, pretože podmienkou v zmysle tohto ustanovenia je iba také obmedzenie či príkaz, ktoré má obmedziť dediča vo voľnej dispozícii s majetkom. Tak tomu však pri určení náhradného dediča nie je. Zmyslom tohto postupu je zabezpečiť dedičské nástupníctvo zo závetu aj pre prípad, ktorý v čase zriadenia závetu nebolo možné ani predvídať.

V tejto súvislosti je možné poukázať na to, že už klasické rímske právo poznalo inštitút všeobecného náhradníctva (*substitutio vulgaris*). Išlo o ustanovenie náhradného dediča s odkladacou podmienkou. Náhradný dedič nastupoval vtedy, ak ustanovený dedič odpadol z dôvodu, že dedič nechcel alebo nemohol (zomrel, dedičstvo odmietol). Poručiteľ mal možnosť ustanoviť viacerých substitútov. Vtedy platilo, že bližší substitúti vylučovali vzdialenejších substitútov. Osobitným prípadom substitúcie bola tzv. *substitutio pupillaris*. Do úvahy prichádzala vtedy, ak dieťa ustanovené za dediča zomrelo pred dosiahnutím plnoletosti, nastupoval zaň náhradník. Substitút bol dedičom jednak otca aj dieťaťa, čo predstavovalo odchýlku od všeobecných zásad rímskeho dedičského práva, nakoľko touto substitúciou vlastne poručiteľ ustanovoval dediča za iného.²⁴⁹

Vzhľadom na ustanovenie § 461 ods. 2 OZ, podľa ktorého v prípade, že niektorí zo závetných dedičov nedediť, nezväčšuje sa podiel iným závetným dedičom, ale uvoľnená časť prechádza na dedičov zo zákona, sa ukazuje určenie náhradného dediča ako užitočné ustanovenie v závete.²⁵⁰

Čo sa týka formulácie pri ustanovení náhradného dediča, je vhodné použiť širšie výrazy, napr. „ak nenadobudne“ namiesto „ak sa nedožije mojej smrti“ alebo „ak odmietne dedičstvo“. Všeobecnejšie vyjadrenie v sebe zahŕňa všetky možné prípady, pre ktoré by daná osoba nenadobudla dedičstvo, zatiaľ čo ustanovenie náhradného dediča iba pre prípad napr. odmietnutia dedičstva závetným dedičom by nebolo možné použiť v prípade, že pôvodný dedič zomrel pred poručiteľom.²⁵¹

²⁴⁹ BARTOŠEK, M.: *Dějiny římského práva ve třech fázích jeho vývoje*. Praha: Academie, 1988, s. 182–183.

²⁵⁰ Príklad: Poručiteľ ustanovil za dedičov celého svojho majetku osoby X a Y. Každý mal dostať jednu polovicu. Osoba Y však zomrela ešte pred poručiteľom. Jej podiel neprešiel na osobu X, ale automaticky na dedičov zo zákona. Takémuto následku sa dá predísť tým, že poručiteľ by osoby X a Y ustanovil navzájom ako náhradných dedičov, napr.: Ak nenadobudne dedičstvo X, nech dedičstvo pripadne Y a naopak. Poručiteľ však môže ustanoviť za náhradného dediča tiež inú osobu ako spoludediča.

²⁵¹ Z judikatúry:

Z I (s. 551, 552): Ustanovenia Občianskeho zákonníka o dedení najmä § 476 a § 477 OZ o závete, nevylučujú ustanovenie náhradného dediča v závete pre prípad, že závetom ustanovený dedič dedičstvo nenadobudne. Ustanovenie § 478 o tom, že akékoľvek podmienky pripojené k závetu nemajú právne následky, nebráni tzv. všeobecnému náhradníctvu. Podmienkami v zmysle ustanovenia § 478 OZ treba rozumieť iba obmedzenia, príkazy a zákazy, ktoré podľa vôle závetcu majú obmedziť dedičov vo voľnej dispozícii s jeho majetkom. Pri ustanovení náhradného dediča však tomu tak nie je.

4.4 Podmienky a príkazy

Bez právnych následkov by bolo tiež pripojenie akejkoľvek podmienky k závetu (§ 478 OZ). Znamená to, že pripojenie podmienky neznamená neplatnosť závetu, ale že sa na text podmienky neprihliada, t. j. nemá právne následky. Ustanovenie § 478 OZ znamená teda výnimku z inak všeobecného pravidla, že vznik, zmenu alebo zánik práva či povinnosti možno viazať na splnenie podmienky (§ 36 ods. 1 OZ). Pod podmienkou sa rozumie vedľajšie ustanovenie v právnom úkone, ktorým sú následky právneho úkonu závislé od skutočnosti, o ktorej konajúci nevie, či sa naplní. V súvislosti s ustanovením dediča závetom by mohlo ísť buď o podmienku odkladaciu alebo rozvázovacia. Príkladom odkladacej podmienky by bola napr. veta: „Moje auto odkazujem XY, ak sa mu podarí získať vodičský preukaz.“ Opakom by bola rozvázovacia podmienka, napr.: „Svoju manželku ustanovujem za dedičku na dobu, kým neuzatvorí nové manželstvo.“ Ani jedna z týchto podmienok nevyvoláva právne následky.

Rovnako bez právnych následkov sú príkazy, ktoré zaväzujú dediča, aby použil dedičstvo alebo jeho časť určitým spôsobom, alebo aby niečo vykonal, napr. urobil pohreb určitým spôsobom, udržiaval hrob, užíval dedením nadobudnutú vec určitým spôsobom, zakazujú jej scudzenie, zaťaženie a pod. Podľa ustálenej súdnej praxe za príkazy s následkami podľa § 478 OZ sa nepokladá také ustanovenie závetu, podľa ktorého závetný dedič určitej veci vyplatí inému peňažnú sumu, ktorá je vyjadrená v závete číselne alebo podielom z ceny tejto veci. Vychádza sa z toho, že povolenie dediča k peňažnej sume je platné i v prípade, že poručiteľ žiadne úspory nezanechal. Na osobu, na ktorú sa takto v závete pamätá, treba hľadieť ako na dediča, pričom odkaz určitej peňažnej sumy treba považovať v zmysle § 477 OZ za stanovenie podielu, ktorý sa má zamýšľanému dostať z dedičstva.

Za podmienku sa na základe ustanovenia § 478 OZ nepovažuje príkaz na započítanie na dedičský podiel závetného dediča (kolácia). Započítanie nijako neoslabuje postavenie nadobúdateľa zdedeného majetku do budúcnosti, ale slúži k spravodlivejšiemu rozdeleniu majetku, ktorý získavajú dedičia po smrti poručiteľa a ktorý sa im dostal už za jeho života. V rozpore so zákonom by nebolo ani ustanovenie, ktorým by poručiteľ dal príkaz, aby sa niektorému z dedičov započítalo aj to, čo od neho dostali predkovia dediča.²⁵²

4.5 Formy závetu

Novela Občianskeho zákonníka zákonom č. 509/1991 Zb. vniesla do úpravy formy závetu zásadnú zmenu spočívajúcu v tom, že okrem dvoch foriem závetu, ktoré poznalo predchádzajúce znenie Občianskeho zákonníka (závet napísaný vlastnou rukou a závet

²⁵² Z judikatúry:

Z I (s. 552): Ustanovenie § 478 OZ o tom, že akékoľvek podmienky pripojené k závetu nemajú právne následky, nebráni tzv. všeobecnému náhradníctvu.

zriadený vo forme notárskej zápisnice), zaviedla ešte tretiu formu, a to závet v inej písomnej forme za účasti svedkov.

Na základe toho možno teda povedať, že v súčasnosti platný Občiansky zákonník pozná tri formy závetu, medzi nimi však z hľadiska právnych účinkov nie je rozdiel. Ide o:

- a) holografný závet (napísaný vlastnou rukou poručiteľa),
- b) alograný závet (napísaný inak ako vlastnou rukou poručiteľa),
- c) závet vo forme notárskej zápisnice.

Pre všetky druhy závetov je spoločné, že musia mať písomnú formu. Nezáleží na podklade, na akom je závet napísaný, môže ním byť papier, ale aj koža, umelá hmota, drevo, textilná látka a akákoľvek iná hmota spôsobilá trvalo zachytiť písomný prejav tak, aby mohol tvoriť listinný dôkaz. Písomná forma sa dovŕšuje podpisom poručiteľa a v prípade závetu podľa § 476 b, § 476c OZ podpismi svedkov.

Poručiteľ sa môže rozhodnúť, v akej forme závet zriadi. V niektorých prípadoch však zákon formu závetu predpisuje. Napríklad osoby, ktoré sú nevidomé, nepočujú, alebo ktoré nemôžu čítať alebo písať, môžu prejaviť poslednú vôľu buď formou notárskej zápisnice, alebo formou alografu. Maloletí, ktorí dovŕšili 15. rok, môžu zriadiť závet iba vo forme notárskej zápisnice (§ 476 ods. 2 OZ). Závet možno zriadiť aj tak, že bude napísaný inou osobou alebo prostredníctvom mechanických či elektronických zariadení (na počítači napísaný, ale vytlačený v listinnej podobe). Elektronická podoba vyhotovenia a uschovania sa nepripúšťa, a to ani za predpokladu, že by bol pripojený elektronický podpis. Tiež nemožno zaznamenať poslednú vôľu na zvukovom či zvukovo-obrazovom zázname (§ 476b OZ).

Druhou podstatnou náležitosťou je, aby zo závetu bol zjavný deň, mesiac a rok, keď bol podpísaný. Ak závet neobsahuje presný dátum podpisania, je neplatný. Za neplatný treba považovať i závet, v ktorom sa uvádza iný než skutočný deň podpisania. Chýbajúci a nepresný dátum nemožno nahradiť iným dôkazom a súd je povinný prihliadať na tento nedostatok z úradnej povinnosti.

Spoločný závet dvoch alebo viacerých poručiteľov je neplatný. O taký závet však nejde tam, kde na jednej listine prejaví niekoľko osôb svoju poslednú vôľu, pričom prejav každej z nich je individualizovaný tak po stránke obsahovej, ako aj po stránke formálnej.

Formy závetu podľa rímskeho práva

Forma závetu sa v priebehu spoločenského vývoja v rímskom práve menila. Vytvorila sa jednak forma riadneho závetu, prístupného všetkým právnym subjektom, jednak forma mimoriadneho závetu, prispôbeného len určitým subjektom alebo subjektom, ktoré sa nachádzali v mimoriadnych situáciách. Pritom vždy bolo treba rozoznávať závety podľa civilného práva a závety podľa prétorského práva.

Najstaršou známou formou riadneho civilného testamentu bol *testamentum calatis comitiis*.²⁵³ Boli to kuriátne zhromaždenia, ktorým predsedal *pontifex*. *Pater familias* predniesol pred týmto zhromaždením svoju vôľu ustanoviť dediča. Túto formu použil zvyčajne vtedy, keď sa chcel odchýliť od zákonného dedenia alebo keď nemal zákonného dediča a chcel si ho obstaráť osvojením (*adrogatio*). Táto forma testamentu zanikla veľmi skoro (Gai Inst. 2, 101). Ďalšou formou riadneho civilného testamentu bol mancipačný testament (*testamentum per aes et libram*). Zakladal sa na ustanovení Zákona XII tabúl o účinnosti každého ústneho vedľajšieho dohovoru pri mancipácii (tzv. *nuncupatio*).

Prétorský závet vytvoril mestský prétor tým, že poskytoval držbu dedičstva (*bonorum possessio*) osobám, ktoré boli ustanovené za dedičov v civilnom testamente, kde sa však nedodržala mancipácia. Pri zriadení tohto testamentu malo byť prítomných sedem osôb (päť svedkov, *libripens* a *familiae emptor*). Prétor sa uspokojil, ak títo siedmi účastníci ako svedkovia potvrdili prejavenu vôľu hlavy rodiny; neskoršie sa dokonca uspokojil predložením listiny (*tabulae*) opatrenej siedmimi pečaťami.

V poklasickej a justiniánskej dobe sa stretávame s riadnym závetom vo viacerých formách – v ústnej, písomnej, súkromnej a verejnej, a napokon v riadnej a mimoriadnej. Súkromný riadny závet sa robil ústne pred siedmimi svedkami; bol to pôvodne mancipačný testament. Pritom sa žiadalo, aby poručiteľ prejavil svoju vôľu naraz, bez prerušenia a za stálej prítomnosti všetkých siedmich svedkov (tzv. *unitas actus, loci et temporis* – jednota úkonu, miesta a času). Okrem toho musel prejaviť celú vôľu zrozumiteľne. Ak si svedkovia o tom urobili písomný záznam, taká listina mala len význam dôkazu. Písomná forma súkromného riadneho závetu sa rozšírila v dvoch druhoch. Konštitúcia Teodózia II. a Valentiniána III. z roku 439 (Cod. Iust. 1, 2, 10, 3) zaviedla tzv. trojdielny závet (*testamentum tripertitum*). Pozostával z troch prvkov: z civilného práva (prítomnosť svedkov zároveň), z prétorského práva (počet svedkov, pripojenie pečatí) a z cisárskeho práva (podpis závetcu a svedkov). Prednosťou tohto závetu bolo, že jeho obsah nemusel byť svedkom známy a jeho autentickosť zaručovali pečate svedkov. Závetca ho mohol napísať sám (holografný závet) alebo ho mohol predtým niekomu nadiktovať alebo pred svedkami napísať alebo nadiktovať (alografný závet). Už roku 446 cisár Valentinián III. uznal platnosť holografného závetu, teda vlastnou rukou poručiteľa napísaného a podpísaného závetu bez akýchkoľvek svedkov. Riadny verejný závet predpokladal účasť verejného činiteľa. Robilo sa to tým spôsobom, že poručiteľ prejavil svoju poslednú vôľu do súdnej zápisnice (*apud acta conditum*) alebo listinu, v ktorej bola obsiahnutá posledná vôľa, sám poručiteľ uložil v cisárskej kancelárii (*testamentum principii oblatum*).²⁵⁴

²⁵³ BARTOŠEK, M.: *Dejiny římského práva ve třech fázích jeho vývoje*. Praha: Academie, 1988, s. 185 a nasl; rovnako REBRO, K. – BLAHO, P.: *Rímske právo*. Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, n. p., 1991, ISBN 80-215-0158-8, s. 393.

²⁵⁴ Tamtiež, s. 187 a 394.

Mimoriadne formy závetu boli:

Testamentum in procinctu – poručiiteľ-vojak v podmienkach bezprostredného boja prejavil svoju poslednú vôľu pred spolubojovníkmi. Podobne bol známy závet vojaka (*testamentum militis*), pri ktorom sa nevyžadovali nijaké formality, len jasný prejav poslednej vôle, či ústne alebo písomne. Zaviedol sa aj pod vplyvom cudzineckého práva, lebo vojaci – peregríni v rímskej armáde za cisárstva mohli urobiť závet omnoho voľnejšie a pružnejšie než vojaci – rímske občania.

Vidiecky závet (*testamentum ruri conditum*) – so zreteľom na vylúčenie vidieka nevyžadoval nijaké formality; v poklasickej dobe stačilo päť svedkov.

Závet v čase moru (*testamentum tempore pestis conditum*) bol tiež poklasický závet, ktorý mohli dosvedčiť aj osoby pri jeho písaní neprítomné (nemuseli byť prítomné odrazu) a nevyžadovala sa prítomnosť siedmich osôb.

Okrem toho v niektorých prípadoch závetov sa poskytovali aj iné úľavy, napr. ak išlo o slepé osoby, analfabetov, ak sa robil závet v prospech cirkvi alebo náboženských spoločností. Závet mohli urobiť ústne, ale muselo byť prítomných osem svedkov; od 5.–6. storočia sa závet robil aj písomne za prítomnosti notára alebo ôsmich svedkov.

Justinián pripustil tzv. *testamentum parentis inter liberos*, ktorý sa vzťahoval na zákonné dedenie; znamenal odovzdanie majetku deťom pre prípad smrti (*mortis causa*) jedným rodičom alebo tzv. *divisio inter liberos* – predčasné rozdelenie vlastného majetku deťom ešte za života rodiča.

Pre účasť na závete rímske právo vymedzilo osobitnú spôsobilosť. Pod účasťou na závete sa rozumela účasť predovšetkým závetcu (testátora) a dediča, ale aj iných osôb zúčastnených na závete, napr. ustanoveného odkazovníka, poručníka. Všeobecne sa na testamente mohli zúčastniť zásadne len rímski občania a Latíni, čiastočne aj cudzinci, ktorí mali *ius commercii*. Na spôsobilosť testátora, dediča a odkazovníka sa vyžadovali aj ďalšie predpoklady, a podľa toho sa rozlišovala spôsobilosť zriadiť závet (tzv. *testamenti factio activa*) a spôsobilosť byť ustanovený za dediča alebo odkazovníka (*testamenti factio passiva*). Spôsobilosť zriadiť závet bola priznaná len rímskym občanom *sui iuris*, pokiaľ boli spôsobilí na právne úkony. Boli to okrem *pater familias* aj ženy *sui iuris*, neskôr aj synovia, pokiaľ išlo o *peculium castrense*, resp. *quasicastrense* (§ 25, V), ba aj štátni otroci, spravidla pokiaľ išlo o polovicu ich pekúlia. Túto spôsobilosť musel mať testátor v čase vyhotovenia testamentu a odvtedy zásadne nepretržite až do svojej smrti.

Závet bol osobitným druhom právneho úkonu, ktorý charakterizovali: jednostrannosť prejavu vôle; prísne osobná povaha závetu (poručiiteľ nemohol použiť posla ani zástupcu, ani poručenec pomoc poručníka a pod.); veľmi prísna formálnosť – jej nedodržanie znamenalo neplatnosť závetu podľa civilného práva; úkon *mortis causa* bol účinný až v momente smrti, dovtedy ho poručiiteľ mohol kedykoľvek odvolať a zmeniť; nebol výslovné úkonom štedrosti“, lebo zo závetu mohlo pre dediča vyplývať bremeno, najmä ak bolo dedičstvo pasívne.

V spojitosti so závetom rímske právo poznalo aj tzv. kodicil. Bol to inštitút celkom rozdielny od závetu. Bol síce písomným dokumentom, ale bez formalít závetu. Vkladali sa doň rôzne dispozície poslednej vôle, nie však ustanovenia dediča alebo vydedenie. Spravidla v ňom bývali fideikomisárne dispozície opierajúce sa o dôveru. Ak závetca kodicil predbežne alebo dodatočne potvrdil v závete, platil ako závet. Neraz poručiteľ pripojil k závetu tzv. kodicilárnu klauzulu, ktorou ustanovoval, že v prípade neplatnosti závetu mal jeho dokument platiť ako kodicil. V ňom obsiahnuté dispozície mali sa rešpektovať ako fideikomisy.²⁵⁵

Formy závetov podľa Uhorského obyčajového práva

Podľa zákonného článku XVI/1876 o formálnych náležitostiach závetov, dedičských zmlúv a darovaní pre prípad smrti, ktorý upravoval formálne náležitosti závetov, existovali závety súkromné a verejné.²⁵⁶ Súkromné závety boli písomné, ústne a písomné súkromné závety uložené u verejného notára. Osobitným druhom súkromných závetov boli závety privilegované. Verejný závet bolo možné spísať u verejného notára na okresnom súde.

Súkromné závety

Písomný súkromný závet bez svedkov bolo možné zriadiť v prospech potomkov poručiteľa alebo jeho manžela (manželky). V tomto prípade musel poručiteľ závet sám vlastnou rukou napísať, podpísať a uviesť miesto a čas zriadenia. Každé iné opatrenie vykonané v takomto závete bez svedkov bolo neúčinné. V ďalších prípadoch sa na platnosť súkromného závetu vyžadovali dvaja svedkovia, ak poručiteľ závet v plnom rozsahu sám napísal a podpísal, a štyria svedkovia v každom inom prípade. Svedkovia museli byť pri spisovaní závetu súčasne prítomní a museli byť spôsobilí dosvedčiť, že v osobe poručiteľa niet podvodu ani omylu. Svedkami nemohli byť osoby, ktoré nedosiahli 18 rokov veku, osoby slepé, hluché alebo nemé, osoby neschopné užívať svoj rozum a osoby, ktoré boli pre krivú prísahu alebo zločin spáchaný zo ziskuchtivosti právoplatne odsúdené. Ďalej pri týchto závetoch bolo potrebné, aby bolo označené miesto a čas, kedy bol závet spísaný. Závet dvoch alebo viacerých osôb nebolo možné pojať do tej istej listiny, výnimkou boli iba manželia. Ak sa listina, do ktorej sa pojal závet, skladala z viacerých hárkov, tieto bolo potrebné zošití niťou a oba konce nite pripevniť pečaťou poručiteľa a aspoň jedného svedka.²⁵⁷

Ústny súkromný závet mal platnosť len vtedy, ak poručiteľ zomrel do troch mesiacov po jeho ústnom vykonaní. Ak poručiteľ zomrel po tejto lehote, ústny závet bol planý len vtedy, ak ten, kto chcel uplatňovať práva zo závetu, preukázal, že poručiteľ bol

²⁵⁵ REBRO, K. – BLAHO, P.: *Rímske právo*. Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, n. p., 1991, ISBN 80-215-0158-8, s. 393.

²⁵⁶ LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Právnická jednota v Bratislave, 1946, s. 442; rovnako LUBY, Š.: Československý a „slovenský“ právny poriadok. In: *Právny obzor*, č. 30, roč. XXX, 1947.

²⁵⁷ ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentár k Československému obednému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Praha: Právnická knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1936, s. 74.

od trojmesačnej lehoty do smrti v takom stave, že nemohol vykonať nový závet. Na platnosť ústneho závetu sa vyžadovala prítomnosť štyroch svedkov, ktorí rozumeli jazyku používanému poručiťom.

Poručiť musel svoje vyjadrenie vykonať pred svedkami zrozumiteľne a v celom obsahu ústne, nielen odpoveďou áno alebo nie na otázky mu kladené, a musel zároveň vyhlásiť, že si praje, aby sa jeho vyjadrenie pokladalo za jeho ústny závet. Ústny závet sa skončil skončením vyjadrenia poručiťa. Svedkovia museli byť pri vykonaní závetu spoločne prítomní a spôsobili dosvedčiť, že v osobe poručiťa nebolo ani podvodu ani omylu. Na osoby svedkov zákon kládol tie isté požiadavky ako na svedkov pri písomných súkromných závetoch.

Zákon poznal dva druhy privilegovaných (výsadných) závetov:

- a) výsadné závety prvého druhu, ktoré mohli byť vykonané kedykoľvek a mali trvalý účinok,
- b) výsadné závety druhého druhu, ktoré mohli byť vykonané len za istých okolností a ich účinnosť trvala len istú dobu.

V prípade závetu prvého druhu poručiť vykonal opatrenie v prospech svojich potomkov alebo svojho manžela (manželky), bol platný, čo sa týka opatrení vykonaných v prospech týchto osôb aj bez prítomnosti svedkov, ak bol spísaný a podpísaný vlastnou rukou poručiťa. Každé iné opatrenie vykonané v takomto vlastnoručne napísanom a podpísanom závete bez prítomnosti svedkov bolo neúčinné. Okolnosť, že takéto opatrenie vykonané v prospech niektorej privilegovanej osoby poškodzuje inú privilegovanú osobu, sa nedotýka platnosti takéhoto opatrenia. Avšak také opatrenie, ktoré by viedlo priamo k ujme niektorej privilegovanej osoby, t. j. ktoré by ju zbavilo jej dedičského práva, by v takejto forme nemalo účinok.

Privilegované závety druhého druhu bolo možné vykonať v prospech alebo na ujmu ktorejkoľvek osoby za týchto okolností:

- a) v prípade moru (*pestis*) alebo iných životu nebezpečných, prudko prebiehajúcich epidémií na území tej obce, kde takáto epidémia panovala,
- b) na lodi na šírom mori,
- c) v čase vojny, a to:
  - členovia mobilizovaných zoskupení mohli vykonať takýto závet kedykoľvek,
  - iné osoby, ktoré sa združovali na bojisku alebo na vojensky obliehanom mieste, alebo v obvode ležiacom od takéhoto miesta nie ďalej než 8 km.

Privilegovaná forma pri takomto závete spočívala v tom, že pri jeho vykonaní bolo potrebné o dvoch svedkov menej než pri riadnom závete, t. j. vlastnoručne spísaný a podpísaný závet mohol byť vykonaný aj bez svedkov, iný závet – aj ústny – mohol byť vykonaný v prítomnosti dvoch svedkov, v prípade bodu a) nemuseli byť svedkovia

(vzhľadom na nebezpečenstvo náказы) naraz prítomní, časová platnosť takýchto závetov bolo obmedzená. Boli platné len pod tou podmienkou, že poručiteľ zomrel do troch mesiacov počítaných odvtedy, čo pominuli okolnosti slúžiace ako základ privilegia. Ak zomrel poručiteľ neskôr, zostal takýto privilegovaný závet v platnosti len v tom prípade, ak sa dokázalo, že poručiteľ bol od plynutia týchto troch mesiacov až do svojej smrti nepretržite v takom stave, že nemohol vykonať nový závet.

Verejné závety

Verejnými sa nazývali závety vykonané na okresnom súde alebo pred verejným notárom. Osoby nemé a hluchonemé, aj keď vedeli písať a čítať, ako aj neplnoleté, mladšie ako 18 rokov, pokiaľ boli spôsobilé vykonať posledný poriadok, mohli zriadiť len verejný závet. Pri závetoch, ktoré verejní notári mohli spísať, bolo okrem náležitostí predpísaných pre verejné notárske listiny potrebné, aby poručiteľ pred verejným notárom osobne vyslovil svoju poslednú vôľu, ďalej sa vyžadovalo, aby počas celého postupu boli stále prítomní dvaja svedkovia alebo ešte jeden verejný notár, a tiež sa požadovalo, aby zachovanie týchto ustanovení bolo dosvedčené priamo v tejto listine.

Ak sa verejnemu notárovi odovzdal hotový otvorený písomný závet s tým cieľom, aby mu bola daná povaha verejnej listiny, boli okrem náležitostí predpísaných pre verejné notárske listiny potrebné ešte tieto náležitosti:

- závet sa prijal len od takej osoby, ktorá vedela čítať a písať v jazyku listiny a listinu podpísala vlastnou rukou, o čom sa mal verejný notár presvedčiť,
- osoba musela listinu osobne odovzdať v prítomnosti dvoch svedkov alebo ešte jedného verejného notára s tým jasným vyslovením, že obsahuje jej poslednú vôľu,
- o celom postupe sa spísala zápisnica, ku ktorej sa pripojil odovzdaný závet s poznámkou, že uvedený postup bol zachovaný; postup v prípade uzavretých závetov upravovali predpisy o depozitoch.

Verejný závet bolo možné vykonať pred verejným notárom alebo na okresnom súde. Spisovanie verejných závetov sa vykonávalo v oboch prípadoch podľa pravidiel zákonného článku XXXV/1874 o verejných notároch.

Právna úprava dedenia zo závetu v Občianskom zákonníku z roku 1950

Občiansky zákonník č. 141/1950 Zb. upravoval dedenie zo závetu v § 534 až 553.²⁵⁸ Podľa tam obsiahnutej právnej úpravy závet bolo možné zriadiť len v písomnej forme. Obligatórnou náležitosťou každého závetu bolo uvedenie dňa, mesiaca a roka, keď bol spísaný. Jedným závetom mohol urobiť poriadok len jediný poručiteľ. Zákon poznal holografný závet, ktorý musel poručiteľ vlastnoručne napísať a podpísať. Závet, ktorý

²⁵⁸ ŠTEFANKO, J.: *Prvý občiansky zákonník: Platný od roku 1950 do roku 1964 s dôvodovou správou*. Bratislava: Heuréka, 1999, ISBN 80-967653-7-X, s. 273 a nasl.

poručiteľ nenapísal vlastnou rukou – tzv. alografný závet – musel vlastnou rukou podpísať a pred dvoma súčasne prítomnými svedkami výslovne prejaviť, že listina obsahuje jeho poslednú vôľu. Svedkovia sa museli na závet podpísať. Poručiteľ, ktorý nemohol čítať alebo písať, musel prejaviť svoju poslednú vôľu pred tromi súčasne prítomnými svedkami do zápisnice, ktorá mu musela byť prečítaná. Potom musel pred nimi potvrdiť, že listina obsahuje jeho pravú vôľu. Pisateľom a predčitateľom mohli byť aj svedkovia. Pisateľ však nesmel byť zároveň predčitateľom. V zápisnici muselo byť uvedené, že poručiteľ nemôže čítať alebo písať, kto zápisnicu napísal a kto ju prečítal, a akým spôsobom poručiteľ potvrdil, že listina obsahuje jeho pravú vôľu. Zápisnicu museli svedkovia podpísať.

Každý mohol prejaviť svoju poslednú vôľu do úradnej zápisnice na súde alebo pred notárom. V tom prípade svedkov nebolo treba. Maloletí, ktorí dovърšili 15 rokov veku, ako aj slepí, hluchí, ktorí nemohli čítať, a nemí, ktorí nemohli písať, mohli urobiť posledný poriadok len na súde alebo pred notárom. Ak hluchý poručiteľ nemohol čítať alebo nemý nemohol písať, bolo treba pribrať tlmočníka, ktorý sa s ním mohol dorozumieť a mal spôsobilosť byť svedkom závetu.

Občiansky zákonník č. 141/1950 Zb. platil od 1. januára 1951 do 31. marca 1964. Tento zákonník v oblasti dedičského práva priniesol podstatné zjednodušenie právnej úpravy dedičského práva. V oblasti právnej úpravy závetov išlo o tieto inštitucionálne novoty a zmeny:

- Obmedzil odkazy (nebolo už možné odkázať právo, pohľadávku ani nehnuteľnosť), odkazovník za určitých predpokladov (pozri § 537) zodpovedal za záväzky poručiteľa a vzťahovali sa naňho primerané ustanovenia o dedičstve a o dedičovi.
- Zrušil bez náhrady inštitút dedičskej zmluvy medzi manželmi.
- Zrušil bez náhrady inštitút darovania pre prípad smrti.
- Preferoval dedenie zo zákona oproti dedeniu zo závetu. Podľa § 513, ak nadobudol dedičstvo dedič zo závetu, nadobúdajú dedičstvo dedičia zo zákona; nedochádzalo teda k prirastaniu uvoľneného dielu ostatným dedičom zo závetu.
- Obmedzil testovaciu voľnosť poručiteľa v tom smere, že poručiteľ nemohol pod hrozbou sankcie neplatnosti uviesť v závete podmienky obmedzujúce dedičov, ustanovenie o tom, že dedič zo závetu má dedičstvo nadobudnúť na určitú dobu, alebo naopak až po určitej dobe od úmrtia poručiteľa, ustanovenie o tom, na koho má dedičstvo prejsť po smrti dediča, ani príkaz uložený dedičovi, aby dedičstvo alebo jeho časť použil určitým spôsobom, alebo aby niečo vykonal (§ 550). To všetko však paradoxne posilnilo postavenie dediča zo závetu, ktorý nadobudol neobmedzenú moc nad zdedeným majetkom, oslobodenú od záväzkov, okrem zodpovednosti za záväzky poručiteľa, ktoré prechádzajú na dediča, ktorá bola ešte znížená (v dôvodej správe zákonodarca deklaroval záujem na tom, aby dedič nebol obmedzovaný v slobodnom nakladaní so zdedeným majetkom).

- Zrušil bez náhrady inštitút zvereneckého náhradníctva.
- Zrušil možnosť zriadiť spoločný závet manželov.
- Zrušil tzv. privilegované testamenty.
- Zrušil rozlišovanie medzi závetom a jeho dodatkom.

Platný zákonník pozná tri formy závetu:

1. Holografný závet
2. Alografný závet
3. Závet zriadený vo forme notárskej zápisnice.

4.5.1 Holografný závet

Holografný (vlastnoručný) závet je veľmi častou formou závetu. K jeho platnosti sa vyžaduje splnenie týchto náležitostí:

- celý text musí byť napísaný vlastnou rukou poručiteľa,
- musí v ňom byť vlastnou rukou poručiteľa uvedený presný dátum,
- musí byť vlastnou rukou poručiteľa podpísaný.

Z požiadavky, aby celý závet bol vlastnou rukou poručiteľa napísaný a datovaný však nevyplýva, že by musel byť vyhotovený naraz v jeden deň. Poručiteľ môže s ľubovoľnými časovými odstupmi pokračovať v zostavovaní svojho závetu, základnou podmienkou však je, aby dátum, ktorý na listinu pripojí, sa zhodoval s dátumom, keď bol závet podpísaný. Podpis patrí na koniec textu, ktorým sa písomný prejav poručiteľovej vôle uzatvára. Aby sa predišlo pochybnostiam o tom, z ktorého dňa závet pochádza, obligatórnou náležitosťou závetu je, že musí byť v ňom uvedený deň, mesiac a rok, keď bol závet podpísaný. Presný dátum závetu je dôležitý jednak na posúdenie spôsobilosti poručiteľa zriadiť závet, ako aj pre prípad, ak poručiteľ zriadil viac závetov, aby bolo možné posúdiť, ktorý je starší, nakoľko závet neskorší zrušuje závet, ktorý mu predchádzal (§ 40 ods. 1 OZ), ak popri ňom nemôže obstať. Podľa dátumu spísania závetu možno posúdiť platnosť dvoch závetov.

Závet, ktorý obsahuje viacej listov, stačí podpísať len na záver celkového textu, teda na posledný list. Odporúča sa však jednak spojiť jednotlivé listy tak, aby sa vylúčila možnosť dodatočného vyňatia vnútorných listov, poprípade ich výmena za iné, a jednak podpísať každý list na záver textu zvlášť s uvedením dátumu podpisu.

Vlastnoručný závet môže mať tiež podobu listu adresovaného dedičovi, poprípade aj inej osobe, ktorej je zároveň zverený do úschovy. Na to, aby list mal po formálnej stránke povahu závetu, nesmie v ňom chýbať žiadna z predpísaných náležitostí.

Pokiaľ ide o jazyk a písmo, ktorými je závet zriadený, je ich voľba ponechaná na poručiťovej vôli, to znamená, že nie je rozhodujúce, akým písmom a v akom jazyku je závet napísaný.

Z požiadavky, aby závet bol od začiatku do konca napísaný poručiťom, nie sú výnimky. Preto opravy, dodatky vykonané niekým iným, aj keby sa nimi napravorovali zjavné chyby, napr. chyby v počítaní alebo pravopisné chyby, poprípade skomolené mená, nie sú prípustné, a môžu ohroziť platnosť závetu. Môže sa tak stať aj vtedy, keby sa tieto zásahy stali z vôle alebo s vedomím poručiťa samého. Ak chce poručiť sám na obsahu svojho závetu niečo zmeniť alebo ho doplniť o ďalší text, môže tak urobiť napr. dodatkom pod doterajší text, ku ktorému pripojí svoj podpis a uvedie tiež dátum tohto podpisu. V prípade, ak poručiť vykoná nejaké škrtky alebo opravy, mal by to v texte vyznačiť, aby nevznikalo zbytočné podozrenie, že ide o zásah niekoho iného. Vo všetkých týchto prípadoch by však poručiť urobil najlepšie, keby spísal závet znova a pripojil k nemu svoj podpis a, samozrejme, aj dátum podpisu tejto novej listiny, a nie pôvodný dátum.

Podpis sa musí urobiť vždy tak, aby ho bolo možno identifikovať ako skutočný vlastnoručný podpis poručiťa. Za podpis nemožno považovať iba naznačenie rodinného pomeru voči v záвете ustanovenému dedičovi bez uvedenia mena poručiťa, napr. tvoja teta, otec a pod. Nestačí iba pečiatka alebo iné mechanické znázornenie podpisu poručiťa. Nezáleží na čitateľnosti podpisu, ak je možné identifikovať daný podpis ako podpis poručiťa. Požiadavka, aby závet bol napísaný vlastnou rukou, je splnená aj vtedy, ak celé znenie závetu vrátane podpisu a dátumu podpísania napíše napr. bezruký poručiť protézou, nohou, ústami a pod. Pravda, takto vyhotovený písomný prejav musí vykazovať charakteristické znaky písma toho, kto prejav urobil.

Pri vlastnoručnom záвете zákon nevyžaduje, aby bol zriadený v prítomnosti svedkov ani to, aby podpis poručiťa bol úradne overený, pretože dostatočným dôkazom pravosti závetu poručiťa je jeho rukopis. Vlastnoručný podpis musí byť na konci textu. Tie časti závetu, ktoré nasledujú po podpise, sú neplatné. Závet je platný momentom, keď je napísaný a podpísaný v predpísanej forme, a ak je po obsahovej stránke v súlade so zákonom.

4.5.2 Alografný závet

Závet nenapísaný vlastnou rukou poručiťa sa nazýva alografným závetom.

Takýto závet poznal aj Občiansky zákonník z r. 1950 v § 543. Rozumel sa ním tak závet napísaný mechanicky (strojom), ako aj závet napísaný cudzou rukou. Poručiť však musel závet vlastnoručne podpísať a pred dvoma súčasne prítomnými svedkami vyhlásiť, že listina obsahuje jeho poslednú vôľu.

Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb. alografný závet neprevzal, ale novelou Občianskeho zákonníka č. 509/1991 Zb. bol znova zavedený. Súčasná platná právna úprava

alografného závetu obsahuje jeho úpravu v podstate v dvoch formách, a to za účasti dvoch svedkov (§ 476b OZ) alebo za účasti až troch svedkov (§ 476c OZ).

Pokiaľ ide o prvú formu alografného závetu, zákon vyžaduje k jej platnosti napísanie inak ako vlastnou rukou a vlastnoručný podpis poručiteľa. Takýto závet – závet nenapísaný vlastnou rukou poručiteľa, ale ním vlastnoručne podpísaný (§ 476b OZ) – prichádza do úvahy u poručiteľa, ktorý sa môže vlastnoručne aspoň podpísať. Text závetu môže byť napísaný mechanicky alebo cudzou rukou, no poručiteľ musí pred dvoma súčasne prítomnými svedkami výslovne vyhlásiť v jazyku, ktorý svedkovia poznajú, že listina obsahuje jeho poslednú vôľu a závet musí vlastnoručne podpísať nielen poručiteľ, ale aj obaja svedkovia. Zákon nevyžaduje, aby poručiteľ podpísal listinu za prítomnosti svedkov, môže ju teda podpísať bez ich súčasnej prítomnosti. Obaja svedkovia však musia byť súčasne prítomní pri výslovnom vyhlásení poručiteľa, že listina obsahuje jeho poslednú vôľu. Zákon nestanovuje, aby boli svedkovia tiež oboznámení s obsahom závetu, prípadne, aby im závet bol prečítaný. Svedkovia svojím podpisom iba potvrdzujú, že boli prítomní pri tomto vyhlásení poručiteľa. Podľa formulácie zákona (§ 476 b druhá veta OZ) treba usúdiť, že podpisy svedkov musia byť na závete, teda pod jeho textom. Nestačilo by teda, pokiaľ by svedkovia urobili iba písomné vyhlásenie na samostatnej listine o tom, že boli prítomní pri vyhlásení poručiteľa alebo, keby sa podpísali na obálke, o ktorej by poručiteľ vyhlásil, že obsahuje jeho poslednú vôľu.

Pre osoby, ktoré nemôžu čítať alebo písať, hoci by táto porucha mala len dočasnú povahu, stanovuje zákon prísnejšiu formu alografného závetu (§ 476 c OZ). Prejav vôle týchto osôb musí byť urobený a zachytený na listinu až pred tromi súčasne prítomnými svedkami a listina musí byť pred týmito svedkami prečítaná a nimi podpísaná. Poručiteľ musí pred tromi svedkami po prečítaní potvrdiť, že listina obsahuje jeho poslednú vôľu. V zápise musí byť tiež ďalej uvedené, že poručiteľ nemôže písať alebo čítať, kto listinu napísal, kto ju nahlas prečítal a spôsob, akým poručiteľ potvrdil, že listina obsahuje jeho pravú vôľu. Nie je potrebné, aby pisateľ a predčítateľ boli osoby odlišné od svedkov. Pisateľom závetu môže byť len osoba na veci nezúčastnená (nemôže byť ním závetom povolaný ani zákonný dedič), ktorá nie je ani v nijakom blízkom pomere ku ktorémukoľvek z dedičov. Pisateľom môže byť svedok, nie však predčítateľ. Totožnosť pisateľa a predčitateľa zákon vylučuje.

Listina tejto formy a obsahu sa vyžaduje aj pre závet nevidomých osôb (§ 476 d ods. 3 OZ).

Pre nepočujúcich, ktorí nemôžu čítať alebo písať, zákon navyše vyžaduje, aby svedkovia ovládali znakovú reč a aby listina bola do tejto reči pretlmočená (§ 476 d ods. 4, 5 OZ).

Úlohou svedkov pri závete je v prípade potreby nestranne a spoľahlivo dosvedčiť skutočnosti rozhodné na posúdenie platnosti (posledného) závetu, ktorý poručiteľ nenapísal vlastnou rukou, prípadne i obsahu závetu. Vzhľadom na túto dôležitú úlohu svedka závetu zákon stanovuje, ktoré osoby sú na tento úkon absolútne nespôsobilé. Sú to:

- osoby, ktoré nie sú spôsobilé na právne úkony,
- nevidomé, nepočujúce a nemé osoby,
- osoby, ktoré nepoznajú jazyk, v ktorom sa prejav vôle robí,
- osoby, ktoré majú podľa závetu dediť.

Na rozdiel od uvedenej absolútnej svedeckej nespôsobilosti § 476 f OZ vymedzuje okruh osôb, ktoré sú v určitom prípade vylúčené zo súčinnosti pri vyhotovovaní závetu. Ide o závetom povolaného dediča, zákonného dediča a osoby im blízke, ktoré by mali inak potrebnú svedeckú spôsobilosť, ale nemôžu pre pochybnosti o ich nezaujatosti pôsobiť ako úradné osoby, svedkovia, pisatelia, tlmočníci alebo predčitelia.

4.5.3 Závet zriadený vo forme notárskej zápisnice

Každá fyzická osoba spôsobilá zriadiť závet môže závet zriadiť aj vo forme notárskej zápisnice. Pri tejto forme závetu poručiteľ prejaví svoju poslednú vôľu ústne do notárskej zápisnice (§ 46 a nasl. NP).

Táto forma závetu najbezpečnejšie zaručuje vykonanie poslednej vôle poručiteľa. Tým, že závet spisuje kvalifikovaný notár, je vylúčené nebezpečenstvo neplatnosti poslednej vôle z formálnoprávnych dôvodov, ale aj z obsahových dôvodov (napr. pokiaľ ide o ochranu neopomenuteľných dedičov), ale tiež tým, že takto zriadený závet sa registruje v Notárskom centrálnom registri závetov a je chránený pred možnosťou zničenia, straty alebo zatajania.

O spísanie závetu poručiteľ môže požiadať ktoréhokoľvek notára bez ohľadu na to, kde má poručiteľ trvalé bydlisko. Pri spisovaní závetu a pri ostatných úkonoch spojených s prejednaním dedičstva sa notár spravuje ustanoveniami Notárskeho poriadku (zákon SNR č. 323/1992 Zb. v znení neskorších predpisov). V prípade poručiteľovej smrti je na prejednanie dedičstva príslušný súd podľa miesta jeho posledného bydliska a nezáleží na tom, či bol závet spísaný notárom v jeho obvode, alebo uložený u notára v jeho obvode.

Ak ide o maloletých starších ako 15 rokov, jedine táto forma je pre zriadenie závetu prípustná (§ 476 d ods. 2 OZ).

Zákonom č. 526/2002 Z. z. bol novelizovaný zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok – NP) v znení neskorších predpisov. Týmto zákonom bolo Notárskej komore Slovenskej republiky (ďalej len komora) zverené vedenie Notárskeho centrálného registra závetov v elektronickej podobe [NCRza, § 73 písm. c)]. Komora v zmysle tohto ustanovenia vedie Notársky centrálny register závetov, ktorý obsahuje evidenciu nevyhlásených závetov, listín o vydedení, odvolania týchto úkonov alebo iných úkonov pre prípad smrti a zoznam vyhlásených závetov, listín o vydedení, odvolania týchto úkonov alebo iných úkonov pre prípad smrti (ďalej len závet), ktoré boli spísané vo forme notárskej zápisnice alebo ktoré notár prijal do notárskej úschovy. Uvedeným

zákonným vymedzením je jednoznačne určené, ktoré závety sú predmetom evidencie NCRza. Výlučne sa v ňom evidujú iba tie, ktoré boli spísané vo forme notárskej zápisnice alebo ktoré notár prijal do notárskej úschovy.²⁵⁹

Notár na základe písomnej alebo ústnej žiadosti účastníka môže tiež prijať závet do notárskej úschovy. Do notárskej úschovy sa prijímajú iba závety, ktoré neboli spísané vo forme notárskej zápisnice, ako sme už uviedli, ukladajú sa do Zbierky notárskych zápisníc a vzťahuje sa na ne režim ako na ostatné notárske zápisnice.²⁶⁰

Notár môže za života poručiť závet vydať len poručiťovi, a ďalej len tomu, kto sa preukáže osobitným splnomocnením, ktoré ho výslovne oprávňuje na prevzatie listiny z notárskej úschovy. Podpis poručiťovi na splnomocnení musí byť úradne osvedčený. V prípade, ak notár za života poručiťovi vydá závet zo svojej úschovy, je povinný toto vydanie zaznamenať bezodkladne (najneskôr v deň vykonania tohto úkonu) tiež v NCRza.

O vydaní závetu z notárskej úschovy spíše notár dvojmo zápisnicu. Prijemcovi listiny sa vydá jedno vyhotovenie zápisnice. Ak sa závet vydáva splnomocnenému zástupcovi poručiťovi, jedno vyhotovenie zápisnice sa zašle aj poručiťovi do vlastných rúk. Splnomocnenie a doklad o doručení odpisu zápisnice do vlastných rúk sa založia do spisu.²⁶¹

V dedičskom konaní (súd poverí notára, aby ako súdny komisár prejednal dedičstvo) notár – súdny komisár vykoná šetrenie v NCRza, pri ktorom zisťuje, či je v ňom evidovaný závet poručiťovi, listina o vydedení alebo odvolanie takýchto úkonov a u ktorého notára a pod akou značkou je uložený, či je v nej evidovaný závet nachádzajúci sa v úschove súdu, a na ktorom súde je uložený. O vykonaní týchto úkonov urobí súdny komisár záznam v spise. V prípade, ak je závet uložený u súdneho komisára, ktorý vo veci koná, stav a obsah tohto závetu zistí súdny komisár, spíše o tom zápisnicu a pripojí k nej osvedčený odpis závetu alebo jeho osvedčenú kópiu.²⁶²

Ak je závet uložený u iného notára alebo na súde, súdny komisár o zistenie obsahu závetu požiada súd alebo notára. Súd alebo notár zistia stav a obsah tohto závetu. O zistení sa spíše zápisnica, ku ktorej sa pripojí osvedčený odpis závetu alebo jeho osvedčená kópia. Osvedčený odpis notárskej zápisnice súd založí do zbierky vyhlásených závetov. V tomto prípade originál závetu súdny komisár alebo notár zašlú súdu, ktorý ho uloží do zbierky

²⁵⁹ V prípade, ak notár spisuje závet vo forme notárskej zápisnice, postupuje podľa príslušných ustanovení Notárskeho poriadku, v prípade závetu ide o notársku zápisnicu o právnom úkone (§ 46 a nasl. NP). Úkon notár vykoná na základe písomnej alebo ústnej žiadosti účastníka. Keď notár spíše závet formou notárskej zápisnice, bez zbytočného odkladu po vykonaní tohto úkonu zabezpečí jeho zaregistrovanie v NCRza. Registrácia sa vykoná elektronicky. Účastník od notára obdrží potvrdenie o vykonaní tohto úkonu, ktoré obsahuje dáta účastníka, údaj o tom, kedy a aký úkon bol vykonaný, ako aj údaj o tom, pod akou spisovou značkou NZ je závet uložený v Zbierke notárskych zápisníc.

²⁶⁰ O prijatí závetu do úschovy notár spíše zápisnicu. O vykonaní registrácie prijatého závetu do notárskej úschovy v NCRza, systém notárovi vygeneruje potvrdenie o registrácii, ktoré notár opatrí svojou úradnou pečiatkou a vlastnoručným podpisom. Toto potvrdenie sa vydá poručiťovi. Závety prijaté do notárskej úschovy sa ukladajú do kovovej skrine v notárskej kancelárii osobitne, v uzavretej obálke.

²⁶¹ KOVÁCS, K.: Závety a postup notára. In: *Ars Notaria*, č. 3/2003, s. 14.

²⁶² Tamtiež, s. 14.

vyhlásených závetov; ak bol závet zriadený vo forme notárskej zápisnice, založí súd do zbierky vyhlásených závetov jeho osvedčený odpis.

Tým, že notár súdny komisár má podľa súčasnej platnej právnej úpravy (§ 73a NP) povinnosť v prípade prijatia závetu do notárskej úschovy alebo spisania závetu vo forme notárskej zápisnice bezodkladne zaregistrovať takýto úkon v NCRza, centrálna evidencia závetov garantuje skutočnosť, že každý závet bude centrálnne registrovaný a v prípade úmrtia poručiteľa (vždy po vykonaní lustrácie v NCRza) vyhlásený, čím sa zvyšuje dokonalosť poskytovania právnej ochrany oprávnených závetných dedičov.

Každý poručiteľ tak má v súčasnosti istotu, že v prípadoch, ak zriadi závet vo forme notárskej zápisnice, alebo ho uloží do notárskej úschovy, bude závet v prípade dedenia známy.

Ak spisuje notár notársku zápisnicu s osobou, ktorá nemôže čítať alebo písať, priberie k tomuto úkonu dvoch svedkov. Títo svedkovia musia byť prítomní pri prejave vôle poručiteľa o tom, čo sa má pojať do zápisnice, pri prečítaní zápisnice a jej schválení poručiteľom. Tieto okolnosti musia byť v zápisnici uvedené.²⁶³

Ak je poručiteľ hluchý alebo nemý, avšak môže čítať a písať, musí si notársku zápisnicu sám prečítať a v nej vlastnou rukou pripísať, že ju čítal a že ju schvaľuje. Ak takýto poručiteľ nemôže čítať a písať, musí byť okrem svedkov úkonu pribratý i jeho dôverník, ktorý sa vie s ním dorozumieť. Prostredníctvom neho notár zistí a do notárskej zápisnice uvedie, či poručiteľ zápisnicu schvaľuje. Dôverníkom môže byť i osoba blízka poručiteľovi, inak musí mať vlastnosti spôsobilého svedka úkonu požadované § 50 NP.²⁶⁴

Podľa ustanovenia § 50 NP svedkami úkonu nemôžu byť maloletí, ďalej tí, ktorí pre svoj telesný alebo duševný stav nie sú schopní vydať svedectvo, alebo tí, ktorí nevedia alebo nemôžu čítať a písať.

Ďalej nimi nemôžu byť osoby blízke účastníkom úkonu, tí, ktorí sú na veci zúčastnení a zamestnanec notára, ktorý zápisnicu spisuje, prípadne jeho spoločník.²⁶⁵

²⁶³ Tamtiež, s. 11.

²⁶⁴ Tamtiež, s. 12.

²⁶⁵ Z judikatúry:

R 202/1949: Ak poručiteľ pre nemoc a slabosť nemal dost' sily závet podpísať, požiadal však inú osobu, aby mu pri podpisovaní pridržala ruku, podpis urobený takto s pomocou inej osoby, má povahu podpisu závetu. R 61/1977: Ak v písomnosti spisovanej štátnym notárstvom (teraz notárom) formou notárskej zápisnice chýbajú také náležitosti, bez ktorých by nebolo možné rozoznať formu notárskej zápisnice, účastníkov alebo ďalšie osoby zúčastnené na úkone, alebo také náležitosti, ktoré sú nevyhnutnou náležitosťou notárskej zápisnice (napr. potvrdenie o tom, že zápisnica bola po prečítaní účastníkmi schválená), túto písomnosť nemožno považovať za notársku zápisnicu, a teda za verejnú listinu v zmysle ustanovenia § 90 ods. 3 NP.

R 49/1984: Vzhľadom na to, že Občiansky zákonník neustanovuje, ako má byť v záвете vyjadrené ustanovenie niekoho za dediča, treba k doloženiu skutočnej vôle pisateľa závetu v pochybnostiach zistiť okrem znenia textu listiny aj všetky okolnosti, za ktorých bol prejav vôle o ustanovení závetného dediča urobený, ak z nich možno vyvodit' určitosti prejavu vôle poručiteľa.

R 51/1984: Ak poručiteľ podpísal závet aspoň svojím priezviskom, je tým splnená náležitosť podpisu závetcu, pokiaľ o totožnosti podpisu poručiteľa nie sú žiadne pochybnosti.

4.5.4 Neplatnosť a neúčinnosť závetu

Prejav vôle, ktorým poručiteľ nakladá so svojím majetkom pre prípad smrti, je právny úkonom a ako taký musí zodpovedať náležitostiam požadovaným na právne úkony vo všeobecnosti, ako aj osobitne pre závet. Musí ísť o slobodný a vážny, určitý a zrozumiteľný prejav vôle, poručiteľ musí mať spôsobilosť na právne úkony, musí byť dodržaná forma stanovená zákonom a právny úkon nesmie svojím obsahom a účelom odporovať zákonu, obchádzať ho alebo sa priečiť dobrým mravom.²⁶⁶ Keby tieto predpoklady neboli splnené, nemohol by byť závet právny dôvodom dedenia pre osoby ním určené za dedičov.²⁶⁷

Občiansky zákonník výslovne nerieši otázku platnosti závetu, ktorým bol niekto povolaný za dediča takej veci, práva alebo inej majetkovej hodnoty, ktoré ku dňu smrti už netvorí súčasť majetku poručiteľa. V takomto prípade k dedeniu nedôjde. Základnou podmienkou dedenia je totiž existencia dedičstva, čo sa vzťahuje aj na existenciu jednotlivých vecí či práv, ktoré sa v závete odkazujú. Z tohto dôvodu sa na tú časť v závete, v ktorej sa niekto povoláva za dediča veci alebo práva, ktoré už v dobe poručiťovej smrti nie sú súčasťou jeho majetku, neprihliadne. Táto časť závetu je neúčinná. Ak by sa však neskôr ukázalo, že vec predať len ku dňu smrti patrila poručiťovi, právo domáhať sa takéhoto dedičstva nezaniká a účinnosti aj tejto časti závetu sa možno domáhať (návrhom na dodatočné prejednanie dedičstva). Ak však bol niekto v závete ustanovený za dediča peňažnej sumy, ktorá sa v dedičstve v peniazoch nenachádza, je toto ustanovenie účinné, pretože dedič sa môže domáhať tejto sumy napr. výťažkom z predaja ostatných vecí patriacich do dedičstva, alebo ostatní dedičia mu túto sumu vyplatia v rámci vypořádania dedičstva.

Môžeme teda rozlišovať platnosť závetu a jeho účinnosť.²⁶⁸

Pochopiteľne, iba platný závet môže byť účinný. Závet je platný momentom, keď ho poručiteľ urobí, a to spôsobom, ktorý zákon určuje. Pre platnosť závetu sa nevyžaduje, aby sa s ním niekto oboznámil, resp. aby bol niekomu doručený. Neplatný je však poručiťov prejav o poslednej vôli urobený vo forme zmluvy s budúcim dedičom. Naše platné dedičské právo totiž nepozná dedičské zmluvy. Neplatné je aj uzavretie darovacej zmluvy, z ktorej by sa malo plniť až po smrti darcu (tzv. *donatio mortis causa*).

Účinnosť platného závetu nastáva smrťou poručiteľa, t. j. podľa neho sa bude po smrti poručiteľa dediť, a teda možnosť (právo) dediča po smrti poručiteľa domáhať sa dedičstva, ktoré mu poručiteľ závetom odkázal. Účinnosť závetu je podmienená smrťou poručiteľa ako objektívnej právnej skutočností. Závet ako osobitný právny úkon urobený

²⁶⁶ FLEISHER, J.: Platnosť záveti. In: *Socialistická zákonnosť*, č. 6, 1989, s. 322–325.

²⁶⁷ V niektorých prípadoch môže byť neplatnosťou postihnuté iba niektoré ustanovenie závetu bez toho, aby bola platnosť ostatných ustanovení nejako dotknutá. Napr. poručiteľ by platne nemohol nakladať s právom, ktoré patrí iba jemu samému, takže jeho smrťou zaniká, ide napr. o právo na bolestné a náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia. Podobne by tomu bolo v prípade, keby poručiteľ ustanovil niekoho svojím dedičom pokiaľ ide o právo, ktoré v prípade smrti oprávneného prechádza priamo zo zákona na ďalšie subjekty bez toho, aby sa tak stalo dedením.

²⁶⁸ VOJČÍK, P.: *Občianske právo hmotné. II. diel*, Košice: UPJŠ, 2006, s. 276.

pre prípad smrti pre účinnosť vyžaduje určite aj to, aby v čase smrti existoval dedič, ktorému sa odkázalo závetom dedičstvo, a musí existovať dedičstvo, ktoré v čase smrti patrilo poručiteľovi.²⁶⁹

Ak by sa závetný dedič nedožil smrti poručiteľa, nemohol by dediť a závet v tejto časti by bol neúčinný. Ak v priebehu konania o dedičstve vznikne spor o platnosť závetu, tento spor nemôže vyriešiť notár – súdny komisár, ale odkáže niektorého z dedičov na podanie žaloby na súde.

4.5.5 Navrhované zmeny právnej úpravy závetu v novom Občianskom zákonníku

V súvislosti s dnes platnou právnou úpravou inštitútu závetu je vhodné poukázať i na jeho navrhovanú úpravu v pripravovanom Občianskom zákonníku SR.

V súvislosti s prípravou nového OZ sa venuje náležitá pozornosť aj novej právnej úprave dedičského práva, ktorá vždy bola, a vzhľadom na predmet úpravy aj naďalej zostáva neodmysliteľnou súčasťou systematiky kódexu všeobecného súkromného práva. Právna úprava dedičského práva v novom Občianskom zákonníku sa má vyznačovať najmä tým, že bude posilnená sloboda konania poručiteľa, a to najmä pokiaľ ide o právnú úpravu dedenia zo závetu. Novotou oproti platnej právnej úprave v tomto zmysle je, že ak nebude dediť niektorý zo závetných dedičov, prípadne jeho podiel ostatným závetným dedičom (na rozdiel od doterajšej právnej úpravy). Inštitucionálne novoty prináša rekodifikácia najmä v obnovení inštitútu dedičskej zmluvy (ako ďalšieho dedičského titulu popri existujúcom dedení zo závetu a dedení zo zákona) a v znovuzaradení viacerých staronových inštitútov dedičského práva, ktorými sú vzdanie (zrieknutie) sa dedičstva, odkaz, fideikomisárna substitúcia a vykonávateľ závetu.

Staronovým inštitútom, ktorý sa opätovne navrhuje zaviesť do novej úpravy v rámci rekodifikácie OZ, je odkaz. Podľa návrhu OZ sa umožňuje, aby poručiteľ v závete odkázal odkazovníkovi určitú vec, právo alebo peniaze (najviac do výšky jednej štvrtiny dedičstva) na ťarchu dedičov, prípadne ak tak určí v závete, na ťarchu niektorého z nich. Pre tento inštitút je príznačné, že odkazovník určitej veci, určitej sumy peňazí alebo určitého práva nezodpovedá za dlhy poručiteľa ani za náklady spojené s pohrebom poručiteľa, ak cena všetkých odkazov neprevyšuje jednu štvrtinu aktív dedičstva. Ak táto podmienka nie je splnená, považuje sa ustanovenie odkazovníka za ustanovenie dediča.

Historické korene odkazu nachádzame v právnej úprave dedičského práva na území Slovenska do roku 1950. Dedič bol vždy univerzálnym sukcesorom poručiteľa a dedičská postupnosť bola vždy univerzálnou sukcesiou po poručiteľovi. Dedič sa povolával k pozostalosti ako celku. Pozostalosť sa javila ako súhrn majetku a prechádzala na dedičov buď

²⁶⁹ Tamtiež, s. 276.

v celku, alebo v určitom podiele z celku. Ak sa povolávalo viac dedičov k dedičstvu, mohli sa ich podiely určiť iba pomernými podielmi so zreteľom na celok. To, že dedič nastupoval vždy do dedičstva ako celku, znamená jednak to, že na dediča bezprostredne z poručiteľa prechádzali nielen všetky práva, ale aj záväzky, z ktorých sa dedičstvo skladalo, a jednak to, že dedičské právo do roku 1950 nepoznalo pojem dediča iba v určitej veci alebo práve, poznalo len odkaz jednotlivéj veci alebo práva. O odkaz išlo vtedy, keď poručiteľ v závete odkázal niekomu určitý majetok (čo mohla byť hnutel'ná vec, nehnuteľná vec, právo či pohľadávka) bez toho, aby ho ustanovil za dediča či už celej pozostalosti, alebo podielu na pozostalosti.

Charakteristickou zvláštnosťou odkazu, ktorá ho odlišovala od dedičstva, bolo okrem toho, že dedič bol univerzálnym nástupcom poručiteľa a odkazovník singulárnym nástupcom poručiteľa, najmä to, že odkazovník nezodpovedal za dlhy poručiteľa, to znamená, že dostal vždy „čistý“ odkaz.²⁷⁰

Právo platné na Slovensku poznalo tzv. vecný odkaz (na rozdiel od právnej úpravy, ktorá platila na území Česka, kde mal odkaz charakter záväzkový), to znamená, že odkazovník sa stával vlastníkom odkázanej veci priamo smrťou poručiteľa.

Rozdiely od odkazu podľa predtým platného práva priniesla úprava odkazu v OZ zák. č. 141/1950 Zb. Odkaz bol upravený v § 537 OZ, teda v hlave o dedení zo závetu, a tak odkaz bol chápaný ako osobitný spôsob dedenia zo závetu. Aj podľa tejto právnej úpravy išlo o vecný odkaz, a preto na odkazovníka sa primerane vzťahovali ustanovenia o dedičovi. Na rozdiel od predtým platného práva už odkazovník nezodpovedá za záväzky poručiteľa zásadne rovnako ako dedič. Z tejto zásady platila jedna výnimka, a to, ak bola niekomu ako odkaz zanechaná peňažná suma alebo hnutel'ná vec, ktorej cena je v pomere k cene zanechaného majetku len nepatrná, a ak súhrn všetkých odkazov tohto istého poručiteľa nečiní viac ako štvrtinu toho, čo zostane zo zanechaného majetku po odpočítaní dlhov, vtedy nezodpovedá odkazovník za záväzky poručiteľa. Okrem splnenia týchto podmienok musel ešte poručiteľ v závete akýmkoľvek spôsobom zreteľne prejavíť vôľu, že si nepraje, aby odkazovník zodpovedal za jeho záväzky. Ak neboli splnené všetky tieto predpoklady, zodpovedal odkazovník za dlhy poručiteľa a za náklady na jeho pohreb podobne ako dedič určitej veci. To znamená, že vtedy sa právne postavenie odkazovníka v zásade nelíšilo od právneho postavenia dediča určitej veci, odkazovník zodpovedal za záväzky poručiteľa a primerane sa na neho vzťahovali ustanovenia o dedičovi a dedičstve.²⁷¹

Z právnej úpravy odkazu v § 537 OZ ďalej vyplýva ďalšia odlišnosť odkazu od predchádzajúcej úpravy, a to v tom, že zákon obmedzil odkaz len na peňažnú sumu alebo hnutel'nú vec, t. j. už nebolo možné odkázať nehnuteľnosť, právo ani pohľadávku, ako to umožňovalo platné právo.

²⁷⁰ BÍLEK, P. – SEŠINA, M.: *Dědické právo v předpisech let 1924–2001*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 452.

²⁷¹ ŠTEFANKO, J. (zost.): *Prvý občiansky zákoník od roku 1951 do roku 1964 s dôvodovou správou a súvisiacimi predpismi*. Šamorín: Heuréka, 1999, s. 107.

Inštitút odkazov v rímskom práve

Inštitút odkazu jednotlivých vecí či práva, tzv. *legatum* poznalo rímske právo už v ranom období. Predpokladá sa, že prvé testamety mali odkazovú povahu, t. j. poručiteľ v nich nariad'oval prevod jednotlivých vecí či práv patriacich do pozostalosti (*singulárna sukcesia*). Existenciu odkazu si vynútili ekonomické dôvody spočívajúce v hospodárskom zabezpečení vydedených potomkov a manželky. Odkaz sa uplatňoval v dvoch základných podobách, a to ako:

- a) *Legatum per damnationem* s obligačným účinkom, kde sa spravidla uplatňoval odkaz peňazí, neskôr aj inej veci, pričom odkazovník mal právo viesť na dediča, ktorý sa zdráhal vydať z pozostalosti odkaz, žalobu (*actio ex testamento*). Dedič, ktorý sa zdráhal vydať odkaz, navyiac ručil za *dolus a culpa*.
- b) *Legatum per vindicationem* s vecnoprávnym účinkom, kde sa stal odkazovník ihneď po tom, ako dedič nadobudol dedičstvo, vlastníkom odkázanej veci alebo práva. Osobitný druh vindikačného legátu predstavoval *legatum per praeceptionem*, kedy jeden z dedičov dostal navyiac od ostatných ešte vec, ktorá sa nezapočítavala do pozostalostnej masy.

Právna veda rozvinula náuku o odkazoch v klasickom rímskom práve do veľkej šírky a hĺbky. Pre platnosť legátov bol určujúci časový okamih zriadenia testamentu. Preto nedostatok podstatnej náležitosti odkazu bol nenapraviteľný. Neskôr sa presadilo nazeranie, že aj legát v neplatnej forme môže za určitých okolností platiť ako legát inej formy, pokiaľ tomu zodpovedá jeho obsah. Ak chcel poručiteľ odvolať odkaz, musel tak urobiť rovnakou formou, akou legát zriadil (*ademptio legati*). Osobitnú formu odvolania odkazu predstavovala *translatio legati*, t. j. zriadenie odkazu spojené so zmenou obsahu alebo zmenou oprávnenej osoby. Nakoľko nadobudnutie odkazu záviselo na uskutočnení dedičskej postupnosti a dedičia mohli umelými priet'ahmi nadobudnutie odkazu oddialiť, či dokonca zmařit', vytvorilo rímske právo pre odkazovníkov tzv. čakateľské právo, ktoré nezáviselo od vôle dediča. Okamihom poručiteľovej smrti (*dies cedens legati*) preto nadobúdaval odkazovník v našom ponímaní subjektívny a zdediteľný nárok na odkazované právo.

Ako už bolo povedané, legáty sa v praxi tak rozšírili, že dochádzalo k situáciám, že ich hodnota často bola vo svojom súhrne premrštená, čo malo za následok, že testament sa stal neúčinným, vrátane z toho plynúcich nepriaznivých dôsledkov. Týmto situáciám sa snažili zabrániť viaceré zákony. Azda najprecíznejšie sa to podarilo prostredníctvom *lex Falcidia* (40 pred n. l.), podľa ktorého odkazy prevyšujúce $\frac{3}{4}$ pozostalosti boli *ipso iure* neplatné. Z uvedeného vyplýva, že dedič musel nadobudnúť aspoň $\frac{1}{4}$ (*quarta Falcidia*) pozostalosti.

Funkcii odkazu sa približovala tiež *donatio mortis causa*, táto však svojou povahou je správne zarad'ovaná medzi prípady upravené darovacou zmluvou. V neskoršom práve dochádzalo k zjednocovaniu legátov, fideikomisov a iných poskytnutí pre prípad smrti.

Ďalším staronovým inštitútom, o znovuzavedení ktorého sa do novej právnej úpravy závetu uvažuje, je inštitút fideikomisárnej substitúcie. Obsahom závetu je predovšetkým ustanovenie dediča (dedičov). Závecovi sa súčasne dá možnosť, aby ustanovil v závete aj náhradného dediča, a to pre prípad, že by závecom ustanovený dedič z akéhokoľvek dôvodu dedičstvo po ňom nededil. Závet je úkonom *mortis causa* a nie je možné predpokladať, či ustanovený dedič bude môcť byť dedičom zo závetu po úmrtí poručiteľ. Preto sa navrhuje zaviesť nový inštitút náhradníctva, tzv. *fideikomisárnu substitúciu*. Náhradníctvo sa upraví tak, že poručiteľ v prípade, ak ten, koho ustanovil v závete za dediča, dedičstvo nenadobudne, povolá na jeho miesto iného dediča (náhradníka). Pri obnove tohto inštitútu sa vychádza z rozsahu úpravy inštitútu všeobecného náhradníctva, ktorý platil na našom území až do roku 1950, ide teda o tradičný inštitút, v minulosti osvedčený.

Inštitút fideikomisárnej substitúcie platil na našom území až do roku 1950. Jeho podstata spočívala v tom, že fideikomisárnou substitúciou ukladal poručiteľ – osoba či niaca posledný poriadok – dedičovi povolanému závetom povinnosť, aby dedičstvo, ktoré prijme, po svojej smrti alebo v určitých iných prípadoch prenechal ďalšiemu ustanovenému dedičovi, tzv. poddedičovi.

V prípade fideikomisárnej substitúcie išlo v podstate o ustanovenie viacerých postupných dedičov k tej istej pozostalosti, a to tak, že predný dedič bol ustanovený bezpodmienečne, ale s obmedzením, ďalší dedičia – poddedičia – boli ustanovení *sub conditione*, ale bez obmedzenia. Inštitút fideikomisárnej substitúcie umožňoval poručiteľovi majetok, ktorý tvoril dedičstvo, zanechať dedičovi s tým, že v prípade nejakej udalosti, ktorá nastane (napr. smrť dediča), má zdedený majetok pripadnúť ďalšiemu dedičovi (substitútovi). Tak pôvodný dedič, ako aj poddedič (náhradný dedič) mali postavenie poručiteľových dedičov, ale keďže k prechodu zanechaného majetku na nich nedochádzalo v rovnakom čase, nemali postavenie spoludedičov. Dedičovi povolanému na prvom mieste – prednému dedičovi – majetok síce patrilo, ale vzhľadom na následného dediča bol pri nakladaní s týmto majetkom obmedzený – patrili mu totiž úžitky z vecí, ale pri nakladaní s týmto majetkom potreboval súhlas substituenta. Účel fideikomisárnej substitúcie spočíval tak najmä v tom, aby sa majetok poručiteľa udržal v rodine poručiteľa, ale na druhej strane aby úžitky z neho slúžili dedičovi.²⁷²

Keďže fideikomisárnou substitúciou ukladal poručiteľ povinnosť dedičovi povolanému závetom, aby dedičstvo, ktoré prijme, po svojej smrti alebo v iných dôležitých prípadoch prenechal ďalšiemu ustanovenému dedičovi, mala fideikomisárna substitúcia povahu inštitútu dedenia zo závetu, a to dediča toho poručiteľa, ktorý vo svojom závete túto fideikomisárnu substitúciu v jeho prospech zriadil.

Fideikomisárna substitúcia bola odstránená Občianskym zákonníkom zák. č. 141/1950 Zb., konkrétne ustanovením § 550, ktorý znel: „Neplatná je podmienka, ktorou poručiteľ obmedzil povolanie niekoho za dediča. Neplatné je aj ustanovenie závetu,

²⁷² PLANK, K.: *Dedičské právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954, s. 21.

že to, čo sa zanecháva, má dedič nadobudnúť len na určitý čas alebo neskoršie než dňom dedičovej smrti. Neplatný je aj poručiteľov príkaz, aby dedič použil dedičstvo alebo jeho časť určitým spôsobom, alebo aby niečo vykonal.“ Z obsahu druhej vety tohto ustanovenia vyplýva, že dôsledkom ustanovenia § 550 OZ bola odstránená fideikomisárna substitúcia z nášho práva, ktorá mala povahu povolávania za dediča a ktorá bola doložená buď odkladacou podmienkou, alebo počiatočnou lehotou.²⁷³ Citované ustanovenie sa vzťahovalo na závety vyhotovené v čase platnosti tohto ustanovenia, teda od 1. 1. 1951.²⁷⁴ Z ustanovenia § 550 OZ, podľa ktorého bola neplatná podmienka, ktorou by poručiteľ obmedzil povolanie niekoho za dediča, pripúšťal OZ iba jednu výnimku. Poručiteľ mohol v závete ustanoviť náhradného dediča pre prípad, že dedič ním povolaný dedičstvo nenadobudne. Takéto nariadenie poručiteľa sa nazýva všeobecnou substitúciou (všeobecným náhradníctvom). Náhradný dedič bol ustanovený pod odkladacou podmienkou, že pôvodne ustanovený dedič nenadobudne dedičstvo buď preto, že nemôže, alebo nechce dedičstvo nadobudnúť. Fideikomisárna substitúcia bola úplne zrušená § 589 ods. 1 OZ, zák. č. 40/1964 Zb. od jeho účinnosti, t. j. 1. 4. 1964. Týmto dňom sa dedičia poručiteľa, ktorým poručiteľ uložil povinnosť, aby dedičstvo, ktoré po ňom prijali, prenechali po svojej smrti (alebo v iných určitých prípadoch) druhému ustanovenému dedičovi, stali neobmedzenými vlastníkami majetku, zaťaženého zvereneckým náhradníctvom, a fideikomisári stratili svoje práva na tento majetok.

Podľa dedičského práva, platného na Slovensku pred účinnosťou Občianskeho zákonníka č. 140/1951 Zb. dedičská zmluva (*pactum successorium*) spolu so závetom a spoločným závetom manželov patril k tzv. posledným poriadkom, t. j. právnym úkonom poručiteľa, ktorým disponoval so svojim majetkom pre prípad smrti. V rámci prebiehajúcich rekonštrukčných prác pri príprave nového OZ v SR sa uvažuje o znovuzavedení dedičskej zmluvy do novej právnej úpravy dedenia v OZ, a to konkrétne ako ďalšieho dedičského titulu.

Dedičská zmluva je dvojstranný právny úkon pre prípad smrti, ktorým jedna strana ustanovuje druhú za svojho dediča a to buď k celej pozostalosti alebo jej pomernej časti, a druhá strana toto prijíma.

V minulosti sa nevylučovalo ani uzavretie vzájomnej dedičskej zmluvy, v ktorej sa zmluvné strany navzájom povolávali za dedičov. Dedičská zmluva zaväzovala zmluvné strany, takže nemohli učiniť iný právny úkon pre prípad smrti v neprospech zmluvného dediča. Vzhľadom na osobitný charakter dedičskej zmluvy bolo možné túto zmluvu zrušiť za rovnakých podmienok ako testament, či zmluvy vôbec. Jednostranné odstúpenie od dedičskej zmluvy bolo možné iba v prípade nevďaku, alebo ak nastala rezolútna

²⁷³ KNAPP, V. – LUBY, Š.: *Československé občianske právo, II. zv.* Bratislava: Obzor, 1974, s. 493.

²⁷⁴ Pokiaľ išlo o závet urobený skôr, pamätal naň OZ v ustanovení § 565 ods. 2, a to tak, že zachoval zverenecké náhradníctvo na prípady, keď došlo k úmrtiu poručiteľa pred 1. 1. 1951.

podmienka (išlo najmä o okolnosti odôvodňujúce vydedenie), s výnimkou, ak išlo o vzájomnú dedičskú zmluvu.

Dedičskou zmluvou sa zakladali majetkovoprávne dôsledky pre prípad smrti poručiteľa (čo ho však neobmedzovalo s dispozíciou svojho majetku za života), to znamená, že zmluvnému dedičovi malo pripadnúť to, čo zostalo z poručiťovho majetku, tvoriaceho predmet dedičskej zmluvy, v deň jeho smrti. Nároky zmluvného dediča sa počas života poručiteľa nezabezpečovali, avšak aby sa zabránilo „zmareniu“ dedičského práva zmluvného dediča tým, že poručiťel rozdal svoj majetok za života s úmyslom vyhnúť sa plneniu zmluvnej povinnosti, priznávalo sa zmluvnému dedičovi právo odporovať takýmto úkonom poručiteľa. Pri vzájomných dedičských zmluvách sa v súvislosti s dispozičným právom poručiteľa ustálila zásada, že ak jedna zmluvná strana počas svojho života minula celý svoj majetok, ani druhá strana nebola obmedzená v dispozícii so svojím majetkom. Pri forme dedičskej zmluvy sa prihliadalo na to, že dedičská zmluva bola jednak právnym úkonom *mortis causa* a jednak zmluvou, čo znamenalo, že musela spĺňať formálne náležitosti oboch právnych úkonov, stanovených platným právom.

V rámci rekodifikačných prác sa navrhuje tiež, aby nový Občiansky zákonník umožnil v závete určiť i vykonávateľa závetu. Vykonávateľ závetu je osoba, ktorá, ak túto funkciu prijme, musí dozeráť na to, aby vôľa poručiteľa závetu bola naplnená. Vykonateľnosť závetu musí pred notárom, prejednávajúcim dedičstvo vyjadriť, či funkciu vykonávateľa závetu prijíma alebo odmieta. Povinnosti vykonávateľa závetu má možnosť určiť sám poručiťel vo svojom závete. Ak je vykonávateľ závetu ustanovený, ale jeho konkrétne povinnosti v závete nie sú uvedené, z jeho funkcie vyplýva, že sa stará o riadne splnenie poslednej vôle poručiteľa, pričom pôsobí tak, aby odstránil prípadné nezhody medzi dedičmi poručiteľa. Týmito úlohami sú limitované aj jeho práva a povinnosti i časové trvanie jeho funkcie.

Ďalšie navrhované zmeny v právnej úprave závetu v pripravovanom OZ:

- Dediť bude možné z dedičskej zmluvy, zo závetu a zo zákona, alebo zo všetkých týchto troch titulov;
- V systematike zákona bude mať dedenie zo závetu prednosť pred dedením zo zákona, čo je opakom doterajšej právnej úpravy;
- Zachová sa pojem závetu tak, ako ho pozná súčasná právna úprava. Návrh sa nevracia k pojmu posledná vôľa, ktorý poznala úprava dedičského práva pred rokom 1950, keď sa v rámci všeobecného pojmu „posledná vôľa“ rozlišoval závet (testament) dodatok (testamentárny alebo intestálny kodicil);
- Posilní sa sloboda zriaďovania závetu. Upraví sa prednosť závetného dediča pred zákonným. Upravuje sa absolútna prednosť závetných dedičov pred zákonnými. Ak odpadne niektorý zo závetných dedičov, prirastie jeho podiel ostatným závetným dedičom;

- Pri zriadení závetu sa navrhuje špeciálne sprísnená úprava pre závet osôb mladších ako osemnásť rokov a starších ako pätnásť rokov, a osôb neschopných čítať alebo písať;
- Navrhuje sa zriadiť výnimku pre písomnú formu závetu – pre prípad, že poručiteľ nebude môcť pre nepredvídanú udalosť a v bezprostrednom ohrození života urobiť závet písomne, pripúšťa sa možnosť i ústneho závetu vyhláseného pred aspoň dvoma súčasne prítomnými svedkami. Ak prežije poručiteľ nebezpečenstvo, potom sa platnosť takto urobená závetu skončí uplynutím dvoch mesiacov odo dňa zriadenia ústneho závetu, pričom táto lehota neplynie po dobu trvania prekážky znemožňujúcej poručiteľovi vyhotoviť riadny závet.
- Závetcovi sa dá možnosť, aby ustanovil v závete aj náhradného dediča pre prípad, že by závetcom ustanovený dedič z akéhokoľvek dôvodu po ňom nededil.

4.6 Neopomenuteľní dedičia

Osobitným dôvodom neplatnosti závetu buď v celku, alebo jeho určitej časti je opomenutie niektorých dedičov alebo skrátenie ich dedičských podielov, ktoré by im pripadli pri dedení zo zákona, keby poručiteľ nezriadil o svojom majetku pre prípad smrti závet. Právnu ochranu neopomenuteľným dedičom zaručuje ustanovenie § 479 OZ, podľa ktorého sa maloletým potomkom musí dostať aspoň toľko, koľko činí ich dedičský podiel zo zákona, a plnoletým potomkom aspoň toľko, koľko činí polovica ich dedičského podielu zo zákona. Pokiaľ tomuto ustanoveniu závet odporuje, je v tejto časti relatívne neplatný, ibaže by došlo k vydedeniu uvedených potomkov.*

Sankcia neplatnosti závetu ako celku, prípadne jeho časti, motivovaná ochranou neopomenuteľných dedičov, predstavuje pomerne značný zásah do autonómie vôle

---

* Z judikatúry:

R 139/1954: Dedičskými podielmi neopomenuteľných dedičov možno rozumieť len podiely, ako sa mohli javiť poručiteľovi v čase jeho smrti.

R 50/1958: Neopomenuteľný dedič, ktorému bolo závetom zanechané menej, než koľko robí jeho povinný podiel, je závetným dedičom toho, čo mu bolo závetom zanechané, a zákonným dedičom potiaľ, pokiaľ sa jeho zákonný nárok týka chýbajúceho zvyšku do jeho povinného podielu.

R 34/1976: Je možné, aby neopomenuteľní dedičia zo zákona, ktorí uplatnili svoj nárok podľa ustanovenia § 479 OZ, uzavreli dohodu s dedičmi zo závetu. Ak neopomenuteľní dedičia po poučení o svojom dedičskom práve vyhlásia, že uznávajú závet a že s ním súhlasia, dedičstvo sa prejedná a potvrdí sa jeho nadobudnutie podľa závetu.

R 31/1990: Vyhlásenie o tom, že sa neuplatňuje právo dovoliť sa neplatnosti (§ 40a ods. 1 OSP) závetu pre jeho rozpor s ustanovením § 479 OZ, ktoré urobil zákonný zástupca maloletého alebo iného opatrovanca v konaní pred štátnym notárstvom (teraz v konaní pred súdom – pozn. autora), musí byť schválené súdom starostlivosti o maloleté deti alebo opatrovanským súdom (§ 28 OZ, § 176 ods. 1 a 2, § 193 OSP).

R 45/1990: Dedičským podielom zo zákona v zmysle ustanovenia § 479 OZ je podiel vypočítaný z celého dedičstva a nielen z tej časti dedičstva, ktorá sa v konkrétnom prípade dedí zo závetu.

Z IV (s. 830): Nároky neopomenuteľných dedičov nie sú nárokmi na peňažnú úhradu ich podielu dedičom zo závetu, ale sú nárokmi na príslušný podiel z majetku zanechaného poručiteľom.

Z IV (s. 831): Maloletí vnuci poručičky, ktorým táto v závete niečo zanechala pri opomenutí ich otca (svojho syna), nemajú postavenie neopomenuteľných dedičov, pokiaľ ich otec dedičstvo neodmietol.

poručiť, do jeho zriaďovacej voľnosti. Snaha zabezpečiť poručiťových potomkov týmto spôsobom a v takej miere vedie niekedy poručiťu už za života k problematickým dispozíciám, ktorými sa zbavuje majetku, takže v čase svojej smrti už nemá nič, čo by mohlo byť predmetom dedičstva.

Vzhľadom na to, že titulom závetu sa zakladajú právne vzťahy k zanechanému majetku až ku dňu smrti poručiťu, otázka či alebo do akej miery je závet nerešpektujúci ochranu neopomenuteľných dedičov neplatný, závisí od skutkových okolností v deň smrti poručiťu.

Okamih poručiťovej smrti je rovnako východiskom na posúdenie, či môže alebo nemôže byť povinný podiel neopomenuteľného dediča skrátený, teda či dosiahol potomok poručiťu plnoletosť pred alebo po dni poručiťovej smrti.

Na určenie výšky podielu, ktorý má z dedičstva pripadnúť neopomenuteľným dedičom, nemá vplyv okolnosť, že niektorý z dedičov povolaných k dedeniu zo zákona dedičstvo odmietol, prípadne nebol spôsobilý dediť.

Pokiaľ sa v konkrétnom prípade ochrana neopomenuteľných dedičov vzťahuje na vzdialenejších potomkov, napr. na vnukov, pravnukov, prislúcha im z dedičstva len taká časť, ktorá ako neopomenuteľnému dedičovi mala pripadnúť tomu, od ktorého svoj príbuzenský vzťah k poručiťovi odvodzujú.²⁷⁵

Inštitút nepomenuteľného dediča vychádza z princípu preferovania určitých osôb, ktoré nesmú byť opomenuté v prípade, ak sa poručiť rozhodne naložiť so svojím majetkom pre prípad svojej smrti inak ako ustanovuje zákon. Už zo samotného pojmu vyplýva podstata tohto inštitútu, ktorým je neopomenutie dediča tým, kto je na opomenutie dedičov oprávnený, t. j. poručiťom. A nakoľko ide o pojem dedičského práva, neopomenutím sa má na mysli právny úkon poručiťu.²⁷⁶

²⁷⁵ Gramatický výklad ustanovenia § 479 OZ by mohol viesť k názoru, že k neplatnosti závetu pre nerešpektovanie ochrany neopomenuteľných dedičov dochádza priamo zo zákona, to znamená nezávisle od toho, či neopomenuteľní dedičia na svojich právach trvajú alebo nie. Táto neplatnosť však nie je absolútnou neplatnosťou, ale ide o neplatnosť relatívnu (§ 40a OZ), t. j. vždy záleží na tom, komu ochrana prislúcha, či ju využije, alebo nie. Ak sa neopomenuteľný dedič dovoľá relatívnej *neplatnosti* závetu, vychádza sa z toho, že závet je v celom alebo čiastočnom rozsahu neplatný. Ak sa relatívna neplatnosť závetu týka viacerých neopomenuteľných dedičov, bude závet neplatný len voči tomu, kto z nich sa neplatnosti dovoľá, voči ostatným zostáva závet platný.

²⁷⁶ S inštitútom neopomenuteľného dediča sa stretávame najmä v kontinentálnej právnej úprave, ktorej dedičské právo je založené na princípe obmedzenej dispozičnej slobody poručiťu nakladať so svojím majetkom. Naopak, v prípade práva *common law*, ktoré do popredia stavia autonómiu vôle poručiťu nakladať so svojím majetkom, tento inštitút nenachádzame (FEKETE, I. – RAKOVÁ, A.: Autonómia vôle poručiťu a právo neopomenuteľného dediča na povinný podiel. In: FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dedičské právo v hmotnoprávných a procesnoprávných súvislostiach*. 1. vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2022, s. 158). Kontinentálne právo naopak vychádza z obmedzenej dispozičnej slobody poručiťu, ktorá je obmedzená buď priamo, kedy poručiť môže *de facto* voľne disponovať iba s určitou časťou svojho majetku, „nezaťaženou“ právom neopomenuteľného dediča na svoj zákonný dedičský podiel na dedičstve, alebo nepriamo, kedy dedičovi, ktorý bol poručiťom opomenutý, vzniká pohľadávka voči tomu dedičovi, ktorý bol povolaný k dedeniu namiesto opomenutého dediča. V tomto prípade nie je poručiť pri nakladaní so svojím majetkom nijako obmedzovaný, a teda môže voľne disponovať celým svojím majetkom, avšak tí, ktorí dedia namiesto poručiťom opomenutých dedičov, sú po smrti poručiťu a ich nastúpení na miesto opomenutého dediča, povinní hodnotu zákonného povinného podielu dorovnať (napr. podľa rakúskeho ABGB, nemeckého BGB) (tamtiež, s. 158).

V prípade ochrany neopomenuteľného dediča sa dostávajú do stretu dva protichodné princípy súkromného práva. Na jednej strane princíp testamentárnej voľnosti, ktorý kladie dôraz na autonómiu vôle poručiťľa, a na druhej strane princíp rodinnej solidarity, ktorý kladie dôraz na rodinnú súdržnosť a dedičskú postupnosť.

Princíp ochrany neopomenuteľného dediča v Občianskom zákonníku spočíva teda v tom, že v prípade, ak poručiťľ zriadil závet, v ktorom neodkázal svojmu potomkovi nič, prípadne mu odkázal menší podiel, ako mu zo zákona patrí, potomok ako neopomenuteľný dedič má právo dovolať sa relatívnej neplatnosti závetu. Ide o subjektívne právo neopomenuteľného dediča, ktoré spočíva v jeho práve dovolať sa relatívnej neplatnosti takéhoto právneho úkonu.

V prípade, ak sa dotknutí potomkovia poručiťľa relatívnej neplatnosti závetu nedovoliajú, neprístupujú k dedeniu a dedičom sa stáva závetný dedič. Právo dovolať sa relatívnej neplatnosti závetu sa premlčuje v 3-ročnej premlčacej lehote, ktorá začína plynúť odo dňa, kedy sa potomok dozvedel, že bol v záвете poručiťľom opomenutý. V prípade, ak sa relatívnej neplatnosti opomenutý dedič dovolá, je závet v tej časti neplatný a maloletým dedičom sa musí dostať ich zákonný dedičský podiel a plnoletým dedičom toľko, koľko činí jedna polovica ich zákonného podielu.

V prípade, ak poručiťľ zriadil za svojho života závet, ktorým povolal k dedičstvu iné osoby, ako svojich potomkov ako neopomenuteľných dedičov, vzniká týmto subjektívne právo na pomernú časť dedičstva, t. j. na povinný dedičský podiel.²⁷⁷ Ide o tú časť dedičstva, na ktorú má nárok neopomenuteľný dedič v prípade, ak by poručiťľ nezriadil závet a za podmienky, že takýto dedič má dedičskú spôsobilosť a dedičstvo po poručiťľovi neodmietne. Základom pre výpočet dedičského podielu je celé dedičstvo, nielen tá časť dedičstva poručiťľa, o ktorej nezriadil závet,²⁷⁸ a jeho výška sa počíta k stavu v čase smrti poručiťľa, nie v čase spísania závetu. Výška povinného dedičského podielu môže byť v prípade dedenia zo závetu nižšia, ako v prípade dedenia zo zákona. Súčasne však platí, že neopomenuteľný dedič, ktorému bolo závetom zanechané menej, ako predstavuje jeho zákonný podiel, je závetným dedičom ohľadom toho, čo mu bolo závetom zanechané, a zákonným dedičom potiaľ, ako sa jeho zákonný nárok týka chýbajúceho zostatku do jeho zákonného podielu.²⁷⁹ Pri určovaní výšky dedičského podielu platí, že v prípade maloletých potomkov predstavuje ich dedičský podiel najmenej výšku ich dedičského podielu zo zákona a v prípade plnoletých potomkov aspoň toľko, koľko robí polovica ich zákonného podielu.

Neopomenuteľnými dedičmi, ktorí majú nárok na povinný dedičský podiel, sú v zmysle súčasnej právnej úpravy v Občianskom zákonníku iba potomkovia poručiťľa, pokiaľ sú dedičsky spôsobilí, t. j. dedičstvo neodmietli, nie sú vydedení, prípadne dedičsky

²⁷⁷ Povinný dedičský podiel je taký podiel na dedičstve, ktorý neopomenuteľnému dedičovi prislúcha zo zákona.

²⁷⁸ Rozhodnutie je uverejnené v Zbierke rozhodnutí a stanovísk pod č. R 45/1990.

²⁷⁹ Pozri bližšie rozhodnutie NS ČSR z 22. 10. 1957, sp. zn. Cz 490/1957, uverejnené v Zbierke rozhodnutí a stanovísk pod č. R 50/1958.

nespôsobilí. Ako bolo už uvedené, v minulosti sa v právnej úprave slovenského súkromného práva neopomenuteľným dedičom rozumel širší okruh osôb, a je tomu tak doposiaľ aj v niektorých jurisdikciách.

Obmedzenie autonómie vôle poručiťa v rímskom práve

Ako už bolo uvedené aj na iných miestach, dedenie zo závetu a zo zákona boli v rímskom práve základnými typmi dedenia, pričom platilo, že závet mal absolútnu prednosť vzhľadom na to, že v rímskej spoločnosti veľmi skoro prevládlo presvedčenie, že základom dedenia je vôľa zomrelého, to znamená, že hlava rodiny (*pater familias*) môže závetom slobodne určiť dediča. Určenie dediča bolo však závažnou otázkou nielen z hľadiska etického, ale aj sociálneho. *Pater familias* mal morálne i existenčné povinnosti voči členom svojej rodiny (najmä voči deťom a manželke) o to viac, že títo sa zúčastňovali na zveľaďovaní majetku, ktorý potom patril výlučne hlave rodiny. Túto skutočnosť *pater familias* neraz opomenul, alebo dokonca zneužil voľnosť testovať. Preto sa stalo potrebným obmedziť túto voľnosť poručiťa v prospech určitých osôb – najbližších agnátov, prípadne kognátov. Spočiatku sa obmedzenie prejavilo len v tom zmysle, že poručiť nemal v závete opomenúť – formálne nespomenúť – niektoré blízke osoby, neskoršie, koncom republiky, dokonca že majú dostať z dedičstva určitý podiel – povinný podiel. So zreteľom na túto podstatu nároku určitých osôb zúčastniť sa na dedení sa tieto osoby nazývajú neopomenuteľnými dedičmi. Za neopomenuteľných dedičov sa pokladali potomkovia a predkovia poručiťa; súrodenci len v tom prípade, ak poručiť za dediča ustanovil osobu, ktorá mala zlú povest' (*turpis*). Napriek tomu, že poručiť požíval v rímskom práve veľmi širokú testovaciu slobodu, bola táto sloboda v dedičskom právnom nástupníctve formálne i materiálne obmedzená.

Formálne obmedzenie voľného nakladania s majetkom spočívalo v tom, že poručiť mohol svojich vlastných (domácich) dedičov (*sui heres*), ale aj takých, ktorí sa narodili až po zriadení závetu (*postumi*), buď uviesť v závete ako svojich dedičov (*heres esto*) alebo ich výslovne vydediť (*exheres esto*); ich obídienie v závete nebolo prípustné. Osobitnú ochranu požívali priami potomkovia poručiťa.²⁸⁰

Od dôb neskoršej rímskej republiky poručiť nesmel svoje deti, rodičov a súrodencov, pokiaľ by bez testamentu boli oprávnení dediť, bezdôvodne vydediť, ale im bol povinný zanechať prinajmenšom povinný podiel vo výške jednej štvrtiny ich zákonného dedičského podielu. Bezdôvodne vydedeným dedičom bol poskytnutý osobitný typ žaloby (*querela inofficiosi testamenti*), ktorou mohli napadnúť platnosť závetu a od závetných dedičov požadovať celý svoj zákonný podiel na dedičstve.²⁸¹

Nárok neopomenuteľného dediča neznal na ustanovenie za dediča, ale na poskytnutie povinného podielu z dedičstva (*portio legitima*), čo predstavovalo štvrtinu zákonného

²⁸⁰ REBRO, K. – BLAHO, P.: *Rímske právo. 4. prepracované a doplnené vydanie*. Plzeň, 2019, s. 362.

²⁸¹ REBRO, K. – BLAHO, P.: *Rímske právo*. Bratislava: Obzor, 1991, ISBN 80-215-0158-8, s. 395 a nasl.

podielu, a v tomto zmysle mohol byť uspokojený dedením, odkazom alebo darovaním. Len výnimočne mohol poručiteľ vylúčiť neopomenuteľného dediča aj z povinného podielu, teda vydediť ho (*exhereditio*), a to najmä za trest, ak sa neopomenuteľný dedič previnil voči nemu alebo proti dobrým mravom, alebo aj s dobrým úmyslom (*exhereditio bona mente*), ak bol neopomenuteľný dedič duševne chorý alebo zadlžený, a ak bolo iným spôsobom postarané o jeho zaopatrenie. To znamená, že podľa nauky o právach neopomenuteľných dedičov v rímskom práve descendentom, ascendentom a súrodencom musel poručiteľ ponechať v testamente aspoň $\frac{1}{4}$ ich zákonného dedičského podielu (*portio debita*). Základom tejto žaloby bola skutočnosť, že v takýchto prípadoch vydedenia poručiteľ tak intenzívne porušil svoju mravnú povinnosť, že sa dôvodne predpokladalo, že nebol pri zdravej mysli. Aktívnu legitimáciu na podanie žaloby mal vždy najbližšie postavený zákonný dedič, pasívne legitimovaným (do 5 rokov) bol zasa testamentárny dedič, ktorý dedičstvo po poručiteľovi nadobudol. Úspešný žalobca dosiahol čiastočné zrušenie závetu, a to do tej miery, aby dostal svoj zákonný podiel (*testamentum rescissum*), naproti tomu žalobca, ktorý bol v spore neúspešný, sa stal nehodným dedič čokoľvek z poručiteľovej pozostalosti (*indigus*).

O konsolidáciu právnych pomerov vo vzťahu k právu neopomenuteľných dedičov sa napokon pokúsil východorímsky cisár Justinián. Za neopomenuteľných dedičov určil nielen potomkov, ale aj predkov poručiteľa a priznal im nárok na formálne ustanovenie za dediča a na podiel vo výške jednej tretiny.²⁸²

Právne postavenie neopomenuteľných dedičov v slovenskom práve do vydania Občianskeho zákonníka z roku 1950

Podobne ako rímske právo, aj dedičské uhorské právo, ktoré platilo na území Slovenska až do roku 1950, vychádzalo zo zásady testamentárnej slobody poručiteľa. Dedenie zo zákona bolo možné iba v prípade absencie závetu. To znamená, že dedenie podľa zákona sa uplatňovalo len vtedy, keď poručiteľ posledným poriadkom neustanovil inak. Dočasné súdne pravidlá obnovili platnosť dovtedajšej právnej úpravy posledných poriadkov v podobe zák. čl. XXVII/1715 o formálnych náležitostiach závetov. Pri dedení zo závetu však Pravidlá po prvýkrát v krajiniskom práve (v mestskom bol prítomný už skôr) upravili povinný diel v § 4 Dočasných súdnych pravidiel.²⁸³ Medzi dedičmi zo zákona boli aj takí príbuzní, ktorých nemohol poručiteľ opomenúť ani vo svojom poslednom poriadku, ale musel im nechať určitý zákonný podiel. V prípade, keby im nenechal nič alebo menej ako tento podiel, mohli títo oprávnení dedičia požadovať, aby im bol ich zákonný podiel,

²⁸² SOMMER, O.: *Učebnice soukromého práva římského*. II. vydání. Praha: Nákladem spolku čsl. právníků. 1946, s. 268; rovnako HEYROVSKÝ, L.: *Dějiny a systém soukromého práva římského*. Bratislava: Nákladem Právnickéj fakulty UK, 1927, s. 586.

²⁸³ GÁBRIŠ, T.: *Dočasné súdne pravidlá Judexkuriálnej konferencie z r. 1861*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-8078-601-4, s. 132.

tzv. povinný podiel, vydaný alebo doplnený. Na povinný podiel mali právo potomkovia a rodičia.²⁸⁴

Dočasné súdne pravidlá vo svojej prvej časti v ustanoveniach § 7 a 8 zaviedli úpravu, podľa ktorej poručiteľ mohol voľne nakladať so svojím majetkom, ale iba v prípade, keď poručiteľ nezanechal priamych potomkov v zostupnej línii ani rodičov. Ak však poručiteľ zanechal priamych potomkov alebo rodičov, závet sa nesmel dotknúť ich zákonného dedičského podielu. Týmto dedičom musela pripadnúť jedna polovica ich zákonného dedičského podielu. V opačnom prípade bol závet ničotný (neplatný). Výnimkou boli prípady, keď poručiteľ z dôvodov uvedených v I. časti v čl. 52 a 53 Tripartita svojich potomkov vydedil.²⁸⁵

Potomok, ktorý by dedil po poručiteľovi, keby po ňom nezostal posledný poriadok, ak bol opomenutý, mohol požadovať polovicu toho, čo by bol dostal, keby bol poručiteľ zomrel bez posledného poriadku. Tento povinný podiel mohol žiadať od dedičov v hotových peniazoch, ale doň musel započítať všetko, čo dostal vopred, za života poručiteľa na svoje dedičstvo, alebo čo by musel dať do deľby, keby nebolo posledného poriadku.²⁸⁶

Tak, ako § 4 Dočasných súdnych pravidiel obmedzoval nakladanie s majetkom poručiteľa počas života v neprospech dedičov, ktorí majú nárok na povinný diel, ustanovenie § 7 DSP obmedzovalo závetcovu testovaciu slobodu s rovnakým cieľom zachovania majetku pre dedičov v priamej postupnej línii, a ak ich niet, pre rodičov. Aj rodič mohol požadovať, aby mu bola v peniazoch vyplatená ako povinný podiel polovica toho, čo by sa mu bolo dostalo, keby nebol závet. Ak nebolo potomkov po poručiteľovi, ale zostal manžel, v takomto prípade mohol rodič požadovať ako povinný podiel len polovicu vetvového majetku, pochádzajúceho z jeho vetvy, ak však nezostala vdova, mohol okrem toho požadovať ešte aj polovicu nadobudnutého majetku ako povinný podiel.²⁸⁷ Rodič, z vetvy ktorého nebolo v pozostalosti vetvového majetku, nedostal z pozostalosti nič, ak tu bola po poručiteľovi vdova, a to ani vtedy, keď poručiteľ svoju manželku tiež opomenul v závete. Pri vypočítaní povinného dielu bolo treba vziať za základ čistú hodnotu pozostalosti (zbavenú dlhov), ktorú mala v čase smrti poručiteľa. Výška povinného dielu bola ustanovená na polovicu toho, čo by dedičia dedili, ak by poručiteľ nezanechal závet.

Závetca musel rešpektovať povinný diel neopomenuteľných dedičov, a tí mohli napadnúť platnosť závetu, ak by závetca ich nárok na povinný diel nerešpektoval, resp. mohli žiadať dedenie proti závetu, t. j. doplnenie svojho dedičstva až do výšky povinného

²⁸⁴ LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Právnická jednota, 1946, s. 438.

²⁸⁵ FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva*. II. vydanie. Bratislava: Nákladom právnickej jednoty 1935, s. 488 a nasl.; rovnako GÁBRIŠ, T.: *Dočasné súdne pravidlá Judexkuriálnej konferencie z r. 1861*. Bratislava: Wolters Kluver, 2014, ISBN 978-80-8078-601-4, s. 210–211.

²⁸⁶ CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Šamorín: Heuréka, 2009, ISBN 978-80-89122-55-4, s. 33.

²⁸⁷ GÁBRIŠ, T.: *Dočasné súdne pravidlá Judexkuriálnej konferencie z r. 1861*. Bratislava: Wolters Kluver, 2014, ISBN 978-80-8078-601-4, s. 210.

dielu. Jedinou možnosťou, ako legálne nerešpektovať povinný diel, bolo vydedenie neopomenuteľných dedičov.²⁸⁸

Povinný podiel sa vypočítal z čistej hodnoty dedičstva (zbavenej dlhov), ktorú malo dedičstvo v dobe smrti poručiteľa. Dedičovi sa povinný podiel musel vydať bez akýchkoľvek podmienok a bez tiarch.²⁸⁹ Pokiaľ ide o spôsob vydania povinného podielu, podľa súdnej praxe boli závetní dedičia povinní vydať povinný podiel alebo jeho časť v peniazoch a iba vo výnimočných prípadoch bolo prípustné povinný podiel vydať *in natura*. Naposledy uvedená možnosť mala zabrániť drobeniu poľnohospodárskej pôdy.²⁹⁰ Pre úplnosť treba dodať, že povinný diel obmedzoval poručiteľa nielen počas života, t. j. nemohol svoj majetok zmenšiť viac ako o polovicu, inak mohli jeho neopomenuteľní dedičia žiadať súdny sekvester (uzáveru), teda súdny zákaz adresovaný márnotrátneému vlastníkovi (budúcemu poručiťovi) nakladať s majetkom v rozpore so záujmami dedičov, ale obmedzoval poručiteľa. Obdobne aj po smrti poručiteľa, ak poručiť počas života daroval väčšiu časť svojho majetku, než akú zanechal ako pozostalosť v prospech dedičov, dedičia mohli požadovať doplnenie dedičstva od obdarovanej osoby tak, aby dedič dostal plnú hodnotu svojho povinného dielu vypočítaného z hodnoty dedičstva určenej po započítaní darov poskytnutých tretím osobám poručiťom počas jeho života.²⁹¹ Dedič mal teda nárok na doplnenie svojho povinného dielu od obdarovaného. V prípade, že by obdarovaných bolo viac, boli povinní hradiť schodok v opačnom poradí, v akom boli obdarovaní, t. j. posledný obdarovaný doplnil povinný diel dedičov ako prvý, a iba ak by vrátenie daru (jeho hodnoty) nestačilo na doplnenie povinného dielu neopomenuteľného dediča, potom prechádza povinnosť doplniť dedičstvo na predposledného obdarovaného a následne späť až k prvému obdarovanému.²⁹² Opäť sa tu teda potvrdzuje snaha o právne zabezpečenie dedičského práva rodových príslušníkov, a to aj za cenu obmedzenia spôsobilosti voľne nakladať s majetkom počas života vlastníka-poručiteľa pod zámienkou obvinenia z márnotrátneosti.

Vzhľadom na neúspech kodifikačných snáh v oblasti občianskeho práva hmotného (občianskeho súkromného práva) v Uhorsku až do jeho rozpadu (dismembrácie) v roku 1918, a tiež vzhľadom na neúspech unifikčných snáh, v medzivojnovom Československu neboli ustanovenia pravidiel, ktoré zaviedli inštitút tzv. povinného dielu, až do roku 1950 zrušené ani nahradené iným právnym predpisom. Platilo teda až do nadobudnutia účinnosti Občianskeho zákonníka z roku 1950.²⁹³

²⁸⁸ Tamtiež, s. 211.

²⁸⁹ RAFFAY, F.: *A magyar magánjog kézikönyve. Druhý zväzok*, 2. vydanie. Budapest: Benkő Gyula, 1909, s. 678.

²⁹⁰ *Magyar jogtörténet*. (B. Mezey eds.). Budapest: Osiris Kiadó, 2007, s. 190.

²⁹¹ GÁBRIS, T.: *Dočasné súdne pravidlá Judexkuriálnej konferencie z r. 1861*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-8078-601-4, s. 132.

²⁹² FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi so zreteľom aj na banské právo a na právne predpisy o pozemkovej reforme (s príslušnými časťami návrhu čl. Všeobecného zákonníka občianskeho, zhotoveného superrevíznou komisiou)*, s. 513.

²⁹³ GÁBRIS, T.: *Dočasné súdne pravidlá Judexkuriálnej konferencie z r. 1861*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014, ISBN 978-80-8078-601-4, s. 206.

Právo na zákonný (povinný) podiel podľa Občianskeho zákonníka z roku 1950

Občiansky zákonník č. 141/1950 Zb. sa v úprave povinného podielu celkom odklonil od riešenia zakotveného v uhorskom a rakúskom práve. Uprednostnené bolo dedenie zo zákona, ktoré malo utvrdzovať rodinné vzťahy a hospodársku základňu rodiny. Naopak, závet bol označený za prostriedok, ktorý zasahuje do dedičského práva a ktorý vyvoláva dôsledky, ktoré by inak nenastali. Preto bol poručiteľ vo svojej vôli značne obmedzený, aby prostredníctvom závetu nemohol porušiť základnú funkciu dedičského práva, ktorou je posilnenie rodinných vzťahov.²⁹⁴

Právo na zákonný podiel občiansky zákonník z roku 1950 garantoval v ustanovení § 551, ktoré bolo súčasťou úpravy neplatnosti závetu. Medzi neopomenuteľných dedičov okrem potomkov poručiteľa zahŕňal taktiež rodičov či starých rodičov, pokiaľ boli v čase poručiteľovej smrti v núdzi a práce neschopní.²⁹⁵ Do okruhu neopomenuteľných dedičov sa oproti minulosti nezahrnula manželka poručiteľa, čo zákonodarca odôvodnil tým, že o jej hospodárske potreby je dostatočne postarané v novom rodinnom práve, najmä ustanoveniami o zákonomom majetkovom spoločenstve.²⁹⁶

Výška povinných dielov u potomkov sa odvíjala od ich veku. V prípade maloletých predstavoval toľko, koľko bola cena celého ich zákonného podielu, a v prípade plnoletých potomkov a rodičov potom bola cena povinného dielu vo výške $\frac{3}{4}$ toho, koľko by im náležalo pri dedení zo zákona.²⁹⁷

Pokiaľ dedičský podiel nedosahoval výšku vyššie uvedeného podielu, bol závet v tejto časti neplatný. Táto neplatnosť sa v teórii a súdnej praxi posudzovala ako relatívna neplatnosť, ktorej sa musel neopomenuteľný dedič dovoliť. Pokiaľ by bola neplatná len časť závetu, stali by sa neopomenuteľní dedičia zákonnými dedičmi len v rozsahu neplatnosti závetu popri závetných dedičoch. Aj judikatúra sa priklonila k záveru, že neopomenuteľný dedič sa stal zákonným dedičom, a tým pádom mal právo sa podieľať na dedičstve.²⁹⁸

Právna úprava neopomenuteľných dedičov v novom Občianskom zákonníku ČR

Nový Občiansky zákonník v Českej republike, zákon č. 82/2012 Sb. Občianský zákonník v platnom znení, nadobudol platnosť dňa 22. 3. 2012, kedy bol publikovaný v Zbierke zákonov, a účinnosť 15. 3. 2014. V ustanovení § 1643 ods. 1 vymenúva

²⁹⁴ TALANDOVÁ, Y.: Nepomiteľný dedič a jeho právo na povinný diel. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2017, č. 1, s. 66 a nasl.

²⁹⁵ HOLUB, R.: *Komentár k občianskému zákonu – právo dedičské*. Praha: Orbis, 1957, s. 181.

²⁹⁶ KNAPP, V. a kol.: *Učebnica občianskeho a rodinného práva. III. zväzok, 2. vydanie*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1956, s. 50.

²⁹⁷ FEKETE, I. – RAKOVÁ, K.: Autonómia vôle poručiteľa a právo neopomenuteľného dediča na povinný diel. In: FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dedičské právo v hmotnoprávných a procesnoprávných súvislostiach*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluver SR, s. r. o., 2022, ISBN 978-80-571-0986-5, s. 168–169.

²⁹⁸ HOLUB, R.: *Komentár k občianskému zákonu – právo dedičské*. Praha: Orbis, 1957, s. 206; rovnako: FEKETE, I. – RAKOVÁ, K.: Autonómia vôle poručiteľa a právo neopomenuteľného dediča na povinný diel. In: FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dedičské právo v hmotnoprávných a procesnoprávných súvislostiach*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluver SR, s. r. o., 2022, ISBN 978-80-571-0986-5, s. 169.

za neopomenuteľných dedičov deti poručiťa, a ak nededia, tak ich potomkov. Výpočet osôb, ktoré nový Občiansky zákonník považuje za neopomenuteľných dedičov, dôvodí dôvodová správa k tomuto zákonu nasledovne: „Zachován je institut nepominuteľných dedičů, co do rozsahu oprávněných osob odpovídající tedy děti zůstavitele, a pro případ, že tyto děti nedědí, jejich potomci. Okruh nepominuteľných dedičů je i nadále zachován jako poměrně úzký, tak jak byl nastaven redukuující zákonnou úpravou v r. 1964. Standardním občanskoprávním úpravám odpovídá institucionalizace nepominuteľných nároků – kromě dětí zůstavitele a případně i jejich potomků – alespoň ještě ve vztahu k manželovi a rodičům zůstavitele (poukázat lze na úpravu rakouskou, švýcarskou, polskou, německou atd.). Manžel – resp. manželka, které úprava platná u nás před r. 1950 přiznávala výhodnější postavení – nebyl pojat do okruhu osob zvláště chráněných dědickým právem již při změnách právní úpravy v r. 1950, což bylo odůvodněno náležitým hospodářským zabezpečením manžela tehdejší úpravou práva rodinného, zvláště institucionalizací zákonného majetkového společenství. Rodiče a prarodiče zůstavitele, které za nepominuteľné dediče uznával ještě občanský zákoník z r. 1950 (za předpokladu, že byli práce neschopní a v nouzi), z okruhu nepominuteľných dedičů vyloučil občanský zákoník z r. 1964. Při pojednávání věcného záměru nového občanského zákoníku byly návrhy na rozšíření okruhu nepominuteľných dedičů na standardní úroveň zamítnuty, a osnova tedy v tomto směru dosavadní stav nemění.“²⁹⁹ Podstatná zmena, ktorá v právnej úprave nastala oproti predchádzajúcej, je koncept neopomenuteľného dediča. Neopomenuteľnému dedičovi v prípade jeho opomenutia poručiťom nevzniká subjektívne právo na dedičstvo a nestáva sa dedičom tak, ako to bolo v predchádzajúcej právnej úprave, ale vzniká mu pohľadávka na výplatu voči dedičovi, ktorý nastúpil na jeho miesto, a to vo výške podielu na zákonom podiele.³⁰⁰ Závet teda ostáva aj naďalej v platnosti. Neopomenuteľný dedič teda nemá právo na povinný podiel na dedičstve po poručiťovi, vzniká mu iba pohľadávka voči dedičom poručiťa, ktorí nastúpili na miesto opomenutého potomka poručiťa. Vyššie popísaná podstatná zmena (jej podstata), spočívajúca v koncepte neopomenuteľného dediča, sa v dôvodovej správe zdôvodňovala nasledovne: „Může se stát, že zůstavitel povolá závětí nepominuteľného dediče, ale zatíží ho omezením. Pak může nepominuteľnému dediči uložit, aby buď převzal, co je mu zůstavěno s omezením (neboť je záležitostí vlastního rozhodnutí dediče, zda projevené vůli zůstavitele vyhoví), anebo aby požadoval povinný díl podle § 1650 a násl. Neposkytne-li zůstavitel nepominuteľnému dediči právo takové volby, jsou podmínky a příkazy omezující povinný díl bez účinků. Toto omezení je stanoveno jen na ochranu nepominuteľného dediče. Proto se stane účinným v případě, že nepominuteľný dedič dědit nebude.“

²⁹⁹ ELIÁŠ, K. a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Nakladatelství Sagit, a. s., 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 668.

³⁰⁰ FEKETE, I. – RAKOVÁ, K.: Autómia vôle poručiťa a právo neopomenuteľného dediča na povinný díl. In: FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dědičské právo v hmotnoprávných a procesnoprávných súvislostiach*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluver SR, s. r. o., 2022, ISBN 978-80-571-0986-5, s. 172.

Může se ale také stát, že zůstavitel v závěti na nepominutelného dědice vůbec pamatovat nebude a jako závětní dědice povolá osoby jiné. Pro ten případ se opouští dosavadní pravidlo § 479 platného občanského zákoníku, podle kterého je závěť v příslušné části neplatná. Uplatnění tohoto pravidla totiž vede podle platného zákona k tomu důsledku, že se založí majetkové společenství mezi dědicem závětním a nepominutelným, což, jak literatura kritizuje, je již od počátku poznamenáno nestabilitou (Mikeš, J.–Muzikář, L., *Dědické právo*, Praha: Linde, 2003, s. 50). Z toho důvodu se osnova přiklání ke konvenčnímu institutu práva na povinný díl (§ 1650 a násl.). Závěť, která pomíjí nepominutelného dědice, není v příslušné části neplatná, a pozůstalost tedy případně závětním dědicům tak, jak zůstavitel určil. Nepominutelnému dědici však náleží v takovém případě právo na vyplacení povinného dílu vůči závětním dědicům, kteří se s ním budou muset vypořádat. Této povinnosti se závětní dědici mohou zprostit odmítnutím dědictví.³⁰¹

Tiež veľkosť povinného zákonného podielu prešla oproti predchádzajúcej právnej úprave zmenou, v súčasnej dobe predstavuje v prípade maloletého potomka aspoň $\frac{3}{4}$ jeho zákonného dedičského podielu a u plnoletého potomka aspoň $\frac{1}{4}$ dedičského zákonného podielu. V porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou došlo k zmenšeniu výšky povinných podielov plnoletých dedičov s cieľom zväčšiť testovaciú voľnosť poručiťľa pri nakladaní so svojím majetkom. Zo znenia ustanovenia § 1643 ods. 2 nového českého Občianskeho zákonníka vyplýva, že podľa súčasnej právnej úpravy došlo k zníženiu výšky povinného podielu vo vzťahu k plnoletým potomkom (z jednej polovice na jednu štvrtinu z ich dedičského podielu zo zákona) a maloletým potomkom (z celého podielu na $\frac{3}{4}$ ich dedičského podielu zo zákona).

Novým právnym inštitútom v novom Občianskom zákonníku ČR je právo neopomenuteľného dediča na povinný podiel pri vydedení. Podľa právnej úpravy nového Občianskeho zákonníka ČR môže poručiťľ vydediť potomka aj bez uvedenia dôvodu. V takom prípade platí, že takto vydedený potomok poručiťľa má právo na povinný podiel, ibaže by proti nemu bol preukázaný zákonný dôvod vydedenia.³⁰² V prípade, ak sa proti takémuto potomkovi preukáže niektorý z dôvodov vydedenia, pôjde o tzv. vydedenie po práve a neopomenuteľný dedič nebude mať právo ani na povinný podiel. A naopak, ak sa nepreukáže žiadny dôvod vydedenia, bude mať neopomenuteľný dedič právo na povinný zákonný podiel.³⁰³

Nový Občiansky zákonník ČR prináša za splnenia určitých podmienok neopomenuteľnému dedičovi, ktorý bol opomenutý, právo na povinnú výživu. Ide o výraz humanity, o určitý spôsob zaopatrenia takých osôb, ktoré sú v núdzi, bez prostriedkov a nachádzajú

³⁰¹ ELIÁŠ, K. a kol.: *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Nakladatelství Sagit, a. s., 2012, ISBN 978-80-7208-922-2, s. 669.

³⁰² FEKETE, I. – RAKOVÁ, K.: Autonomie vůle poručiťľa a právo neopomenuteľného dediča na povinný díl. In: FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dědické právo v hmotnoprávných a procesnoprávných súvislostiach*. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer SR, s. r. o., 2022, ISBN 978-80-571-0986-5, s. 172.

³⁰³ Pozri bližšie ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.*, 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 384.

sa v takej situácii, najmä zdravotnej, v dôsledku ktorej nie sú schopné samé sa užiť.³⁰⁴ V prípade, ak sa uvedené vzťahuje na neopomenuteľného dediča, ktorý nededí a nemá právo na povinný podiel, a súčasne nie je schopný sám sa živiť, má právo požadovať od osoby, ktorá spravuje pozostalosť, výplatu nutnej výživy.

4.7 Zrušenie závetu

Z povahy závetu ako jednostranného právneho úkonu rovnako ako zo zákonom uznávanej závetnej voľnosti plynie, že závetca môže tento prejav svojej vôle urobiť neplatným tým, že závet zruší.

Podľa ustanovenia § 480 OZ závet sa zrušuje buď neskorším platným závetom, pokiaľ popri ňom nemôže obstáť, odvolaním závetu, alebo zničením listiny, na ktorej bol napísaný.

Prvý z týchto spôsobov zrušenia závetu spočíva v tom, že týmto spôsobom sa stane skorší závet právne neúčinným, ak jeho obsah je nahradený obsahom neskoršieho závetu. Pokiaľ by obsah skoršieho závetu nebol nahradený iným obsahom v závete neskoršom, zostali by obidva v platnosti. Ak by neskorší závet len sčasti prekrýval obsah skoršieho závetu, došlo by tak len k čiastočnému zrušeniu pôvodného závetu.³⁰⁵

Tento následok má neskorší závet len vtedy, ak je platný. Prirodzene, aj neskorší závet môže byť závetcom zrušený nahradením iným závetom alebo odvolaním, prípadne odstránením listiny, na ktorej bol napísaný.

Druhý spôsob, ktorým je možné zrušiť závet, spočíva v jeho odvolaní. Vyžaduje sa rovnaká forma ako pre zriadenie závetu. Forma odvolania závetu sa však nemusí zhodovať s formou, ktorou bol odvolaný závet zriadený.

Rovnaké požiadavky vzťahujúce sa na zriadenie ako na odvolanie závetu sa netýkajú len formy tohto právneho úkonu, ale aj náležitostí prejavu vôle a spôsobilosti závetcu na právne úkony. Závet môže preto odvolať len ten, kto je spôsobilý na právne úkony a zároveň schopný vykonať tento právny úkon. V prípade, že závetca svoju spôsobilosť na právne úkony medzičasom stratil, nemôže už zrušiť svoj závet a nemôže za neho tento úkon urobiť ani jeho zákonný zástupca. Za tejto situácie by preto bol bez právnych následkov i konkludentný čin zo strany takej osoby spočívajúci v zničení listiny, na ktorej bol závet napísaný.

³⁰⁴ Pozri bližšie ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV., 2. vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 424.

³⁰⁵ Podľa súčasnej právnej úpravy bude teda závet, v ktorom závetca povolal za dediča svojho majetku osobu „B“, neplatný, ak v neskoršom závete ustanoví za svojho dediča osobu „A“. Ak však závetca určí v skoršom závete, že jeho rodinný dom má pripadnúť ako dedičstvo osobe „B“, a v neskoršom závete určí, že jeho osobný automobil má zdediť osoba „A“, nie je medzi týmito závetmi po obsahovej stránke žiadna kolízia a dôjde k dedeniu podľa oboch.

Posledným spôsobom zrušenia závetu je zničenie listiny, na ktorej bol napísaný. Prichádza do úvahy len v prípade závetu, ktorý nebol zriadený vo forme notárskej zápisnice. Účinky zrušenia závetu má len také zničenie listiny, ku ktorému došlo zo strany závetcu vedome, a nie náhodou, omylom atď. Ak bol závet vyhotovený vo viacerých rovnopisoch a každý z nich by závetca vlastnoručne napísal, podpísal a datoval dňom podpisu, možno dosiahnuť zrušenie závetu len zničením všetkých rovnopisov, inak závetcovi nezostáva nič iného, než dosiahnuť zrušenie závetu zriadením neskoršieho závetu, ktorý by nahradil závet skorší, alebo odvolaním závetu.³⁰⁶

V. Nadobudnutie dedičstva

Dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa, ale, ako sme už uviedli, pri nadobudnutí dedičstva sa zachováva princíp úradnej ingerencie. Účasť štátneho orgánu (konkrétne súdu) pri nadobúdaní dedičstva spočíva v tom, že súd, len čo zistí, že niekto zomrel alebo bol vyhlásený za mŕtveho, začne konanie o dedičstve a z úradnej povinnosti dedičstvo prejedná a rozhodne o ňom. Konečným cieľom tohto konania je vydanie rozhodnutia, ktorým sa bezpečne potvrdí, na ktorého dediča (dedičov) prešiel majetok poručiteľa, a ktorý dedič, prípadne dedičia, a v akom rozsahu zodpovedajú za poručiťove dlhy. Z toho vyplýva, že dedičstvo toho, kto nadobúda dedičstvo, musí byť nutne kvalifikovaným spôsobom zistené a súdnym rozhodnutím potvrdené v rámci konania, obsahom ktorého je zisťovanie všetkých potrebných skutočností týkajúcich sa dedičského práva.

5.1 Konanie o dedičstve

Konanie o dedičstve sa skončí právoplatným uznesením, ktoré vydáva súdny komisár niektorým zo spôsobov podľa § 203 CMP. Bez ohľadu na to, aká lehota uplynula od smrti poručiteľa, deklarujú sa ním právne vzťahy s účinnosťou ku dňu smrti poručiteľa.³⁰⁷

Súd z úradnej povinnosti preskúma v rámci konania o dedičstve dedičské práva dedičov, ktoré sa v tomto konaní uplatňujú, a na základe zistených skutočností postupuje takto:³⁰⁸

³⁰⁶ Pozri bližšie: R 30/1982: Ak bol závet zrušený neskorším závetom (§ 480 ods. 1), jeho účinnosť sa neobnoví tým, že neskorší závet bol odvolaný alebo bola zničená listina, na ktorej bol neskorší závet napísaný.

³⁰⁷ Od týchto prípadov, keď sa prejednanie dedičstva končí meritórnym uznesením, treba odlišiť zastavenie konania o dedičstve uznesením podľa § 187 a 188 CMP, a tiež prípad, keď súdny komisár zastaví konanie na základe zistenia, že poručiťel žije, alebo keď bolo zrušené jeho vyhlásenie za mŕtveho, keď ide o procesné uznesenia. Všetky rozhodnutia vydané notárom ako súdnym komisárom majú formu uznesenia. Novou právnou úpravou sa upustilo od vydávania osvedčenia o dedičstve a v konaniach začatých od 1. júla 2016 už môže súdny komisár v dedičskom konaní rozhodovať len formou uznesenia. Osvedčenie o dedičstve však môže aj naďalej vydávať v konaniach začatých pred 1. júlom 2016. Uznesenie sa vydáva pod hlavičkou príslušného súdu v mene notára ako súdneho komisára. Podpisuje ho súdny komisár a opatrí ho svojou úradnou pečiatkou, ktorá sa na tento účel považuje za úradnú pečiatku súdu.

³⁰⁸ Spôsoby rozhodnutia súdu v uznesení o dedičstve sú taxatívne vymedzené v § 203 Civilného mimosporového poriadku.

§ 203 Civilného mimosporového poriadku:

(1) Súd v uznesení o dedičstve

- a) Ak je len jeden dedič, súd tomuto dedičovi uznesením podľa ustanovenia § 203 ods. 1 písm. a) CMP potvrdí (v súvislosti s § 481 OZ), že dedičstvo nadobudol. Tým sa konanie o dedičstve skončí.

Uznesením súdu sa deklaruje to, čo nastalo smrťou poručiteľa (§ 460). Predpokladom na potvrdenie nadobudnutia dedičstva je preukázanie dedičského nároku dediča a vykonanie súpisu aktív a pasív, čomu musí predchádzať, pokiaľ mal poručiteľ s pozostalým manželom majetok v bezpodielovom spoluvlastníctve, vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov (t. j. právoplatné rozhodnutie o určení, čo z tohto majetku patrí do dedičstva a čo pozostalému manželovi, a o všeobecnej hodnote tohto majetku v čase smrti poručiteľa, výške dlhov a čistej hodnote dedičstva). Nadobudnutie dedičstva môže súd potvrdiť len dedičovi, ktorý dedičstvo neodmietol, pričom môže ísť tak o dediča zo zákona, ako aj o dediča zo závetu, a rovnako môže ísť aj o maloletého dediča, alebo o osobu, ktorá má ustanoveného opatrovníka.

- b) Ak je dedičov viac, zákon uprednostňuje, aby sa sami medzi sebou dohodli o vyporiadaní dedičstva (§ 482 ods. 2 OZ). Na účinnosť takejto ich dohody sa vyžaduje schválenie súdom. Súd dohodu schváli, ak neodporuje zákonu alebo dobrým mravom. To znamená, že dedičia majú možnosť dohodnúť sa sami, komu ktorá vec či súbor vecí z dedičstva pripadne, resp. že zostanú spoluvlastníkmi, a ako sa medzi nich rozdelia aktíva a pasíva.

Dohoda o vyporiadaní dedičstva je tak podľa súčasnej právnej úpravy jediným spôsobom vyporiadania dedičstva, pri ktorom môže byť dedičstvo rozdelené tak, aby sa nevytváralo nežiaduce spoluvlastníctvo či spoločné právo viacerých dedičov k jednotlivým majetkovým hodnotám. Veľmi častým spôsobom vyporiadania dedičstva je vzájomné vyrovnávanie dedičských podielov finančnými výplatami, to znamená, že určitú majetkovú hodnotu alebo aj celé dedičstvo nadobudne jeden z viacerých dedičov, ktorý potom dedičské právo ostatných uspokojí v peniazoch.³⁰⁹

-
- a) potvrdí nadobudnutie dedičstva jedinému dedičovi,
b) potvrdí, že dedičstvo, ktoré nenadobudol žiadny dedič, pripadlo štátu,
c) schváli dohodu dedičov o vyporiadaní dedičstva; veriteľ poručiteľa je účastníkom dohody, ak sa vyporiadava jeho pohľadávka,
d) schváli dohodu o prenechaní predĺženého dedičstva na úhradu dlhov,
e) potvrdí nadobudnutie dedičstva podľa dedičských podielov, ak medzi účastníkmi nedôjde k dohode, alebo vykoná vyporiadanie medzi dedičmi a rozhodne o tom, čo ktorý z dedičov nadobudol,
f) neschváli dohodu o vyporiadaní dedičstva a potvrdí nadobudnutie dedičstva podľa dedičských podielov, alebo vykoná vyporiadanie medzi dedičmi a rozhodne o tom, čo ktorý z dedičov nadobudol.
(2) Súčasťou uznesenia podľa odseku 1 môže byť aj uznesenie podľa § 195 a 200.

³⁰⁹ Dohoda nie je v rozpore so zákonom ani vtedy, ak podiel niektorých dedičov podľa ich dohody je menší, než by im prislúchal zo zákona alebo závetu. To, že dedič má zo zákona či závetu nárok na určitý dedičský podiel, mu totiž nebráni v tom, aby týmto podielom v dohode o vyporiadaní dedičstva disponoval, a to dokonca aj tak, že uzavrie dohodu o vyporiadaní dedičstva, podľa ktorej z dedičstva nenadobudne vôbec žiadny majetok a ani výplatu svojho dedičského podielu v peniazoch, a to aj napriek tomu, že ide o dediča, ktorý je povolaný dedič na základe platného dedičského titulu.

Vyporiadanie dedičstva dohodou je za súčasnej platnej právnej úpravy jediným spôsobom, keď je možné odchyliť sa od zákonom či závetom určených dedičských podielov. Súd takúto dohodu dedičov neschváli, ak zistí, že jeden z dedičov sa zriekol svojho podielu v prospech ostatných dedičov len pre to, aby sa tak vyhol plneniu peňažného záväzku voči svojim veriteľom (pozri R 24/1983).

Ak súd schváli dohodu dedičov o vyporiadaní dedičstva, toto rozhodnutie má deklaratórny charakter, pretože sa ním iba potvrdili nové vlastnícke a iné majetkové vzťahy, ktoré boli založené touto dohodou.

Súdny komisár schváli dohodu o vyporiadaní dedičstva, ak táto dohoda neodporuje zákonu alebo dobrým mravom (§ 482 OZ). Predpokladom uzavretia dedičskej dohody je existencia aspoň dvoch dedičov. Ak je dedičom jediná osoba, ktorá dedí napr. ako syn poručiteľa a zároveň ako právny nástupca po nebohej manželke poručiteľa, tak nemôže sama so sebou uzatvoriť dedičskú dohodu. Na uzavretie dohody sa vyžaduje konsenzus, teda súhlas (zhodná vôľa) všetkých dedičov (aj zákonných, aj závetných), prípadne ich zástupcov. Nestačí preto, ak väčšina dedičov s dohodou súhlasí, ak jeden dedič nesúhlasí. Formálnym potvrdením súhlasu s dohodou o vyporiadaní dedičstva je podpis účastníkov na listine, ktorá obsahuje jej znenie (najmä zápisnica z pojednávania).

Dohoda dedičov o vyporiadaní dedičstva sa musí dotýkať celého dedičstva, inak ju súd neschváli. To znamená, že touto dohodou si dedičia musia rozdeliť medzi seba nielen aktíva dedičstva, ale aj zodpovednosť za pasíva dedičstva, pričom platí, že ak sa dedičia nedohodnú na inom vyporiadaní, za pasíva dedičstva zodpovedajú podľa pomeru toho, čo z dedičstva nadobudli k celému dedičstvu (§ 470 ods. 2 OZ). Rozdelením majetku je tak daná aj zodpovednosť dedičov za pasíva dedičstva. To však nevylučuje možnosť, aby sa dedičia v rámci vyporiadania dedičstva medzi sebou dohodli aj tak, že za určitý dlh bude zodpovedať len niektorý z nadobúdateľov, prípadne všetci nadobúdatelia, ale v inom pomere než ustanovuje už spomínaný § 470 ods. 2. Potom je nevyhnutné, aby s takouto dohodou súhlasili aj veritelia poručiteľa, ktorí sú v takomto prípade účastníkmi konania o dedičstve, inak by súd nemohol dohodu dedičov schváliť.³¹⁰

Účastníkmi dohody musia byť všetci dedičia (za dedičov tu treba považovať dedičov, ktorí dedičstvo neodmietli, ktorí nie sú platne vylúčení alebo vylúčení

³¹⁰ Z judikatúry:

R 63/1972: K vyporiadaniu pohľadávky poručiteľovho veriteľa odchylné od ustanovenia § 470 ods. 2 OZ, môže dôjsť v konaní o dedičstve iba vtedy, ak dedičstvo nadobúda viac dedičov. V týchto prípadoch je veriteľ účastníkom konania o dedičstve.

R 48/1975: Ak sa v konaní o dedičstve vyporiadava pohľadávka veriteľa voči poručiteľovi, veriteľ poručiteľa je vždy účastníkom tej časti prejednávania dedičstva, ktorá sa týka jeho pohľadávky, a vždy je potrebný jeho súhlas, ak podľa tohto vyporiadania majú dedičia zodpovedať inak, než ako je ustanovené v § 470 ods. 2 OZ, alebo ak sa týka vyporiadanie práv veriteľa vykonaného dohodou dedičov, alebo rozhodnutím štátneho notárstva (teraz súdu), majú zodpovedať dedičia za dlhy poručiteľa inak, než ako je ustanovené v § 470 ods. 2 OZ.

z dedenia pre dedičskú nespôsobilosť a ktorí sú na známom mieste). V mene maloletých a iných osôb nespôsobilých na právne úkony dohodu uzatvárajú ich zákonní zástupcovia so súhlasom súdu (§ 28 OZ). Pokiaľ súd úkon zákonného zástupcu takého dediča neschváli, dohoda nie je perfektná, a preto ju súd nemôže schváliť.

Dohodu možno uzavrieť len o majetku (dedičstve), ktorý je v čase uzavretia dohody známy, a nie aj o majetku, ktorý by sa prípadne mohol objaviť v budúcnosti (pozri Z IV, s. 839). V takom prípade súd o tomto majetku vykoná nové konanie o dedičstve, tzv. dodatočné prejednanie dedičstva (§ 211 CMP). Nedá sa totiž vylúčiť, že až po právoplatnom skončení konania o dedičstve sa dodatočne zistí, že poručiťovi patril ešte ďalší majetok (prípadne dlh). Ak nastane vyššie uvedená situácia, zákon umožňuje takýto tzv. novoobjavený majetok po poručiťovi prejednať v tzv. dodatočnom prejednaní dedičstva na základe ustanovenia § 211 CMP. Pritom platí, že ak sa objaví po právoplatnom skončení konania o dedičstve len dlh (resp. dlhy) poručiťa, dodatočné konanie o dedičstve sa neuskutoční, a to z dôvodu, že dedičia zodpovedajú za dlhy poručiťa len do výšky nadobudnutého dedičstva.

Dodatočné konanie o novoobjavenom majetku sa začína zvyčajne na návrh, pričom navrhovateľom môže byť iba dedič, ktorý žiada prejednanie majetku po poručiťovi. Návrh na začatie dodatočného konania musí obsahovať ako všeobecné náležitosti každého podania na súd, tak aj údaje o poručiťovi (jeho meno, priezvisko, dátum smrti, a tiež kým a pod akou spisovou značkou bolo po poručiťovi vykonané dedičské konanie), ďalej sa musí individualizovať novoobjavený, t. j. neprejednaný majetok po poručiťovi (pripojiť treba listinné dôkazy, na ktoré sa navrhovateľ odvoláva), a napokon je potrebné uviesť aj okruh dedičov po poručiťovi.

Dodatočné konanie o novoobjavenom majetku sa môže výnimočne začať aj bez návrhu *ex officio* na podnet súdu, notára, štátneho orgánu alebo orgánu územnej samosprávy. Výpočet subjektov legitimovaných podať podnet je v zákone (ustanovenie § 211 CMP) len demonštratívny, to znamená, že to môžu byť aj iné osoby, pričom dôvodnosť takéhoto podnetu posúdi súd. V prípade, ak začne takéto konanie bez návrhu, súd vydá uznesenie o jeho začatí. Ak sa ukáže, že novoobjavený majetok nebol vo vlastníctve poručiťa, notár konanie o tomto novoobjavenom majetku zastaví.

Dohodu, ktorou sa dedičia medzi sebou vyporiadajú o dedičstve, musia uzavrieť pred súdom, resp. pred notárom ako súdnym komisárom.

- c) V prípade, ak sa dedičia o vyporiadaní dedičstva nedohodnú (§ 482 ods. 1 OZ), alebo ak takú dohodu uzavretú medzi dedičmi súd neschválil, vyporiadanie dedičstva z úradnej povinnosti vykoná súd. V tomto prípade má rozhodnutie súdu o potvrdení

dedičstva konštitutívny charakter, pretože medzi spoludedičmi zakladá nové vlastnícke, prípadne iné majetkové vzťahy.*

Súdny komisár potvrdí, že dedičstvo, ktoré nenadobudol žiadny dedič, pripadlo štátu (§ 462 OZ). Štát nadobúda dedičstvo nie z titulu dedenia, ale prípadne mu ako odúmrt' (*caduca bona*). Tento postup prichádza do úvahy aj v prípade, že poručiteľ časť majetku odkázal závetným dedičom, ale nemá zákonných dedičov. Na štát potom z titulu odúmrti prechádza majetok, o ktorom poručiteľ nerozhodol v závete. Táto situácia môže nastať aj v prípade, ak sa síce závet vzťahuje na celé dedičstvo, ale je sčasti neplatný. V tomto prípade, keďže štát nie je dedičom, nemôže uzavrieť o zvyšnej časti majetku dohodu o vyporiadaní dedičstva, ale nevylučuje sa uzavretie dohody *sui generis*, ak by táto bola výhodná tak pre závetných dedičov, ako aj pre štát.

* Z judikatúry:

R 48/1954: Opatrovanský súd nemôže svojím rozhodnutím nahradiť chýbajúci súhlas opatrovníka maloletého dediča s dohodou o vyporiadaní dedičstva navrhnutou ostatnými dedičmi.

R 59/1966: Pri posudzovaní toho, či je dohoda dedičov v záujme maloletého dediča, alebo nie je, nemožno záujem maloletého vidieť iba v tom, či sa mu dostane vlastníckych práv, ale treba prihliadať aj na to, aká bude možnosť užívať veci získané dedičstvom a aké budú náklady spojené s ich údržbou. To platí predovšetkým, ak ide o nadobudnutie spoluvlastníckych práv.

R 34/1976: Pokiaľ rozhodnutie o nadobudnutí dedičstva nenadobudne právoplatnosť, dedičia aj v odvolacom konaní môžu navrhnúť, aby bola schválená ich dohoda o vyporiadaní dedičstva.

R 34/1976: Dedičia, ktorí dedičstvo neodmietli, sú všetci účastníkmi dohody o vyporiadaní dedičstva a dohodu nemožno zmeniť na pranie len niektorých z nich bez účasti ostatných dedičov.

R 31/1978: Pred právoplatným skončením konania o dedičstve nemôže súd rozhodovať o zrušení a vyporiadaní podielového spoluvlastníctva k veciam po poručiteľovi medzi viacerými dedičmi s poukazom na to, že nadobudli vlastníctvo k týmto veciam smrťou poručiteľa podľa veľkosti dedičských podielov.

R 24/1983: Štátne notárstvo (teraz súd – pozn. autora) neschváli dohodu dedičov, ak zistí, že dedič uzavrel dohodu, podľa ktorej z dedičstva po poručiteľovi, v ktorom je aj nehnuteľnosť, nedostane nič s úmyslom dosiahnuť, aby jeho zákonný podiel nebol postihnutý súdnym výkonom rozhodnutia predajom nehnuteľnosti na vymoženie povinnosti voči veriteľovi tohto dediča.

R 50/1985: Ak dedičia uzavreli dohodu, konanie o dedičstve sa v tomto prípade skončí právoplatným rozhodnutím o schválení dohody o vyporiadaní dedičstva. Potvrdenie nadobudnutia dedičstva jedným dedičom prichádza do úvahy len v prípade, keď je len jeden dedič.

Z IV (s. 848): Ak bolo právo na družstevný byt nadobudnuté za trvania manželstva, dedičia nemôžu o členskom podiele v bytovom družstve a z neho vyplývajúceho ďalšieho členstva v družstve a práva osobného užívania bytu (teraz spoločný nájom družstevného bytu manželmi – pozn. autora) uzavrieť v konaní o dedičstve dohodou, podľa ktorej by podiel prechádzal na iného ako na manžela poručiteľa.

Z IV (s. 839): Dohodu o vyporiadaní medzi dedičmi, ktorá je podkladom na rozhodnutie o jej schválení, možno uzavrieť iba o majetku, ktorý je v čase uzavretia dohody známy, a nie aj o majetku, ktorý eventuálne ešte len bude dodatočne objavený.

R 65/1971: Ak dedič vyhlási, že „sa zrieka výplaty“ z dedičstva, musí si štátne notárstvo (teraz súd – pozn. autora) po danom poučení v súčinnosti s ním objasniť, či sa tým myslí odmietnutie dedičstva, alebo či ide o prejav smerujúci k vyporiadaniu sa o dedičstve s ostatnými dedičmi dohodou, podľa ktorej by jeho podiel mal pripadnúť ostatným dedičom alebo niektorému z nich.

Z IV (s. 827): Pri vyporiadaní dedičstva podľa ustanovenia § 483 OZ štátne notárstvo (teraz súd – pozn. autora) nie je viazané ustanovením závetu o rozdelení jednotlivých vecí do dedičstva, aj keby pre ich iné rozdelenie, než ako ho ustanovil zriaďovateľ závetu, muselo mať vážne dôvody vyplývajúce z ustanovenia § 484 ods. 2 OZ. Je však viazané závetom potiaľ, že dedičské podiely závetných dedičov sú určené cenou okázaných vecí podľa ich hodnoty ku dňu smrti poručiteľa.

R 98/1998: Ak medzi dedičmi nedôjde k vyporiadaniu dedičstva, ktorého predmetom je zostatková hodnota členského podielu v družstevnom byte poručiteľa dohodou podľa ustanovenia § 482 OZ, a pokiaľ tento členský podiel nepatrí pozostalému manželovi (§ 707 ods. 2 druhá veta OZ), súd potvrdí nadobudnutie členského podielu v bytovom družstve podľa dedičských podielov všetkým dedičom, ktorých dedičské právo bolo preukázané (§ 484 prvá veta OZ a § 175q ods. 1 písm. d) OSP).

Zásady vyporiadania obsahuje § 484 OZ:

1. Súd potvrdí nadobudnutie dedičstva tým, ktorých dedičské právo bolo preukázané.
2. Nadobudnutie dedičstva potvrdí súd tým, ktorých dedičské právo bolo preukázané podľa ich dedičských podielov (OZ nepripúšťa žiadne iné riešenie, preto je vylúčené, aby súd rozdeľoval veci patriace do dedičstva medzi jednotlivých dedičov). Súd sa pri autoritatívnom vyporiadaní dedičstva musí pridržiavať veľkosti dedičských podielov.
3. Dedičské podiely, podľa ktorých súd potvrdzuje dedičom nadobudnutie ich dedičstva, vyplývajú buď zo zákona, alebo zo závetu, prípadne zo zákona aj zo závetu. Od dedičských podielov, či už vyplývajú zo zákona alebo zo závetu, sa súd v žiadnom prípade nemôže odchyliť. Odchýlením od tejto zásady však nebude úprava podielov v dôsledku relatívnej neplatnosti závetu, prípadne v dôsledku započítania. Naopak, v tomto prípade by išlo o správne určenie dedičského podielu s ohľadom na uvedené skutočnosti, ktoré modifikujú výšku podielov na dedičstve.
4. Jediným prípadom, keď súd potvrdí nadobudnutie jednotlivých vecí či práv z dedičstva samostatne, je dedenie zo závetu, v ktorom poručiteľ určil dedičov jednotlivých vecí či práv. Vo všetkých ostatných prípadoch vznikne rozhodnutím súdu na základe ustanovení § 483 a 484 podielové spoluvlastníctvo dedičov ku každej veci, ktorá patrí do dedičstva, a ak pôjde o dedenie práv, vzniknú spoločné práva, na ktorých sa budú dedičia podieľať podľa svojich dedičských podielov. Treba však upozorniť na to, že ak platí, že dedičstvo musí byť dedičom potvrdené podľa ich podielov, potom z pomeru týchto podielov vyplýva jednoznačne aj pomer ich zodpovednosti za pasíva dedičstva (§ 470 ods. 2 OZ).
5. Pri autoritatívnom vyporiadaní dedičstva má súd zo zákona povinnosť započítať dedičovi do jeho dedičského podielu to, čo už za života poručiteľa od neho bezplatne dostal, pokiaľ nejde o obvyklé darovanie, a ak ide o dediča uvedeného v ustanovení § 473 ods. 2 OZ, ako aj to, čo od poručiteľa bezplatne dostal jeho predok. Započítanie sa prejaví na dedičskom podiele obdarovaného dediča tak, že jeho podiel z dedičstva bude menší oproti tomu, keby nebol obdarovaný. Môže sa tiež stať, že darom, ktorý dedič bezplatne dostal od poručiteľa za jeho života, bude jeho dedičský podiel úplne kompenzovaný.*

---

* Z judikatúry:

R 36/1955: Aj v prípade, keď niektorý z dedičov má započítaciu povinnosť, dedičstvom po poručiteľovi je len taký majetok, ktorý poručiteľ mal v čase svojej smrti; v takomto prípade sa poručiteľove poskytnutia, ktoré sa majú do dedičského podielu započítať, pripočítavajú k hodnote dedičstva len pre určenie výšky dedičských podielov. Čistá cena skutočného dedičstva sa však tým nijako nemení.

R 20/1961: Aj pri použití ustanovenia Občianskeho zákonníka o neplatnosti závetu, pokiaľ poručiteľ závetom opomenul svojich neopomenuteľných dedičov, treba aplikovať ustanovenie o započítavaní na zákonný dedičský podiel, avšak len vo vzťahu medzi neopomenuteľnými dedičmi.

R 5/1970: Pri započítaní na dedičský podiel v zmysle § 484 OZ možno prihliadnuť len na tie hodnoty, ktoré boli poskytnuté priamo dedičom, nie však na hodnoty poskytnuté ich rodinným príslušníkom.

Povinnosť uskutočniť započítanie sa inak posudzuje pri dedení zo zákona a inak pri dedení zo závetu. Keď ide o dedenie zo zákona, započítanie sa musí uskutočniť vždy, a týka sa tak neopomenuteľných dedičov (§ 479), ako aj ostatných dedičov. Ak ide o vypořádanie dedičstva na základe závetu, súd vykoná započítanie len v dvoch prípadoch, a to:

- ak dal na to poručiť príkaz,
- ak by inak obdarovaný dedič bol oproti neopomenuteľnému dedičovi neodôvodnene zvýhodnený.

Započítanie má napomáhať tomu, aby poručiťov majetok, ktorý sa stane predmetom dedenia po jeho smrti, bol medzi dedičmi rozdelený tak, aby sa medzi nimi vyrovnali rozdiely, vzhľadom na prospech, ktorý niektorý z dedičov od poručiťa už za jeho života dostal. Započítateľné však nie je to, čo bol poručiť povinný dedičovi plniť (napr. prispievať na jeho výživu, na úhradu jeho osobných potrieb a pod.).

5.2 Likvidácia dedičstva

Ak je dedičstvo predĺžené a ak nedôjde k dohode dedičov a veriteľov o jeho prenechaní veriteľom na úhradu dlhov, môže sa dedičské konanie za splnenia zákonných podmienok skončiť aj likvidáciou dedičstva. Likvidácia dedičstva je ďalším možným spôsobom skončenia konania o dedičstve v prípade, že je dedičstvo predĺžené a nedošlo k dohode dedičov a veriteľov o jeho ponechaní veriteľom na úhradu dlhov.

Z citovanej právnej úpravy v § 205 CMP ods. 1 a 2 vyplývajú dva predpoklady pre nariadenie likvidácie dedičstva, a z § 205 ods. 3 spôsob nariadenia likvidácie.

Predpokladmi nariadenia likvidácie sú:

1. Predĺžené dedičstvo a neexistencia dohody medzi dedičmi a veriteľmi o prenechaní dedičstva veriteľom na úhradu dlhov.
2. Návrh štátu na nariadenie likvidácie dedičstva.

Prvý predpoklad nariadenia likvidácie dedičstva súvisí s hmotnoprávnou úpravou o dlhoch poručiťa, ak je dedičstvo predĺžené (podľa § 471, ods. 2 Občianskeho zákonníka). Z uvedeného ustanovenia vyplýva, že ak je dedičstvo predĺžené a ak nedôjde

---

Vychádza sa zásadne zo všeobecnej ceny toho, čo sa plnilo v čase, keď to dedič dostal. Táto zásada však platí pre pomery, v ktorých sú hodnoty stabilizované; mimoriadne prípady treba vždy posudzovať podľa konkrétnych okolností, pretože by nebolo spravodlivé, aby dedičovi boli započítané dary, ktoré mu neprinesli žiadny prospech, hoci, pokiaľ ide o ne, zachoval najväčšiu starostlivosť a opateru.

Z I (s. 548): Započítanie podľa ustanovenia § 484 ods. 1 OZ treba vykonať tak, že k čistej cene dedičstva sa pripočítavajú všetky zápočty, tento súčet sa vezme ako základ pre vyčíslenie dedičských podielov a od jednotlivých podielov sa odpočítajú jednotlivé zápočty. Z ustanovenia Občianskeho zákonníka nevyplýva povinnosť dedičstva, aby do dedičstva niečo vracal. V takom prípade treba chýbajúci rozdiel rozvrhnúť medzi ostatných účastníkov. Pri súbehu nárokov dedičov zo zákona a dedičov zo závetu treba zápočty na dedičský podiel vykonať u dedičov zo zákona podľa ustanovenia § 484 ods. 1 druhá veta (pred bodkočiarkou) OZ a u dedičov zo závetu potom podľa časti druhej vety (za bodkočiarkou) toho istého zákonného ustanovenia.

k dohode medzi dedičmi a veriteľmi o prenechaní dedičstva na úhradu dlhov, spravuje sa povinnosť dedičov plniť tieto dlhy ustanoveniami Civilného mimosporového poriadku o likvidácii dedičstva.

Na dediča poručiteľa sa hľadá tak, že dedičstvo ku dňu smrti poručiteľa nadobudol a zodpovedá za dlhy poručiteľa do výšky ceny nadobudnutého dedičstva. Dôležité je ale, že zatiaľ čo dedič, ktorému bolo dedičstvo potvrdené podľa § 203 CMP, zodpovedá za dlhy poručiteľa tak, že tieto môžu byť vymožené zo všetkého jeho majetku, po vyhlásení likvidácie sa dlhy poručiteľa uspokojia výlučne z majetku poručiteľa. Podstata teda tejto hmotnoprávnej úpravy spočíva v tom, že likvidácia zabraňuje, aby bol na úhradu dlhu poručiteľa postihnutý majetok dediča, ktorý nepatrí do dedičstva. Inými slovami to znamená, že ak bolo predĺžené dedičstvo prejednané, prechod dlhov poručiteľa sa riadi ustanoveniami § 470 Občianskeho zákonníka.³¹¹

Druhý dôvod nariadenia likvidácie dedičstva súvisí s hmotnoprávnou úpravou o zodpovednosti štátu, ktorému pripadlo dedičstvo ako odúmrt', za dlhy poručiteľa podľa § 472 OZ. Štát síce zodpovedá za dlhy poručiteľa do rovnakej výšky ako dedič, rozdiel je však v tom, že na úhradu dlhu poručiteľa môže byť použitý výlučne majetok, ktorý patril poručiteľovi. Ak veriteľ poručiteľa odmietne prijať na úhradu svojej pohľadávky majetok, ktorý patril poručiteľovi, dedičský súd na návrh štátu obligatórne nariadi likvidáciu dedičstva, a to bez ohľadu na to, či je dedičstvo nepredĺžené, alebo predĺžené. Treba ale podotknúť, že nariadiť likvidáciu nepredĺženého dedičstva na návrh štátu je možné iba vtedy, ak štát navrhol likvidáciu preto, že veriteľ odmietol prijať na úhradu svojej pohľadávky vec z dedičstva (§ 205 ods. 2 CMP). Inými slovami to znamená, že nariadiť likvidáciu nepredĺženého dedičstva na návrh štátu je možné len vtedy, ak peniaze z dedičstva nepostačujú na úhradu peňažných dlhov poručiteľa a veriteľ odmietol na úhradu svojej pohľadávky prevziať vec z dedičstva, to je, že musia byť naplnené predpoklady vyplývajúce z ustanovenia § 472 ods. 2 Občianskeho zákonníka,³¹² t. j. predpokladom návrhu štátu na nariadenie likvidácie v uvedenom prípade je, že veriteľ (veritelia) ponuku štátu na úhradu dlhu z vecí dedičstva, ktoré svojou hodnotou zodpovedajú výške dlhu, neprijal.³¹³

³¹¹ Dedičia zodpovedajú za dlhy poručiteľa do výšky ceny nadobudnutého dedičstva podľa pomeru toho, čo z dedičstva nadobudli, k celému dedičstvu, pričom dlh poručiteľa môže byť uspokojený aj z majetku dediča, ktorý nepatrí poručiteľovi. Ak dedičia nepodajú návrh na likvidáciu predĺženého dedičstva, dedičský súd by mal vzhľadom na vyššie uvedené skúmať dôvody, pre ktoré si dedičia likvidáciu neželajú, a podľa toho zvážiť, či využije svoju právomoc nariadiť likvidáciu aj bez návrhu, alebo prejednať predĺžené dedičstvo podľa § 203 CMP, keďže zákon umožňuje súdu (notárovi) nariadiť likvidáciu aj bez návrhu, t. j. v prípade, ak návrh na likvidáciu nepodá žiadna z oprávnených osôb. Samozrejme za predpokladu, že sú splnené obe zákonné podmienky na nariadenie likvidácie – to je predĺžené dedičstvo a neuzavretie dohody o prenechaní dedičstva veriteľom.

³¹² Podľa § 472 ods. 2 OZ „Ak nemožno uhradiť peňažný dlh celkom alebo sčasti peniazmi z dedičstva, môže štát použiť na úhradu i veci, ktoré sú predmetom dedičstva, a ktoré svojou hodnotou zodpovedajú výške dlhu. Ak veriteľ odmietne prijatie týchto vecí, môže súd navrhnúť likvidáciu dedičstva.“

³¹³ V dedičskom konaní sa uvedené prakticky prejaví tak, že zatiaľ čo na návrh dedičov je možné nariadiť likvidáciu dedičstva, len ak je dedičstvo predĺžené, na návrh štátu je možné nariadiť likvidáciu aj nepredĺženého dedičstva, avšak len vtedy, ak peniaze z dedičstva nepostačujú na úhradu peňažných dlhov poručiteľa a veriteľ (veritelia) odmietol prevziať na úhradu svojej pohľadávky vec z dedičstva, zodpovedajúce svojou hodnotou výške pohľadávky. Nariadenie likvidácie dedičstva na návrh štátu predstavuje určité opatrenie, ktorého účelom je odstrániť prípadné nepriaznivé následky, ktoré by štát mohol mať pripadnutím majetku podľa § 462 OZ (viď R 30 Cdo 629/2009 NS ČR).

Tak ako už bolo uvedené vyššie, v § 205 ods. 3 CMP je upravený spôsob nariadenia likvidácie. Súd (notár) v takomto prípade vydá uznesenie o nariadení likvidácie. V uznesení o nariadení likvidácie:³¹⁴

- vyzve veriteľov, aby prihlásili svoje pohľadávky v ním stanovenej lehote,
- uvedie výšku pohľadávok,
- právny dôvod pohľadávok a spôsob zabezpečenia pohľadávok.

Veriteľov súčasne v uznesení upozorní, že pohľadávky, ktoré nebudú pri likvidácii uspokojené, zaniknú. Toto uznesenie zverejní na úradnej tabuli súdu, na webovej stránke príslušného súdu a na webovom sídle Notárskej komory Slovenskej republiky.

Lehota na prihlásenie pohľadávok nesmie byť kratšia ako jeden mesiac a začína vo vzťahu k veriteľom plynúť zverejnením uznesenia na úradnej tabuli súdu, na webovej stránke príslušného súdu a na webovom sídle Notárskej komory SR, a to v závislosti od toho, kedy došlo k neskoršiemu zverejneniu.

Likvidácia dedičstva sa začína dňom, kedy uznesenie o nariadení likvidácie nadobudlo právoplatnosť.

Účastníkmi konania o dedičstve po nariadení likvidácie dedičstva sú dedičia, ak ich niet, štát, veritelia poručiteľa, ktorí prihlásili svoje pohľadávky, prípadne aj správca dedičstva a notár (ako súdny komisár), ktorí ale budú účastníkmi len v určitej časti konania.

Predmetom likvidácie dedičstva je majetok poručiteľa, ktorý dedičský súd zaradil do súpisu majetku poručiteľa podľa § 197 CMP, a ktorý zohľadnil pri výpočte všeobecnej hodnoty majetku poručiteľa podľa § 200 CMP.³¹⁵ Pri likvidácii dedičstva sa uspokojujú iba tie dlhy poručiteľa, ktoré veriteľ prihlásil podľa § 205, ods. 3 ZMP.

Účelom likvidácie dedičstva je speňaženie majetku poručiteľa na úhradu jeho dlhov.

Je samozrejmé, že speňaženie majetku nemôže byť predmetom viacerých konaní súčasne, preto ustanovenie § 206 CMP upravuje súbeh likvidácie dedičstva a exekúcie vedenej na majetok poručiteľa pričom platí, že právoplatnosťou uznesenia o nariadení likvidácie dedičstva sa exekučné konanie na majetok poručiteľa zastavuje. To znamená, že likvidácia dedičstva má prednosť pred exekúciou vedenou na majetok poručiteľa.³¹⁶

³¹⁴ KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Vydavateľstvo Eurounion s. r. o., Bratislava, 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 355.

³¹⁵ SMYČKOVÁ, R. – ŠTEVČEK, M. – TOMAŠOVIČ, M. – KOTRECOVÁ, A. a kol.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, ISBN 978-80-89603-51-1, s. 716 a nasl.

³¹⁶ Úkony pri speňažení majetku vykoná notár ako súdny komisár a vykonáva ich vo vlastnom mene. V tejto súvislosti je potrebné upozorniť, že v ustanoveniach CMP o konaní o dedičstve sa používa pojem súd čím sa v kontexte rozumie samozrejme notár ako súdny komisár, ak ide o úkon súdu prvej inštancie. V ustanovení § 207, ods. 2 a 3 CMP si treba všimnúť, že zákonodarca používa pojem notár. Podstata tohto rozlíšenia spočíva v tom, že úkony speňaženia majetku sa vykonávajú výlučne v prvej inštancii. To znamená, že úkony speňaženia majetku nemôže vykonať odvolací súd, čo je vylúčené aj zo samotnej povahy veci.

Spôsob realizácie likvidácie dedičstva upravuje zákon v ustanovení § 207 ods. 1. Samotná likvidácia dedičstva sa uskutočňuje speňažením všetkého majetku poručiteľa, a to: priamym predajom, dražbou prostredníctvom dražobníka, ponukovým konaním, alebo iným vhodným spôsobom.

Konkrétny spôsob speňažovania určí notár. Musí však zodpovedať tomu, aby pri speňažovaní postupoval s náležitou starostlivosťou tak, aby majetok speňažil za cenu, za ktorú sa rovnaký alebo porovnateľný majetok za obdobných podmienok obvykle predáva (§ 207 ods. 2 CMP).

Ak sa majetok nepodarí speňažiť, dedičský súd (notár ako súdny komisár) uznesením rozhodne, že tento majetok pripadá štátu. Štát nadobúda majetok ku dňu smrti poručiteľa. Právnym dôvodom nadobudnutia majetku štátom je v tomto prípade rozhodnutie súdu. Štát nemá postavenie dediča. Štát nezodpovedá za dlhy poručiteľa z dôvodu, že nadobudol majetok, ktorý sa pri likvidácii dedičstva nepodarilo speňažiť.

Dedičský súd (notár ako súdny komisár) po speňažení majetku rozdelí výtťažok týmto získaný medzi poručiteľových veriteľov na uspokojenie ich pohľadávok. Postupuje pri tom primerane podľa ustanovení § 154–165 Exekučného poriadku o rozvrhu výtťažku z predaja nehnuteľnosti. Rozvrhom výtťažku sa rozumie určenie, ktoré pohľadávky sa z rozdeľovanej podstaty uspokojia a v akej výške.³¹⁷

O samotnom rozvrhu výtťažku z predaja, ktorý notár uskutočnil v dedičskom konaní, vydá uznesenie. Uznesenie bude obsahovať: výšku sumy podliehajúcej rozvrhu, poradie úhrady nárokov, spôsob úhrady nárokov, určenie výšky nárokov s určením osoby, ktorej sa výtťažok dražby poukáže, zdôvodnenie, prečo tomu, kto uplatnil pohľadávku, táto nebola v rozvrhu priznaná, a to vzhľadom na to, že za rozhodnutie o rozvrhu

³¹⁷ Rozvrh výtťažku sa určuje na rozvrhovom pojednávaní. Rozdeľovaná podstata je suma určená na rozdelenie. Na rozvrhové pojednávanie predvolá dedičský súd (notár ako súdny komisár) účastníkov konania, teda dedičov a veriteľov, ktorí prihlásili svoje pohľadávky (§ 205, ods. 3 ZMP), prípadne správcu dedičstva. Účelom rozvrhového pojednávania je najmä oboznámenie účastníkov konania s pohľadávkami prihlásenými podľa § 205, ods. 3 ZMP, ďalej zistenie, či účastníci konania zapierajú pravosť, výšku, alebo poradie prihlásených pohľadávok (prípadne vydanie rozhodnutia o takýchto zapieracích prejavoch), a následne určenie rozvrhu výtťažku. Rozvrh výtťažku sa určí tak podľa § 155 Exekučného poriadku, že sa ustanoví poradie úhrady prihlásených pohľadávok a suma, ktorá na jednotlivé prihlásené pohľadávky z rozdeľovanej podstaty pripadá. Poradie úhrady prihlásených pohľadávok sa vykoná primerane v zmysle ustanovenia § 157 Exekučného poriadku. Účastník konania o dedičstve má právo zaprieť pravosť, výšku, alebo poradie prihlásených pohľadávok. Zapretie pohľadávky je potrebné urobiť na rozvrhovom pojednávaní. Obsahom zapieracieho prejavu je tvrdenie, že prihlásená pohľadávka buď vôbec neexistuje, alebo existuje v menšej výške, alebo že sa má uspokojiť v inom poradí. Je potrebné rozlišovať zapierací prejav ohľadom pravosti, výšky, alebo poradia prihlásených pohľadávok od námietky proti rozvrhu výtťažku v zmysle § 161 Exekučného poriadku. Účastník konania totiž môže podať námietky proti rozvrhu výtťažku. Obsahom takýchto námietok musia byť tvrdenia, že rozvrh výtťažku, alebo konanie, ktorému predchádzalo je postihnuté vadou, ktorá má za následok ujmou pre toho kto námietku resp. námietky podáva. Ujmou sa rozumie, že sa mu priznáva menej ako je podľa práva. Ak dedičský súd (notár ako súdny komisár) námietkam vyhovie, zároveň rozvrh výtťažku neschváli. Následne uskutoční potom nové rozvrhové pojednávanie.

výt'ážku sa považuje aj stav, ak sa osobám, ktoré uplatnili pohľadávku rozvrhovým uznesením, nepriznáva.³¹⁸

Ako už bolo uvedené, v dedičskom konaní uskutočňuje rozvrh výt'ážku notár. To, konkrétne akým pomerom a v akej výške sa jednotlivé pohľadávky uspokojujú, určuje ale Exekučný poriadok. To znamená, že aj pri rozvrhu uskutočňovanom notárom preto treba rešpektovať poradie a prípadné pomerné uspokojenie pohľadávok tak, ako sú upravené v Exekučnom poriadku. Pokiaľ však ide o pohľadávky veriteľov, ktorí svoje pohľadávky prihlásili v dedičskom konaní, ich poradie bude zrejme určené okamihom prihlásenia.

Zánik pohľadávok veriteľov poručiťa spočíva v dôsledku skončenia likvidácie dedičstva a to v tom zmysle, že právoplatným skončením likvidácie zanikajú proti dedičom neuspokojené pohľadávky veriteľov. Platí pritom, že ak sa objaví ďalší poručiťov majetok, rozdelí ho súd veriteľom do výšky ich neuspokojených pohľadávok bez zreteľa na tento zánik. Ak zostane majetkový prebytok, prejedná ho súd ako dedičstvo. Inými slovami to znamená, že ak sa z rozvrhu výt'ážku získaného speňažením majetku poručiťa v likvidácii dedičstva uspokojili všetky prihlásené pohľadávky, a ak tým majetok poručiťa nebol vyčerpaný, likvidácia dedičstva sa skončila s majetkovým prebytkom. Majetkový prebytok môže predstavovať buď majetok poručiťa, alebo výt'ážok zo speňazenia majetku poručiťa. Po právoplatnosti uznesenia o skončení likvidácie dedičský súd (notár ako súdny komisár) prejedná tento majetkový prebytok ako dedičstvo postupom, ktorý vyplýva z § 203 CMP. Konanie o dedičstve sa v takomto prípade neskončí právoplatnosťou uznesenia o skončení likvidácie, ale až právoplatnosťou uznesenia podľa § 203 CMP. Pritom platí, že pohľadávky veriteľov, ktoré neboli do likvidácie prihlásené, v tomto prípade nezanikajú. Dedičia za tieto dlhy poručiťa zodpovedajú podľa § 470 OZ, teda do výšky ceny nadobudnutého dedičstva podľa pomeru toho, čo z dedičstva nadobudli, k celému dedičstvu tak, ako bolo už uvedené v texte vyššie.

Právoplatným skončením likvidácie zanikajú neuspokojené pohľadávky veriteľov proti dedičom. Tak ako už bolo uvedené, tento zánik je však relatívny, lebo ak po právoplatnom skončení likvidácie vyjde najavo ďalší majetok poručiťa, súd ho speňaží a vykoná rozvrh výt'ážku medzi veriteľov do výšky ich neuspokojených pohľadávok bez ohľadu na tento zánik. Ak budú z likvidovanej podstaty uspokojení všetci veritelia a zostane majetkový prebytok, súd ho prejedná ako dedičstvo, pričom notár bude postupovať ako pri prejednaní dedičstva, teda tak, akoby nedošlo k likvidácii dedičstva, to znamená, že bude postupovať obdobne, akoby sa objavil po právoplatnosti uznesenia, ktorým sa konanie skončilo, ďalší poručiťov majetok. Vykoná teda dodatočné konanie o dedičstve.

³¹⁸ Uznesenie o rozvrhu výt'ážku doručí notár:

- dedičom alebo iným účastníkom konania, ak sa o ich pohľadávkach rozhoduje,
- veriteľom, ktorí svoje pohľadávky prihlásili na základe výzvy uskutočnenej podľa § 205 ods. 3 CMP,
- veriteľom, ktorí svoje pohľadávky prihlásili skôr ako uplynula lehota určená spôsobom uvedeným v ustanovení § 205 ods. 3 CMP,
- tým, ktorí boli účastníkmi exekučného konania, ak o ich pohľadávkach rozhoduje, teda oprávnenému.

VI. Ochrana oprávneného dediča

Nemožno vylúčiť, že po skončení dedičského konania dedičstvo nadobudnú iné osoby ako dedičia.

Dedičstvo sa môže potvrdiť niekomu, kto dedičom nie je, a oprávnený dedič sa zistí až neskôr. Môže k tomu dôjsť v prípade, keď sa súd až do skončenia dedičského konania nedozvie o existencii pravých dedičov (napr. až po skončení dedičského konania sa nájde nový závet, objaví sa listina o vydedení, alebo sa prihlási dedič, ktorý bol v čase konania o dedičstve neznámy, či neznámeho pobytu).

To znamená, že môže nastať situácia, že dedičstvo sa prejedná, dedičské konanie skončí, a až potom sa zistí, že oprávneným (pravým) dedičom je niekto iný.

Na podobné prípady Občiansky zákonník pamätá v ustanoveniach § 485 až 487, kde je zakotvené právo oprávneného dediča na vydanie dedičstva nadobudnutého neoprávneným dedičom, uplatní sa teda pravidlo, že ten, komu bolo dedičstvo potvrdené, ale je neoprávneným (nepravým) dedičom, je povinný vydať majetok, ktorý z dedičstva má, oprávnenému dedičovi, a to podľa ustanovení o bezdôvodnom obohatení (§ 485 ods. 1 OZ). Ustanovenia § 485 až 487 OZ poskytujú ochranu oprávnenému dedičovi. Na týchto miestach právnej úpravy je v tomto zmysle konkrétne zakotvené, komu prislúcha právo na ochranu, proti komu, o aký druh ochrany ide, podľa akých zásad a v akom rozsahu.

Predpokladom uplatnenia tohto práva je právoplatnosť uznesenia o dedičstve práve v prospech nepravého dediča, resp. o pripadnutí dedičstva štátu ako odúmrt'. Dovtedy, kým dedičské konanie nie je právoplatne skončené, môže ten, o ktorom sa možno domnievať, že je dedičom, uplatniť svoje právo v tomto konaní (pozri R 44/1986). Keď sa až po skončení dedičského konania zistí, že oprávneným dedičom je niekto iný, oprávnenému a neoprávnenému dedičovi vznikajú vzájomné práva a povinnosti, ktoré sú upravené v § 485 ods. 1 a 2 OZ. Predpokladom pre postup podľa ustanovení § 485 OZ je teda skutočnosť, že rozhodnutie o prejednaní dedičstva nadobudlo právoplatnosť (204 ods. 1 CMP). Za oprávneného dediča je totiž považovaný len ten, kto mal mať v dedičskom konaní postavenie dediča, avšak z rôznych dôvodov (napr. preto, že sa na dediča neprihliadalo, lebo bol neznámym dedičom, alebo že sa dodatočne našiel závet) došlo k prejednaniu dedičstva bez neho a nadobudnutie dedičstva bolo potvrdené inému, alebo mu bolo potvrdené vo väčšom podiele ako by mu patril. Nie je rozhodujúce, či týmto dedičom mal byť dedič zo zákona alebo zo závetu. To platí aj vtedy, ak dedičstvo pripadlo štátu ako odúmrt' podľa § 462 OZ.

Oprávneným dedičom je ten, v čí prospech svedčí niektorý z dôvodov dedenia (zákon alebo závet), a hoci je spôsobilý dedič, nebol ani vydedený, ani dedičstvo neodmietol, aj tak nebol účastníkom dedičského konania. Oprávneným dedičom je ten, komu svedčilo subjektívne dedičské právo na základe platného dedičského titulu (zákona alebo závetu), a kto teda mal byť nadobúdateľom dedičstva. Nepravým dedičom je naproti tomu ten,

komu nesvedčilo subjektívne dedičské právo a kto dedičstvo skutočne nadobudol na základe rozhodnutia súdu vydaného v konaní o dedičstve.

Legálnu definíciu pojmu „oprávnený dedič“ náš právny poriadok neobsahuje. Pojem oprávnený dedič používa OZ v ustanoveniach § 105, § 485 a § 486. Z použitia pojmu v OZ teória vyvodila, že pod pojmom oprávnený dedič možno rozumieť osobu, ktorej prislúcha dedičský titul, nie je dedičsky nespôsobilá, ani nebola vydedená a mala nadobudnúť dedičstvo (príp. jeho časť) namiesto osoby, ktorej bolo dedičstvo potvrdené súdom. Zároveň oprávnený dedič nebol účastníkom právoplatne skončeného dedičského konania, alebo na neho súd pri prejednaní dedičstva neprihliadol (§ 468 OZ).³¹⁹

Rovnako ako je to v prípade vymedzenia pojmu oprávnený dedič, ani pojem „nepravý dedič“ náš právny poriadok neustanovuje. Prikláňame sa k definovaniu pojmu nepravý dedič tak, ako ho vymedzil Najvyšší súd ČR vo svojom rozhodnutí zo dňa 23. 2. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1465/98, podľa ktorého sa za nepravého dediča považuje osoba, „ktorá podľa rozhodnutia o dedičstve nadobudla majetok poručiteľa, hoci podľa dedičského práva ho nemala nadobudnúť celý, prípadne nie v takom rozsahu, ako ho nadobudla.“³²⁰

Oprávnený dedič má voči nepravému dedičovi právo na vydanie majetku, ktorý z dedičstva nadobudol, a tomu zodpovedá povinnosť nepravého dediča tento majetok oprávnenému dedičovi vydať. Nepravý dedič musí vydať oprávnenému dedičovi dedičstvo *in natura* (naturálna reštitúcia), a ak to nie je možné, musí mu poskytnúť peňažnú náhradu (relatárna reštitúcia), t. j. oprávnenému dedičovi majú byť vydané veci a práva, ktoré nepravý dedič skutočne nadobudol; len ak to nie je možné (napr. preto, lebo veci boli zničené, alebo prevedené na iné osoby), musí mu poskytnúť peňažnú náhradu (§ 458 ods. 1 OZ).³²¹

Inými slovami to znamená, že napriek tomu, že dedičstvo sa nadobúda v okamihu smrti poručiteľa, zákon v záujme právnej istoty rieši nadobudnutie vlastníctva nepravým dedičom tak, že zakladá oprávnenému dedičovi nárok na vydanie toho, čo z dedičstva nadobudol nepravý dedič, alebo síce nadobudol iný dedič, ale vo väčšom rozsahu ako mal. Z formulácie povinnosti vydať „majetok“ je zrejmé, že prednosť má naturálna reštitúcia pred peňažnou náhradou. Iba vtedy, ak legitimovanou osobou je neoprávnený dedič, teda ten, kto nadobudol dedičstvo na základe rozhodnutia, ktorým bolo dedičstvo vporiadané. Tretia osoba, ktorá následne nadobudla majetok od dediča, má postavenie vyplývajúce z ustanovení § 486 OZ.

³¹⁹ VALOVÁ, K.: 22. hlava. In: LAZAR, J. a kol.: *Občianske právo hmotné. Všeobecná časť – Rodinné právo – Vecné práva – Dedičské právo*. 2. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iuris Libri, 2018, s. 708.

³²⁰ Pozri tiež 22 Cdo 1206/2001 (NS ČR): Definovanie pojmu „nepravý dedič“. Nepravým dedičom je osoba, ktorá podľa rozhodnutia o dedičstve nadobudla majetok poručiteľa, hoci podľa dedičského práva ho nemala nadobudnúť buď vôbec, alebo v takom rozsahu, v akom ho nadobudla (pozri rozhodnutie Najvyššieho súdu z 23. 2. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1465/98, publikované v časopise Soudní judikatura č. 6/1999). Toto riešenie vyplýva z jasného znenia zákona, ktorý hovorí o dedičovi, ktorému bolo dedičstvo potvrdené. Zmyslom tohto ustanovenia je chrániť dobrú vieru nadobúdateľa v rozhodnutí súdu o vporiadaní dedičstva.

³²¹ § 485 Občianskeho zákonníka: (1) Ak sa po prejednaní dedičstva zistí, že oprávneným dedičom je niekto iný, je povinný ten, kto dedičstvo nadobudol, vydať oprávnenému dedičovi majetok, ktorý z dedičstva má, podľa zásad o bezdôvodnom obohatení tak, aby nemal majetkový prospech na ujmu pravého dediča.

Podľa tohto ustanovenia ten „kto dobromyseľne niečo nadobudol od nepravého dediča, ktorému bolo dedičstvo potvrdené, je chránený tak, ako keby to bol nadobudol od oprávneného dediča“. Z citovaného ustanovenia teda vyplýva, že pasívne legitimovanou osobou na vydanie dedičstva môže byť aj nedobromyseľný nadobúdateľ majetku od nepravého dediča.

Práva a povinnosti nepravého dediča, ktorý je povinný vydať dedičstvo oprávnenému dedičovi, závisia od toho, či vedel alebo mohol vedieť o tom, že oprávneným dedičom je niekto iný.³²²

- a) Ak nepravý dedič nevedel, ani nemohol vedieť, že oprávneným dedičom je niekto iný, je povinný oprávnenému dedičovi vydať len dedičstvo. Nepravý dedič má v tomto prípade právo na náhradu nákladov vynaložených na udržiavanie majetku z dedičstva, a to v celom rozsahu, a má tiež právo na úžitky z dedičstva, ktoré si môže ponechať.
- b) Ak nepravý dedič vedel alebo mohol vedieť, že oprávneným dedičom je niekto iný, potom je povinný vydať oprávnenému dedičovi nielen dedičstvo, ale aj všetky úžitky, ktoré z dedičstva mal, a voči oprávnenému dedičovi má právo len na náhradu nevyhnutných nákladov vynaložených na udržiavanie majetku z dedičstva.

Z ustanovenia § 485 ods. 2 OZ teda vyplýva, že nepravému dedičovi z majetku, ktorý je povinný vydať, patria úžitky, ako aj náhrada účelne vynaložených nákladov na správu neprávom zdedeného majetku. To však platí len vtedy, ak bol pri nadobudnutí dedičstva dobromyseľný. Ak však vedel alebo mohol vedieť, že oprávneným dedičom je niekto iný, má právo len na náhradu nevyhnutných nákladov. Je povinný oprávnenému dedičovi okrem dedičstva vydať aj jeho úžitky.

Ak nepravý dedič nevydá dedičstvo oprávnenému dedičovi dobrovoľne, oprávnený dedič sa môže domáhať svojho práva na súde žalobou o vydanie dedičstva (*hereditas petitio*). Taká právna ochrana prislúcha aj tomu, kto je oprávneným dedičom iba časti dedičstva (pozri Z I, str. 556). Aktívne legitimovaný na podanie žaloby je oprávnený dedič, pasívne legitimovaný je nepravý dedič, ktorý nadobudol dedičstvo.

Ak sa teda zistí po prejednaní dedičstva, že oprávneným dedičom je niekto iný, je povinný ten, kto dedičstvo nadobudol, vydať oprávnenému dedičovi majetok, ktorý z dedičstva má, podľa zásad o bezdôvodnom obohatení tak, aby nemal majetkový prospech na ujmu pravého dediča (§ 485 ods. 1 Občianskeho zákonníka); to platí aj vtedy, ak dedičstvo pripadlo štátu (§ 487 Občianskeho zákonníka).

Aktívnu vecnú legitímáciu na vydanie dedičstva podľa ustanovení § 485 ods. 1 a § 487 Občianskeho zákonníka má – ako vyplýva z vyššie uvedeného a ako vyvodila judikatúra súdov (porovnaj napríklad rozsudok Krajského súdu v Ústí nad Labem zo dňa

³²² § 485 ods. 2 OZ: Nepravý dedič má právo, aby mu oprávnený dedič nahradil náklady, ktoré na majetok z dedičstva vynaložil; takisto mu patria úžitky z dedičstva. Ak však vedel alebo mohol vedieť, že oprávneným dedičom je niekto iný, má právo len na náhradu nevyhnutných nákladov a je povinný oprávnenému dedičovi okrem dedičstva vydať i jeho úžitky.

26. 10. 1983 sp. zn. 10 Co 321/83, ktorý bol uverejnený pod č. 44 v Zbierke súdnych rozhodnutí a stanovísk, r. 1986, rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 3. 10. 2007 sp. zn. 21 Cdo 980/2007, ktorý bol uverejnený pod č. 46 v časopise Soudní judikatura, roč. 2008, rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 23. 2. 1999 sp. zn. 11 Cdo 1465/98, ktorý bol uverejnený pod č. 56 v časopise Soudní judikatura, r. 1999, alebo rozsudok Najvyššieho súdu zo dňa 30. 1. 2008 sp. zn. 21 Cdo 1854/2006 – ten, kto nebol účastníkom dedičského konania po poručiťovi a kto je oprávneným (pravým) poručiťovým dedičom, ak bolo dedičstvo právoplatne skončené. Oprávneným (pravým) dedičom poručiťa sa rozumie ten, kto mal na základe dedenia zo zákona, zo závetu alebo z oboch týchto titulov nadobudnúť dedičstvo (úplne alebo čiastočne) namiesto toho, komu bolo potvrdené nadobudnutie dedičstva (odúmrt'ou) súdom v konaní o dedičstve [viď 21 Cdo 4902/2009 (NS ČR)].³²³

Napriek tomu, že dedičská žaloba má veľa spoločných črt s vlastníckou žalobou na vydanie veci podľa § 126 ods. 1 OZ, nemožno ich stotožňovať. Dedičská žaloba je osobitným prostriedkom na ochranu subjektívneho dedičského práva. Je to síce určitá obdoba vlastníckej žaloby (*rei vindicatio*), avšak týka sa celého dedičstva alebo jeho časti, a nie len určitej veci. Ďalším odlišným znakom týchto žalôb je, že kým na rozdiel od práva vlastníka na vydanie veci, ktoré je nepremlčateľné, vzhľadom na to, že vlastnícke právo sa nepremlčuje (§ 100 ods. 2), právo oprávneného dediča na vydanie dedičstva sa premlčuje vo všeobecnej trojročnej premlčacej lehote. Táto lehota začína plynúť od právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa dedičské konanie skončilo.³²⁴

Žalobu o vydanie majetku z dedičstva môže podať len ten, kto nebol účastníkom konania o dedičstve. Ak sa chce nápravy domáhať dedič, ktorý bol účastníkom konania o dedičstve a o dedičstve bolo už právoplatne rozhodnuté, môže tak urobiť len prostredníctvom obnovy konania, ak sú splnené zákonné podmienky. Oprávnená osoba podľa § 485 OZ sa môže domáhať iba nárokov vyplývajúcich mu z uvedeného ustanovenia a spôsobom predpokladaným ustanovením § 485 OZ. Ako osobe, ktorá nebola účastníkom dedičského konania, jej však nepatrí procesné právo na podanie žaloby na obnovu dedičského konania. Oprávnenému dedičovi však zostáva zachované právo na náhradu škody, za ktorú prípadne môže zodpovedať štát podľa zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci (k tomu pozri napr. vec sp. zn. 28 Cdo 3916/2011 NS ČR). Za škodu zodpovedá aj nepravý dedič, ktorý pri šetrení v dedičskom konaní napr. úmyselne zatajil pravého dediča. Naplnenie predpokladov uvedenej zodpovednosti však bude závislé na okolnostiach tej ktorej veci.³²⁵

³²³ KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Bratislava: Eurounion, spol. s r. o., 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 422 a nasl.

³²⁴ KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Bratislava: Eurounion, spol. s r. o., 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 412.

³²⁵ 25 Cdo 36/2004 (NS ČR): Náhrada škody a prejednanie dedičstva: Nesprávne posúdenie podmienok účasti v dedičskom konaní majúce za následok, že s poškodeným sa nekonalo ako s účastníkom konania, nie je nesprávnosťou úradného postupu, ale nesprávnosťou samotného rozhodnutia o dedičstve; aj vtedy je podmienkou zodpovednosti štátu za škodu, aby toto rozhodnutie bolo pre nezákonnosť zrušené.

Na druhej strane, ak bolo pravému dedičovi dedičstvo vydané, zodpovedá za podmienok ustanovenia § 470 OZ za dlhy poručiteľa a náklady jeho pohrebu. Vydaním dedičstva sa totiž stáva právnym nástupcom nepravého dediča vo veciach, vyplývajúcich z dedičských práv a povinností.

K samotnému vydaniu dedičstva môže dôjsť aj dohodou uzavretou medzi oprávnenou osobou a nepravým dedičom. V prípade, ak by predmetom vydania bola nehnuteľnosť, vyžaduje sa naplnenie formálnych predpokladov pre jej vydanie (písomnosť na jednej listine, vklad vlastníctva v katastri). Ak nedôjde k dohode, oprávnená osoba môže podať žalobu, v ktorej sa bude domáhať vydania dedičstva (*hereditatis petitio*), resp. iného plnenia vyplývajúceho z ustanovení § 485 OZ.

Občiansky zákonník v ustanovení § 486 poskytuje ochranu aj tretím osobám, ktoré nadobudli vec od nepravého dediča dobromyseľne. V tomto prípade ide o prelozenie zásady, že nikto nemôže previesť na iného viac práv, než má sám. Tretie osoby, ktoré nadobudli veci od nepravého dediča, sú chránené tak, ako keby nadobudli vec od oprávneného dediča. Základným predpokladom tejto ochrany je dobromyseľnosť nadobúdateľa.³²⁶

Osoba, ktorej dedičstvo bolo potvrdené, má práva a povinnosti vlastníka vecí, ktoré dedičstvom nadobudol, hoci ak bol nepravým dedičom, má povinnosť veci vydať pravému dedičovi. Súčasťou uvedeného práva nepravého dediča je aj dispozičné právo. Na tom základe nepravý dedič nezriedka disponuje s vecou, ktorú nadobudol ako nepravý dedič, a vec prevedie na tretiu osobu. Táto osoba môže, ale aj nemusí mať vedomosť o tom, že nadobúda vec od nepravého dediča. Zákon tejto osobe poskytuje ochranu v ustanovení § 486 OZ. Ochrana je však poskytovaná iba dobromyseľnému nadobúdateľovi, a to nezávisle od právneho dôvodu nadobudnutia. Nie je teda významné, či dobromyseľný nadobúdateľ nadobudol vec kúpou, darovaním alebo iným spôsobom.

Zákon v tomto prípade poskytuje dobromyseľnému nadobúdateľovi rovnakú ochranu, akoby vec nadobudol od oprávneného dediča. Ide teda o prípad, keď zákon umožňuje nadobudnutie vlastníctva od nevlastníka veci, teda nadobudnutie viac práv ako mal prevodca.

V prípadnom súdnom konaní však zaťažuje dôkazné bremeno spočívajúce v povinnosti preukázať dobromyseľné nadobudnutie nadobúdateľa veci. Ak nadobúdateľ nie je pri nadobudnutí veci dobromyseľný, má povinnosť vydať vec oprávnenému dedičovi.³²⁷

Ohľadom nadobudnutia vlastníckeho práva prevodom alebo prechodom od nepravého dediča platí, že ak je nadobúdateľ vlastníckeho práva dobromyseľný, že nehnuteľnosť

³²⁶ KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Bratislava: Eurounion, spol. s r. o., 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 414, 415.

³²⁷ KRAJČO, S.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie). Príručka pre notárov a dedičov (s judikatúrou súdov)*. Eurounion, s. r. o., 2016, ISBN 978-80-89374-36-6, s. 419.

nadobudol od osoby, ktorá bola dedičom oprávneným, jeho vlastnícke právo k tejto nehnuteľnosti je nespochybniteľné. V tomto prípade ide jednoznačne o prelomenie zásady, že nikto nemôže na iného previesť viac práv než sám má.³²⁸ Nepravý dedič, a je bezvýznamné, či tento vedel alebo nevedel, prípadne mal vedieť, že je dedičom nepravým, totiž prevádza na iného viac práv, než má sám preto, lebo nárok na nadobudnutie dedičstva má pravý dedič. Občiansky zákonník v tomto konkrétnom prípade chráni dobromyseľnosť, teda *bona fide* nadobúdateľa nehnuteľnosti tým, že poskytuje ochranu takto nadobudnutému vlastníckemu právu. Predpokladom takejto špeciálnej ochrany vlastníckeho práva nadobúdateľa je jeho dobromyseľnosť v tom, že takéto nehnuteľnosti nadobúda od osoby, ktorá tieto nadobudla ako pravý dedič v rámci dedičského konania. Ak by nadobúdateľ dobromyseľný nebol, teda ak vedel alebo vzhľadom na okolnosti prípadu vedieť mohol, že nehnuteľnosť, ktorú nadobudol od nepravého dediča, mala pripadnúť po poručiťelovi niekomu inému, je tento nadobúdateľ povinný takúto nehnuteľnosť vydať dedičovi. Ochrana nadobúdateľa podľa § 486 Občianskeho zákonníka sa vzťahuje aj na prípady, kedy sa vec predala počas dedičského konania s privolením súdu. Vlastnícke právo dobromyseľného nadobúdateľa je nespochybniteľné, oprávnený dedič sa môže voči dedičovi domáhať iba toho, aby mu tento vydal bezdôvodné obohatenie, prípadne, aby mu nahradil škodu, ktorá mu vznikla konaním nepravého dediča. Nemôže sa však domáhať vydania predmetu dedičstva voči dobromyseľnému nadobúdateľovi – vid' 23 Co 325/2010 (KS Trnava).

Oprávnenému dedičovi prislúchajú práva aj voči štátu, ktorému pripadlo dedičstvo ako odúmrt', rovnako ako voči nepravému dedičovi. To znamená, že štát, ktorému pripadlo dedičstvo ako odúmrt', napriek tomu, že tu je oprávnený dedič, ktorý sa objavil

³²⁸ Rímsko-právna zásada "*nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*" vyslovená právníkom Ulpianom, zachytená v Digestách, najdôležitejšom prameni Justiniánskej kodifikácie práva, stanovuje, že nikto nemôže previesť na iného viac práv, než sám má. Zákon č. 40/1964 Zb. OZ v znení neskorších predpisov vychádza z uvedenej zásady dodnes, napriek tomu, že ju priamo vo svojich ustanoveniach neupravuje. Jej prelomenie je vo vzťahu k nehnuteľnostiam podľa stavu *de lege lata* možné len výnimočne, a to v prípadoch explicitne vymedzených právnou úpravou. Takto vymedzené prípady právna teória označuje ako „právnou úpravou predpokladané výnimky zo zásady *nemo plus iuris*". Jedna z takto vymedzených výnimiek zasahuje do oblasti občianskeho práva, ktorú predstavuje práve právo dedičské. Ide o nadobudnutie od nepravého dediča, ktoré je spojené s nadobudnutím vlastníckeho práva k akémukoľvek predmetu občianskoprávných vzťahov (t. j. aj s nadobudnutím vlastníckeho práva k nehnuteľnosti). Samotné splnenie podmienky dobromyseľnosti zo strany tretej osoby – nadobúdateľa, nebude však v tomto prípade na účely nadobudnutia vlastníckeho práva k nehnuteľnosti dostačujúce. Dobromyseľnosť tretej osoby môžeme v tomto zmysle považovať za *conditio sine qua non*. Na to, aby zo strany tretej osoby došlo k nadobudnutiu vlastníckeho práva k nehnuteľnosti, musia byť naplnené aj ďalšie predpoklady vymedzené hypotézou ustanovenia § 486 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov (vid' podrobnejšie Meňhartová, S.: Nadobudnutie vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam od neoprávneného dediča v kontexte aktuálnej judikatúry. In: FICOVÁ, S. – IVANČO, M. – RAKOVÁ, K. a kol.: *Dedičské právo v hmotnoprávných a procesných súvislostiach*. 1. vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer, s. r. o., 2022, ISBN 978-80-571-0486-5, s. 329).

po právoplatnom skončení dedičského konania, má povinnosť vydať mu dedičstvo rovnako ako každý iný nepravý dedič.*

Práva, ktoré priznáva § 485 OZ pravému dedičovi proti nepravému dedičovi, resp. ktoré mu § 486 OZ priznáva proti tretím osobám, platia aj vtedy, ak dedičstvo pripadlo štátu.

* Z judikatúry:

R 53/1973: Ustanovenie § 485 OZ je v súlade s ustanovením § 485 ods. 2 OZ, ktoré pri posúdení povinnosti vydať s neoprávneným majetkovým prospechom aj úžitky ukladá prihliadnuť na dobromyseľnosť povinného.

R 17/1985: Skutočnosť, že ustanovenie § 485 OZ upravuje ochranu oprávneného dediča, ktorý môže podať v občianskom súdnom konaní žalobu o vydanie dedičstva proti nepravému dedičovi, nie je dôvodom vylučujúcim povolenie obnovy konania o dedičstve.

R 44/1986: Žalobu o vydanie majetku z dedičstva podľa § 485 OZ môže úspešne podať len ten, kto nebol účastníkom konania o dedičstve.

Z I (s. 556): Ak sa po právoplatnom skončení konania o dedičstve zistí, že oprávneným dedičom je niekto iný, potom vzájomný vzťah pravého a nepravého dediča sa rieši už mimo skončeného dedičského konania, a to mimosúdnou dohodou, prípadne na základe žaloby podľa ustanovenia § 485 OZ.

Z IV (s. 650): Nárok oprávneného dediča na vydanie dedičstva podľa ustanovenia § 485 OZ sa premlčuje v trojročnej lehote (§ 101 OZ).

Rozsudok Krajský súd Trnava 23 Co 325/2010 zo dňa 20. 2. 2012: Ak je nadobúdateľ vlastníckeho práva dobromyseľný a nadobudol nehnuteľnosť od osoby, ktorá bola dedičom oprávneným, jeho vlastnícke právo je nespochybniteľné. V tomto prípade ide jednoznačne o prelomenie zásady, že nikto nemôže na iného previesť viac práva než má sám. Nepravý dedič, a je jedno, či tento vedel alebo nevedel, alebo mal vedieť, že je dedičom nepravým, prevádza na iného viac práv než má sám.

V uvedenom prípade vlastnícke právo dobromyseľného nadobúdateľa je nespochybniteľné, oprávnený dedič sa môže voči dedičovi domáhať iba toho, aby mu tento vydal bezdôvodné obohatenie, prípadne aby mu nahradil škodu, ktorá mu vznikla konaním nepravého dediča. Nemôže sa však domáhať vydania predmetu dedičstva voči dobromyseľnému nadobúdateľovi. Občiansky zákonník v tomto konkrétnom prípade chráni dobromyseľnosť nadobúdateľa tým, že poskytuje ochranu takto nadobudnutému vlastníckemu právu. Ak by nadobúdateľ dobromyseľný nebol, a teda ak vedel, alebo vzhľadom na okolnosti vedieť mohol, že nehnuteľnosť, ktorú nadobudol od nepravého dediča, mala pripadnúť po poručiťovi niekomu inému, je tento nadobúdateľ povinný takúto nehnuteľnosť vydať dedičovi. Ochrana nadobúdateľa podľa § 486 OZ sa vzťahuje na prípady, kedy sa vec predala počas dedičského konania s privolením súdu.

Zoznam použitej literatúry

1. BREZNOŠČÁKOVÁ, M. I.: *Cezhraničné dedenie*. Wolters Kluwer, 2015.
2. BREZNOŠČÁKOVÁ, M. I.: Dlhý v dedičskom konaní a predĺžené dedičstvo (IV.). In: *Ars Notaria*, č. 4, 2011.
3. CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Ostrava: KEY Publishing, 2010.
4. ELIÁŠ, K.: Podnik a dedenie podniku. In: *Právni rozhledy*, č. 10, 1997.
5. FARKAŠOVSKÝ, J. – KOVÁCS, K. – KOVÁČ, M. – MAJERNÍK, M. – PAVLOVIČ, M. – STRAKA, P.: *Notársky poriadok. Komentár a súvisiace predpisy*. Bratislava: Iura Edition, 2006.
6. FIALA, R.: *Přehled judikatury ve věcech dědických*. Praha: ASPI, 2006.
7. FICOVÁ, S. a kol.: *Občianske právo procesné. Základné konanie*. 2. aktualizované a rozšírené vydanie. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2010, 493 s.
8. FICOVÁ, S. – ŠTEVČEK, M. a kol.: *Občianske súdne konanie. Komentár*. V. aktualizované vydanie. Bratislava: Eurounion, 2010.
9. FOGAŠ, Ľ.: K pojmu účastník konania o dedičstve. In: *Právny obzor*, 1982, č. 65, s. 341-352.
10. HOLUB, O.: Formální a obsahové náležitosti usnesení v dědickém řízení. In: *Ad Notam*, 1995, č. 6, s. 125.
11. KOLESÁR, P.: Problematika účastenství v řízení o dědictví. In: *Ad Notam*, 2006, č. 2, s. 63-64.
12. KOTRECOVÁ, A.: *Uznesenie v systéme súdnych rozhodnutí v civilnom procese*. Praha: C. H. Beck, 2016.
13. KOTRECOVÁ, A. – GROFIKOVÁ, Z.: Trovy v konaní o dedičstve podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016. In: *Ars Notaria*, 2017, č. 1.
14. KOTRECOVÁ, A. – VALOVÁ, K.: Uznesenie o dedičstve po novom. Poverenie notára ako súdneho komisára. In: *Ars Notaria*, 2016, č. 3
15. KRAJČO, J.: *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Vydavateľstvo Eurounion, spol. s r. o., Bratislava, 2016.
16. KRAJČO, J. a kol.: *Občiansky súdny poriadok. I. diel. Komentár*. V. aktualizované vydanie, Bratislava: Eurounion, 2010
17. KUBINEC, M.: Niekoľko úvah o právnej úprave exekučného konania voči fyzickým osobám. In: *Právne postavenie veriteľa pri vymáhaní pohľadávok*. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela Belianum, 2014
18. KUBINEC, M.: Všeobecné ustanovenia (druhá časť, hlava 1, diel 1, § 56-67). In: *Obchodný zákonník – veľký komentár*, 1. vyd, Eurokódex Bratislava, 2016.

19. KUTENIČ, Š.: K rozsahu viazanosti súdu návrhom na začatie ďalšieho dedičského konania. In: *Ars Notaria*, č. 2, 1999.
20. LAZAR, J. a kol.: *Občianske právo hmotné*. Bratislava: Iura Edition, 2010.
21. MAZÁK, J. – JÁNOŠÍKOVÁ, M.: *Učebnica občianskeho procesného práva*. I. zväzok. Prvé vydanie. Košice: Iuris Libri, 2012.
22. MIKEŠ, J. – MUZIKÁŘ, L.: *Dědické právo. Praktická příručka. Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 3. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007.
23. REBRO, K.: *Rímske právo*. Bratislava: Obzor, 1980.
24. SKALOŠ, M.: *Vývoj inštitútov vecných práv vo svetle právnej úpravy územia Slovenska*. Banská Bystrica: Belianum – vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2021.
25. SMYČKOVÁ, R.: K vybraným otázkam konania o dedičstve. In: *Ars Notaria*, č. 2, 2005.
26. SMYČKOVÁ, R. – ŠTEVČEK, M. – TOMAŠOVIČ, M. – KOTRECOVÁ, A. a kol.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017.
27. SVOBODA, K. – TLÁŠKOVÁ, Š. – VLÁČIL, D. – LEVÝ, J. – HROMADA, M. a kol.: *Zákon o zvláštných řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 405-406.
28. ŠTEVČEK, M.: Náhradová pohľadávka v dedičskom konaní a procesné problémy s tým súvisiace. In: *Ars Notaria*, č. 7, 2007.
29. ŠTEVČEK, M. a kol.: *Civilné právo procesné. Základné konanie a správne súdnictvo*. 3. zmenené a doplnené vydanie. Žilina: Eurokódex, 2014.
30. ŠTEVČEK, M. – FICOVÁ, S. a kol.: *Občiansky súdny poriadok. I. diel. Komentár*. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2012.
31. ŠTEVČEK, M. – FICOVÁ, S. – BARICOVÁ, J. – MESIARKINOVÁ, S. – BAJÁNKOVÁ, J. – TOMAŠOVIČ, M. a kol.: *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016.
32. VALOVÁ, K.: Postup súdu (súdneho komisára) pri spore o dedičské právo. In: *Ars Notaria*, 2015, č. 4.
33. VALOVÁ, K. – HAMARA, J.: Dedičské konanie po novom. In: *Ars Notaria*, 2015, č. 1.
34. VALOVÁ, K. – HAMARA, J.: Konanie o dedičstve podľa Civilného mimosporového poriadku. In: *Súkromné právo*, 2015, č. 6-7, s. 2-8.
35. VOJČÍK, P.: *Občianske právo hmotné II*. Vydavateľstvo Právnickej fakulty UPJŠ v Košiciach, 2006.

36. VOZÁR, J.: Niektoré sporné otázky súvisiace s vyporiadaním bezpodielového spoluvlastníctva manželov v rámci dedičského konania. In: *Právny obzor*, č. 2, 1990.
37. WAWERKA, K.: Správce dědictví. In: *Ars Notaria*, č. 6 a 7, 2007.
38. WINTEROVÁ, A. a kol.: *Civilní právo procesní* (4. aktualizované vydání, doplněné o předpisy evropského práva). Praha: Linde, 2006.
39. WINTEROVÁ, A.: *Civilní právo procesní*. Praha: Linde, 2002.
40. BAJCURA, A. a kol.: *Občiansky súdny poriadok. I. diel. Komentár*. Bratislava: Eurounion, 1996.
41. BARTOŠEK, M.: *Encyklopedie římského práva*. Praha: Panorama, 1981.
42. DĚDIČ, J.: Důsledky smrti společníka v jednotlivých právních formách obchodních společností a družstva. *Právní praxe* 1/95.
43. DĚDIČ, J.: Smrt společníka obchodní společnosti a družstva. *Právní praxe* 7/94.
44. DRGONEC, J. – HOLLÄNDER, P.: Právne aspekty určenia okamihu smrti. *Právny obzor* č. 1/90, s. 35-45.
45. FAJNOR, V. – Zátarecký, A.: *Nástin súkromného práva platného na Slovensku*. Bratislava: Právnická jednota, 1924.
46. GRONSKÝ, J.: *Dějiny československého státu a práva*. Praha 1971.
47. HANDL, V. – RUBEŠ, J.: *Občianský soudní řád – komentář. I. a II. diel*. Praha: Panorama, 1985.
48. HRUŠKOVIČOVÁ, E.: Dedičské právo – jeho vývoj v Česko-Slovensku a úpravy dedičského práva v štátoch angloamerického právneho systému. In: *Juris Index*, č. 9, 1991.
49. HRUŠKOVIČOVÁ, E.: O problematike dedičského práva. In: *Justičná revue*, roč. 43, 1991, č. 8-9.
50. KINCL, J. – URFUS, V.: *Římské právo*. Praha: Panorama, 1980.
51. KNAPP, V. a kol.: *Občianske právo hmotné. Zväzok I. – II*. Praha: Codex, 1997.
52. KNAPP, V.: O dědických titulech a o povinném dílu. *Socialistická zákonost* č. 5/84, s. 271.
53. KNAPP, V.: Poznámky o fideikomisární substituci. *Ad Notam*, 1995, číslo 5.
54. KNAPP, V. – LUBY, Š. a kol.: *Československé občianske právo. II. diel*, Bratislava: Obzor, 1997.
55. KNAPP, V. – LUBY, Š.: *Československé občianske právo. II. diel*. Bratislava: Obzor, 1974.
56. KNAPP, V. – LUBY, Š.: *Československé občianske právo. II. zv.*, Bratislava: Obzor, 1973.

57. KRČMÁŘ, J.: *Občanské právo. I.–V.* Praha: Všehrad, 1. vydanie, 1929–1930, 3. vydanie, 1936–1937.
58. KRČMÁŘ, J.: *Základy přednášek o právu občanském. Právo dědické.* Praha: Vyšehrad, 1926.
59. LAZAR, J. a kol.: *Občianske právo hmotné.* Bratislava: Iura Edition, 2006.
60. LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku.* Bratislava: Právnická jednota, 1946.
61. LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku.* Právnická jednota, Bratislava, 1946.
62. LUBY, Š.: Koakvizícia a dedičské právo de lege ferenda. In: *Všehrad*, č. 19, 1937/38.
63. LUBY, Š.: Nové československé občianske právo na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. In: *Právny obzor*, č. 20, 1937.
64. LUBY, Š.: *Obyčajové práva a súdna prax.* Bratislava, 1939.
65. LUBY, Š.: *Obyčajové právo a súdna prax. Civilistická štúdia zo slovenského práva.* Bratislava, 1939.
66. LUBY, Š.: Slovenské obyčajové právo, súdna prax. In: *Právny obzor*, č. 21, 1938.
67. LUBY, Š.: *Slovenské všeobecné súkromné právo.* Bratislava 1941.
68. LUBY, Š.: *Výber z diela a myšlienok.* Bratislava: IURA EDITION, 1998.
69. LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva. 2. pozmenené a doplnené vydanie,* Bratislava, 1947.
70. LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva.* Bratislava: Právnická jednota, 1944.
71. LUBY, Š.: *Základy všeobecného súkromného práva. II. vyd.,* Bratislava: PF SU, 1947.
72. LUBY, Š. – FAJNOR, V. – ZÁTURECKÝ, A.: Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi. In: *Všehrad*, č. 17, 1935.
73. MALÝ, K. a kol.: *Dějiny českého a česko-slovenského práva do r. 1945.* Praha, 1997.
74. MALÝ, K. – SIVÁK, F.: *Dejiny štátu a práva v Česko-Slovensku do r. 1918.* Bratislava, 1992.
75. MIKEŠ, J.: *Dědické právo.* Praha: Panorama, 1982.
76. MIKEŠ, J.: *Dědictví a právo.* 1. vydání, Praha, 1993.
77. MIKEŠ, J. – MUZIKÁŘ, L.: *Dědické právo.* Praha: Linde Praha, a. s., 2005.
78. PLANK, K.: *Dedičské právo.* Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1954.

79. POKORNÁ, J.: *Obchodní společnosti po novelizaci obchodního zákoníku*. 1. vydání, Praha, 1997.
80. POKORNÁ, J.: *Subjekty obchodního práva*. Brno: Právnická fakulta Masarykovy Univerzity v Brně, 1997.
81. PRUSÁK, J.: *Teória práva*. Bratislava: VO PF UK, 1999.
82. RAUSCHER, R.: *Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě – nástin přednášek*. Praha: Typus, 1934.
83. RAUSCHER, R.: *Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě*. Bratislava, 1934.
84. RAUSCHER, R.: *Slovenské právní dějiny v rámci dějin práva ve střední Evropě*. Bratislava: Typos, 1927.
85. REBRO, K.: *Latinské právní výrazy a výroky*. 1. vydanie. Bratislava: Iura edition, 1995. 301 s. ISBN 80-88715-20-2.
86. REBRO, K.: *Rímske právo*. Bratislava: Obzor, 1980.
87. REBRO, K. – BLAHO, P.: *Rímske právo*, II. vyd. Bratislava: Manz, 1997.
88. ROUČEK, F.: *Československý obecní zákoník občanský a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi*. Edícia Komentované zákony Československé republiky, svazek XVI., II. doplnené vydanie, Praha, 1932.
89. ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J.: *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a Občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. Codex Bohemia s. r. o., 1998.
90. RUBEŠ, J. – WITNEROVÁ, A.: *Občanský soudní řád a předpisy související*. Praha: Panorama, 1990.
91. SCHELLEOVÁ, I.: Soudy, notáři a dědictví. In: *Právní praxe v podnikání*, 1997, č. 11 a 12.
92. SCHELLEOVÁ, I. – SCHELLE, K.: *Civilné kódexy. 1881, 1950, 1964*. Brno: Masarykova univerzita, 1999.
93. SMYČKOVÁ, R.: K vybraným otázkám konania o dedičstve. In: *Ars Notaria*, č. 2/2005.
94. SVOBODA, E.: *Dědické právo*. Praha: Vesmír, 1921.
95. SVOBODA, J.: K rekodifikácii Občianskeho zákonníka (I., II., III. časť). *Justičná revue* č. 1/98, roč. 50, str. 20-25.
96. ŠTAJGR, F. a kol.: *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*. Praha: Acta Universitatis Carolinae, 1969.
97. ŠTAJGR, F. a kol.: *Občianske procesné právo*. Bratislava: Obzor, 1966.

98. ŠTEFANKO, J.: *Prvý občiansky zákonník od roku 1951 do roku 1964 s dôvodovou správou a súvisiacimi predpismi*. Bratislava: Heuréka, 1999.
99. ŠVIDROŇ, J.: *Základy práva duševného vlastníctva*. Bratislava: Juga, 2000.
100. TILSCH, E.: *Občanské právo*. Praha: Všehrd, 1909.
101. TILSCH, E. – SVOBODA, E.: *Občanské právo. Část všeobecná*. Praha: Všehrd, 1925.
102. VOJČÍK, P.: Dedenie a autorské právo. In: *Ars Notaria*, č. 4/1999.
103. VOJČÍK, P.: Dedenie a nový autorský zákon. In: *Ars Notaria*, č. 1/2005.
104. VOJČÍK, P.: Dedenie a autorské právo. In: *Justičná revue*, č. 3/2000.
105. VOJČÍK, P.: *Občianske právo hmotné I*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika, 2006.
106. VOJČÍK, P. – MIŠČÍKOVÁ, R.: *Základy práva duševného vlastníctva*. Bratislava: TypoPress, 2004.
107. WALTEROVÁ, S.: Úmrtie spoločníka v spoločnosti s ručením obmedzeným. *Justičná revue*, č. 9/1998.
108. WINTEROVÁ, A. a kol.: *Civilné právo procesné*. Praha: Linde Praha, a. s., 2002.
109. ZOULÍK, F.: K hlavným problémom pripravovaného občanského zákoníka. *Právní praxe* č. 3/1997.

Obsah

Predhovor	3
PREDPOKLADY DEDENIA	4
I. Všeobecná charakteristika právnej úpravy dedičského práva v Slovenskej republike	4
1.1 Pramene dedičského práva	10
1.2 Charakteristické znaky platnej právnej úpravy dedičského práva v SR	13
1.3 Funkcie dedičského práva	18
1.4 Základné zásady dedenia	19
1.5 Prechod dlhov	23
1.6 Princíp úradnej ingerencie pri nadobudnutí dedičstva	26
II. Predpoklady dedenia	34
2.1 Smrť fyzickej osoby	34
2.2 Existencia dedičstva	51
2.2.1 Dedičstvo	51
2.2.2 Predmet dedičstva	58
2.2.3 Podnik, obchodný podiel a akcie ako predmet dedičstva	70
2.3 Dedičský titul	91
2.4 Spôsobilý dedič	95
2.4.1 Dedičská nespôsobilosť	97
2.4.2 Vydedenie	104
2.5 Neodmietnutie dedičstva	118
III. Dedenie zo zákona	124
3.1 Všeobecná charakteristika	124
3.2 Dedičské skupiny	138
3.2.1 Prvá dedičská skupina	138
3.2.2 Druhá dedičská skupina	142
3.2.3 Tretia dedičská skupina	148
3.2.4 Štvrtá dedičská skupina	150

IV. Dedenie zo závetu	151
4.1 Pojem závet	151
4.2 Náležitosti závetu	157
4.2.1 Náležitosti osoby poručiteľa	158
4.2.2 Náležitosti vôle poručiteľa	158
4.2.3 Náležitosti prejavu vôle poručiteľa	159
4.2.4 Obsahové náležitosti závetu	160
4.3 Náhradný dedič	161
4.4 Podmienky a príkazy	163
4.5 Formy závetu	163
4.5.1 Holografný závet	171
4.5.2 Alografný závet	172
4.5.3 Závet zriadený vo forme notárskej zápisnice	174
4.5.4 Neplatnosť a neúčinnosť závetu	177
4.5.5 Navrhované zmeny právnej úpravy závetu v novom Občianskom zákonníku	178
4.6 Neopomenuteľní dedičia	184
4.7 Zrušenie závetu	194
V. Nadobudnutie dedičstva	195
5.1 Konanie o dedičstve	195
5.2 Likvidácia dedičstva	201
VI. Ochrana oprávneného dediča	206
Zoznam použitej literatúry	213

Názov: Predpoklady dedenia

Autor: prof. JUDr. Daniela Gandžalová, PhD.

Recenzenti: JUDr. Juraj Takáč, PhD., univ. doc.

doc. JUDr. Martin Skaloš, PhD.

JUDr. Monika Némethová, PhD., univ. doc.

Rozsah: 221 strán

Vydanie: prvé

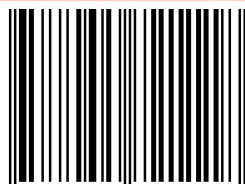
Vydavateľ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Edícia: Právnická fakulta

ISBN 978-80-557-2111-8

<https://doi.org/10.24040/2024.9788055721118>

ISBN 978-80-557-2111-8

9 788055 721118